

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

**YAŞANMIŞ TECRÜBELER AÇISINDAN
KUR'ÂN'IN İNSANI ETKİLEME GÜCÜ
(İSPARTA ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ergün TUNÇ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Hüseyin CERTEL**

İSPARTA 2010

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen: FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ EABD Başkanlığı

Gönderilen: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS** Programı öğrencisi **ERGÜN TUNÇ** tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI**

27.05.2010

Prof. Dr. Ramazan BAYRUKÇU
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

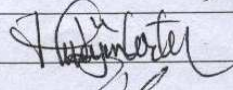
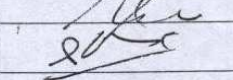
SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 27/05/2010 Salı günü saat 10.30 'da toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin **Yaşanmış Tecrübeler Açısından Kur'an'ın İnsanı Etkileme Gücü: Isparta Örneği** konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ** ile aşağıdaki kararı almıştır.

☒ KABUL

☐ RED

☐ DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Hüseyin CERTEL	
Üye	Doç. Dr. Habil ŞENTÜRK	
Üye	Doç. Dr. İshak ÖZGEL	

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI:

Tarih:

Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

ÖNSÖZ

Her Kutsal kitap gibi Kur'ân-ı Kerîm'in de, inanan insanın yaşantısını değişik şekillerde etkilediği ve yönlendirdiği bir gerçektir. İnsanın Kur'ân'dan etkilenmesi, onun nazil olduğu günden bu yana devamlı olarak görülen bir vakıadır. İslam kültür çevresinde Kur'ân'ın insanı çeşitli şekillerde etkilediğine dair açıklamalar yapıla gelmiştir. İnsan ruhunun hangi vasıtalarla ondan etkilendiği meselesi; bu etkilenme ve yönlendirmenin altında yatan nedenlerin tespit edilmesi önemlidir.

Bu çalışma, İslam Dininin temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'den insanın etkilenmesi hadisesine psikolojik bakış açısıyla yaklaşmayı ve onu imkânlar ölçüsünde de açıklamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda yaşanmış tecrübeler ışığında Kur'ân'ın insanı hangi şekillerde etkilediği meselesinin açıklık kazanması önemlidir. İnsan, Kur'ân'ın hangi yönünden en çok etkilenmektedir? Mana olarak Kur'ân'daki hangi konular insanı en çok etkilemektedir? Kur'ân okurken veya dinlerken insan neler hissetmektedir? İnanç, tutum ve davranışların belirlenmesinde hangi tür ayetler etkilidir? Sorunlarla başa çıkmada Kur'ân'dan ne kadar yararlanılmaktadır? Kur'ân'da en çok etkilendikleri ve hayatlarına yön veren her hangi bir ayet-sure var mıdır? Kur'ân'dan etkilenme dine dönüş, dini değişim veya hidayet tecrübesiyle neticelenmekte midir? Bu soruların cevaplanmasıyla, insanın Kur'ân'dan etkilenmesi konusunun daha iyi anlaşılacağı fikrine sahip olduğumuzu belirtelim. Kur'ân'ın psikolojik açıdan anlaşılmasının hem Kur'ân'ın daha iyi anlaşılmasına, hem de dindar bireylerin dini yaşantılarının anlaşılması konusunda din psikolojisine önemli katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

Araştırmamızın konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in sahip olduğu insanı etkileyici nitelikteki ya da onun etkileme gücünü oluşturan özellikler ile insanda Kur'ân'dan etkilenme çerçevesinde değerlendirilebilecek duygusal, zihinsel ve davranışsal yaşantılarla sınırlıdır. Bu çerçevede dindarların Kur'ân'la olan ilişkileri, ona yönelik inanç ve tutumları ile inanmayanların Kur'ân'dan etkilenmesi bağlamında ihtida olayına da temas edilecektir.

Çalışmamız giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın giriş bölümünde, araştırma konusu genel hatlarıyla tanıtılmış, araştırmanın amacı, önemi, hipotezleri, metodu, varsayımları ve sınırları hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde ise araştırmanın teorik çerçevesi çizilmiştir. İlk önce İslam'da Kur'ân'ın merkezi yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Daha sonra Kur'ân-ı Kerîm'in edebî ve mucizevî yönüyle insanları etkilemesi; insanın duyu, duygu ve düşünceleri üzerindeki etkisi konuları

işlenmiştir. İkinci bölümde ise Müslüman olmayanlarda Kur'ân'dan etkilenme bağlamında din değiştirme (ihtida) konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda Kur'ân'ın muhtevasında yer alan bilgi ve mesajlardan zihinsel planda tatmin olma, edebî yönünden, şiirsel üslubundan, ahenginden ve musikisinden etkilenme konuları işlenmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise, inananlarda Kur'ân'dan etkilenme konusunda bilgi toplama araçları ile elde edilen bilgiler istatistikî olarak analiz edilmiş ve araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın her aşamasında fikir ve yorumlarıyla çalışmanın şekillenmesini sağlayan, çok büyük katkıları bulunan, engin bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, fikirleriyle bana yol gösteren ve yüksek lisans eğitimine başladığımdan bu güne kadar bana ışık tutan değerli Hocam Sayın Doç. Dr. Hüseyin CERTEL'e teşekkürlerimi bildirmeyi kendime bir borç olarak görmekteyim. Ayrıca değerli fikirlerine başvurduğum, kaynaklarından istifade ettiğim ve her zaman yardımlarını gördüğüm Sayın Hocalarım Doç. Dr. Habil ŞENTÜRK'e, Doç. Dr. Bilal SAMBUR'a, Yrd. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR'e ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, desteklerini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma ve dostlarıma şükranlarımı bildiririm.

Kıymetli görüş ve eleştirileriyle çalışmamızda katkıları bulunan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Sayın Prof. Dr. Veysel UYSAL'a, Prof. Dr. Ali KÖSE'ye ve Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK'e teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırmanın uygulama aşamasında, her türlü kolaylığı sağlayan Isparta İl Müftülüğü'nün değerli personeline, kıymetli hocalarımıza, kurs öğretmenlerimize ve anket sorularını sabırla yanıtlamaktan kaçınmayan cami cemaatine çok teşekkür ederim.

Bu çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen bir projedir (Proje No: 1764-YL-08). Başta rektörlüğümüz olmak üzere bu projeyi destekleyen Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimine de ayrıca teşekkür ederim.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da eksik kalan yönler mutlaka vardır; ancak bunların hoş görüleceğini umarak bu çalışmanın yeni araştırmalara ışık tutmasını temenni ediyorum.

Ergün TUNÇ
Isparta, 2010

ÖZET

YAŞANMIŞ TECRÜBELER AÇISINDAN KUR'ÂN'IN İNSANI ETKİLEME GÜCÜ (ISPARTA ÖRNEĞİ)

Ergün TUNÇ

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din
Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, XIV+180 Sayfa, Haziran 2010

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin CERTEL

Bu çalışmanın amacı, Isparta örneğinden hareketle, Kutsal kitap Kur'ân-ı Kerîm'in insan psikolojisi üzerinde özel bir etkileme gücünün olup olmadığı, varsa onun bu etkisinin dayandığı psikolojik temellerin bilimsel yöntemlerle objektif olarak tespit etmek ve sonuçlarını açık bir şekilde ortaya koyabilmektir.

Kur'ân-ı Kerîm'in gerek inananlar, gerekse başka din mensupları üzerinde duygusal, zihinsel planda etkileyici bir gücünün olup olmadığı; varsa onun bu etkisini hangi özellikleriyle gerçekleştirdiği; başka din mensuplarının İslam'ı seçmelerinde Kur'ân-ı Kerîm'in ne kadar etkili olduğu; inananların Kur'ân'dan etkilenme derecesi ve etkilenme biçimleri, geçmişte yaşanmış ve halen yaşanmakta olan tecrübeler ışığında, bilimsel yöntemlerle objektif olarak tespit edilerek ilgili literatür ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, ihtida, hidayet kavramlarından hareketle, dindarlarda ve başka din mensuplarında Kur'ân'dan etkilenme konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerîm'in dini hayattaki merkezi yeri ve önemi; edebî ve mucizevî yönüyle insanları etkilemesi; duygu, düşünce ve ruhu üzerindeki etkileri ve onun insanı korku ve ümit vasıtasıyla etkilemesi konularına yer verilmiştir. Daha sonra Müslüman olmayanlarda Kur'ân'dan etkilenme bağlamında din değiştirme konusu incelenmiştir. Son olarak da alan araştırması verilerinden yararlanılarak inananlarda Kur'ân'dan etkilenme konusu üzerinde durulmuş ve belli âyet veya sûrelerle ilgili olarak yaşanan özel etkilenme tecrübelerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etkileme, Kur'ân'dan Etkilenme, Duygusal Etkilenme, Dini İman, İbadet, Tutum, Özel Etkilenme Tecrübeleri, Hidayet, İhtida, Dine Dönüş.

ABSTRACT

THE AFFECTİNG POWER OF THE QUR’AN ON HUMAN BEİNGS FROM EXPERİENTİAL PERSPECTİVE (ISPARTA SAMPLİNG)

Ergün TUNÇ

Süleyman Demirel University, The Institute of Social Sciences,

Department of Philosophy and Religious Sciences,

Master Thesis, XIV+180 Pages, June 2010

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin CERTEL

The purpose of this study, Isparta example of motion, is to indicate whether the Holy Qur’an has a special effect on human psychology and if it has then to determine the psychological foundations of that effect objectively in terms of scientific methods and show the results in a clear manner.

This research is a report on whether The Qur’an has an influence on the emotional, mental plan of both Muslims and other religious members, if it has how Qur’an makes that influence and with what features, the strength of Qur’an on religion selection, and degree of influence on believers’ lives. These have been tried to put forward objectively in the light of past and today’s experiences with scientific methods.

In this study, with departures from the concept of ‘ihtida-hidayet’ (Proselyte - guidance), it has been researched that both religious people and members of other religions are affected by Qur’an. In this context, the important place and role of the Qur’an in religious life, its influence on people with its literary and miraculous aspect; its influence on feelings, thoughts in intimidating and incentive manners, to influence the topics have been included. Then proselyte (ihtida) subject by the effect of the Qur’an has been examined. Finally, with the data of field survey, the manner of being affected by Qur’an on believers has been examined, and some special influence experiences that gained concerning some certain verses and sura from Qur’an have been given.

Keywords: Influence, Affected by Qur’an, Emotional Influence, Religiosity Faith, Worship, Attitude, Special Influence Experiences, Guidance, Proselyte, Conversion to Religion.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLOLAR DİZİNİ.....	xii

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayım ve Hipotezler.....	7
1.4.1. Varsayımlar.....	7
1.4.2. Temel Hipotez.....	7
1.4.3. Alt Hipotezler.....	7
1.5. Araştırmanın Sınırları.....	9
1.6. Evren ve Örneklem.....	9
1.7. Metot ve Teknikler.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1. İSLÂM'DA KUTSAL KİTAP KUR'ÂN-I KERÎM'İN MERKEZÎ YERİ VE ÖNEMİ.....	14
2.1.1. Kur'ân-ı Kerîm'in İbadet Hayatındaki Yeri.....	17
2.1.2. Kur'ân-ı Kerîm'in Günlük Hayattaki Yeri.....	18
2.1.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Dini Bayramlar, Mübarek Gün ve Gecelerdeki Yeri.....	21
2.2. KUR'ÂN-I KERÎM'İN MUCİZEVÎ YÖNÜYLE İNSANLARI ETKİLEMESİ.....	23
2.2.1. Kur'ân-ı Kerîm'in Mucizevî Yönüyle İnsanları Etkilemesi.....	24
2.2.2. Kur'ân-ı Kerîm'in Edebî Yönüyle İnsanları Etkilemesi.....	25
2.2.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Eşsiz Ahengiyle İnsanları Etkilemesi.....	27
2.2.4. Kur'ân-ı Kerîm'in Anlam ve İçerik Yönüyle İnsanları Etkilemesi.....	29

2.3. KUR'ÂN-I KERÎM'İN İNSANIN DUYU, DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	32
2.3.1. Kur'ân'ın İnsanın Duyularına Hitap Etmesi.....	33
2.3.2. Kur'ân'ın İnsanın Duygularına Hitap Etmesi.....	34
2.3.2.1. Kur'ân-ı Kerîm'in İnsanı Korkutma İle Etkilemesi.....	37
2.3.2.2. Kur'ân-ı Kerîm'in İnsanı İsteklendirme İle Etkilemesi.....	41
2.3.3. Kur'ân'ın İnsanın Düşüncelerine Hitap Etmesi.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN OLMAYANLARDA

KUR'ÂN'DAN ETKİLENME BAĞLAMINDA

DİN DEĞİŞTİRME

3.1. DİN DEĞİŞTİRME (İHTİDA) HADİSELERİNDE KUR'ÂN-I KERÎM'DEN ETKİLENME.....	46
3.1.1. Kur'ân'ın Muhtevasında Yer Alan Bilgi ve Mesajlardan Zihinsel Planda Tatmin Olma.....	50
3.1.2. Kur'ân'ın Edebî Yönünden Etkilenme.....	58
3.1.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Şiirsel Üslubundan, Ahenginden ve Musıkisinden Etkilenme.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLARI

İNANANLARDA KUR'ÂN'DAN ETKİLENME

4.1. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLARI.....	70
4.1.1. Deneklerle İlgili Kişisel Bilgiler.....	70
4.1.1.1. Cinsiyet Durumları.....	70
4.1.1.2. Yaş Durumları.....	70
4.1.1.3. Medeni Durumları.....	71
4.1.1.4. Eğitim Durumları.....	72
4.1.1.5. Ekonomik Durumları.....	72
4.1.1.6. Mesleki Durumları.....	73
4.1.2. Deneklerin Kendi Dini Hayatlarına Yönelik Değerlendirmeleri.....	74
4.1.2.1. Dindarlık Düzeyleri.....	74
4.1.2.2. Dine Atfettikleri Önem.....	74
4.1.2.3. İbadetlere Devam Durumu.....	75
4.1.2.4. Dini Bilgi Düzeyleri.....	77

4.1.3. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le Olan İlişkileri ve Kur'ân-ı Kerîm'e	
Yönelik Tutum ve Telakkileri.....	78
4.1.3.1. Evde Kur'ân-ı Kerîm Bulundurma.....	78
4.1.3.2. Evde Kur'ân Meali-Tefsiri Bulundurma.....	78
4.1.3.3. Kur'ân-ı Kerîm Okumasını Bilme.....	79
4.1.3.4. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm Okumasını Bilme Arasındaki	
İlişki.....	80
4.1.3.5. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığı.....	81
4.1.3.6. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Amaçları.....	83
4.1.3.7. Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini Okuma.....	84
4.1.3.8. Kur'ân-ı Kerîm'i Anlama Çabaları.....	85
4.1.3.9. Kur'ân-ı Kerîm'le İlgili İnançlar.....	86
4.1.3.10. Kur'ân'ın İtikadi, Ameli ve Ahlaki Düsturlarına Yönelik Tutum ve	
Telakkiler.....	87
4.1.3.11. Kur'ân'a Yönelik Tutum ve Telakkiler.....	88
4.1.4. Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenme Durumları.....	89
4.1.4.1. Kur'ân-ı Kerîm'in En Çok Etkilenilen Yönleri.....	89
4.1.4.2. Kur'ân-ı Kerîm'deki En Çok Etkilenilen Konular.....	89
4.1.4.3. Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular.....	91
4.1.4.4. Sorunlarla Başa Çıkmada Kur'ân'dan Yararlanma.....	92
4.1.4.5. Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenme Sonucunda İnanç ve Düşüncelerde	
Meydana Gelen Değişim.....	92
4.1.4.6. Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenmenin Davranışlara Yansıması.....	93
4.1.4.7. Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme.....	94
4.1.4.8. Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Âyetlerinden Etkilenme.....	94
4.2. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN KUR'ÂN-I KERÎM'DEN EN	
ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER İLE İLİŞKİSİ.....	96
4.2.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok	
Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişki.....	96
4.2.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen	
Yönler Arasındaki İlişki.....	96
4.2.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler	
Arasındaki İlişki.....	97
4.2.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler	
Arasındaki İlişki.....	98

4.2.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	100
4.2.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	101
4.2.2. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le Olan İlişkileri, Kur'ân-ı Kerîm'e Yönelik Tutum ve Telakkileri İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişki.....	103
4.2.2.1. Evde Kur'ân Meali-Tefsiri Bulundurma İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	103
4.2.2.2. Kur'ân-ı Kerîm Okumasını Bilme İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	104
4.2.2.3. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığı İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	105
4.2.2.4. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	106
4.2.2.5. Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini Okuma İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki.....	108
 4.3. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN, MANA OLARAK KUR'ÂN-I KERÎM'DE EN ÇOK ETKİLENDİKLERİ KONULAR İLE İLİŞKİSİ.....	110
4.3.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişki.....	110
4.3.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki.....	110
4.3.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki.....	111
4.3.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki.....	113
4.3.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki.....	114
4.3.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki.....	116

4.4. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSETTİKLERİ DUYGULAR İLE İLİŞKİSİ.....	118
4.4.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişki.....	118
4.4.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki.....	118
4.4.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki.....	119
4.4.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki.....	120
4.4.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki.....	122
4.4.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki.....	123
4.5. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARI BELİRLEME KONUSUNDA EN ÇOK ETKİLENDİKLERİ ÂYET TÜRLERİYLE İLİŞKİSİ.....	124
4.5.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	124
4.5.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	124
4.5.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	125
4.5.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	126
4.5.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	127
4.5.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	128
4.5.2. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	129
4.5.2.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	129
4.5.2.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	130
4.5.2.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad	

Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	131
4.5.2.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad	
Eden Alan Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	132
4.5.2.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad	
Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki.....	133
 4.6. BELLİ ÂYET VEYA SÛRELERLE İLGİLİ OLARAK YAŞANAN ÖZEL	
ETKİLENME TECRÜBELERİ.....	135
4.6.1. En Çok Etkilenilen ve Hayata Yön Veren Âyet veya Sûreler.....	135
4.6.2. İnançlarda Güçlenme.....	138
4.6.3. İbadetlere Başlama veya İbadette Devamlılık.....	140
4.6.4. Kötü Alışkanlıklardan Vazgeçmek.....	142
4.6.5. Tutum ve Davranışlarda Değişim.....	144
4.6.6. Kur'ân Okuma İsteği ve Amaçları.....	147
4.6.7. Dine İlginin Artması, Dine Yaklaşma ve Dini Bilgileri Artırma.....	149
4.6.8. Karşılaşılan Sorunlarla Başa Çıkma.....	152
4.6.9. Dini Duygularda Coşkunculuk Yaşama.....	156
4.6.10. Tevbe, Hidayet Tecrübesi veya Dine Dönüş.....	158
 SONUÇ.....	162
KAYNAKÇA.....	170
EKLER.....	176
EK-I ANKET FORMU.....	176
EK-II ANKET İZİN BELGESİ.....	179
ÖZGEÇMİŞ.....	180

KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ü.İ.F.D.	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ANAR	Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
D.İ.A.	Diyanet İslam Ansiklopedisi
D.İ.B.	Diyanet İşleri Başkanlığı
Der.	Derleyen
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
E.A.Ü.İ.F.D.	Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Ed.	Editör
EKEV	Erzurum Kültür Eğitim ve İlmi Araştırmalar Vakfı
Fak.	Fakülte
İ.F.A.V.	İlahiyat Fakültesi Vakfı
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
İSAV	İslami İlimler Araştırma Vakfı
Krş.	Karşılaştırınız
KURAV	Kuran Araştırmaları Vakfı
M.E. B	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ü. İ.F.D.	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
s.	Sayfa
S.	Sayı
S.D.Ü.İ.F.D.	Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
T.D.V.	Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	Tarihi yok
Üniv.	Üniversite
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
y.y.	Yayın Yeri Yok
Yay.	Yayınları, Yayınevi

TABLOLAR DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Deneklerin, cinsiyet durumlarına göre dağılımı.....	70
Tablo 2. Deneklerin, yaş durumlarına göre dağılımı.....	70
Tablo 3. Deneklerin, medeni durumlarına göre dağılımı.....	71
Tablo 4. Deneklerin, eğitim düzeyine göre dağılımı.....	72
Tablo 5. Deneklerin, ekonomik durumlarına göre dağılımı.....	72
Tablo 6. Deneklerin, mesleki durumlarına göre dağılımı.....	73
Tablo 7. Deneklerin, dindarlık düzeylerine göre dağılımı.....	74
Tablo 8. Deneklerin, dine atfettikleri öneme göre dağılımı.....	74
Tablo 9. Deneklerin, ibadetlere devam durumlarına göre dağılımı.....	75
Tablo 10. Deneklerin, dini bilgi düzeylerine göre dağılımı.....	77
Tablo 11. Deneklerin, evlerinde Kur’ân-ı Kerîm bulundurma durumlarına göre dağılımı.....	78
Tablo 12. Deneklerin, evlerinde Kur’ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurma durumlarına göre dağılımı.....	78
Tablo 13. Deneklerin, Kur’ân okumasını bilme durumlarına göre dağılımı.....	79
Tablo 14. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur’ân okumasını bilme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	80
Tablo 15. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’i okuma sıklığına göre dağılımı.....	81
Tablo 16. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’i okuma amaçlarına göre dağılımı.....	83
Tablo 17. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe mealini okuma durumlarına göre dağılımı.....	84
Tablo 18. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’i anlamak için yaptıkları çalışma durumlarına göre dağılımı.....	85
Tablo 19. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’le ilgili inanç durumlarına göre dağılımı.....	86
Tablo 20. Deneklerin, Kur’ân’a yönelik tutum ve telakkilerine göre dağılımı.....	87
Tablo 21. Deneklerin, Kur’ân’a yönelik tutum ve telakkilerine göre dağılımı.....	88
Tablo 22. Deneklerin, Kur’ân’dan en çok etkilendikleri yönle göre dağılımı.....	89
Tablo 23. Deneklerin, Kur’ân’dan en çok etkilendikleri konulara göre dağılımı.....	89
Tablo 24. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygu durumlarına göre dağılımı.....	91
Tablo 25. Deneklerin, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada Kur’ân’dan yararlanma durumlarına göre dağılımı.....	92
Tablo 26. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucunda inanç ve düşüncelerinde meydana gelen değişim durumlarına göre dağılımı.....	92

Tablo 27. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme sonucunda davranışlarında meydana gelen değişim durumlarına göre dağılımı.....	93
Tablo 28. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumlarına göre dağılımı.....	94
Tablo 29. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerinden etkilenme durumlarına göre dağılımı.....	94
Tablo 30. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	96
Tablo 31. Deneklerin, yaş durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	97
Tablo 32. Deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	98
Tablo 33. Deneklerin, dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	100
Tablo 34. Deneklerin, dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	101
Tablo 35. Deneklerin, evlerinde Kur'ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurma durumları ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	103
Tablo 36. Deneklerin, Kur'ân okumasını bilme durumları ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	104
Tablo 37. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i okuma sıklığı ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	105
Tablo 38. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i okuma amaçları ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	106
Tablo 39. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe mealini okumaları ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	108
Tablo 40. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	110
Tablo 41. Deneklerin, yaş durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	111
Tablo 42. Deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	113
Tablo 43. Deneklerin, dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	114
Tablo 44. Deneklerin, dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	116
Tablo 45. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	118
Tablo 46. Deneklerin, yaş durumu ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	119
Tablo 47. Deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	120

Tablo 48. Deneklerin, dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	122
Tablo 49. Deneklerin, dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	123
Tablo 50. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	124
Tablo 51. Deneklerin, yaş durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	125
Tablo 52. Deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	126
Tablo 53. Deneklerin, dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	127
Tablo 54. Deneklerin, dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	128
Tablo 55. Deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	129
Tablo 56. Deneklerin, yaş durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	130
Tablo 57. Deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	131
Tablo 58. Deneklerin, dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	132
Tablo 59. Deneklerin, dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiye göre dağılımı.....	133
Tablo 60. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri ve hayatlarına yön veren âyet veya sûrelere göre dağılımı.....	135

GİRİŞ

1.1. Problem

Allah Teâlâ, inananları Kur’ân-ı Kerîm’le sürekli olarak bağlantılı kılmak ister. Anlamını bilmeseler bile onu okumaları gibi dinlemeleri de bir ibadettir. Ama esas olan onun anlamını bilerek okumak ve onu en ileri düzeyde anlama gayreti içinde olmaktır. İslâm, bilinçli ve kalıcı dindarlık için Kur’ân merkezli bir din anlayışı ve dindarlık öngörür. İnananlar Kur’ân’la irtibatlı oldukları nispette Allah’la ve dinle irtibatlı olurlar. Böylece dindarlar, dinin asıl kaynağının ortaya koyduğu gerçek dinden uzaklaşmamış ve hurafelerden de uzak kalmış olurlar. Yani dinin asli hüviyetini ve safiyetini muhafaza etmesi, müminlerin kutsal kitaplarıyla olan bağlarının sıklığı ve devamlılığıyla mümkündür.

İnsan kutsal kabul ettiği bir şeyle karşılaştığında herhangi bir iradi çaba sarf etmeden duygusal bir iletişim içine girmektedir. İnanan insanın kutsal kitapla iletişim kuramama gibi bir kaygısı olmamaktadır. Kutsal kabul ettiği kitaba kendini açabilmekte, onun verdiği mesajı içinde hissedebilmektedir.¹ Yani Allah’a iman eden kimse, O’nun kelamı olan Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenmeye hazırdır. Salt ibadet niyetiyle Kur’ân-ı Kerîm okuyan kişi de ondan etkilenmeye hazırdır. Sırf Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucu dinden uzak yaşayanlarda dine dönüş; başka din mensubu ya da inançsızlarda ise ihtida tecrübesi yaşayanlar olabilir. Kur’ân’ın mesajlarından etkilenerek, ibadete yönelenler olabileceği gibi, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada ondan istifade edenler de olabilir. Aynı zamanda Kur’ân-ı Kerîm okurken veya dinlerken etkilenme neticesinde kendisinde değişik birtakım hisler de uyanabilir.

Etkilenme kavramı çok geniş ve kapsamlı bir kavram olduğu için, Kur’ân’dan etkilenme konusundan neleri anladığımız çok önemlidir. Kur’ân’dan etkilenmenin boyutları ve dereceleri nelerdir? Kur’ân ayetlerinin bilinçte ve bilinçaltında nereleri ne kadar ne şekilde nasıl etkilediğini şu an bilemiyoruz. Aynı şekilde âyetlerin bilinçte ve bilinçaltında hangi katmanları nasıl etkilediğini şu an

¹ Özdoğan, Öznur, “İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi”, A.Ü.İ.F.D., Ankara, 2000, C. XLI, s. 307

tespit etmemiz de mümkün değildir.² Ayrıca her insanın fıtratı, inanç boyutu, düşünce dünyası, duygu yapısı, hayata bakışı, etki-etkilenme alanları farklı olduğundan dolayı, âyetlerden etkilenme dereceleri ve boyutları da farklıdır.

Bu etkilenmede zihinsel diyebileceğimiz (inanç, bilgi, kanaat) bilişsel boyut; duygusal boyut diyebileceğimiz (korku, ümit, şükür, teslimiyet, tazim) ve davranışsal boyut diyebileceğimiz (ibadetler, yasaklardan kaçınma, emredilenlere yönelme) ile tutumlar yer almaktadır. Dinî duyguların ve düşüncelerin uyanması; dikkatin dinî olana çevrilmesi; dinin haram ve günah saydığı davranışları terk etme; dinin emir ve teşvik ettiği davranışlara yönelme; Kur'ân'ın istediği istikamette tutum takınma; edinilmiş tutumların Kur'ân doğrultusunda değiştirilmesi; dine yönelme, ihtida, hidayet tecrübesi de diyebileceğimiz bir bütün olarak hayat felsefesini veya hayatın gidişatını değiştirme gibi benzer pek çok değişimler de Kur'ân'dan etkilenmeyle ilişkili olabilir.

Hiç şüphesiz hidayet problemi, sadece Kelam ilminin uğraştığı bir alan değildir. Felsefe ve Psikoloji gibi sosyal bilimlerde de bu konuyu incelemektedir. Özellikle 'ihtida psikolojisi' din psikolojisi bir problem olarak incelemektedir.³ Çünkü ihtida dediğimiz değişim, insan hayatını derinden etkileyen bir olgudur. Bu normal bir ruhsal olay olmadığı gibi, herkese de şamil değildir.⁴ Din psikolojisinin hidayet olayını incelemesinin, insanda meçhul kalan yönleri anlamada bize yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

Bu araştırmada cevap arayacağımız temel problem şudur: Dindarlar, dinlerinin kutsal kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenirler mi? Bu etkilenmenin

² Kur'ân ayetlerinin bilinçaltına gizli telkin (subliminal mesajlar) yoluyla gönderilerek, zamanla bilinçaltında ve bilinç düzeyinde değişimlere yol açtığı yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Bu teknikle yapılan çalışmalarda olumlu neticeler alındığı ifade edilmiştir. Bu teknik, Kur'ân ayetleri ile bilinçaltının yeniden programlanması ve inşa edilmesi çalışmasıdır. Gizli telkin işleminde seçilen ayetler, su sesi, ney sesi, klasik bir eser veya new-age tarzı müzikle gizlice bilince takılmadan direkt olarak bilinçaltına akması sağlanmaktadır. Burada ayetler bilince takılmadan gizlice bilinçaltına akıtılmaktadır. Yazar, bu işlemi "Âyetleri, bilinçaltı tarlasına en saf hali ile ekmek." olarak nitelemektedir. Gizli telkin, Kur'ân ayetlerini, çok daha derinlere, bilinçaltında daha adını bile bilmediğimiz, ancak etkilendiğimiz noktalara, sahalara saf mesajları göndermektir. Yani âyetler, subliminal ses kayıt tekniği ve özel desteklenmiş telkinler ile bilinçaltına gönderilmektedir. (Bkz. Aktaş, Kubilay, *Gizli Telkinle Kur'ân Terapisi (Bilinçaltını Yeniden İnşa Etmek)*, Elest Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2009, s. 65-85)

³ Pazarlı, Osman, *Din Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, Üçüncü Baskı, İstanbul, 1982, s. 137-147; ayrıca bkz. Köse, Ali, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İSAM Yay., İstanbul, 1997

⁴ Pazarlı, *Din Psikolojisi*, s. 139

boyutları nelerdir? Kur'ân'da, dindarların, hayatlarına yön verecek derecede etkilendikleri ve kendileri açısından özel bir öneme sahip âyet ya da sûreler var mıdır? Yahut Kur'ân'da dindarları en çok etkileyen âyet ya da sûreler var mıdır? Varsa bunlar hangileridir?

Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere de cevap aranacaktır:

1. Deneklerin, cinsiyet, yaş, medenî durum, eğitim düzeyi, ekonomik durum ve dinî bilgi düzeyine göre dağılımı nasıldır? Deneklerin kendi dini hayatlarına yönelik değerlendirmeleri nasıldır? Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le olan ilişkileri ve Kur'ân-ı Kerîm'e yönelik tutum ve telakkileri nasıldır? Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme durumları nasıldır?

2. Deneklerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, dindarlık düzeyi ve dinî bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Varsa bu değişkenlerin etkisi ne kadardır?

3. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasında bir ilişki var mıdır? Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le olan ilişkileri, ona yönelik tutum ve telakkileri ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasında bir ilişki var mıdır?

4. Deneklerin kişisel özellikleri ile mana olarak Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasında bir ilişki var mıdır?

5. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında bir ilişki var mıdır?

6. Kur'ân-ı Kerîm'in okunması veya dinlenmesi kişilerde ne gibi hisler uyandırmaktadır?

7. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

8. Dindarlar Kur'ân-ı Kerîm'in hangi yönünden en çok etkilenirler?

9. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme ile onu okuma ve dinleme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

10. Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki en çok etkilenilen konular arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

11. Karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada Kur'ân-ı Kerîm'den ne kadar yararlanılmaktadır?

12. Bireylerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenerek değiştirdikleri herhangi bir kanaat, düşünce, tutum veya davranışları var mıdır? Şayet varsa bu değişimde etkili olan âyet veya sûreler nelerdir?

13. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme dine dönüş, dini değişim veya hidayet ile sonuçlanabilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Kutsal kitap Kur'ân-ı Kerîm'in gerek inananlar, gerekse başka din mensupları üzerinde duygusal, zihinsel ve davranışsal planda etkileyici bir gücünün olup olmadığı; varsa onun bu etkisini hangi özellikleriyle gerçekleştirdiği; başka din mensuplarının İslâm'ı seçmelerinde Kur'ân-ı Kerîm'in ne kadar etkili olduğu; inananların Kur'ân'dan etkilenme derecesi ve etkilenme biçimlerinin, geçmişte yaşanmış ve halen yaşanmakta olan tecrübeler ışığında bilimsel yöntemlerle, objektif bir şekilde tespit ederek sonuçlarını açık bir şekilde ortaya koyabilmektir. Bu bağlamda dindarların Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri yönlerin neler olduğunu; Kur'ân okurken, dinlerken hissettikleri duygu durumlarının neler olduğunu; Kur'ân'da en çok etkilendikleri konuların neler olduğunu; Kur'ân'da mana olarak etkilendikleri ve hayatlarına yön veren âyet veya sûrelerin olup olmadığını tespit etmektir.

Araştırmamızın bir başka amacı da dikkatleri Kur'ân ve Psikoloji üzerine çekmeye çalışmaktır. Esasen, Kur'ân üzerinde psikolojinin verilerini kullanarak araştırmalar yapmak, araştırmacıların çok fazla başvurmadıkları bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'ân'a, Din Psikolojik bir bakış açısıyla yaklaşmanın Kur'ân'ın anlaşılmasına ve doğru bir şekilde yorumlanmasına çok önemli katkısının olacağını düşünmekteyiz. Biz bu mütevazı çalışmamızla bu alandaki boşluğa dikkatleri çekmek ve biraz da olsa konuya katkıda bulunmak suretiyle

Kur'ân'ı daha iyi anlayabileceğimizi düşünmekteyiz. Bunu yaparken din psikolojisinin metotlarından yararlanmaya gayret ettik.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kutsal kitapların dinde ve yaşanan dini hayatta merkezi bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Zira dinler ve onlara inanan dindarların gerçekleştirdikleri dini hayat, kutsal kitaplar etrafında şekillenmekte; kutsal kitaba bağlı kalındığı nispette din safiyetini korumakta ve dini hayatta birlik ve beraberlik sağlanmaktadır.

İslâm dini açısından bakıldığında, itikat, ibadet, ahlak, muamelat vb. hususlarıyla dinin ve yaşanan dindarlığın ana kaynağının Kur'ân-ı Kerîm olduğu görülür. İnanan insan için O, Allah'tan kendisine yol göstermek üzere gönderilmiş bağlayıcı bir mesajdır.

Allah Teâlâ, Kur'ân vasıtasıyla insana değer verip hitap etmektedir. Bu inanç ve düşünce ile Kur'ân'ı okuyan ya da dinleyen kişinin ondan etkilenmesi tabiidir. Öte yandan çok yüce bir varlıktan kendisine yönelen bu mesajlardan etkilenen insan; duygusal, zihinsel ve davranışsal (saygı, haşyet, korku, ümit, tefekkür, inanç, inkâr, şüphe, emredileni yapma, yasaklarından kaçma vb.) geri bildirimlerde bulunacaktır. Burada Kur'ân'ın sahip olduğu etkileme gücü kadar; içtenlikle inanıp teslim olan dindarların, ondan ruhen etkilenmeye hazır olmaları da gözden kaçırılmaması gereken bir husustur.

Bilinçli ve safiyetini kaybetmemiş bir dindarlık, kutsal kitap merkezli olarak teşekkül ettiğine göre, dini yaşantının anlaşılmasına yönelik psikolojik araştırmalarda kutsal kitap-dindar ilişkisinin araştırılması ayrı bir önem taşımaktadır. Yaşanmış tecrübeler ışığında Kur'ân'ın insanı etkileme gücü ya da insanın Kur'ân'dan etkilenmesi, bu bağlamda araştırılması gereken önemli bir konudur.

Her kutsal kitap gibi Kur'ân-ı Kerîm'in de, inanan insanın yaşantısını değişik şekillerde etkilediği ve yönlendirdiği bir gerçektir. İnsanın Kur'ân'dan etkilenmesi onun nazil olduğu günden bu yana devamlı olarak görülen bir vakıadır. İnsan ruhunun hangi vasıtalarla ondan etkilendiği meselesi; bu etkilenme ve yönlendirmenin altında yatan nedenlerin tespit edilmesi önemlidir. O, insandaki birtakım özellikleri ve güçleri harekete geçirerek onu kendi hedefine doğru

yönlendirmek istemektedir. Kur'ân-ı Kerîm bunu yaparken bir yandan inanmayanları Allah'a inanmaya çağırmakta; diğer yandan da inanan insanın yaşantısında daha etkin rol oynamak suretiyle onun dindarlık kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Allah Teâlâ, etkileyici bir üsluba sahip olan kitabı Kur'ân-ı Kerîm ile insanlara seslenmiş; Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav), Allah ile insan arasında bilgi ve haber akışını sağlamıştır. Bu iletişim sürecindeki bilgiler pek çok âlim tarafından gerek anlam ve hikmetleri, gerekse belagat, hatta eğitimsel yönüyle incelenmiştir. Ancak konunun günümüzün en gözde bilim dallarından olan Psikoloji bilimi verileriyle incelenmesi henüz yeni yeni gündeme gelmeye başlamıştır.

Günümüzde yaşanan dine dönüş ve din değiştirme olaylarındaki belirleyici faktörlerden birisi, kişinin Kur'ân-ı Kerîm ile karşılaşması, onun üzerinde birtakım incelemeler yapması ve ondan etkilenmesidir.⁵ Bazı ihtida/hidayet olaylarında herhangi bir Müslüman ile karşılaşp temas kurmadığı halde, sadece Kur'ân üzerinde yaptığı inceleme-araştırma sonucunda İslâm'a yönelenler de olmaktadır. Bunların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Kur'ân-insan ilişkisi bağlamında yaşanmış tecrübeler ışığında insanın Kur'ân'dan etkilenmesini konu alan bu araştırmamız, Kur'ân-ı Kerîm'le daha sıkı ilişki içerisinde bulundukları düşünülen bir örneklem grubuna uygulanan anket verileri üzerine temellendirilmiştir. Çünkü bu grup hem dini inanç ve ibadet uygulamalarıyla yoğun bir ilişki içerisinde bulunmakta, hem de günde en az beş kez Kur'ân okumakta veya onu dinlemektedir. Örneklem grubunun bir kısmı Kur'ân Kurslarına devam eden yetişkin bayan kursiyerlerden oluşmaktadır. Araştırmanın ortaya çıkaracağı sonuçlar kabaca da olsa bazı genellemelere imkân verecek şekilde kullanılabilecektir. Bu araştırmanın bir diğer önemi ise, ülkemiz Din Psikolojisi literatüründe '*Yaşanmış Tecrübeler Açısından Kur'ân'ın İnsanı Etkileme Gücü*' konusunu ele alıp inceleyen deneysel bir çalışma olmasıdır.

⁵ Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, T.D.V. Yay., Ankara, 1993, s. 308

1.4. Varsayım ve Hipotezler

1.4.1. Varsayımlar

1. Kullanılan anket formunun, araştırma konusu hakkında veri toplamak için yeterli olduğu kabul edilmektedir.
2. Araştırmamıza katılan deneklerin, anket sorularını ciddiye aldıkları, soruları samimi bir şekilde tarafsız olarak cevapladıkları ve bulundukları ortamda doğal davrandıkları varsayılmaktadır.
3. Örneklemin araştırma evrenini temsil ettiği kabul edilmektedir.
4. Araştırmada elde edilen verilerin analiz edilmesi için seçilen istatistikî tekniklerin uygun olduğu varsayılmaktadır.
5. Araştırmada kullanılan kaynakların bilimsel geçerlilik ve güvenilirlik şartlarını haiz olduğu varsayılmaktadır.
6. Araştırmada kullanılan bilgi toplama tekniklerinin (anket/mülakat) geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.4.2. Temel Hipotez

Araştırmamızın temel hipotezi şudur: Dindarlar, ister anlamını bilerek ister manasını anlamaksızın salt ibadet niyetiyle okumuş ya da dinlemiş olsunlar, inandıkları dinin kutsal kitabından belli bir düzeyde etkilendikleri gibi; O'nu dinleme veya inceleme imkânı bulan gayri Müslimler de Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenebilirler. Bazı dindarların hayatlarına yön verecek derecede Kur'ân-ı Kerîm'de mana olarak etkilendikleri âyet ya da sûreler vardır.

1.4.3. Alt Hipotezler

Araştırmamızın bu temel hipotezinden kaynaklanan diğer bazı alt hipotezleri ise şunlardır:

1. Dindarların çoğunun evinde Kur'ân-ı Kerîm vardır.
2. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le ilişkileri daha çok onun anlamını bilmeden okumak ya da dinlemekten ibarettir.

3. Deneklerin cinsiyet durumu ile Kur'ân okumasını bilme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. Denekler, mana olarak Kur'ân'daki imanî konular ile ahlaki ilkelerden daha çok etkilenirler.

5. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, dindarlık düzeyi ve dinî bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

6. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

7. Deneklerin kişisel özellikleri ile mana olarak Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilendikleri konular arasında anlamlı bir ilişki vardır.

8. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişki vardır.

9. Dindarlar, Kur'ân-ı Kerîm okurken veya dinlerken değişik duygu ve düşünceler hissetmektedir. Bu duygu durumları ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, dinî bilgi düzeyi ve dindarlık değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

10. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve ceza âyetlerinden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfat vaad eden âyetlerden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

11. Dindarlar daha çok Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenirler.

12. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme ile onu okuma ve dinleme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

13. Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilenilen konular arasında anlamlı bir ilişki vardır.

14. Dindarlar karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada, Kur'ân-ı Kerîm'den zaman zaman yararlanırlar.

15. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme daha ziyade duygusal ve düşünsel boyutta kalıp, kalıcı tutum ve davranış değişikliğine yol açmaz.

16. Bireylerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenecek değıştirdikleri bilgi, kanaat, düşünce, tutum ve davranışları bulunmaktadır. Bu değışimde etkili olan âyet veya sûreler vardır.

17. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme dine dönüş, dini değışim veya hidayet ile sonuçlanabilmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırları

Bu araştırma, aşağıda sınırları çizilmiş bulunan çerçeve dâhilinde gerçekleştirilmiştir.

1. Araştırmamızın konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in sahip olduğu insanı etkileyici nitelikteki ya da onun etkileme gücünü oluşturan özellikler ve insanda Kur'ân'dan etkilenme çerçevesinde değerlendirilebilecek duygusal, zihinsel ve davranışsal yaşantılarla sınırlıdır. Bu çerçevede dindarların Kur'ân'la olan ilişkileri, ona yönelik inanç, tutum ve davranışları ile inanmayanların Kur'ân'dan etkilenmesi bağlamında ihtida olayına da temas edilecektir.

2. Araştırmanın anket bölümündeki örneklem grubu, 2009 yılı Nisan-Mayıs-Haziran ayları itibariyle Isparta merkeze bağlı camilerdeki erkek cemaat ve Kız Kur'ân Kurslarında bulunan yetişkin bayan kursiyerlerle sınırlıdır.

3. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırma örneklemini ile sınırlıdır.

4. Araştırmada deneklerin ya da örneklem grubunun Kur'ân'dan etkilenmesine ilişkin olarak tespiti çalışılan muhteva, anket sorularıyla belirlenen çerçeve ve onlara verilen cevaplarla sınırlıdır.

5. Araştırmanın örneklemini 580 denekle sınırlıdır.

1.6. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini, Isparta şehir merkezinde bulunan tüm camilere devam eden erkek cemaat ile İl Müftülüğüne bağlı Kız Kur'ân Kurslarında öğrenim gören yetişkin bayan kursiyerler oluşturmaktadır.

Araştırmamızın örneklem grubu, tesadüfî örneklem yöntemi ile seçilen 350 erkek cemaat ve 230 yetişkin bayan kursiyer olmak üzere toplam 580 denekten oluşmaktadır.⁶

Camilerin seçiminde merkez ve kenar mahallelerin temsiline ve farklı sosyo-ekonomik ve kültür düzeyine mensup insanların bulunduğu mahallelerin örneklem dışı bırakılmamasına özen gösterilmiştir. Bu vesileyle erkek denekler için hemen hemen her mahalleden bir camiye gidilmiş olup mahallenin kenar-merkez mahalle olup olmaması, sosyo-ekonomik durumu ve camideki cemaat sayısı gibi özellikler göz önüne alınarak değişen sayıda deneklere anket uygulanmıştır. Bu bağlamda Isparta Merkezde⁷ 30 mahalledeki cami cemaatine anket uygulanmıştır. Bayan denekler için merkezdeki çeşitli mahallelerde bulunan 30 Kız Kur'ân Kursuna gidilmiş ve buradaki bayan deneklere anket uygulanmıştır.

1.7. Metot ve Teknikler

Araştırmamızda teorik bölüm, dokümantasyon metot ve teknikleriyle; deneysel (ampirik) bölüm ise survey (tarama) modelleri içerisinde yer alan 'anket' ile birlikte 'mülakat' tekniğiyle de desteklenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızın istatistiksel analiz aşamasında ise parametrik olmayan, betimsel istatistik teknikleri kullanılmıştır. Toplanan bilgilerin yorumlanmasında; tasviri ve analitik metot da diyebileceğimiz açıklama metodu kullanılmıştır.

Araştırmamızın geçerlilik derecesini yükseltmek için anket tekniğinin yanında mülakat tekniğinden de yararlandık. Anket sorularının oluşturulması için önce imkânlar ölçüsünde ilgili kaynaklar ve örnekler incelenmiş⁸ olup Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve SDÜ İlahiyat Fakültesindeki akademisyenlerle yaptığımız ön görüşmeler neticesinde anketimizin sorularını hazırladık. Bununla

⁶ İl Müftülüğü ile yapılan resmi yazışma sonucunda 12.03.2009 tarih ve 02/903-650 sayılı resmi izin belgesi alınmıştır. Bu izin belgesinin ekinde İl Müftülüğüne bağlı merkezdeki (merkeze bağlı köyler hariç) camilerin ve Kız Kur'ân Kursların isimleriyle birlikte buralardaki görevlilerin de isimleri bulunmaktadır. Verilen bu bilgiler ışığında merkezde 120 cami ve 35 Kız Kur'ân Kursu bulunmaktadır.

⁷ Isparta Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğüne yaptığımız müracaat neticesinde merkezde toplam 43 mahalle olduğunu belirten bir liste tarafımıza verilmiştir.

⁸ İstifade etmek amacıyla incelenen anket örnekleri: Certel, Hüseyin, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yay., Ankara, 2009; Zinde Sosyal Gelişim Derneği-ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Ankara, 2007; Sambur, Bilal, *İslâm'ın Aktüel Değeri*, Katkı Yay., Ankara, 2007; Mehmedoğlu, A. Ulvi, *Kişilik ve Din*, DEM Yay., 1. Basım, İstanbul, 2004; Köktaş, M. Emin, *Türkiye'de Dini Hayat*, İşaret Yay., Birinci Baskı, İstanbul, 1993

birlikte anket sorularının hazırlanmasında din eğitimi, din psikolojisi, din sosyolojisi alanlarında yapılan araştırmalarda kullanılan ölçeklerden de yararlanılmış olup, aynı zamanda danışman Hocamız Sayın Doç. Dr. Hüseyin Certel Bey tarafından da özgün sorular geliştirilmiştir.

Anketimiz tek bölüm halinde olup 30 sorudan oluşmaktadır. Bunlardan 1., 2., 3., 4., 5. ve 6. sorular (toplam 6 soru) deneklerin demografik özellikleriyle ilgili; 7., 8., 9. ve 10. sorular (toplam 4 soru) deneklerin dindarlık algısı ve düzeyiyle ilgili; 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. ve 20. sorular (toplam 10 soru) deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le ilişkileri ve O'na yönelik tutum ve telakkileri ile ilgili; 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. ve 30. sorular (toplam 10 soru) deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme durumlarıyla ilgili sorulardır. Soruların tamamına yakını kapalı uçlu tarzda düzenlenmiş olup, sadece Kur'ân'dan etkilenme konusuyla ilgili olan son soru açık uçlu olarak hazırlanmıştır.

Anket çalışmamızda öncelikle Isparta il merkezindeki camilerdeki ve Kız Kur'ân Kurslarındaki deneklere anket ve mülakat tekniği uygulayabilmek için İl Müftülüğü ile yapılan resmi yazışmalar sonucunda gerekli izin⁹ alınmıştır. İzin alındıktan sonra merkezdeki çeşitli camilerde ve Kız Kur'ân Kurslarında 15'i erkek, 12'si bayan olmak üzere toplam 27 kişilik bir denek grubu üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu uygulamada karşılaşılan sıkıntıların ve aksaklıkların giderilmesi amacıyla gerekli görülen anket soruları üzerinde küçük çapta bir düzenleme ve değişiklik yapılmış olup, daha sonra sorular hazır hale getirilmiştir. Yapmış olduğumuz bu düzeltme ve değişikliklerden sonra anket soruları 600 adet olarak hazırlanmış olup asıl örneklem üzerinde uygulanmıştır.

Tespit edilen hipotezlerin sınanması ve araştırmamızdaki tecrübî materyalin temin edilmesinde yukarıda belirttiğimiz gibi 'anket' ve 'mülakat' tekniklerinden yararlanılmıştır. Anket, erkeklere çoğu camide bizzat araştırmacı tarafından, araştırmacının ulaşamadığı camilerde ise din görevlileri tarafından uygulanmış; bayanlara ise Kız Kur'ân Kursu öğrencilerinin gözetiminde bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama erkeklere genelde namaz öncesi veya sonrası

⁹ İl Müftülüğü ile yapılan resmi yazışma sonucunda 12.03.2009 tarih ve 02/903-650 sayılı resmi izin belgesi alınmıştır. İzin belgesinin örneği ekte yer almaktadır.

yapılmış; bayanlara ise Kız Kur’ân Kurslarındaki bayan öğreticilerin gözetiminde ders esnasında yapılmıştır.

Anketin örnekleme uygulanmasında bazı güçlüklerle de karşılaşmıştır. Din konusu çok hassas bir konudur. İnsanlar mahrem konularda başkasına bilgi vermekten çekinmektedirler. Hem kendilerine bir zarar verilmesinden, hem de verdikleri bilgilerin istismar edilmesinden endişelenmektedirler. Bu nedenle öncelikle onların güvenini kazanmaya çalıştık. Güven sağlayıcı ifadeler yanında güvindikleri kimseler (Kurs öğretmeni-cami hocası) aracılığıyla insanlara anketleri yönelttik. Buna rağmen yine de ankete katılmaktan çekinen, ankete katılmak istemeyen, boş kâğıt verenler de olmuştur. Ancak bunların yanı sıra anketi inceledikten sonra böyle bir çalışmanın yapılmasından memnunluk duyanlar, teşekkür edenler ve bundan sonra bu tür çalışmaların devam etmesini temenni edenler oldukça çok olmuştur.

Uygulamada, geri gelmeme ihtimali de düşünülerek, gerekenden daha fazla anket formu, uygulayıcılar vasıtasıyla deneklere ulaştırılmış; tahmin edildiği gibi, verilen formların bir kısmı geri dönmemiş, dönenler içinden eksik doldurulan veya ciddiye alınmadığı düşünülenler de çıkarılarak, geri kalan 580 form değerlendirmeye alınmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi aşamasında, toplanan anket formları gruplar halinde tasnif edilip numaralandıktan sonra, daha ileri işlemler için SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciences) bilgisayar paket programından istifade edilmiştir. Elde edilen veriler öncelikle sayısal değerleri ve yüzdeleri ile birlikte tablolar halinde gösterilmiş, gerek görüldüğü yerlerde bulguların değişkenlerle anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığını kontrol etmek amacıyla ki-kare analizi uygulanmış ve çapraz tabloları çıkarılmıştır.

Araştırmada betimsel (parametrik olmayan) istatistik teknikleri içerisinde yer alan “ki-kare (chi-square)” hipotez test etme tekniği¹⁰ kullanılarak 0,05 (% 05) anlamlılık düzeyine göre anlamlılık sınamaları yapılmış ve elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiştir. Ki-kare testi sonucu ilişki önemli bulunmuşsa,

¹⁰ Chi-square testi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Arslantürk, Zeki, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri*, Çamlıca Yay., Beşinci Baskı, İstanbul, 2001, s. 142 vd.

bunun tesadüfî olmadığı anlaşılır. Araştırmamızda değişkenlerin tümü, ankette yer alan sorularla birlikte düşünüldüğünde ortaya yüzlerce tablo yapma gereği çıkmaktadır. Ancak araştırmanın tablolara boğulmaması için her soruyla ilgili olarak bütün değişkenler dikkate alınmamış, sadece konuyla ilgisi olanlar tercih edilmiştir.

Ankete katılanların bazı sorulara eklenen “Başka-Diğer” seçeneğine veya formdaki boş bırakılan yerlere yazdıkları notlar da dikkate alınarak, yeri geldiğinde bunlar da değerlendirilmiştir. Ayrıca deneklerle yüz yüze yapılan görüşmeler ve izlenimlerimiz de anketten elde edilen sonuçların yorumlanmasında yardımcı olmuştur. Âyetlerin meallerinde aşağıdaki eserlerden istifade edilmiştir: Diyanet İşleri Başkanlığı Meali, Elmalılı Hamdi Yazır’ın Meali, Suat Yıldırım’ın Meali, Süleyman Ateş’in Meali ve Yaşar Nuri Öztürk’ün Meali.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1. İSLÂM'DA KUTSAL KİTAP KUR'ÂN-I KERÎM'İN MERKEZÎ YERİ VE ÖNEMİ

İslâmiyet'te imanın şartlarından biri de kitaplara imandır. Dinimizde Kutsal kitap Kur'ân, Hz. Peygambere vahiy yoluyla indirilmiş, tevatürle nakledilmiş, hükmü kıyamete kadar devam edecek olan, okunması ibadet sayılan, mushaflarda yazılı, Fatiha Sûresiyle başlayıp Nas Sûresiyle sona eren vahyin en yüksek şeklinin ifadesidir.¹¹ Allah'ın indirilmiş kitabı ve insanoğluna yöneltilmiş bir hitabı olan Kur'ân¹², yolların en doğrusuna götüren bir hidayet rehberidir. Kur'ân, Allah'ın koruması altında olup hükmü kıyamete kadar devam edecektir.¹³ O, inananlar için bir hidayet rehberi ve müjdeleyicidir.¹⁴ O, aynı zamanda inananlara doğru yolu gösteren bir rehberdir.¹⁵ Kur'ân, insanlara öğüt, kalplere şifa, inananlara doğruyu gösteren bir rehber ve rahmettir.¹⁶

Kutsal kitaplar, Allah ile kulları arasında iletişimi sağlayan ilahi mesajın, gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde ulaşmasına ve böylece onların hayatlarını Rablerinin taleplerine göre düzenlemelerine imkân verir. Onlara bağlı kalındığı nispette dinin yozlaşmasının önüne geçilmiş ve Allah'la kulları arasındaki irtibat da canlı tutulmuş olur.¹⁷ Aynı zamanda kutsal kitaplar; muhataplarınca okunma ve anlaşılma hedefini taşımaktadır. Bu durum, Kur'ân-ı Kerîm için de geçerlidir. Bu bağlamda Kur'ân, Allah'ın emir ve yasaklarını ihtiva eden bir kitap olmakla birlikte insanların Allah'ı daha iyi tanıması, bilmesi ve anlaması için de bir vasıta. Allah'ı en iyi bilmenin ve tanımanın yolu da Kur'ân'ı okumak ve onu anlamaktan geçmektedir. Müslümanlar için Kur'ân öğrenmek, birinci kaynaktan İslâm'ı öğrenmek demektir. Müslümanların Kur'ân'ı öğrenmelerinde; namazda okumak,

¹¹ Krş. Altıkulaç, Tayyar, *Yüce Kitabımız Hz. Kur'ân*, T.D.V. Yay., Ankara, 1994, s. 12; Sabuni, Muhammed Ali, *Kur'ân İlimleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 8; Mevdudi, Ebu'l-A'la, *Kur'ân'ı Nasıl Anlayalım* (Çev. Bakir Karlığa), İşaret Yay., 11. Baskı, İstanbul, 2009, s.71;

¹² Kutub, Muhammed, *Kur'ân'ı Nasıl Okuyalım* (Çev. Bekir Karlığa), İşaret Yay., 9. Baskı, İstanbul, 2006, s. 25

¹³ el-Hicr, 15/9

¹⁴ el-Bakara, 2/97

¹⁵ el-İsra, 17/9

¹⁶ Yunus, 10/57

¹⁷ Şentürk, Habil, *İslâmi Hayatın Psikolojik Temelleri*, Tuğra Ofset, Isparta, 2005, s. 31-32

onun emirlerine uygun yaşamak ve Allah'ın rızasını kazanma isteği gibi üç ana motiv söz konusudur. Bir Müslüman Kur'ân'ın günlük hayatta yaşanılması için nazil olduğunu kabul etmekte ve hayatını bu anlayış çerçevesinde düzenlemek gerektiğine inanmaktadır.¹⁸

Bu sebeple bir Müslüman, Kur'ân'ı okurken, Rabbinin ondan ne istediğini, ne yaparsa ve nasıl yaparsa O'nun rızasını ve sevgisini kazanacağını düşünerek okur. Bu şekildeki bir anlayışla okunan Kur'ân, kulun Allah'la iletişimini sağlar, inanç ve duygu bağına güçlendirmiş olur.¹⁹ Kur'ân'ın ilk inen âyetinin “Oku!”²⁰ olması da bunun bir göstergesidir. Kur'ân'ın ayrıca insanlar tarafından anlaşılması amacıyla gönderildiği ve insanların Kur'ân âyetleri üzerinde düşünmesi gerektiği de birçok âyette açıkça vurgulanmıştır.²¹

Kur'ân-ı Kerîm, müminler için din konusunda olduğu kadar insanî ve dünyevî konularda da en sağlam bilgi kaynağıdır. O, akıl ve duyu organlarının yanında üçüncü bilgi kaynağıdır. Vahye dayalı olan Kur'ân bilgileri, inananlar tarafından farklı şekillerde algılanmakta ve farklı yorumları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda da Müslümanlara göre Kur'ân'ın anlaşılmasında sünnetin ve hadislerin büyük önemi vardır. Müslümanlar bir ikilem içersinde kalınca ilk olarak Kur'ân'a daha sonra da hadislere ve sünnete başvurmaktadır.²²

Kur'ân, bir Müslüman için aynı zamanda bir hayat kitabıdır. O günlük hayatta yaşamak için inmiştir. İnananlar Kur'ân'ı yaşadığı ve hayatlarını O'na göre yönlendirdiği zaman, gerçek anlamda bir mümin olurlar.²³ Müslümanlara göre Kur'ân'ı anlamak ve düşünmek, Allah'ın gösterdiği şekilde dünyayı algılamak, anlamak ve değerlendirmek demektir. Kur'ân ile düşünmek ve yaşamak ise, “Biz, Allah'a ve bize indirilene iman ettik.”²⁴ diyecek bir niteliğe sahip olmak demektir.²⁵

¹⁸ Küçük, M. Alparslan, *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm Örneği)*, Berikan Yay., Ankara, 2009, s. 150

¹⁹ Certel, Hüseyin, *İman ve Ahlakta Kemalin Yolu*, Hamle Yay., İstanbul, 1995, s. 94

²⁰ el-Alak, 96/1

²¹ el-Bakara, 2/219,266; Yunus, 10/24; en-Nahl, 16/44; en-Nur, 24/61; el-Hadid, 57/17; ez-Zuhruf, 43/ 3

²² Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 148

²³ Kutub, *Kur'ân'ı Nasıl Okuyalım*, s. 9

²⁴ el-Bakara, 2/136

²⁵ Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 150

Bir müminin Kur'ân'a inandım demesi yeterli olmaz, onun içeriğinden de haberdar olması; inanç, ibadet ve ahlakla ilgili konularda olduğu gibi hayatın bütün alanlarında, Allah'ın kulundan ne istediğini bilmesi, ona göre hayatına bir çeki düzen vermesi gerekir.²⁶ Müslümanlara göre iyi bir dindarlığın yolu Kur'ân-ı Kerîm'i teoride bilmeye ve pratikte uygulamaya bağlıdır. Zaten Hz. Muhammed (sav), Kur'ân âyetlerini günlük hayatta uygulayarak Kur'ân'ın asıl amacını gerçekleştirmiştir. Çünkü günlük hayatta tatbik edilmeyen, hükümleri sadece duvarda asılı olan kutsal kitabın insana hiçbir faydası yoktur. Nitekim kutsal kitabın amacı, insanı aydınlatmak ve ona doğru yolu göstermektir. Bu da ancak kutsal kitabın iyi anlaşılmasıyla mümkündür. Kutsal kitabın iyi anlaşılması ise pratikte uygulanabilirliğine bağlıdır. Nitekim kutsal kitaplar, sadece okunmak için değil, aynı zamanda yaşanmak için gönderilmiştir.²⁷ Her ne kadar Kur'ân'ı ibadet niyetiyle okumak sevap olsa da, okumaktan asıl maksadın anlayarak ve üzerinde düşünerek okumak olduğu unutulmamalıdır. Yoksa Kur'ân böyle yapmayanları uyarmaktadır. *“Bunlar Kur'ân'ı düşünmezler mi?”*²⁸, *“Sana indirdiğimiz bu kitap mübarektir; âyetlerini düşünsünler, akli olanlar da öğüt alsınlar.”*²⁹ İslâmiyet'te Kur'ân-ı Kerîm, dileyenlerin de öğüt alabilmesi noktasında bir öğüt kitabıdır.³⁰ Kur'ân aynı zamanda insanlar için apaçık bir belge, kesin olarak inananlar için her şeyi açıklayan, doğru yolu gösteren bir rehber, rahmet ve ibret unsuru olarak³¹ dinin ve ibadetlerin temel esasını oluşturmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'i bütün kitapların anası olarak kabul eden Müslümanlar, onu dinlerini anlamada ve yaşamada temel kaynak olarak görmektedirler.³² Bu bağlamda hem ibadetteki, hem de günlük hayattaki önemi sebebiyle Kur'ân-ı Kerîm, el üstünde tutulmakta, ona büyük saygı gösterilmekte, temiz olanlar dokunmakta³³,

²⁶ Şentürk, *İslâmi Hayatın Psikolojik Temelleri*, s. 31

²⁷ Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 150

²⁸ Muhammed, 47/24

²⁹ es-Sad, 38/29

³⁰ el-Müddessir, 74/54; et-Tekvir, 81/27; el-Kamer, 54/17, 22, 32, 40

³¹ el-Casiye, 45/11, 20; Yusuf, 12/111

³² Draz, M. Abdullah, *Kur'ân Ahlakı*, (Çev. Emrullah Yüksel ve Ünver Günay), İz Yay., İstanbul, 1993, s. 5

³³ el-Vakıa, 56/79

onun yere düşmemesine özen gösterilmekte ve her mekânda yüksek yerlerde bulundurulması hususunda da azami dikkat edilmektedir.

2.1.1. Kur'ân-ı Kerîm'in İbadet Hayatındaki Yeri

İslâmiyet'te ibadetleri, genel olarak İslâm'ın şartları adı altında toplamak bir gelenek olmuştur. İslâmiyet'te ibadetin beş şartından biri olan ve Kur'ân ile bağlantılı olan namaz, hem ferdi olarak, hem de cemaat halinde günde beş defa ifa edilmektedir.

Hem ferdi olarak, hem de cemaat halinde kılınan namazlarda Kur'ân-ı Kerîm'in baş tarafında bulunan Fatiha sûresi, kısa âyetler veya Kur'ân-ı Kerîm'in sonunda yer alan kısa sûreler okunmaktadır. Bir Müslüman namaz kılabilmek için Kur'ân'dan bazı âyet ve sûreleri bilmek durumundadır.³⁴ Cemaat halinde kılınan namazlarda imam, Kur'ân'dan örnekler teşkil eden sûre veya âyetler okumakta; cemaate, kaynağını Kur'ân'dan alan vaazlar vermekte ve hutbeler okumaktadır. Bu bağlamda İslâmiyet'te Kur'ân'ın en çok kullanıldığı ibadet şeklini namaz oluşturmaktadır.³⁵ Çünkü Kur'ân, müminin farz, vacip ve nafil olarak yaptığı tüm ibadetlerin vazgeçilmez bir ögesi durumundadır.

Nitekim hem namaz içinde, hem de namaz dışında Kur'ân okumak bir ibadettir ve bunun sevabı da vardır. Çünkü Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmaktadır: *“Kim Allah'ın kitabında bir harf okursa, onun için o harfin karşılığında bir hasene vardır. Her bir hasene de on misli ile mükâfatlandırılır.”*³⁶ Yani Kur'ân okumak bizatihi ibadet olduğu için Allah Teâlâ onu okuyanlara her harfinden dolayı mükâfat vermektedir.

Kur'ân'ı dikkatlice incelediğimizde onun sadece ibadetlerin yerine getirilmesini istemediğini, bunların yanı sıra toplumsal alanda da insandan bazı istekleri ve emirleri (mesajları) bulunduğunu görmekteyiz. Kur'ân'da birçok yerde toplumsal amaçlı olarak insanlara yardım etmenin gerekliliği vurgulanmakta³⁷, yardım edenler övülmekte ve yardım etmeyenler ise kötülenmektedir. İnsanlar arası

³⁴ Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 137

³⁵ Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 138-139

³⁶ Tirmizi, *“Fezailü'l-Kur'ân”*, 18; Ebu Davud, *“Salât”*, 349

³⁷ el-Bakara, 2/3, 195, 261, 272, 274; Al-i İmran, 3/92; el-Enfal, 8/3; İbrahim, 14/31; el-Hacc, 22/35; el-Kasas, 28/77; es-Secde, 32/16; el-Fatır, 35/29-30; el-Hadid, 57/7; et-Tegabün, 64/16-17

ilişkilerin geliştirilmesi istenmekte ve toplum düzeninin korunması için birçok prensipler getirilmektedir.

Sonuç olarak, Kur'ân, birey ve toplum olarak insanın ve hayatın her yönünü kuşatıp kucaklamaktadır. O, insanın tüm varlığına hitap etmektedir.

2.1.2. Kur'ân-ı Kerîm'in Günlük Hayattaki Yeri

İbadetlerde olduğu gibi günlük hayatta da Kur'ân-ı Kerîm, önemli bir rol oynamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, Müslümanın günlük hayatının şekillenmesinde temel unsurdur. Çünkü Kur'ân'da hayatın her alanına yönelik düzenlemeler ve bilgiler yer almaktadır. Kur'ân, inananların her türlü problemleri karşısında çözüm için müracaat ettikleri bir kaynak konumundadır. O, dindeki itikadi ve ameli hükümlerin istinat ettiği temel bir kaynaktır. Nitekim günlük hayattaki tüm işlerde ana kaynak olarak Kur'ân-ı Kerîm, ikinci kaynak olarak da Hz. Muhammed'in sünneti esas alınmaktadır. Bu durum âyetlerde ve hadislerde şu şekilde ifade edilmektedir: *“And olsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”*³⁸ *“Peygamber size ne verdiyse onu alın ve size neyi yasakladıysa ondan da sakının.”*³⁹ ve *“De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”*⁴⁰ Bu konudaki hadisler ise, *“Size iki şey bırakıyorum. Bunlara uyduğunuz müddetçe asla sapıtmayacaksınız: Allah'ın kitabı ve Resulünün sünneti.”*⁴¹, *“Muhakkak ki, en güzel söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed (sav)'in yoludur.”*⁴²

İslâmiyet'te Hz. Peygamber'in, *“Evlerinizi kabirlere çevirmeyin, içerisinde Bakara sûresi okunan evden şeytan kaçır.”*⁴³ ve *“...Allah'ın kitabını okumak ve öğrenmek üzere, Allah'ın evlerinde toplanan hiçbir topluluk yoktur ki, onlara iman artması neticesi bir kalp rahatlığı (sekine) gelmesin, onları Allah'ın rahatlığı sarmasın, melekler onları kuşatmasın.”*⁴⁴ hadisleri çerçevesinde her Müslümanın evinde en az bir tane Kur'ân-ı Kerîm bulunmaktadır. Kur'ân,

³⁸ el-Ahzap, 33/21

³⁹ el-Haşr, 59/97

⁴⁰ Al-i İmran, 3/31

⁴¹ Muvatta, “Kader”, 3, (2, 899)

⁴² Buhârî, “İtisam”, 2, “Edeb”, 70

⁴³ Müslim, “Müsâfirin”, 212, (780); Tirmizi, “Sevabu'l-Kur'ân”, 2, (2780)

⁴⁴ Tirmizi, “Kıraat”, 12; Ebu Davut, “Salatul Vitr”, 14; İbn Mace, “Mukaddime”, 17

Ramazan ayı başta olmak üzere, üç aylarda, kandil gecelerinde, dini bayramlarda, sıkıntılı, üzüntülü ve korkulu anlarda, doğum, ölüm ve hastalık gibi durumlarda da ana kaynak olarak Müslümanın hayatında etkili olmaktadır.

“*Kur’ân okunduğu zaman onu dinleyin. Ve susun ki merhamet olunasınız.*”⁴⁵ emrine uygun olarak Kur’ân-ı Kerîm’in en önemli özellikleri arasında okunması ve dinlenmesi yer almaktadır. Özellikle de namazlarda okunması Müslümanların günlük hayatında önemli bir yer tutmuştur ve tutmaktadır.⁴⁶ Bu şekilde Kur’ân sık sık tekrar edilmekte; aksi takdirde Hz. Muhammed’in çok çabuk unutulabileceği uyarısı da dikkate alınmış olmaktadır. Hem Kur’ân’ın okunması, hem okunan Kur’ân’ın dinlenmesi, hem de unutulmasını engellemek amacıyla yönelik olarak, bölümler halinde taksim edilerek hatimler yapılmakta ve hatim sonunda ise hatim duası yapılmaktadır. İslâm’da ayrıca Kur’ân’ı ezberleme, büyük bir meziyet olarak kabul edilmekte; bundan dolayı küçük yaşlardan itibaren hafızlar tarafından Kur’ân-ı Kerîm ezberlenmektedir. Bu çerçevede Müslümanlar tarafından ibadetlerde Kur’ân’ın okunmasında belli kurallara riayet edilmekte, tane tane, yavaş yavaş ve tecvit ile okunmasına özen gösterilmektedir.

Kur’ân’ın salt okunması ya da dinlenmesi dahi ibadet sayılmaktadır. Bu bağlamda, Kur’ân-ı Kerîm’in okunması hususunda, Hz. Peygamber’in şu hadisi çok manidardır: “*Kur’ân okuyan müminin misali portakal gibidir. Kokusu güzel tadı hoştur. Kur’ân okumayan müminin misali hurma gibidir. Tadı hoştur fakat kokusu yoktur...*”⁴⁷ Kur’ân mutlaka okunmalıdır. Ancak bu, Kur’ân-ı Kerîm’i salt okumuş olmak için okumak şeklinde olmamalıdır. Onu anlayıp yaşamak için okumak gerekir. Asıl gaye onu anlamak ve anladığımızı yaşamaktır. Yaşamak için de onu okumak gerekir.

Kur’ân-ı Kerîm’in Müslümanın günlük hayatında önemli bir yere sahip olması nedeniyle çocuklar doğumlarından itibaren Kur’ân’a bağlı bir şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Hz. Peygamber’in “*Sizin en hayırlınız Kur’ân’ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.*”⁴⁸ hadisini kendisine rehber edinen Müslümanlar,

⁴⁵ el-A’raf, 7/204

⁴⁶ Görgün, Tahsin, “*Kur’ân’ın Mahiyeti*”, D.İ.A, T.D.V. Yay., Ankara, 2002, C. 26, s. 388-389

⁴⁷ Buhari, “*Fedailül Kur’ân*”, 17, 36; Müslim, “*Salatu’l-Müsafirun*”, 37, 243 (797); Ebu Davud, “*Edeb*”, 16(4830)

⁴⁸ Buhari, “*Fedailül Kur’ân*”, 21; Tirmizi, “*Fedailül Kur’ân*”, 15

çocuklarına Kur'ân ve temel dini bilgiler öğretilmesine özel bir önem vermektedirler.

Müslümanın günlük hayatında önemli yer tutan diğer bir unsur da, "dua"⁴⁹dır. Çünkü dua, kişinin Allah'a yakın olmasının, O'nu bilmesinin ve O'ndan istemesinin, O'nunla iletişim kurmasının bir işaretidir. Dua aynı zamanda zikir ve ibadet olma özelliğine de sahiptir. Kur'ân'da namazın dua ile zikredilmesi de bunun bir göstergesidir.⁵⁰ Bundan dolayı mümin, ihtiyaç duyduğu ve sıkıntılı olduğu anlarda dua etmektedir. Dua, huzur ve mutluluk kaynağıdır. Bazılarını evlerinde ve iş yerlerinde de özel bir şekilde yazılmış, çerçevelenmiş Kur'ân âyetleri bulunan küçük levhalar asılıdır. İslâmiyet'te ayrıca kötü, sıkıntılı, huzursuz olduğu anlarda ve günlerde Nas-Felak sûreleriyle "Âyetel Kürsi" adı verilen Bakara sûresinin 255. âyetinin okunması geleneği de mevcuttur. Zira Hz. Peygamber, *"Kur'ân-ı Kerîm okuyun. Zira Kur'ân, kendini okuyanlara kıyamet günü şefaathçi olarak gelecektir. Bakara ve Âl-i İmran sûrelerini okuyun... Bakara sûresini okuyun! Zira onu okumak berekettir."*⁵¹, *"Her şeyin bir zirvesi vardır. Kur'ân'ın zirvesi ve doruğu da Bakara sûresidir. Bu sûrede bir âyet vardır ki, o Kur'ân âyetlerinin zirvesidir. O âyet, Âyet-el Kürsi'dir."*⁵², *"Âyet-el Kürsi'yi sabahleyin okursa akşama kadar muhafaza edilir. Akşam okursa sabaha kadar bu âyetler vasıtasıyla koruma altına alınır."*⁵³ buyurarak Âyet-el Kürsi'nin günlük hayatta her an okunmasının önemine dikkat çekmiştir. Aynı zamanda Müslüman günlük hayatında hastalık, kaza-bela, nazar ve buna benzer kötü şeylerden korunmak amacıyla Kur'ân'dan değişik dua âyetleri okumakta veya yanlarında bunları taşımaktadır.

Hz. Peygamber, Müslümanların Kur'ân ile sürekli birlikte olması için onun ezberlenmesini de teşvik etmiştir. Nitekim bu konuda, *"Hafızasında Kur'ân'dan bir şey olmayan kimse harabe bir ev gibidir."*⁵⁴ buyurmaktadır. Müslümanların Kur'ân'dan Yasin sûresini, Haşir ve Bakara sûresinin son âyetlerini; otuzuncu cüzü veya namaz sûrelerini -son on sûreyi- ezberlemesi veya

⁴⁹ Dua hakkında geniş bilgi için bkz. Cilacı, Osman, *"Dua"*, D.İ.A., T.D.V. Yay., İstanbul, 1994, C. 9, s. 529; Parladır, Selahattin, *"İslâm'da Dua"*, D.İ.A., T.D.V. Yay., İstanbul, 1994, C. 9, s. 530

⁵⁰ el-Kehf, 18/28

⁵¹ Müslim, *"Müsâfirin"*, 252, (804)

⁵² Tirmizi, *"Fedailül Kur'ân"*, 2, 2878

⁵³ Tirmizi, *"Fedailül Kur'ân"*, 2, 2879; Dârimî, *"Fedailul Kur'ân"*, 27

⁵⁴ Tirmizi, *"Fedailül Kur'ân"*, 18, 2914

Kur'ân'ı baştan sona ezberlemesi, hafız olması; yeni doğan çocuğuna Kur'ân'dan güzel bir isim bulması, çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okuması ve onun dinine bağlı yetişmesi amacına yönelik yapılan bütün faaliyetlerin Kur'ân'ın etkisi bağlamında olduğu kanaatindeyiz. Aynı şekilde düğünlerde yeni evlenenlere Kur'ân hediye etme yaygın olan geleneklerimizdendir. Ayrıca ölen kişinin ailesine taziyelerde ve mezar ziyaretlerinde bulunulması ve Kur'ân'dan özellikle Yasin ile Mülk sûresi ve Bakara Sûresinin 153-157. âyetlerinin okunması veya dualar edilmesi, Kur'ân'ın Müslümanların hayatlarının her anında etkisinin olduğunun birer göstergesidir.

2.1.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Dini Bayramlar, Mübarek Gün ve Gecelerdeki Yeri

İslâm'da Ramazan ve Kurban Bayramı olarak nitelendirilen iki önemli dini bayram vardır. Bu bayramlardan özellikle Ramazan ayı ve bayramı, Kur'ân'ın bu ayda inmiş olmasından dolayı Müslümanlar için daha büyük bir önem taşımaktadır. Müslümanlar Kur'ân'ın Kadir Gecesinde inmesinden⁵⁵ dolayı Kadir gecesine ve Ramazan ayına çok büyük önem vermekte ve bu ayda oruçlar tutmakta, hatimler okumaktadırlar. Çünkü Allah Teâlâ, Kur'ân'da: *“Biz Kur'ân'ı değerli bir gecede indirmişizdir. O değerli gecenin ne olduğunu sen bilir misin? O değerli gece bin aydan daha hayırlıdır.”*⁵⁶ buyurarak bu gecenin ve Ramazan ayının, *“Ramazan ayı, ki onda Kur'ân, insanlara yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak indirildi.”*⁵⁷ önemine dikkat çekmektedir.

Müslümanlar, ayrıca mağfiret edileceklerini umdukları diğer dini günlerde; üç aylar, kandil geceleri ve cuma günlerinde de dualar etmekte ve Kur'ân okumaktadırlar. Bununla birlikte İslâmiyet'te dini bayramlarda ve günlerde o güne has namazlar kılınmakta, dualar edilmekte ve Kur'ân'dan sûreler veya âyetler okunmaktadır.⁵⁸ Ayrıca cuma gününün özel bir önemi ve anlamı vardır. Çünkü bu gün, Müslümanlar için haftalık ibadet günüdür ve bir bayramdır. Peygamberimiz de bu günün, çok hayırlı bir gün olduğunu ve bu günde yapılan duaların kabul edileceğini duyurmuştur. Bu bağlamda da haftalık ibadet olan ve toplu olarak icra edilen cuma

⁵⁵ el-Kadir, 97/1

⁵⁶ el-Kadir, 97/1-3

⁵⁷ el-Bakara, 2/185

⁵⁸ Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı*, s. 144

namazı da bu güne anlam katan diğer bir unsurdur.⁵⁹ Nitekim camilerin temel fonksiyonlarından biri, dindarların din konusunda bilgilendirilmeleridir. Aynı zamanda camiler hem bir namazgâh, hem de bir eğitim mekânıdır. Hemen herkes, dini bilgilerinin pek çoğunu camilerde okunan hutbelerden ve verilen vaazlardan duyarak edinmektedir. Her cuma ve bayramlarda okunan hutbeler, ramazan boyu devam eden, mübarek gün ve gecelerde ve yıl içinde çeşitli vesilelerle tekrar eden vaazlar, hem dini duyguları harekete geçirmek, hem de dindarları dini konularda bilgilendirmek açısından önemlidir.⁶⁰

Müslümanlar ayrıca Hz. Muhammed'in, *"Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi ise Yasin sûresidir. Her kim Yasin sûresini okur ve onun içindekilere göre yaşarsa; Allah o kimseye Kur'ân'ı on kere okumuş kadar sevap yazar."*⁶¹, *"Bakara Sûresi'nin sonundaki iki âyetini geceleyin kim okursa o iki âyet ona kâfi gelir."*⁶² sözlerini esas alarak perşembe akşamları ve cuma günleri Kur'ân'dan Yasin Sûresi başta olmak üzere Mülk, Vakıa, Rahman ve Kehf sûreleri ile vakit namazlarından sonra da birçok sûre-âyet okuma geleneği bulunmaktadır.

Netice olarak, İslâmiyet'te Kutsal kitap Kur'ân, dini anlayış ve uygulamaların en önemli ve temel kaynağıdır. Kur'ân, gerek inanç esaslarında gerekse ibadetlerde önemli bir yer tutmakta ve ana kaynak olarak kabul edilmektedir. Nitekim "Müslümanlar, Kur'ân'ın ortaya koyduğu değerlerin, her çağda geçerli olduğuna inanmaktadır. Her çağda Kur'ân, Müslümanların temel referans kaynağı olmuş ve her türlü bireysel ve sosyal açmaz karşısında, Kur'ân'a dönmenin tek çözüm olduğu ileri sürülmektedir."⁶³ Yani Kur'ân, İslâm dininin hem temel metni, hem de Müslümanlar için bir referans kaynağıdır.⁶⁴ Bu bağlamda İslâmiyet'te sözlerin en güzeli olarak değerlendirilen⁶⁵ Kur'ân, doğumdan ölüme, günlük hayattan ibadetlere, eğitimden ticarete, evlenmeden dini bayramlara, törenlere hatta kandil gecelerine kadar Müslümanların hayatlarının her alanında

⁵⁹ el-Cuma, 62/9

⁶⁰ Certel, Hüseyin, *"Kadınlar Camiden Niçin Dışlandı?"*, Oş Devlet Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, Oş-Kırgızistan, 2007, S. 11, s. 52

⁶¹ Tirmizi, *"Fedâilu'l-Kur'ân"*, 7, 2887 ; Dârimî, *"Fedail-ül Kur'ân"*, 27

⁶² Buhârî, *"Megâzi"*, 12, *"Fedâilu'l-Kur'ân"*, 10, 17, 37; Müslim, *"Müsâfirin"*, 255, 256, (807-808)

⁶³ Sambur, Bilal, *İslâm'ın Aktüel Değeri*, Katkı Yay., 2. Baskı, Ankara, 2007, s. 66

⁶⁴ Sambur, *İslâm'ın Aktüel Değeri*, s. 67

⁶⁵ ez-Zümer, 39/23

önemli bir rol oynamakta ve hayatlarının her anını etkilemektedir. Çünkü Kur'ân'da inananların hayatlarının her alanına yönelik bilgiler ve düzenlemeler bulunmaktadır. O, insan hayatının her yönünü kuşatıp kucaklamaktadır. O, insanın aklına, kalbine, kısacası tüm varlığına hitap etmektedir. O, inananların her türlü problemleri karşısında çözüm için müracaat ettikleri temel bir kaynaktır.

Sonuç olarak, İslâm, Kur'ân merkezli bir dindir. Yani Kur'ân olmazsa din olmaz. Kur'ân'a bağlılık dine bağlılık demektir. Kur'ân anlaşılmazsa din anlaşılmamış olur. Kur'ân'dan uzaklaşma dinden uzaklaşmadır. Kur'ân'la irtibat dinle ve Allah'la irtibattır. Kur'ân yanlış anlaşılır ya da yorumlanırsa din yanlış anlaşılmış olur. Yani neredeyse din (İslâm) demek, Kur'ân demektir.

2.2. KUR'ÂN-I KERÎM'İN MUCİZEVÎ YÖNÜYLE İNSANLARI ETKİLEMESİ

İnsanlık tarihinin en önemli hususlarından birisi, Kur'ân-ı Kerîm'in insanın duygu, düşünce ve ruhu üzerindeki olağanüstü etkisi, kelimelerinin hayret verici güzelliği, çekici üslûbu, içerdiği yüce manaları, yüksek seviyedeki bilgileri, güçlü delil sunumu, çok sağlam açıklamaları ve ruh verici irşatlarıdır.⁶⁶ Evet, pek çok kimsenin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenecek Müslüman oluşu ve ruha canlılık veren bu âyetler (mesajlar) sayesinde pek çok kimsenin değişmesi, bu kitabın kelimelerinin son derece güzel oluşunu, ibarelerinin tutarlılığını, manalarının canlılığını, hakikatlerinin yüceliğini, bilgi seviyesinin yüksekliğini anlatmaktadır.⁶⁷

Kur'ân-ı Kerîm, vahiy yoluyla Hz. Muhammed'e inzal olunan⁶⁸ hem lafzıyla, hem de manasıyla Allah katından, insanlığı doğru yola ulaştırmak⁶⁹ üzere gönderilmiş olan eşsiz bir mucizedir. O müjdeleyici, uyarıcı, yol gösterici, öğüt verici, doğruyu yanlıştan ayıran son ilahi kitaptır.⁷⁰

Kur'ân-ı Kerîm, geçmişte meydana gelmiş olaylarla ilgili verdiği haberlerin doğruluğuyla, gelecekte olacağını haber verdiği olayların aynen gerçekleşmesiyle, sûre ve âyetlerindeki eşsiz ahenkle, haber verdiği bilimsel mucizeleriyle, dil ve

⁶⁶ Cehrumi, A. Kerimi, *Kur'ân'la Yaşamak: Kur'ân'ın Etkileyiciliğine Dair Tarihten Örnekler*, (Çev. Nuri Sevim), İnsan Yay., İstanbul, 2004, s. 9

⁶⁷ Krş. Cehrumi, *Kur'ân'la Yaşamak*, s. 10

⁶⁸ Yusuf, 12/3; el-Ahkaf, 46/9; el- Ahzap, 33/2; el-Enam, 6/19

⁶⁹ el-Bakara, 2/185; Al-i İmran, 3/4

⁷⁰ Draz, M. Abdullah, *En Mühim Mesaj Kur'ân* (Çev. Suat Yıldırım), Işık Yay., İzmir, 1994, s. 13

nazım yönünden taklit edilemez oluşuyla ve yaratılışla ilgili ifadeleriyle de insanları etkileyen eşsiz bir kitaptır. Kur'ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ tarafından insanlığa gönderilmiş, insanlığı dalaletten hidayete, çirkinlikten güzelliğe, bunalımdan huzur ve kurtuluşa çıkaran; belli bir bölgeye, kavme ve topluma değil bütün insanlığa hayat verecek prensipler getirmek suretiyle insanlara hidayet yollarını gösteren ve insanları etkileyen edebî bir şaheser, mucizevî bir kitap ve bir hidayet rehberidir.

2.2.1. Kur'ân-ı Kerîm'in Mucizevî Yönüyle İnsanları Etkilemesi

'İcazu'l-Kur'ân' terimi Allah Teâlâ'nın, Kur'ân'ın bir benzerini ortaya koymaları için beşeriyete meydan okuması karşısında, insanların çaresiz kalmaları durumunu anlatır.⁷¹ Buradaki amaç; insanların acizliğinin ispatı yanında, bu kitabın hak olduğunu ve gönderilen peygamberin de doğru söylediğini ifade etmektir.⁷² Yüce Allah'ın, Kur'ân'ın benzerini getirmeleri için insanlara meydan okuması, her yönüyle Kur'ân'a denk bir kitap istemesi değildir. Amaç; üslubu ve ifade tarzı nasıl olursa olsun, belagat ve beyanca hakikati etkili bir tarzda ifade etmek bakımından Kur'ân'ın seviyesinde bir kelam getirmeleridir. Zaten edipler ve şairler arasındaki mukayese de bu şekilde olmuş ve olmaktadır.⁷³

Kur'ân'ın icazı, onun beşer kelamı olmayıp, Allah'a izafe edilen bir kelam olduğu esasına dayanmaktadır. Onun icazı, erişilmezliğinde ve benzerini meydana getirmekten beşer kudretinin aciz kalacağı çok yüksek bir mertebeye ulaşmış olmasındadır.⁷⁴ Kur'ân-ı Kerîm, diğer semavi kitaplardan farklı olarak kendi tarihi içinde mucizedir; ihtiva ettiği hakikatler bakımından mucizedir ve aynı zamanda insanlığa tesiri ve etkilemesi yönünden de mucizedir.⁷⁵

Kur'ân-ı Kerîm'in bu ezici, muhteşem ve olağanüstü tesirini sahneleyen birçok hadise İslâm Tarihi kaynaklarında mevcuttur. Bunların tümündeki ortak nokta, Kur'ân'ın insanlar üzerindeki muazzam etkisidir. Fakat bu tesirin insan ruhunda meydana getirdiği yankı, çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Gönlünde,

⁷¹ Yıldırım, Suat, *Anahatlarıyla Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, Beşinci Baskı, İstanbul, 2005, s. 169

⁷² Türkmen, Sabri, "Kur'ân'ın Mucizeliği Meselesi", *Diyanet İlmi Dergi*, Nisan-Mayıs-Haziran, 2007, C. 43, S. 2, s. 58

⁷³ Yıldırım, *Anahatlarıyla Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, s. 173

⁷⁴ Karaçam, İsmail, *Sonsuz Mucize Kur'ân*, Çağ Yay., İstanbul, 1987, s. 109

⁷⁵ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'ân*, s. 131

kalbinde ve ruhunda hakka uyma kabiliyeti bulunan ve imandan nasibi olanlar, parlayan bu nura koşmuşlar ve ona sarılmışlardır. Nasipsiz olanlar ise bu nurdan gözleri kamaşmış, ruhları üzerindeki Kur'ân'ın derin tesiri karşısında, çareyi ondan kaçmakta bulmuşlardır.⁷⁶ Hz. Hamza'nın ve Hz. Ömer'in Müslüman oluşlarıyla Velid bin Muğîra'nın İslâm'dan yüz çevirmesi bunun tipik örneklerindendir. Bu etkilenme misallerini daha da artırmak mümkündür. Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerîm'in nazil olduğu döneme ait pek çok etkilenme örnekleri vardır. Kanaatimizce, bu örneklerde yaşanan Kur'ân'dan etkilenme tecrübelerinde, insanların inanmasalar bile bir dinin kutsal kitabı olduğu düşüncesiyle onu okumaları ya da dinlemeleri onların belli ölçüde ondan etkilenmeye hazır olabileceklerini akla getiriyorsa da bu etkilenme, gerçekte onun, yani Kur'ân'ın, etkileyici gücüne dayanmaktadır.

2.2.2. Kur'ân-ı Kerîm'in Edebî Yönüyle İnsanları Etkilemesi

Kur'ân-ı Kerîm, belagat ve fesahatin en yüksek mertebeye ulaştığı bir devirde, fesahat ve belagat üstatlarını dehşete düşüren edebî bir mucizedir. Kuşkusuz O, Arap şiir üstatlarını dehşete düşürdüğü gibi gelecek asırlardaki belagat sahiplerinin de seslerini kesmiştir.⁷⁷

Kur'ân-ı Kerîm; Arap dilinde ve başka dillerde bilinen şekle muhalif olan edebî nazmı ve farklı üslubu; hiç kimsenin bir benzerini meydana getiremeyeceği güzellikte olması; ancak vahiy yoluyla bilenebilecek gaybî haberler içermesi; günümüz tabiat ilimleriyle çelişki arz etmemesi; beşer ihtiyaçlarına uygun olması; iman eden ve etmeyenlerin kalbine tesir etmesi; okundukça veya dinlendikçe daha fazla hoşlanılması; herkesi, çocukları ve okuma-yazma bilmeyenleri bile etkilemesi vb. yönleriyle de insanları etkilemiştir.⁷⁸

Öncelikle belirtilmesi gereken Kur'ân'ın her çağdan, her türlü insan grubuna hitap eden bir anlatıma sahip olmasıdır. Okuyan kişinin bilgi ve kültür seviyesi ne olursa olsun, Kur'ân herkesin anlayabileceği gibi açık, anlaşılır bir dile

⁷⁶ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'ân*, s. 147

⁷⁷ Cerrahoğlu, İsmail, "Kur'ân-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?", *Diyanet İlmi Dergi*, Nisan-Mayıs-Haziran, 2007, C. 43, S. 2, s. 9

⁷⁸ Sabuni, M. Ali, *Kur'ân ilimleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996 s. 38; Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'ân*, s. 144-145

sahiptir. Bir âyetle bu konu şöyle bildirilmektedir: “*And olsun ki, Kur’ân’ı öğüt olsun diye kolaylaştırdık; öğüt alan yok mudur?*”⁷⁹

Bir Müslüman nazarında, gerçekten kalbin ta derinliklerine kadar tesir eden Kur’ân’dan daha etkileyici bir söz yoktur. Kalp onunla ferahlar, onunla sükûnet bulur. Bazen de onun tesiriyle kişiyi bir korku kaplar. Nice İslâm düşmanları, Kur’ân âyetleri karşısında düşmanlıklarından vazgeçmişler ve Müslüman olmuşlardır.⁸⁰ Peygamberimiz hac mevsiminde Ensar’a Kur’ân okuyunca ona iman etmişlerdi. Medine’ye döndüklerinde dinlerini açığa vurmuşlar ve Ensar’dan evine Kur’ân girmeyen kimse kalmamıştır. Nitekim “*Diğer şehirler kılıçlarla fethedilmiştir. Medine ise Kur’ân’la fethedilmiştir*”.⁸¹ denilerek Kur’ân-ı Kerîm’in etkisine vurgu yapılmıştır.

Kur’ân-ı Kerîm, garip haberleri, işaret ve istiarelerindeki sırları ile hem yüksek tabakaya, hem de halk tabakasına tesir etmiştir.⁸² Kur’ân, ister Allah’ın kalbini İslâm’a açtığı kimseler açısından olsun, isterse kalbini perdelediklerinden olsun, ilk andan itibaren Arapları büyülemişti. İlk iman eden grubu bir kenara bırakırsak, davetin ilk günlerinden itibaren iman edenlerin imanında Kur’ân’ın en etkin amillerden bir tanesi olduğu görülmektedir.⁸³

Allah kelamı olan bu ‘edebî mucize’yi taklit etme kabiliyeti hiçbir beşere verilmemiştir. Yüksek dağ tepelerinden kopan seller gibi, önüne gelen her engeli silip süpüren, gönülleri ve akılları fetheden Kur’ân-ı Kerîm, parlak üslubu, lafızlarının inceliği, manalarının çekici güzelliği, prensiplerinin yüceliği, latif misalleri, edebî sanatlardaki sırları ile herkese tesir etmiş ve insanlığı hayret ve dehşet içerisinde bırakmıştır.⁸⁴

Meydan okuyan âyetleriyle Kur’ân⁸⁵, kendi gerçeklerini kanıtlamak için insanlara, onun bir benzerini ortaya koyamayacaklarını ifade etmektedir. Çeşitli

⁷⁹ el-Kamer, 54/22

⁸⁰ Türkmen, “*Kur’ân’ın Mucizeliği Meselesi*”, s. 70

⁸¹ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’ân*, s. 154

⁸² Cerrahoğlu, “*Kur’ân-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?*”, s. 9

⁸³ Kutub, Seyyid, *Kur’ân’da Edebî Tasvir*, (Çev. İsmail Arslan), Ravza Yay., İstanbul, 1999, s. 23

⁸⁴ Cerrahoğlu, “*Kur’ân-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?*”, s. 9

⁸⁵ Kur’ân’daki meydan okuyan âyetler için bkz. el-İsra, 17/88; Yunus, 10/38; el-Hud, 11/13-14; et-Tur, 52/30-34; el-Bakara, 2/23-24

üsluplarla inen bu âyetlerde Kur'ân, insanlardan bazen Kur'ân'ın bir benzerini, bazen on sûrenin bazen de bir sûrenin benzerini getirmelerini istemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in açıkça meydan okuyuşu karşısında müşriklerin kin ve nefretleri daha da artmıştır. Kur'ân'ın nazil olduğu zamanda Araplar, edebî türlerin hemen hemen her sahasında çok ileri seviyede idiler. Buna rağmen Kur'ân'ın bir benzerini meydana getiremeyeişleri onları çileden çıkarmıştır.⁸⁶

Kur'ân-ı Kerîm, üslûbu, üstün belâgati, sesleri ve harfleri seçmesi, ahengi, kelâmındaki insicam ve tutarlılığı, terğib ile terhib arasında, cennet nimetleriyle cehennem azabı arasında dengeli tasvirleri ile dinleyenleri büyüler. Eğitici kıssalar ve meseller ile gerçekleri apaçık dile getirerek, fikir tartışması ve gerginliğe girmeden hedeflenen telkin gayesine ulaşır.⁸⁷

Kur'ân-ı Kerîm'in üslubunun başlıca özellikleri şunlardır: mevcut edebî türlerden ayrı olması, ses nizamından ve lügavî güzelliğinden kaynaklanan eşsiz ahengi, mana ve lafız dengesi, edebî türlerin hepsinden mükemmel oluşu, aynı anda farklı seviyelere hitap etmesi, edebî türlerin iç içe olması, tekrarların bulunması, beyan tarzının çeşitliliği, akla ve duyguya dengeli hitap etmesidir.⁸⁸

2.2.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Eşsiz Ahengiyle İnsanları Etkilemesi

Kur'ân'ın ses nizamından ve lügavî güzelliğinden ileri gelen büyüleyici bir ahengi vardır. Kur'ân'ın bu ahengi, batı deyimi ile ritmi, başlı başına ilâhi bir mucizedir. Özellikle gönlü ve ruhu ahenk zevki taşıyanlar, onun ahengi ile mest olurlar. Bilindiği gibi her sûre kendi konusu içinde ayrı bir ahenge sahiptir. Bir yandan âyet sonlarındaki kafiye ritmi ile bir yandan da bir âyetin kendi söz dizimi içindeki akıcılık ile estetik duyarlılıktan bir parça nasibi olanları mest eder.⁸⁹ Kur'ân-ı Kerîm, harekelerinde, sükûnlarında, med ve gunnelerinde öyle mükemmel bir yapıya sahiptir ki, aynı yapıyı herhangi bir şiir veya nesirde bulmak imkânsızdır.

⁸⁶ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'ân*, s.116 vd.

⁸⁷ Yıldırım, Suat, "Kur'ân-ı Kerîm'in Üslûbu", Yeni Ümit, Ocak - Şubat - Mart, 2004, Sayı: 63 Yıl: 16, s. 25

⁸⁸ Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, s. 117-160

⁸⁹ Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, s. 128 vd.; krş. Nurbaki, Haluk, *Kur'ân Mucizeleri*, Damla Yay., İstanbul, 1997, s. 13

Arapça bilmese bile bir insan, Kur'ân âyetlerine kulak verdiği zaman, kendisini çok farklı ve eşsiz bir kelamın karşısında bulduğunu anlamakta zorlanmaz.⁹⁰

Kur'ân'ın manasına aşina olmayanlar bile, bu ahengin güzelliği içinde manaya yaklaşırlar. Sûre-i Rahman'ı okuyan bir kimse, hiç manasını bilmeden Allah'ın hilkatteki sanatının büyüklüğünü hemen sezer. Sûre-i Vakıa'yı okuyan, hiç anlamadığı halde adeta mahşeri yaşar. Kur'ân'daki bu ritim mucizesi, âyetleri kısa olan son iki cüzde büsbütün göze çarpar. Adeta insanı kendi ahenginde eritir. Sûre-i Tekvîr'i bir kez okuyan kişi adeta mahşerdeki tabloyu yaşıyormuş gibi olur. Okuyan ya da dinleyenler Sûre-i Müddessir'de Velid'in azarlanmasını hayretle içlerinde hissederek. İşte Kur'ân'ın akılları meftun eden bu olağanüstü ahengi ve ritmi, onun ilahi bir kitap olduğuna hiç tereddüt bırakmayan bir mucize sırrıdır.⁹¹

“Kur'ân'ın bu ahenk mucizesini sezmemiz için Kur'ân'ın hem tertil ile okunması, hem de dinlenmesi gerekmektedir. Kur'ân'ın, sırf dinlenirken ahengindeki mucizesi, ölü kalplere hayat veren bir sır taşır. Onun ahengi, yitirilen mana hafızalarına can getirir. Bir başka deyişle insanın mana kişiliği Kur'ân nağmelerine göre ayarlanmış olup, onu duyunca çalışan esrarengiz bir alıcıya benzer, o nağmeler insan dediğimiz bu varlığı, evrenin sonsuz boyutlarına ışınlar ve pek çokları bu ahenkle sonsuzlaşmışlardır.”⁹²

Kur'ân'ın ses nizamından ve lügavî güzelliklerinden hâsıl olan eşsiz bir ahengi vardır. Kur'ân nazmında kelimelerin, harflerin, sükûn ve harekelerin, med veya kasırların (uzun veya kısa heceler) nizamında tecelli eden, kulağa ve ruha hoş gelen bir musıkisi vardır. Arapça bilmeyen biri bile, onu tertil üzere okuyan bir kâriye kulak verdiğinde, diğer musiki ve şiir nağmelerinin ötesinde, etkili bir ahenk hissederek. Alışılmış musikin nağmeleri birbirine benzediğinden, çok geçmeden, dinleyiciye usanç vermeye başlar. Bir şiirdeki aynı vezin ve kafiye devam ettiğinde bir süre sonra bıktırmaya başlar. Kur'ân ahengi ise biteviye olmayıp bir sestem diğerine geçer. Tecvit ilminde mehmûse, mechûre, kimisi tok sesli, kimisi ıslık sesli, bazıları hafi bazıları zahir diye sınıflandırılan bu sesler binlerce çeşit olarak öylesine sıralanır ki, onların kompozisyonlarından her zaman hayranlık veren bir

⁹⁰ Akgül, Muhittin, *Kur'ân İklimine Seyahat*, Işık Yay., İstanbul, 2008, s. 94

⁹¹ Krş. Nurbaki, *Kur'ân Mucizeleri*, s. 13

⁹² Krş. Nurbaki, *Kur'ân Mucizeleri*, s. 14

ses armonisi meydana gelir. Bu armoni, Arap veya Arap olmayanı ile bütün insanlığı, nazil olduğu asırdan günümüze kadar heyecan ve hazza gark etmektedir. Bu ahenk, Arapça ifadeye mahsus da değildir. Zira Kur’ân’ın dışındaki Arapça metinlerde bu özellik bulunmaz.⁹³

2.2.4. Kur’ân-ı Kerîm’in Anlam ve İçerik Yönüyle İnsanları Etkilemesi

Kur’ân-ı Kerîm’de insanların gerek duyacakları akide, ibadet, ahkâm, muamelat, ahlak, siyaset, iktisat, gaybi hususlar, kevnî bilgiler ve daha başka birey ve toplum için gerekli olan hayatı ilgilendiren pek çok husus bulunmaktadır. “*Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.*”⁹⁴ Kur’ân-ı Kerîm’in ana teması tevhitir. Bununla beraber bazı ilmi konuları da içermektedir. Ancak, bu ilmi bilgileri içermesi onun bir fizik, kimya, tarih, coğrafya veya astronomi kitabı olarak değerlendirilmesini gerektirmez. Bazılarının yaptığı gibi her ilmi gerçeği, Kur’ân âyetlerinin yorumlarına dayandırmak da isabetli değildir. Kur’ân-ı Kerîm ilim öğrenmeye büyük önem vermiş ve insanları da bu konuda sürekli düşünmeye davet etmiştir. “*...Allah size âyetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.*”⁹⁵

Kur’ân-ı Kerîm’in gaybi haberler içermesi onun mucizevî yönlerindendir. Kur’ân-ı Kerîm hala açıklanmamış birtakım bilgiler de vermektedir. Nitekim nazil olduğu dönemde henüz meydana gelmemiş haberler vermiş, daha sonra bu haberler aynen Kur’ân’ın haber verdiği gibi olmuştur.⁹⁶

Kur’ân, ümmî bir kavim içinde yetişmiş ümmî bir peygamberin lisanıyla, Hz. Âdem’den asr-ı saadete kadar birçok peygamberin ümmetiyle aralarında cereyan etmiş olan çeşitli olayları ihtiva etmektedir.⁹⁷ “Bunların ekseriyetinin, Hz. Peygamber’in memleketinde bilinmediği kesindir. Nitekim Kur’ân Hz. Meryem’in doğum kıssasının, Hz. Yusuf kıssasının ve Hz. Nuh kıssasının ve oralarda

⁹³ Keskiöğlu, Osman, *Nüzulünden Günümüze Kur’ân-ı Kerîm Bilgileri*, T.D.V. Yay., Ankara, 2008, s. 199; krş. Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerîm ve Kur’ân İlimlerine Giriş*, s. 128 vd.

⁹⁴ el-Enam, 6/38

⁹⁵ el-Bakara, 2/219

⁹⁶ er- Rum, 30/1-5; el-Fetih, 48/16

⁹⁷ Kur’ân’da geçmiş ümmetler ile ilgili bahsedilen haberler için bkz. el-Ankebut, 29/14, 34, 35; el-İsra, 17/64; el-Müminün, 23/27; el-Hud, 11/44, 25-26; el-A’raf, 7/64, 72, 80-84; eş-Şuara, 26/52-60, 63-68; el-Hicr, 15/80-84; es- Sebe, 34/15-17

anlatılanların gayb olduğunu bildirmektedir.”⁹⁸ Aynı zamanda Kur’ân geleceğe dair haberler de vermiştir.⁹⁹

Kur’ân-ı Kerîm, kâinattaki varlıkların yapısı ve tabii olayların meydana gelişi hakkında da temel bilgiler vermektedir. Bu âyetlerin bugün gelişen bilim ve teknolojinin kesin olarak doğru kabul ettiği bilgilerle tamamen örtüştüğü müşahade edilmektedir. Bu âyetlerin tabiat ilimleri ile herhangi bir çelişki arz etmemesi insanları etkilemektedir. Kur’ân-ı Kerîm’deki pek çok âyette yıldız ve gezegenler, yağmurun yağması, insanın yaratılışı ve fiziki yapısı gibi daha nice konular vardır ki, bugünkü teknoloji sayesinde bu bilimsel gerçekler herkesçe kabul edilmektedir.¹⁰⁰

Şu halde Kur’ân’ın, birçok bilimsel sırlar içermesi tabiidir. Onun harflerinde ve kelimelerinde mutlaka çok özenle hesaplanmış hikmetler-sırlar vardır. Bu gerçekleri bilen, hatta görüp yaşayanlar için Kur’ân’ı tercüme etmede birtakım imkânsızlıkların olduğu da bilinen bir gerçekliktir. Yine bilinmektedir ki, Kur’ân Arapçası, başlı başına değişik bir Arapçadır.¹⁰¹

Kur’ân’daki en önemli noktalardan biri de bazı sûrelerin başlarında harflerle ifade olunan rumuzlardır. Bu rumuzlar, akıllara durgunluk verecek derecede önemli gerçekleri saklamaktadır. İlâhî kelâmın kendine has bu hikmeti de onun dizilişindeki olağanüstü inceliği simgeler.¹⁰²

Kur’ân’ın şimdiye dek incelediğimiz mucizevî özelliklerinin dışında bir de tartışmalı olmakla birlikte tekrarlar¹⁰³ ile ‘matematiksel mucizeleri!’ vardır. Bu mucizeye bir örnek, Kur’ân’daki bazı kelime tekrarlarının verdiği ortak sayıdır.

⁹⁸ Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerîm ve Kur’ân İlimlerine Giriş*, s. 195-196

⁹⁹ er-Rum, 30/1-5; el-Fetih, 48/1-3, 24, 27; el-İsra, 17/76

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bkz. Sabuni, M. Ali, *Kur’ân ilimleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996; Nurbaki, Haluk, *Kur’ân Mucizeleri*, Damla Yay., İstanbul, 1997; Kırca, Celal, *Kur’ân-ı Kerîm’de Fen Bilimleri*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1982; Kırca, Celal, *Kur’ân-ı Kerîm ve Modern İlimler*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1982; Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerîm ve Kur’ân İlimlerine Giriş*, s. 202 vd.; âyetler için bkz. el-Enbiya, 21/30-33; el-Mülk, 67/3; Nuh, 71/15-16; ez-Zümer, 39/5; el-Hicr, 15/22

¹⁰¹ Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 12

¹⁰² Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 15

¹⁰³ Geniş bilgi için bkz. Baş, Erdoğan, *Kur’ân’ın Üslûbu ve Tekrarlar*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003; Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerîm ve Kur’ân İlimlerine Giriş*, s. 152 vd.

Birbiriyle ilgili bazı kelimeler şaşırtıcı bir biçimde aynı sayıda tekrarlanırlar.¹⁰⁴ “O’nun üzerinde on dokuz vardır.”¹⁰⁵

Genelde ilgi uyandıran bu 19 meselesi Türk kamuoyunun da oldukça ilgisini çekmiş; bu konuda lehte ve aleyhte pek çok eser kaleme alınmıştır.¹⁰⁶ Kur’ân-ı Kerîm üzerine yapılan her çalışma ve her söz ile iddianın objektif bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekir. İlmi bir temele dayanmayan her övgü ve alkış övülene zarardan başka bir şey getirmemektedir. Bazılarına göre “Kur’ân’ın gizli sayısal şifresi” olarak ortaya atılan bu 19 sistemi, ispatsız bir iddia olup çelişkilerle, yanlışlarla doludur ve bunlar olumsuz yaklaşımlar olup sübjektif değerlendirmelerdir.¹⁰⁷ Aynı zamanda konu istismara da açıktır.

Netice olarak, Kur’ân-ı Kerîm, dili, üslubu, kuvvetli anlatımı, belagati, eşsiz nazmı içerdiği anlamlar ve verdiği bilgiler ile insanları etkilemiştir.¹⁰⁸ İndirilişi, yazılması, korunması, tertip ve tanzimi, okunması, dinlenmesi, ezberlenmesi ve olaylara yaklaşımıyla kendine özgü bir kitap olan Kur’ân-ı Kerîm, üslup yönüyle de hiçbir kitaba benzemeyen, sahip olduğu mana zenginliği, okurken ve dinlerken duyulan lahuti güzelliğiyle de insanları kendine hayran bırakan ve tüm bu özellikleriyle inanan-inanmayan herkesi etkileyen edebî ve mucizevî bir kitaptır.

¹⁰⁴ Geniş bilgi için bkz. Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s.16 vd

¹⁰⁵ el-Müddessir, 74/30; Daha geniş bilgi için bkz. Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 23-26; Koray, Cenk, *Kur’ân İslâmiyet ve 19 Mucizesi*, Altın Kitaplar Yay., 6. Baskı, İstanbul, 1994, s.39 vd.; <http://www.Kur’ân mucizeleri.com/matematik03.html>

¹⁰⁶ Daha geniş bilgi için bkz. Toptaş, Mahmut ve diğerleri, *Kur’ân-ı Kerîm ve 19 Efsanesi*, İnkılap Yay., İstanbul, 1988, s. 9 vd.

¹⁰⁷ Krş. Zeyveli, Hikmet, “19 Mucizesi (mi) ?”, Kitap Dergisi, Ağustos 1986, s.16 vd.; Kuntman, Orhan, “Ondokuz Meselesinin Reddi”, s. 43; Yüksel, Sadrettin, “Müseylemetül Kezzab’tan Reşat Halifeye”, s. 77; Karagöz, İsmail, “Kur’ân’ın Şifresi Adlı Eser Üzerine”, Diyanet İlmi Dergi, C. 39, Nisan Mayıs Haziran, 2003, s.7 vd.

¹⁰⁸ Türkmen, “Kur’ân’ın Mucizeliği Meselesi”, s. 64

2.3. KUR'ÂN-I KERÎM'İN İNSANIN DUYU, DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kur'ân-ı Kerîm bir bilgi kaynağı olmasının yanı sıra insana doğru düşünmenin yollarını ve doğru davranış biçimlerini de gösteren ilahi bir kitaptır. Kur'ân-ı Kerîm sadece tasvir edici olmayıp; aynı zamanda insanın duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını, yaşamını etkileyici, yönlendirici ve değiştirici bir yönü de mevcuttur.¹⁰⁹ Kur'ân insanı çok yönlü olarak etkiler. O dini duyguları coşturur, ruhları cezp eder, ruhlara bir sekine olur ve huzur verir, kalpleri diriltir, yakini sağlamlaştırır ve nefisleri terbiye eder. O ibadetlerin temeli, ahlakın esası, kötülöklere kalkan, kalplerin huzur kaynağı ve ruhların gıdasıdır. Kalp onunla huşu ve huzurla dolar. Kur'ân okuyan huzur, mutluluk ve bereket bulur. Okuyanın gam ve tasalarını dağıtır. “Kur'ân, duyguları, coştururken asıl amacı onları terbiye etmektir. Yoksa Kur'ân, duyguları geçici olarak coşturmak ve düşünceleri etkilemek için gelmemiştir.”¹¹⁰

Bu bağlamda Kur'ân'da Allah Teâlâ, insanın dinle ilişkisini sağlam temellere oturtmak için çeşitli ilkeler getirmiştir. Bunlar insanın dünyadaki yerini algılamasını sağlayan ve ona sorumluluk yükleyen genel psikolojik gerçeklerdir.¹¹¹ Kur'ânî mesajın hem muhtevası, hem de tebliğ şekli, insanı sadece haberdar etmek için değil aynı zamanda insanın davranışlarını değiştirmek üzere düzenlenmiştir. Bu yüzden de ifadelerin psikolojik yapısı ve ahlaki yönlendirmesinin öncelikli rolü vardır.¹¹² Bu yönlendirişin özünde istenen yöne doğru insanı sevk etme ve istenmeyen noktadan da onu uzaklaştırma çabası yatmaktadır. Kur'ân insanı istenen yönde hareket ettirmeye çalışırken, ona tek açıdan değil, birçok açıdan yaklaşmaktadır. O, bir yandan insanın duygularına hitap ederken, diğer yandan da onun düşüncesine yönelmektedir. Bir yandan onun arzu ve isteklerine hitap ederken, diğer yandan da onun duyularını devreye sokarak onu istediğı istikamete götürmeye çalışmaktadır. Kısacası insanın duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirerek emir ve yasakları çerçevesinde istediğı tutum ve davranışları oluşturmalarını hedeflemektedir.

¹⁰⁹ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân* (Çev. Alparslan Açıkgenç), Ankara Okulu Yay., Ankara, 2005, s. 58.

¹¹⁰ Kutub, *Kur'ân'ı Nasıl Okuyalım*, s. 37-40

¹¹¹ Düzgün, Şaban Ali, *Din Birey ve Toplum*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 29

¹¹² Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân*, s. 58.

Kur'ân'ı incelediğimiz zaman onun insanı çok iyi tanıdığını, ruh yapısına çok iyi hitap ettiğini ve ona sorumluluklarını anlatırken onu her yönden kuşattığını söyleyebiliriz. Kur'ân insana yönelirken, ona yaklaştığı noktalardan birisi insanın aklına hitap etmesidir. Kur'ân'da birçok âyette insana özellikle de akıl sahiplerine direkt olarak hitap edilmekte ve sadece akıl sahipleri muhatap alınmakta, bazı olaylar anlatıldıktan sonra “*akıl etmezler mi?*”, “*düşünmezler mi?*”, “*akıl etmiyorlar mı?*”¹¹³ soruları sorulmakta ve insan düşünmeye yönlendirilmektedir. Birçok âyette insanın aklına yönelerek ondan kıyaslar yapması, çıkarımlarda bulunması, ibret alması istenmekte ve gerçek manada ibret alıp doğruya yönelebilen ve gerçeği bulabilen insanların da ancak akıl sahipleri olduğu bildirilmektedir.¹¹⁴ Nitekim Kur'ân'a göre mutlu sona ve kurtuluşa erenler ancak ibret alıp dersler çıkaran, düşünen ve öğüt alan akıl sahipleridir.

2.3.1. Kur'ân'ın İnsanın Duyularına Hitap Etmesi

Şuura açılan pencereler mesabesinde olan duyu organları, insanı kendi dışındaki varlık ve olaylardan haberdar eder. Duygularla algılanan fizik âlemden ise, insanı o âlemin yaratılışına götüren deliller vardır. Kur'ân bunlara da âyet demektedir. Hal böyle olunca Kur'ân-ı Kerîm'in, insanın duyularını harekete geçirici nitelikte âyetler içermemesi düşünülemez.¹¹⁵ Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'in insanda harekete geçirmek istediği yönlerden biri de onun duyularıdır. Burada esas olan duyuları harekete geçirmek suretiyle duygu ve düşünceleri de harekete geçirmektir. Yeryüzündeki çeşitli olayları algılayan insan, bunun üzerinde düşünecek, bu düşünce beraberinde duyguları davet edecek, böylece duygu ve düşünceler dini olana intikal edecektir.

Kur'ân'da geçen birçok âyette insanın duyularına yapılan atıflar oldukça dikkat çekicidir. Kur'ân'da Allah Teâlâ, insanın işitme, görme gibi duyularını kendisinin yarattığını ve bunların asıl yaratılış sebeplerinin insana yararlı olmak olduğunu belirtmekte ve insanın bu noktada, bunlar üzerinde çok fazla düşünmediğini ve şükretmediğini belirtmektedir. Kur'ân, inanmayanları sağır ve kör

¹¹³ el-Bakara, 2/44,171; el-Maide, 5/103; el-Enam, 6/32; el-A'raf, 7/169; Yusuf, 12/109; el-Enbiya, 21/67; el-Kasas, 28/60; el-Ankebut, 29/63; Yasin, 36/62,68

¹¹⁴ Al-i İmran, 3/7; er-Rad, 13/19; Taha, 20/54, 128; es-Sad, 38/29, 43; ez-Zümer, 39/9, 21; el-Müminün, 40/67; ez-Zuhruf, 43/3

¹¹⁵ Krş. Certel, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Andaç Yay., Ankara, 2003, s.83 vd.

olarak nitelemekte, duyuları olduğu halde gerçekleri göremeyenlerin ve hakkı işitmeyenlerin hayvanlardan daha da aşağı bir noktada olduklarını belirtmekte, onları gafil ve sapık olarak nitelendirmektedir.¹¹⁶

İnsanın kendisini rahatsız eden şeyleri algılamaya çok istekli olmadığı bir gerçektir. Kur'ân gerçeklere karşı duyarsız kalmayı tercih eden insanları yine duyular vasıtası ile uyarmakta ve onların dikkatlerini çekmektedir. Özellikle insanın cezalandırılması ile ilgili âyetlerde insanın duyu organlarına yapılacak cezalandırma şekil ve durumlarından bahsedilmesi, insanın dünyada yaşadığı bildik, tanıdık acıların çok daha fazlasının öbür dünyada insana tatbik edileceğini düşündürmektedir. Böylece insanların dikkatini çekmeye çalışmakta ve yapacakları davranışlarda yaratıcının istekleri doğrultusunda hareket etmelerini hedeflemektedir.¹¹⁷

Aynı zamanda Kur'ân, insanda yaratılıştan var olan estetik duyguyu harekete geçirip, onu Allah'ın yaratıcı kudretinin tecellileri olan güzellikler üzerinde düşünmeye sevk etmekte, özellikle insanın estetik tavırlar almasında en etkili duyum olan görme duyusuna hitap ederek tabiattaki güzellikleri temaya çağırır. Bu amaçla Allah Teâlâ insana tabiattaki hayvanları ve bitkileri örnek gösterir. İnsanları yeryüzü ve göklerde olanlara bakıp ibret almaya teşvik eder. Zira tabiat insandaki estetik zevki harekete geçirip onu hayran bırakacak, onun görme ve işitme duyusuna hitap eden güzelliklerle doludur ve sanatkârın ilham kaynağıdır. İnsanoğlu sani'in sanatını gösteren bu mesajları ve âyetleri doğru bir şekilde sezmeli, duymalı ve yakalamalıdır.¹¹⁸

2.3.2. Kur'ân'ın İnsanın Duyularına Hitap Etmesi

İnsanın bir duygusal yönü vardır ve bu yönü onu insan yapan temel özelliklerden biridir.¹¹⁹ İnsanı muhatap alarak onu etkilemeyi, yönlendirmeyi, ikna etmeyi amaçlayan her gayretin, insanın bu yönünü dikkate almaması düşünülemez. Hele insanı yaratan ve onu en iyi bilen bir iletişim kaynağından gelen mesajların

¹¹⁶ el-Bakara, 2/17-18; el-A'raf, 7/179; el-Müminün, 23/78; es-Secde, 32/9; Fussilet, 41/44; el-Mülk, 67/23; ayrıca krş. Necati, M. Osman, *Kur'ân ve Psikoloji* (Çev. Hayati Aydın), Fecr Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2004, s. 110

¹¹⁷ Krş. Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 111. sayfasıyla el-Müddessir, 74/29; el-Mürselat, 77/31-32; el-Karia, 101/11; el-Hümeze, 104/6

¹¹⁸ Certel, Hüseyin, *Kur'ân'da İnsan*, Tuğra Matbaası, Isparta, 2000, s. 47

¹¹⁹ Duygunun tanım, işlev ve açıklaması için bkz. Yavuz, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)*, DİB Yay., Ankara, 1983, s. 27 vd.; Uysal, Veysel, *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*, İFAV Yay., İstanbul, 1996, s. 20-25

toplandığı Kur'ân-ı Kerîm'in, insanın duygusal yönünü ihmal etmesi ise hiç düşünülemez.¹²⁰ Nitekim Kur'ân'ın insanı etkilemeye çalıştığı ruhsal fonksiyonlardan birisi onun duygularıdır.

İnsan saf bir duyguyla dünyaya gelmektedir. Onunla birlikte uyanan duygular, onun ruhsal hayatında önemli etkileri bulunan ruhsal kuvvetlerin başında gelmektedir. Psikologlar tarafından duyguya çok değişik yaklaşımların yapıldığı bir gerçektir.¹²¹ Duygu insanın davranışlarına en büyük etkiyi yapan ve onları yönlendiren güçlerin başında gelmektedir. Kur'ân, insanın ruhsal güçleri içerisinde duyguların konumuna uygun hareket ederek çeşitli şekillerde onun duygusal yönünü etkisi altına almaya çalışmaktadır. Kur'ân bunu yaparken insanların daha önceden yaşadıkları olayları ve bu olayları yaşayan insanların ruh hallerini muhatabına anlatmak sureti ile onun duygusal dünyasına yönelmektedir. Bir yandan insanların sevinçlerini, yaşadıkları başarıları ve ulaştıkları hedefleri gözler önüne sermekte, diğer yandan da insanların üzüntülerini, başarısızlıklarını ve ruhsal çöküntülerini çok çarpıcı bir şekilde bizlere anlatmakta ve dolayısıyla insanın duygusal yönünü harekete geçirmektedir.¹²²

Kur'ân, insanı geçmişten ve tarihten soyutlamamakta, aksine kullandığı üslupla insanı tarihe götürmekte ve tarihi olayları da dramatik bir tarzda anlatmaktadır. İnsanı yaşadığı anın değil, geçmişin, şu anın ve geleceğin gerilimi içerisinde kendi davranışlarını planlamaya sevk eder.¹²³ Kur'ân, insanın yeryüzünde sahneye çıkmasından daha öncesinden başlamak sureti ile onun başından geçen olayları, bu olaylar karşısında hissettiklerini çok çarpıcı bir tarzda anlatmak sureti ile onun duygularını ön plana çıkararak, onu duygusal yollardan etkilemeye çalışmakta; yeryüzünde gezip dolaşarak kendilerinden önce yaşayanların sonlarının nasıl olduğuna bakmalarını, geçmişte yaşamış iyi kişileri taklit etmeye yönlendirirken, kötü insanların başlarına gelen helak edilişleri, çektikleri acıları, düştükleri zor durumları tarihin tozlu raflarından indirip insanın anlayışına ve

¹²⁰ Krş. Certel, *Din Psikolojisi*, s. 83, 102 vd.

¹²¹ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, s. 30-34

¹²² Kazan, Cengiz, *Kur'ân'ın Korku Olayı İle İnsana Yaklaşımı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2002, s. 79-80

¹²³ Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, s. 35

idrakine sunmakta; onun duygularını harekete geçirerek onu istediği noktaya getirmeyi hedeflemektedir.¹²⁴

İnsan davranışı ile ilgili temel ilkelerden biri, haz verici durumlara yaklaşma ve elem verici durumlardan uzaklaşmadır. Aynı zamanda birer kurtuluş öğretisi olan dinler, insanlara ölüm ötesi hayatta karşılaşacakları elem ya da haz verici durumları haber verir. Öbür dünyada acı veren durumlardan kurtulup arzu edilen haz verici durumlara nail olmanın yollarını gösterir. Bu bağlamda dinler de insanları iyiye ve güzele yönlendirip, kötülüklerden alıkoyma konusunda kullanılan en etkili yöntem korkutma ve ümitlendirmedir. İslâm dini de yerine göre bu iki yöntemi kullanır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de hem cennet hayatında gerçekleşecek vaatler, hem de cehennemde karşılaşılabilecek vâdler yer almaktadır. İnsanı etkileyerek belli bir yöne sevk etme konusunda kullanılan bu iki yöntemin, dengeli ve ölçülü biçimde kullanılmasının insanın fıtratına (psikolojik yapısına) uygun olduğu söylenebilir. İşte Kur'ân-ı Kerîm'de insanın istenmeyen davranışlarını durdurma ve onu istenen yönde davranmaya sevk etmek üzere hem korku, hem de ümit unsurunun ölçülü bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.¹²⁵

İnsanları belirli hedeflere doğru motive etmenin iki yolu vardır. Kişi istenilen eylemleri yaparsa mükâfatlandırılır, aksini yaparsa cezalandırılır. Kur'ân-ı Kerîm cezalandırılma korkusuna bir eğitim aracı olarak başvurmuştur. Bu bağlamda Kur'ân'daki ifadelerin bir kısmı korkutma, bir kısmı da isteklendirme kategorisine girmektedir.

Bu bakımdan korku ve ümit, dini hayatta müminin davranışlarına yön veren en önemli iki temel duygudur. Dindarların ibadetlerinde ve tüm dini davranışlarında elbette Allah'ın rızasını kazanma, cehennem azabından kurtulma, cennet nimetlerine nail olma ve ebedi saadete ulaşma ümidinin motivasyonu artırıcı rol oynadığı bir gerçektir.¹²⁶ Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de iman edip yararlı işler yaparak iyilikte bulunanlar mükâfatlarla müjdelenirken; iman etmeyip zararlı işler yapanlar da cezalarla korkutulmaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîm insana korkutma ve müjdeleme yöntemiyle hitap ederek onun duygularını, düşüncelerini ve

¹²⁴ el-Hicr, 15/71-79; eş-Şuara, 26/65-68, 139-140, 155-158; er-Rum, 30/9; es-Saffat, 37/133-139; el-Kamer, 54/13-16, 51

¹²⁵ Krş. Certel, *Kur'ân'da İnsan*, s. 94 vd.

¹²⁶ Certel, *Kur'ân'da İnsan*, s. 99

davranışlarını etkilemekte ve onları yönlendirmektedir. Bu bağlamda bazen kıyamette veya ahirette uğrayacakları azabı, bazen de cennette karşılaştıkları iyi bir sonucu hikâye etmektedir. Korkutma ve müjdeleme âyetlerinin hedeflediği doğal dürtüler ise, insanda var olan iki temel zıt duygu olan korku ve istektir. Bu duygulardan istek, kişinin hayattaki yönelişlerini tayin etmekte, hedeflerine ulaşması için onu kamçılamakta; korku ise, insanı arzulanmayan durum ve nesnelere yönelik tepkide bulunmaya sevk etmektedir.¹²⁷ Bilindiği gibi korku ve ümit, tasavvuftaki manevi merhalelerden ikisidir. Bu iki duygunun müminin davranışları üzerinde yönlendirici ve harekete geçirici bir rol oynaması, her ikisinin bir arada ve dengeli bir şekilde bulunmasına bağlıdır.¹²⁸

Bu bağlamda Kur’ân-ı Kerîm’de korkutma ve isteklendirme içeren âyetlerin çoğunlukla birbirlerini takip ettikleri görülmektedir. *“İyi, güzel davrananlara; daima daha iyisi ve üstünü verilir. Onların yüzlerine ne bir karalık, ne de zillet bulaşır. İşte onlar cennetliklerdir, orada temelli kalırlar. Kötülük işleyenlere kötülükleri kadar ceza verilir; onların yüzlerini zillet bürür; Allah'a karşı onları savunacak yoktur; yüzleri, geceden kara bir parçayla örtülmüş gibidir. Bunlar cehennemliklerdir, orada temelli kalırlar.”*¹²⁹

Kur’ân’da terhib ve terhib âyetlerinin yoğunluğu ve ardışıklığı nedeniyle anlama uygunluk arz eden ses ahenginin ölçülü bir şekilde bazen yükselmesi bazen de düşmesi, insanın bütün duygularına tesir ederek onları etkiler ve onun bütün latifelerini harekete geçirerek doyuma ulaştırır. Nitekim Kur’ân’ın bu özelliğinden dolayı A. A. Arberry, *“O’nun taklit edilemez bir senfoni olduğunu”*; Pickthall ise, *“Zengin bir ritme sahip olan Kur’ân ifadelerinin, insana gözyaşı döktürdüğünü ve kendisinden geçirdiğini”*¹³⁰ ifade etmişlerdir.

2.3.2.1. Kur’ân-ı Kerîm’in İnsanı Korkutma İle Etkilemesi

*“Korku insanlık ve bireyde var olan en birincil unsurların başındadır.”*¹³¹ Yani korku, insan yaşamındaki önemli reaksiyonlardan bir tanesidir. Çünkü bu duygu, yaşamı tehdit eden tehlikelerden sakınma hususunda kişinin hayatta

¹²⁷ Aydın, Hayati, *Kur’ân’da Psikolojik İkna*, Timaş Yay., İstanbul, 2006, s.111

¹²⁸ Certel, *Kur’ân’da İnsan*, s. 99

¹²⁹ Yunus, 10/26-27

¹³⁰ Aydın, *Kur’ân’da Psikolojik İkna*, s.115

¹³¹ Allport, Gordon W., *Birey ve Dini* (Çev. Bilal Sambur), Elis Yay., Ankara, 2004, s. 29

kalmasını sağlamaktadır. Korkunun faydası sadece kişiyi, dünya hayatını tehdit eden tehlikelerden korumaya yönelik değildir. Korkunun önemli faydalarından biri de, mümini ahiret yaşantısında Allah'ın azabından sakınmaya yönlendirmesidir. Allah'ın cezalandırmasından korkmak, mümini günahlara düşmekten korunmaya, onu takvaya yapışmaya, ibadetlerini düzenli bir şekilde yapmaya ve Allah'ın razı olacağı fiilleri işlemeye sevk etmektedir.¹³²

*“Âyetlerimize ancak, kendilerine hatırlatıldığı zaman secdeye kapananlar, büyüklük taslamadan Rablerini överek yüceltenler, vücutlarını yataklardan uzak tutup korkarak ve umarak Rablerine yalvaranlar ve verdiğimiz rızıklardan sarf edenler inanır.”*¹³³ *“Ey insanlar! Rabbinizden sakının (korkun); doğrusu kıyamet gününün sarsıntısı büyük şeydir. Kıyameti gören her emzikli kadın emzirdiğini unuttur, her hamile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş gibi görürsün...”*¹³⁴ Korku, insanın bütün bünyesini etkisi altına alan etkili bir tedirginlik halidir. Kur'ân-ı Kerîm, bu tedirginlik halini, düşünme yetisi ile nefsin üzerindeki kontrolünü yitiren ve insanı şiddetli bir şekilde sarsan etkili bir sarsıntı olarak nitelemektedir.¹³⁵

Korku, şiddetli ve ansızın geldiğinde, insanda hareket ve düşünmeye güç yetiremeyecek derecede bir şaşkınlık meydana getirmektedir. Kur'ân-ı Kerîm kıyamet gününün anlatımı esnasında, şiddetli ve ani korkunun sebep olduğu bu türden şaşkınlık haline işaret etmektedir.¹³⁶ Aynı zamanda korku duygusu insanın fizyolojik yapısında birtakım değişikliklere de sebep olmaktadır.

*“Doğrusu o, onlara ansızın gelecek, onları şaşırtacak. Artık onu geri çeviremezler; kendilerine de mühlet verilmeyecektir.”*¹³⁷

Allport'a göre en önemli ve en büyük korku, ölüm korkusudur. Çünkü yeryüzündeki canlılar arasında sadece insanoğlu öleceğini bilmektedir.¹³⁸ Kur'ân'da Allah korkusu, ölüm korkusu, fakirlik korkusu, cehennem korkusu, ceza, azap, kıyamet, mahşer günü korkusu vb. insanlarda korku ve kaygı uyandıran birçok

¹³² Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 62

¹³³ es-Secde, 32/15-16

¹³⁴ el-Hac, 22/1-2

¹³⁵ Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 62

¹³⁶ Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 63

¹³⁷ el-Enbiya, 21/40

¹³⁸ Allport, *Birey ve Dini*, s. 29

kavram vardır. Bu kavramların Kur'ân'da zikredilme oranlarını incelediğimizde, oldukça kabarık bir sayıya ulaştığını söyleyebiliriz.¹³⁹ Tüm bu korkuların içinde Allah'tan korkmak, müminin hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu korku, kişiyi Allah'tan saygı ile sakınmaya, O'nun rızasını kazanmaya, yoluna tabi olmaya, yasakladığı şeylerden sakınmaya ve emrettiği şeyleri de yapmaya sevk etmektedir. Yani müminin hissettiği gerçek korku Allah korkusudur. Gerçek mümin Allah'ın gazap, azap, öfke ve cezalandırmasından korkar. Allah korkusu, müminin yaşamında önemli ve faydalı görevler yerine getirir. Çünkü bu korku mümini günah işlemekten uzaklaştırır. Allah'ın azap ve cezalandırmasından korur. İbadetleri yapmaya ve Allah'ın rızasını kazanmaya sevk eder.¹⁴⁰ Ancak bu korku dünyevi korkulardan farklı olarak içinde ümit barındırır, korkulana sevgi ve saygıyı barındırır, kişiyi korkulana yaklaştırır, uzaklaşturmaz.

Kur'ân-ı Kerîm'de korkutma bağlamında ele alınan konular; geçmiş ümmetlerin kıssaları, onların helak sahneleri, kıyamet sahnesi ve cehennem sahneleridir.¹⁴¹ Kur'ân bütün ifade ve kıssalarıyla insanı hidayete ulaştırmayı amaçlamaktadır. Açık ve mantıki deliller getirmek suretiyle canlı tablolar çizerek insanın basiretini açmayı ve onu uyandırmayı amaçlamaktadır. Kur'ân'daki kıssalar insanların ibret almalarını ve dersler çıkarmalarını hedeflemektedir.¹⁴² Nitekim realiteleri kıssalarla desteklemek ruhlar üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Aynı zamanda dini öğütlerin kalbe tesir etmesi bakımından kıssalar, etkili bir yöntem olarak da kullanılmaktadır.¹⁴³

“Yeryüzünde gezip dolaşarak kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Allah (onların evlerini barklarını yıkıp) yere geçirmiştir; inkârcılara da onların başına gelenin benzerleri vardır.”¹⁴⁴ “And olsun ki, her ümmete: ‘Allah'a kulluk edin, azdırcılardan kaçının’ diyen peygamber göndermişizdir. Allah onların içlerinden kimini doğru yola erıştirdi, kimi de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin dolaşın da bakın; peygamberleri

¹³⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Kazan, *Kur'ân'ın Korku Olayı İle İnsana Yaklaşımı*, s. 36 vd.

¹⁴⁰ Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 64-68

¹⁴¹ Daha geniş bilgi için bkz. Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna*, s.126-218 arası

¹⁴² Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna*, s.127

¹⁴³ Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna*, s.128

¹⁴⁴ Muhammed, 47/10

yalanlayanların sonlarının nasıl olduğunu görün.”¹⁴⁵ Ancak tüm bu uyarılara rağmen insanların çoğu ilahi mesaja karşı kulaklarını tıkamakta ve vurdumduymaz davranmaktadırlar. Kur’ân-ı Kerîm de zaman zaman korkutma içerikli âyetlerle böylesine vurdumduymaz insanlara karşı azap uyarısını tekrarlamaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’de korku/korkutma ile ilgili en çok işlenen konulardan bir tanesi de kıyametin kopuşu esnasında yaşanacak dehşetengiz sahnelerdir. Kıyamet olayının yoğun olarak işlenmesinin amacı, insanları yaptıklarının bir gün hesabını verecekleri konusunda uyarmak, onları faydalı işler yapmaya teşvik etmektir. Kıyameti anlatan âyetler hem vurgu yüklü hem de korku dürtüsünü uyarmaktadır.¹⁴⁶ Nitekim Kur’ân’daki kıyamet sahneleri, ruhlara en çok tesir eden bölümlerdendir. Çünkü bu sahnelerin sunuluşunda olağanüstü bir canlılık ve dinamizm vardır. Kur’ân bu sahnelerle insanların his dünyalarını etkilemektedir.¹⁴⁷

“Güneş dürülüp ışığı kalmadığı zaman; yıldızlar düşüp, söndüğü zaman; doğurması yaklaşmış develer başıboş bırakıldığı zaman; yabani hayvanlar bir araya toplatıldığı zaman; denizler kaynaştırıldığı zaman; canlar bedenlerle birleştirildiği zaman; kız çocuğun hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman; amel defterleri açıldığı zaman; gök yerinden oynatıldığı zaman; cehennem alevlendirildiği zaman; cennet yaklaştırıldığı zaman; insanoğlu önceden ne hazırladığını görecektir.”¹⁴⁸

Kur’ân-ı Kerîm’de, Allah’a ve ahirete inanmayan, Hz Muhammed’in (sav) peygamberliğini tasdik etmeyen, onun Allah’ın buyruğu olarak getirmiş olduğu emirlerin gereğini yapmayan, nehiylerinden sakınmayan kişiler, acı ve elem verici olan cehennem azabıyla korkutulmaktadır. Kur’ân’da cehennem azabını ve cehennem sahnelerini tasvir eden çeşitli kelimeler kullanılmaktadır.¹⁴⁹ Kur’ân’da cehennem korkunç manzaralarla tasvir edilmektedir. Cennet ne kadar güzel ve cezp edici ise, cehennem de o derece çirkin ve ürkütücüdür. Kur’ân’da cennet nasıl

¹⁴⁵ en-Nahl, 16/36

¹⁴⁶ Aydın, *Kur’ân’da Psikolojik İkna*, s.163-186

¹⁴⁷ Kutub, *Kur’ân’ı Nasıl Okuyalım*, s.40

¹⁴⁸ et-Tekvir, 81/1-14

¹⁴⁹ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Aydın, *Kur’ân’da Psikolojik İkna*, s.186-218 arası

coşkulu ve ilham verici bir şekilde tasvir edilmişse, cehennem de o derece etkileyici ve korkutucu bir üslupla dile getirilmiştir.¹⁵⁰

2.3.2.2. Kur’ân-ı Kerîm’in İnsanı İsteklendirme İle Etkilemesi

G. W. Allport’un, “Kişinin hayatında her şeyin isteklerle ilgisi vardır.”¹⁵¹ sözünün dini hayat için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. “Din, fertlerin isteklerini belli bir disiplin ve ölçü ile eğiterek onların belirlenmiş bir anlayış çerçevesi içinde arzularına ulaşmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca o istekler üzerinde sınırlandırmalar da yapar. Onların yerine getirilmesi ya da getirilmemesi veya baskı altında tutulması gereken istekler olarak değerlendirir. Dine göre isteğin objeleri büyük küçük, gelip geçici ya da sürekli, kalıcı, sonsuz olduğu gibi maddi, manevi, bedeni, zihni, ruhi de olabilir.”¹⁵²

İsteğin ne olduğu ve neden kaynaklandığı üzerinde geniş tartışmaların yapıldığı bilinen bir gerçektir.¹⁵³ İstek, mevcut davranış imkânlarına dayanarak ferdin içinden gelen kararından sonra, içinde bilinçli bir şekilde hissettiği ruhi ve zihni güçlerin ya da fonksiyonların belirli bir gayeye ulaşmak için harekete geçirilmesi hadisesidir.¹⁵⁴

İsteğin belirmesi için bir şeye karşı seçilebilecek ya da en azından onu içten karar vermeye götürebilecek bir durumun olması gerekmektedir. İnsan isteği doğrultusunda ilerleyebilmek için ruhi ve bedensel güçlerini harekete geçirmeye hazırdır ve bunda da bilinçlidir. Kur’ân insanın ruhsal ve zihinsel hayatı için isteklerin öneminin farkındadır. Bundan yararlanmak ve istediği doğrultuda insanı etkilemek için onun isteklerinden faydalanmaya çalışmaktadır. Kur’ân bir yandan insana cennet tasvirlerini sunmakta ve oradaki hayatı çok güzel ve ilgi çekici bir tarzda muhatabına sunmakta; diğer yandan da insanın dünya hayatında karşılaşılabileceği güçlükleri ve acıları onun gözleri önüne sermekte ve cehennem tasvirlerini onun zihnine ve kalbine kazımaktadır. Böylece insanın içerisinde cennete gitmek ya da cehennemden

¹⁵⁰ Aydın, *Kur’ân’da Psikolojik İkna*, s.199

¹⁵¹ Allport, *Birey ve Dini*, s. 21

¹⁵² Krş. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, s. 91

¹⁵³ İstek üzerinde yapılan tartışmalar için bkz. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, s. 88; krş. Yavuz, Kerim, *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 52-55

¹⁵⁴ Krş. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, s. 88-89

uzaklaşmak; dünya hayatında ve ahirette mutlu olmak gibi isteklerin uyanmasını sağlamaya çalışmaktadır.¹⁵⁵

Bu bağlamda Kur'ân, zaman zaman cennet ve orada verilecek nimetleri konu edinmekte ve bununla da muhataplarının hislerini harekete geçirerek istek ve ümitlerini kamçulamayı amaçlamaktadır. Kur'ân'da kişinin istek dürtüsünün ele alınması muhatapın bu yönünün de ihmal edilmediğini göstermektedir.¹⁵⁶ Kur'ân iyi ve yararlı işler yapmanın bedelinin sadece bu dünya hayatına mahsus olmadığını, bunun aynı zamanda ahiret boyutunun da olduğunu özellikle vurgulamaktadır. *“Bu yüzden Allah onlara hem dünya nimetini, hem de ahiret nimetini fazlasıyla verdi. Allah işlerini iyi yapanları sever.”*¹⁵⁷

Kur'ân'da ve hadislerde cennet tasvirleri beşeri deneyimleri aşan bir yaşantı olarak nitelendirilmektedir. Cennet tasvirleri her ne kadar insanın idrakten aciz olabileceği, akılları hayrete düşürecek derecede ele alınmakta ise de, o âlemin başka bir âlem olduğunu, değişik boyutlarda cereyan edeceğini gözden uzak tutmamak gerekir.¹⁵⁸ Tevatür boyutuna ulaşan sahih bir hadiste, *“Ben kullarıma hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kalbin düşünemediği nimetleri hazırladım.”*¹⁵⁹ denilerek cennet tasvir edilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm, iman edip yararlı işlerde bulunanları cennet ve cennet nimetleriyle müjdelemektedir. *“İnananlar ve yararlı iş yapanları, imanlarına karşılık Rableri, onları altlarından ırmaklar akan nimet cennetlerine ulaştırır. Onların oradaki duaları: “Münezzehsin ey Allah'ım”, dirlik temennileri: “Selam size” ve dualarının sonu da: “Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsunur.”*¹⁶⁰ *“Erkek veya kadın, mümin olarak, kim yararlı işler işlerse, işte onlar cennete girerler, kendilerine zerre kadar zulmedilmez.”*¹⁶¹ *“...Kim Allah'a inanır ve yararlı iş işlerse, Allah onu, içinde temelli ve sonsuz kalınacak, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah ona gerçekten güzel rızık vermiştir.”*¹⁶² *“Ancak tevbe eden,*

¹⁵⁵ Kazan, *Kur'ân'ın Korku Olayı İle İnsana Yaklaşımı*, s. 81

¹⁵⁶ Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna*, s.221-282

¹⁵⁷ Al-i İmran, 2/148

¹⁵⁸ Aydın, *Kur'ân'da Psikolojik İkna*, s. 228

¹⁵⁹ Buhari, *“Bedü'l- Halk”*, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 438, 2824

¹⁶⁰ Yunus, 10/9-10

¹⁶¹ en-Nisa,4/124

¹⁶² et-Talak, 65/11

*inanıp yararlı iş yapanlar bunun dışındadır. Bunlar hiçbir haksızlığa uğratılmadan, Rahman'ın kullarına gaybde vaat ettiği cennete, Adn cennetlerine gireceklerdir.”*¹⁶³

Kur’ân’da cennet kavramı özellikle duyguları etkileyen, gönül açıcı ve ruhlara ilham verici bir üslupla ele alınmıştır. Bu cennet tasvirleriyle ruhlar adeta etkilenmek istenmektedir. Nitekim cennet tüm arzu ve isteklerin gerçekleştirileceği bir yer olarak tasvir edilmektedir. Çünkü Kur’ân insanı hidayete sevk ederken onu motive eden bütün unsurlardan istifade etmektedir. Bu bağlamda cennet ehli rahat bir ortamda, gölgelikler altında, konforlu koltuklar üzerinde ve ipekten elbiseler içinde zikredilirken; altlarından ırmakların aktığı, eşsiz yiyeceklerin ve içeceklerin ikram edildiği, yemyeşil bir doğada, dingin bir ruh hali içinde tasvir edilmektedir: *“Doğrusu bugün, cennetlikler eğlenceyle meşguldürler. Onlar ve eşleri gölgeliklerde, tahtlar üzerine yaslanmışlardır. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır. Merhametli olan Rab katından onlara selam vardır.”*¹⁶⁴ *“Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar, elbette gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar. Canlarının istediği meyveler arasındadırlar. Onlara denir ki: ‘İşlediklerinize karşılık afiyetle yiyiniz, içiniz.’ Biz, iyi davrananlara işte böyle karşılık veririz.”*¹⁶⁵

Sonuç olarak, Kur’ân insanın isteklerini dikkate almış, onun bir başka âleme yönelik istek ve beklentilerini onu etkilemek ve dinin istediği yönde yönlendirmek için kullanmıştır. Aynı zamanda Kur’ân korkular vasıtasıyla insanı her yönden etkilemekle onun ilgi, istek, duygu, düşünce ve tasavvurlarını harekete geçirmektedir. Böylelikle Kur’ân insanın gerçekleri görmesini hedeflemekte ve kendi istediği noktaya doğru insanları yönlendirmektedir. Yani Kur’ân-ı Kerîm insana korkutma ve müjdeleme âyetleriyle hitap ederek onun duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemekte ve onları yönlendirmektedir.

¹⁶³ Meryem, 19/60-61

¹⁶⁴ Yasin, 36/55-58

¹⁶⁵ el-Mürselat, 77/41-44

2.3.3. Kur'ân'ın İnsanın Düşüncelerine Hitap Etmesi

Kur'ân'ın, insanı etkilemeye çalıştığı yönlerden biri de insanın düşüncelerine¹⁶⁶ yönelmek suretiyle onun çeşitli konularda akıl yürütmesini, çıkarımlarda bulunmasını ve düşünmesini hedeflemektedir. Kur'ân, insanı etkilemek için onun zihin dünyasına yönelmektedir. Aslında insanı gerçek manada insan yapan ya da diğer canlılardan ayıran en büyük özelliklerden birisi ve hatta en önemlisi, onun zihinsel ve ruhsal güçlere sahip olmasıdır. Kur'ân bunu yaparken bir yandan onun duygusal âlemine girmekte ve onu etkilemekte, diğer taraftan ise onun ilgilerini harekete geçirmekte ve isteklerini etkilemeye ve yönlendirmeye çalışmaktadır.

Kur'ân, öğrenme, düşünme, muhakeme, akıl yürütme gibi zihinsel süreçleri harekete geçirmek suretiyle insanı etkilemek ve onu istediği istikamette şekillendirmek istemektedir. Zira bir dinin inanç esaslarına uygun bir imanın gerçekleşmesi için kişinin bu konuda sunulan bilgilerden zihinsel planda tatmin ve ikna olması gerekmektedir. Kendisinden çok emin bir şekilde Kur'ân, insanın duygularından çok zihnine hitap etmektedir. Hatta O, akıllı olmayanları mükellef olarak dahi kabul etmemektedir. Akla, mantığa aykırı unsurlar içeren bir kutsal kitap, akıllı muhatap alıp düşünceyi harekete geçiren bir ikna yöntemini elbette takip edemez. Nitekim Kur'ân'ın akıllı muhatap alan bir ikna yöntemini takip ediyor olması, aynı zamanda onun ilahi bir kelim olduğunu göstermektedir. Kur'ân'ın bu özelliğinden dolayı İslâm, akıl ve mantık dini olarak nitelendirilmektedir.¹⁶⁷

Günlük hayatta hiç dikkatimizi çekmeyen yağmurun yağması, gece ve gündüzün yaratılışı ve birbirini takip etmesi, bir düşünme ve ibret alma vasıtası olarak insana takdim edilmektedir. Ayrıca bazen insanın bakışı yaratılışına, kendi üzerine, bedenine ve ruhuna çevrilmekte ve böylece insanın en iyi tanıdığı varlık olan kendisine dahi ne kadar yabancı ve onun hakkında ne kadar bilgisiz olduğu vurgulanmaktadır.¹⁶⁸ Birçok âyette ise insanın her gün karşılaştığı halde hiç dikkatini çekmeyen pek çok şeye dikkati çekilmek sureti ile kâinatın her noktasında çok ince bir işçiliğin olduğunun vurgusu yapılarak insanın düşünceleri bu

¹⁶⁶ Düşünce ile ilgili geniş bilgi için bkz. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, s. 193-202

¹⁶⁷ Krş. Certel, *Din Psikolojisi*, s.83, 94 vd.

¹⁶⁸ el-Bakara, 2/164; Al-i İmran, 3/6,190; el-A'raf, 7/57; el-Furkan, 25/50, 62; er-Rum, 30/23-24; es-Secde, 32/7-9; el-Fatır, 35/11; Yasin, 36/37, 77-79; es-Sad, 38/71-72; el-Casiye, 45/3-5; ez-Zariyat, 51/21; et-Tank, 86/5-7

noktaya çekilmekte ve onun düşünce ufku genişletilmektedir.¹⁶⁹ Kur'ân'da insanı düşünmeye, kâinatın ve yeryüzünün nasıl yaratıldığını tefekkür etmeye çağıran, bu tefekkür etme sonucunda yaratıcının büyüklüğünü idrak ettirmeyi amaçlayan pek çok âyet mevcuttur.¹⁷⁰ Düşüncenin harekete geçirilmesi ile insanın yaratıcısının büyüklüğünü anlaması, O'na daha samimi ve içten bir şekilde bağlanması ve O'nun istekleri doğrultusunda hareket etmesine çalışılmaktadır. İnsanın düşünme yetisine sahip olması kendisine, ihtiyar ve irade sorumluluğunu yüklemiş ve ibadetlere ehliyetli hale getirmiştir. Kur'ân, problemlerin çözümünde bize düşüncenin genel olarak izleyeceği yolun açık örneklerini de vermektedir.¹⁷¹ Nitekim Kur'ân'da deneysel araştırmanın örnekleri verilmekte¹⁷² ve bu hareket tarzı Kur'ân tarafından takdir edilmektedir. Kur'ân düşünce yanlışları üzerinde de durmakta ve bu noktaya dikkatleri çekmektedir.¹⁷³

Netice olarak Kur'ân, insan hayatının her yönünü kuşatıp kucaklamış ve onun ruhunu sarıp sarmalamıştır. Kur'ân'ın insanı çok iyi tanıması ve onun hayatına ve ruhuna her açıdan hitap etmesi, aynı zamanda bütün bunları çok özenle seçilmiş kelime ve edebî üslupla yapmasının insan ruhunda çok kuvvetli etkileri mevcuttur. Bu hiç inanmayanı inanmaya sevk etmek şeklinde ortaya çıktığı gibi, inanan insanın daha iyi bir mümin olabilmesi şeklinde de kendisini gösterebilmektedir. Kur'ân insanın ruhuna çeşitli yönlerden hitap etmesi ile muhataplarına çok uygun bir inanma zemini oluşturmaktadır. İslâm tarihi içerisinde Kur'ân'ın insan ruhuna her açıdan yaklaşmasının bir yansıması olarak birçok ihtida olayı kayıtlara geçmiştir.¹⁷⁴ Kur'ân'ın bu yönünün vahyedildiği günden bu güne kadar insanları etkilemeye devam ettiği günümüzde yapılan din psikolojisi araştırmalarında da ortaya çıkmıştır.¹⁷⁵ Nitekim Kur'ân âyetlerinin insanın duygularını, duygularını ve düşüncelerini çeşitli şekillerde etkilediği bir vaki'dir. Âyetler insanların gönlünü, ruhunu ve fikirlerini derinden etkilemekte ve onlara nüfuz etmektedir.

¹⁶⁹ en-Nahl, 16/79; el-Mülk, 67/19; el-Gasiye, 88/17-20

¹⁷⁰ el-Bakara, 2/242; el-Enam, 6/32

¹⁷¹ el-Enam, 6/74-79; el-Enbiya, 21/66-67; es-Saffat, 37/95-96;

¹⁷² el-Bakara, 2/259-260

¹⁷³ el-Bakara, 27170; el-Enam, 6/25; ez-Zuhruf, 43/22-23; es-Sebe, 34/43; Düşünce yanlışları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Necati, *Kur'ân ve Psikoloji*, s. 120-128.

¹⁷⁴ Kutub, *Kur'ân'da Edebî Tasvir*, s. 21-24

¹⁷⁵ Köse, Ali, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İSAM Yay., İstanbul, 1997, s. 165-167

İKİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN OLMAYANLARDA KUR'ÂN'DAN ETKİLENME BAĞLAMINDA DİN DEĞİŞTİRME

3.1. DİN DEĞİŞTİRME (İHTİDA) HADİSELERİNDE KUR'ÂN-I KERİM'DEN ETKİLENME

Kur'ân'dan etkilenme ya da Kur'ân'ın insanı etkileme gücü söz konusu olunca, burada Müslüman olmayanların Kur'ân hakkında ne düşünüp ne hissettikleri ayrı bir önem taşır. Zira Müslümanların peşinen Kur'ân'ın Allah kelamı olduğuna iman edip ona saygı ile bağlanmaları, ruhen ondan etkilenmeye belli ölçüde hazır olduklarını akla getirebilir ve bunun yanlış olduğu da söylenemez. Ancak Kur'ân hakkında böyle bir inanç ya da kabule sahip olmayan kimselerin Kur'ân'dan her ne şekilde olursa olsun (belagatinden, söz diziminden, ahenginden, musıkisinden, manasından vb.) etkilenmeleri çok manidardır ve bu, Kur'ân'ın insanlar üzerinde gerçekten bir etkileme gücü bulunduğunun objektif delilidir. Hele bu etkilenme din değiştirme ile sonuçlanabiliyorsa, bu Kur'ân'ın muazzam bir etkileme gücüne sahip olduğunu gösterir. İşte bu bölümde ihtida olayları bağlamında Kur'ân'dan etkilenme konusuna temas edeceğiz.

Sosyal bilimler perspektifinden bakılacak olursa, din değiştirme (ihtida) hadisesinin anket, mülakat, katılımlı gözlem, biyografik ve otobiyografik eserlerin tahlil edilmesi vs. başta olmak üzere farklı şekillerde incelenebileceğini söylemek mümkündür.¹⁷⁶

Araştırmamızın bu bölümünde ise iç gözleme dayalı otobiyografik malzemeler kategorisinde değerlendirilebilecek öyküler¹⁷⁷ incelenmiştir. Bir başka ifadeyle araştırmamızın bu bölümündeki veriler, yaşanmış olduğu söylenen çeşitli yerli veya çevirisi yapılan kaynaklardan tespit ettiğimiz yüzlerce din değiştirme/ihida hikâyelerinden alınmıştır.¹⁷⁸ Din değiştirme/ihida tecrübesini

¹⁷⁶ Yapıcı, Asım, “Müslümanlıktan Hristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme”, İslâmi Araştırmalar Dergisi, Ankara, 2007, C. 20, S. 2, s. 224

¹⁷⁷ Yapıcı, “Müslümanlıktan Hristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme”, s. 224

¹⁷⁸ Hidayete ulaşma biyografileri-otobiyografileri de diyebileceğimiz eserler ile ihtida analizleri konusunda ülkemizde zengin bir literatürün oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda incelenen eserler şunlardır: 1-Eşref Edip, *Kur'ân'ın Azamet ve İhtişamı Hakkında Dünya Mütefekkirlerinin*

geçirmiş olanların kaleme aldıkları (biyografik, otobiyografik) kitap, makale vb. eserler gözden geçirilmiştir. Aynı zamanda basına aksetmiş (internet, gazete, dergi, röportaj vb.) haberler de toplanarak dokümanlarımız arasında ele alınmıştır. Bu konuda Yapıcı'nın da ifade ettiği metodolojik kaygıları¹⁷⁹ paylaşmakla birlikte bizler de bu öyküleri yaşanmış var sayıyoruz. İncelediğimiz eserlerdeki mühtediler değişik sebeplerden dolayı ihtida etmişlerdir. Biz onların arasından sadece Kur'ân-ı Kerîm'in etkisiyle ihtida edenleri seçtik. Tespit ettiğimiz bu ihtida hikâyelerini yorumlamaya çalıştık.

Kuşkusuz Köse'nin de belirttiği gibi, din değiştirme olayı çoğu durumlarda bir tek sebebe indirgenemeyecek bir olgudur. Çünkü onun hem gerçekleşme şartları, hem de sonuçları çok farklı biçimlerde olabilmektedir.¹⁸⁰ İhtida olayını bir tek sebeple izah etmek mümkün değildir. İslâm'ın zuhurunda ve tebliğin başlangıcındaki ilk ihtida hadiseleri de göstermektedir ki, pek çok sebep bu

Şahadetleri, İkinci Baskı, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul, 1957; 2-İsmail Hami Danişmend, *İslâm'ın Üstünlüğü-Niçin Müslüman Oldum?*- Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul, 1959; 3-Enver Durmuş, *İslâm'ı Seçenler*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1983; 4-Muhammed Rasul, *Almanya'da İslâm'ı Seçenler* (Çev. Sami Becerikli), Beyan Yayınları, İstanbul, 1984; 5-Tahir Yücel, *İslâm Hakkında Ne Dediler*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993; 6-Türkiye Gazetesi, *Niçin Müslüman Oldular*, Türkiye Gazetesi, İstanbul, trs.; 7- Ebrahim Ahmed Bawany, *Tercihimiz Niçin İslâm*, (Çev. İ. Ruhi Bolay),TDV Yay.,Ankara, 2001; 8- Metin Karabaşoğlu,*Yollarda İhtida Öyküleri-1*, Karakalem Yay.,İkinci Baskı,İstanbul, 2001; 9- Ayten Yadiğâr, *İslâm'a Koşan Hanımlar*, Zafer Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2004; 10- A. Erkan Kavaklı, *Avrupa'da İslâm'a Gönül Verenler*, Nesil Yay.,Üçüncü Baskı, İstanbul, 2005; 11- Aydoğan Arı- Yusuf Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*,D.İ.B. Yay., Ankara, 2006 ;12-Hüseyin Peker, *Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkenler*, (Basılmamış Doktora Tezi), A.Ü.İ.F., Ankara, 1979; 13-Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2003; 14- Ali Köse, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar:Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme*, İSAM Yay.,İstanbul, 1997;15-Haluk Nurbaki, *Kur'ân Mucizeleri*, Damla Yay., Onuncu Baskı, İstanbul, 1997;16- Vehbi Vakkasoğlu, *İslâm Dünya Gündeminde*, Cihan Yayınları, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1990;17-18-Ahmet Böken-Ayhan Eryiğit, *Yeni Hayatlar-1-2*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003; 19-İsmail Örgen, *Yollarda İslâm'ı Seçenlerin Öyküsü*, Karakalem, İstanbul, 2004; 20-Ali Ömer, *Neden Müslüman Oldum?* (Çev. Mizyal Civelek), Çeltüt Matbaası, İstanbul, 1956; 21-M. Esed, *Mekke'ye Giden Yol*, (Çev. C. Koytak), İnsan Yay., İstanbul, 1988; 22- Ct. Ctevens, *Yusuf'un Teslim Oluşu*, (Çev. M. Erdemay), Beyan Yay., İstanbul, 1984; 23- M. Canan Ceylan, *Sahnedeki Mabele*, Timaş Yay., İstanbul, 1983; 24- Kudret Şandıra, *Yeşilçam'dan Kabe'ye*, Timaş Yay., İstanbul, 1986;25-<http://yukarikayalar.wordpress.com/2008/04/06/bir-ihida-hikayesi/>; 26-<http://www.aksyon.com.tr/detay.php?id=15125>; 27-<http://genclik.zaman.com.tr/?bl=7&hn=1556> (15.06.08); 28- <http://www.kuranimiz.net/detay.asp?haber=49>, (27.09.2009)

¹⁷⁹ Yapıcı, ilgili makalesinde kaygılarını şu cümlelerle ifade etmektedir: “Acaba bu kişiler hayatlarını ve bu arada yaşadıkları duygu ve düşünceleri nesnel bir şekilde aktarmışlar mıdır? Yoksa bu öyküler, aklileştirme kaygısıyla yeniden inşa mı edilmişlerdir? Hepsinden de önemlisi bu hadiseler gerçekten yaşanmış mıdır, yoksa hayali kurgular mıdır? Kuşkusuz bu ve benzeri sorulara tatmin edici cevaplar bulmak oldukça zordur.” (Bkz. Yapıcı, *Müslümanlıktan Hristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme*, s. 225)

¹⁸⁰ Köse, Ali, “Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri” içinde *Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri*, Ömer Faruk Harman (Ed.), İSAV-Ensar Neşriyat, İstanbul, 2004, s. 410

hadisede rol oynamaktadır. İnsanın yapısındaki farklılıklar kadar ihtida sebebi vardır demek mümkündür.¹⁸¹ Din değiştirmede etkili olan faktörleri, psiko-sosyal faktörler¹⁸² şeklinde olduğu gibi, içten ve dıştan gelen faktörler olarak da sınıflandırabiliriz. Ancak, birey çoğunlukla bu faktörlerin karmaşık etkisiyle din değiştirme kararını verir. Bazılarında içten gelen, yani psikolojik (duygusal-zihinsel) faktörler etkili olurken, bazılarında ise dıştan gelen sosyal faktörler daha etkili olmaktadır.¹⁸³ Uzun ve karmaşık bir süreci gerektiren din değiştirmede kişinin etkilenmesinin duygusal mı, yoksa entelektüel mi olduğu konusunda sosyal bilimciler arasında hala görüş ayrılıkları vardır.¹⁸⁴

Kur'ân'ın kendine has bir üslubu vardır. Kur'ân-ı Kerîm gönüllere hoş gelen bir üslupla nazil olmuş, bu üslup sayesinde dost ve düşman onu dinlemekten kendilerini alıkoyamamışlardır. Mekke müşrikleri bile ona karşı ilgisiz kalamamışlardır. Arapların işitmediği bir üslupla nazil olan Kur'ân-ı Kerîm, onu dinlemek ve anlamak istemeyenlerin bile hemen dikkatini çekmişti.¹⁸⁵ Nitekim Kur'ân'ın insanları etkileyen bu harika üslubu karşısında sadece Müslümanlar değil, Arapça bilen bilmeyen gayr-i Müslimler bile ona hayran kalmışlar ve ondan etkilenmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm, ister Allah'ın kalbini İslâm'a açtığı kimseler açısından olsun isterse kalbini perdelediklerinden olsun, ilk andan itibaren Arapları büyülemişti. Davetin ilk günlerinden itibaren Kur'ân'ın, iman edenlerin imanında en etkili motivlerden biri olduğu görülmektedir.¹⁸⁶ Kur'ân-ı Kerîm'in bu ezici ve olağanüstü tesirini sahneleyen pek çok hadise İslâm kaynaklarında mevcuttur. Bunların tümündeki ortak nokta, Kur'ân'ın insanlar üzerindeki muazzam etkisidir. Fakat bu tesirin insan ruhunda meydana getirdiği yankı, çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Kalbinde ve ruhunda hakka uyma kabiliyeti bulunan ve imandan nasibi olanlar, parlayan bu nura koşmuşlar ve ona sarılmışlardır. Nasipsiz olanlar ise bu

¹⁸¹ Tahralı, Mustafa, “Batıdaki İhtida Hadiselerinde Tasavvufun Rolü”, Uluslar arası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu içinde, D.E.Ü. Yay., 16-18 Eylül İzmir, 1985, s. 141

¹⁸² Peker, Hüseyin, *Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkiler* (Basılmamış Doktora Tezi), A.Ü. İ.F., Ankara, 1979, s. 27 vd.

¹⁸³ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2003, s. 202

¹⁸⁴ Köse, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar*, s. 69 vd.

¹⁸⁵ Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, T.D.V. Yay., Ankara, 1997, s. 156

¹⁸⁶ Kutub, *Kur'ân'da Edebî Tasvir*, s. 23

nurdan gözleri kamaşmış, Kur’ân’ın ruhları üzerindeki derin tesiri karşısında çareyi ondan kaçmakta bulmuşlardır.¹⁸⁷ Hz. Hamza’nın ve Hz. Ömer’in Müslüman oluşlarıyla, Velid bin Müğire’nin İslâm’dan yüz çevirmesi bunun tipik örneklerindendir. Hz. Ömer, “*Kur’ân’ı dinleyince kalbim ona ısındı, ağladım ve o, beni İslâm’a soktu.*” demiştir. Başka bir rivayette de şöyle dediği kaydediliyor: “*Bu söz ne kadar güzel! Ve ne kadar üstün bir söz!*” Hz. Muhammed (sav)’i ve Kur’ân’ı inkâr eden Velîd bin Muğıra, Kur’ân’a karşı hayranlığını gizleyememiş, “*Vallahi onda bir tatlılık, bir güzellik var. O, altındakileri kırar, kendisi yükselir, onun üstünde bir söz olamaz.*” Sonra da, “*Bu, ancak tesirli ve yenilmez bir sihir. Görmüyor musunuz, adamla karısının ve kölelerinin arasını açıyor.*”¹⁸⁸ demekten kendini alamamıştır. Velid bin Muğıra hadisesinin seyrine dikkatlice bakılırsa, Kur’ân’ın olağanüstü nazımının inanmayanlar üzerinde dahi nasıl bir tesiri ve etkisi olduğunu hemen görebiliriz.

Meşhur “Muallâka” şairlerinden Lebid’in kızı, babasının kasidesini Kâbe’den indirmiş ve “*Âyetlere karşı artık bunun bir kıymeti, değeri kalmadı.*”¹⁸⁹ demiştir. Bir bedevi Arap da, “*Şimdi sen emrolunduğunu açıkça tebliğ et. Müşriklerden yüz çevir.*”¹⁹⁰ âyeti okunurken işitir işitmez secdeye kapanmış ve kendisine: “*Sen Müslüman mı oldun?*” dediklerinde, O, “*Yok, ben bu âyetin belagatine secde ettim.*”¹⁹¹ demiştir. Kur’ân-ı Kerîm’in bu i’cazkar tesiri karşısında yıkılmayan edip kalmadığı gibi, onun etki sahasına girmeyen akıllı hiçbir varlık da kalmamıştır. Bu sözün şumulüne insanlar kadar cinler de dâhildir.¹⁹²

Burada Kur’ân-ı Kerîm’in nazil olduğu zamana ait birkaç örnek verilmiştir. Bu misalleri daha da artırmak mümkündür. Tüm bu örnekler, Kur’ân’ın gerçekten bir etkileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Çağımızın insan hakları konusunda en büyük düşünürlerinden sayılan Roger Garaudy Kur’ân için, “*Çağların daima en önünde giden Allah kelâmıdır*” derken; Batılı bir bilim eleştirmeni de onun için, “*Tüm bilimsel doktrinler kaybolsa, o en*

¹⁸⁷ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’ân*, s. 147

¹⁸⁸ Kutub, *Kur’ân’da Edebî Tasvir*, s. 41-42

¹⁸⁹ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’ân*, s. 151

¹⁹⁰ el-Hicr, 15/94

¹⁹¹ Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’ân*, s. 151

¹⁹² Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’ân*, s. 154

güzelini yeniden kurar.” demektedir. Nitekim R. Garaudy, bilimsel doktrini, “*Benim doktrinim Kur’ân’dır. Çünkü o yeryüzünde eskimeyen, çağları arkasında sürükleyecek tek kitaptır.*”¹⁹³ şeklinde ifade etmektedir. Yine batılı bir düşünür olan Bernard Shaw’a, “*Sizce yeryüzünde en ilginç olay nedir?*” diye sorulduğunda, “*Yeryüzünde bunca kavga ve düşünce kargaşasına rağmen, Kur’ân’ın tazeliğini korumasıdır.*”¹⁹⁴ şeklinde cevap vermiştir.

Günümüzdeki din değiştirme/ihtida hadiselerinde asıl belirleyici olan, mühtedinin Kur’ân-ı Kerîm ile karşılaşması ve onun üzerinde birtakım incelemeler yapması ve ondan etkilenmesidir.¹⁹⁵ Bazı ihtida olaylarında herhangi bir Müslüman ile karşılaşp temas kurmadığı halde, sadece Kur’ân üzerinde yaptığı inceleme-araştırma sonucunda İslâm’a yönelenler olmaktadır. Bunların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Bu bağlamda Müslüman olmayanlarda Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme konusu; muhtevastaki bilgi-mesajlardan zihinsel planda tatmin olma, onun edebî-mucizevî üslubundan ve şiirsel yapısından, ahenginden ve musıkisinden etkilenme şeklinde bölümler halinde ele alınacaktır.

3.1.1. Kur’ân’ın Muhtevasında Yer Alan Bilgi ve Mesajlardan Zihinsel Planda Tatmin Olma

Kur’ân-ı Kerîm insanları ikna ederek hidayete ulaştırmak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurur. Bazen akıllarını kullanmaya vurgu yaparken bazen de duygularına hitap etmek suretiyle onları hak yola davet eder. Aynı zamanda insanları tarihteki yaşanmış tecrübelerden yararlanmaya da davet eder. Nitekim Kur’ân kıssaları bu manada önemli bir araçtır. Kıssalar Kur’ân-ı Kerîm’in temel amacına uygun olarak insanı doğru yola iletmede önemli rol oynar. Kıssalarda amaç hidayete erdirmek olduğu için ayrıntıya pek yer verilmez. Mesaj içeriği, hedefe hizmet edecek tarzda kısa, net ve anlaşılır bir tarzda düzenlenir.¹⁹⁶

Akıl sahibi bir varlık olarak insan, kendisi ve çevresindeki varlık ve olaylar üzerinde düşünür; zamanla onun düşüncesi metafizik âleme de yönelir. İnsan, varlığın başlangıcı, sonu, kâinattaki nizam, ölüm, ölüm ötesi vb. konularla ilgili

¹⁹³ Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 8

¹⁹⁴ Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 9

¹⁹⁵ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 308

¹⁹⁶ Kutub, *Kur’ân’da Edebî Tasvir*, s. 53 vd.

sorularına tatmin edici cevaplar bulmak üzere düşünür.¹⁹⁷ Bu şekilde zihinsel bir tatmin arayışı başlar ve bu arayış, onu Allah’a inanmaya ve dini kabule götürür. Ancak, Allah’ın varlığına dair yeterli ve ikna edici deliller bulamazsa, yani zihinsel bir tatminsizlik yaşarsa, bu durum bazı insanları inkâra kadar götürebilmektedir.¹⁹⁸

Dini faaliyetlerin, insanların ihtiyaç ve arzularını tatmin etmesi için yapıldığı bir gerçektir. Tatmin edilmeyen ihtiyaç ve arzular, kişide bir iç huzursuzluğa ve gerginliğe sebep olmaktadır. Kişi, ihtiyaçlarını tatmin etmek, huzursuzluk ve gerginlikten kurtulabilmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Birey, bulunduğu dinin esaslarına karşı şüphe duyuyorsa, bulunduğu din kendisini tatmin etmiyorsa, onda yavaş yavaş huzursuzluk ve gerginlik baş gösterir.¹⁹⁹

Kişinin dini esaslarla ilgili şüphesi devam ettiği sürece gerginlik, huzursuzluk artar ve ruhen tatmin olamadığı için de bunalmaya başlar. Böylece birey, bunalımdan, gerginlikten kurtulma, şüphe duyduğu konuda tatmin olma ve huzura kavuşma yollarını arar. İşte böyle bir ruh hali içindeki kişinin, kendisini tatmin eden bir başka dine ait okuduğu kitap, seyrettiği bir film, katıldığı yeni grup veya karşılaştığı bir şahıs din değiştirmesine neden olabilir.²⁰⁰ Tüm bunların yanında kendi dininin uygun olmayan yönlerini ve başka bir dinin daha üstün esaslar içerdiğini öğrenmesi, başka bir dine bağlı kişilerle yapılan dini tartışmalar, diğer dinleri ve Kutsal kitaplarını araştırma-karşılaştırma, başka dine ait eserleri okuma, araştırmaya meraklı olma gibi motivler de kişinin din değiştirmesinde etkili olmaktadır.²⁰¹

Bilimsel tecessüs ve araştırma birçok yerli ve yabancı aydının hidayetinde en önemli güdü olmuştur. Özellikle Kur’ân-ı Kerîm üzerinde yapılan incelemeler, bilimsel anlayış ve kavrayışın en son sınırına ulaşmış kimselerde tam bir zihinsel tatmin duygusu uyandırmakta ve onların zihinsel ihtiyaçlarına kesin cevaplar oluşturmaktadır. Bu tür hidayet olayları uzun bir gelişim süreci geçirirler. İnceleme-

¹⁹⁷ Certel, *Din Psikolojisi*, s. 90

¹⁹⁸ Certel, *Din Psikolojisi*, s. 94

¹⁹⁹ Krş. Peker, *Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkenler*, s. 28; Peker, *Din Psikolojisi*, s. 203

²⁰⁰ Peker, *Din Psikolojisi*, s. 203

²⁰¹ Peker, *Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkenler*, s. 29-31

araştırma sonucunda kişide oluşan zihinsel tatmin ve entelektüel doğrulama, kişinin din değiştirmesinde belirleyici bir etkidir.²⁰²

Aşağıdaki ihtida olayları bunun tipik örneklerini teşkil etmektedir. Bunlardan bir tanesinde Hristiyan bir ailenin kızı olarak dünyaya gelen Maria (Meryem), uzun bir araştırma-inceleme sonucunda ulaştığı ihtida hadisesini şöyle anlatmaktadır: “Kur’ân’ı İngilizce mealinden okumaya başladım Ondaki huzur hissi çok yumuşak ve etkili bir şekilde içimi dolduruyordu. Âyetler hayatım boyunca net olarak cevap bulamadığım sorulara birer birer açıklama getiriyordu. Kur’ân’ı okudukça gördüğüm kusursuz mantık ve üzerimde bıraktığı etki nedeniyle, bunun ancak Allah’ın eseri ve sözü olabileceğini anladım ve iman ettim.”²⁰³

Yine ihtida ederek Hristiyanlıktan İslâm’a geçen Fransız Tıp Doktoru Ali Selman Benoist ise, aynı motivin etkisiyle ihtida hikâyesini şöyle anlatıyor: “İslâm’ı kabul etmemin asıl ve temel sebebi Kur’ân-ı Kerîm oldu. Dinimi değiştirmeden önce, Kur’ân-ı Kerîm’i batılı bir entelektüelin tenkitçi hassasiyetiyle incelemeye başladım. Kur’ân-ı Kerîm on dört asır önce vahyedildiği halde ihtiva ettiği, muayyen âyetler, bu günkü en modern ilmi araştırmalarda elde edilen gerçeklerin aynısını öğretmektedir. Yani Kur’ân’daki bilimsel anlayış beni şaşırttı. Bu husus beni kesin olarak ikna etti ve İslâm’ı seçtim.”²⁰⁴

Kur’ân’ı inceleyen ve insaf sahibi ilim adamları, onun bir insan sözü olamayacağını görebilmektedirler. Nitekim Kur’ân’ı kendi dili ile okuyup inceledikten sonra ihtida eden Marucie Bukaille bu konudaki tespitini şöyle ifade etmektedir: “Ben Kur’ân’ı baştan sonuna kadar inceledim; kıssalarıyla, kâinattan bahseden âyetleri ve bütün hükümleriyle onun tamamen ilme uygun olduğunu, onda ilmi gerçeklere aykırı hiçbir şeyin bulunmadığını bizzat gördüm. Kur’ân’ın indiği tarihte bir insanın, bu ilmi gerçekleri bilmesine imkân yoktur. Bunlar ancak Allah’ın sözüdür...”²⁰⁵

²⁰² Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 295

²⁰³ Yadiğâr, Ayten, *İslâm’a Koşan Hanımlar*, Zafer Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2004, s. 38

²⁰⁴ Bawany, Ebrahim Ahmed, *Tercihimiz Niçin İslâm*, (Çev. İ. Ruhi Bolay), T.D.V. Yay., Ankara, 2001, s. 50; Benzer bir ihtida hikayesi için bkz. Arı, Aydoğan ve Karabulut, Yusuf, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, D.İ.B. Yay., Ankara, 2006, s. 57

²⁰⁵ Duman, M. Zeki, *Nüzulünden Günümüze Kuran ve Müslümanlar Nasıl Okudular, Nasıl Okumalıyız?*, Fecr Yay., 3. Baskı, Ankara, 2006, s. 39

İnandığı dinden tatmin olamamanın yanında, kültürünü artırmak, çeşitli dinlerin inanç esaslarını öğrenmek, ilmi bir araştırma yapmak, yanlışlarını bulmak gibi çeşitli gayelerle dinleri araştıran ve kitap okuyan bir kimse, bu araştırması sırasında karşılaşacağı bir dinden veya onun her hangi bir hükmünden etkilenebilir. Sonunda iki din arasında karşılaştırma yapar ve daha mükemmel ve üstün olduğuna ikna olduğu dini seçebilir.

Aşağıdaki din değiştirme olaylarında bu motivin etkisi açıkça görülmektedir. 1968 Arizona doğumlu ve Katolik bir Hristiyan olan John'un ihtida hikâyesi şöyledir: *"Bir Kur'ân meali aldım. Nahl sûresindeki arılarla ilgili 'Rabbin bal arısına: Dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin; sonra her çeşit üründen ye; sonra da Rabbinin işlemen için gösterdiği yollardan yürü, diye öğretti. Karınlarından insanlara şifa olan çeşitli renklerde bal çıkar. Düşünen bir millet için bunda ibret vardır.'*"²⁰⁶ bölüm beni çok etkilemişti. Bu bölüm benim kabul edebileceğim bir bilimsel ispat içeriyordu."²⁰⁷

Müslüman olduktan sonra Sümeyye adını alan bir mühtedinin hikâyesi şöyledir: *"Kur'ân'ı, yanlışlarını bulmak amacıyla okumaya başlamıştım. Allah'ın merhametini ve kendisine ortak koşma dışındaki günahları affedici olduğunu okurken ağlamaya başladım. Gittikçe bir değişim yaşamaya başlamıştım. Kur'ân'daki bilimsel gerçeklere işaret eden âyetlere de hayran olmuştum. O günlerde mikrobiyoloji bölümünden mezun olmak üzereydim. Embriyonun gelişim safhalarının Kur'ân'daki anlatımından son derece etkilendim. Artık bu kitabın kesinlikle Allah'ın vahyi olduğundan emindim ve İslâm'ı din olarak seçtim."*²⁰⁸

Yahudi-Hristiyan geleneği içinde yetişen birçok insan, kendi dininin bazı doğmalarına ve kilisenin bazı uygulamalarına karşı içlerinde kendiliğinden bir tepkinin uyandığını fark etmişlerdir. Tepkiye konu olan şeyler daha çok teslis inancı, Hz. İsa'nın ulûhiyeti, asli günah meselesi, günah çıkarma, papanın kutsallığı, seçilmiş halk inancı, cinsel skandallar gibi konulardır. Kitab-ı Mukaddes'te apaçık tenakuzların bulunması özellikle, Hz. İsa'nın mahiyetine dair çelişkilerin bulunması ve kilisenin mantığa uymayan akideleri gibi Hristiyan

²⁰⁶ en-Nahl,16/68-69

²⁰⁷ Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 82

²⁰⁸ Yadiğâr, *İslâm'a Koşan Hanımlar*, s. 100

inancındaki bu kaotik durum da insanları bir çıkmaza götürmektedir. Ailevi sıkıntılar, stresler, mutsuz bir aile ortamı, anne-babanın ayrı yaşaması, kadının metalaşması, kadının ‘cinsel bir obje’ye indirgenmesi, lâdinî bir ailevi yaşantı vb. sebepler de insanları bir arayışa sevk etmektedir. Hristiyan kültür çevresinde yetişmesine rağmen, kilise öğretilerinin tatmin edici olmaması, insanları bir arayışa yönlendirmekte ve mevcut dinleri Yahudilik, Budizm, Hinduizm, yeni dini hareketler derken İslâm’ı araştırmaya yönlendirmektedir. Nitekim insanlar zihinlerini kurcalayan sorulara ikna edici cevaplar bulma arayışı içine girmektedir. Bu arayış sürecinde, okulda, yolda, internette bir Müslümanla tanışma; tavsiye üzerine ya da araştırmaları sonucunda Kur’ân-ı Kerîm’in aslını veya mealini bulmak suretiyle, İslâm diniyle tanışma imkânı bulanlar da olmaktadır. Bu tanışma, onların hayatında önemli bir dönüşümün başlangıç noktası olmaktadır.

ABD’li olan ve 90’lı yıllarda ihtida eden Ümmü Yusuf’un hikâyesi, böyle bir arayış sonucunda hidayete ulaşmanın güzel bir örneğidir. *“Her zaman için Allah’ın var olduğunun farkında olmuşumdur. Onun hâzır ve nâzır olduğunu hissetmişimdir. Bundan dolayı, hayatım boyunca, O’nun planının hakikati ne diye araştırdım durdum. Birçok kiliseye intisap ettim. Dinledim, dua ettim, bütün farklı inançlardan insanlarla konuştum. Fakat bütün bunlarda, hep doğru gitmeyen bir taraf vardı, kafa karıştırıcı birtakım şeyler hep vardı; sanki kaçan, unutulan bir şeyler var gibiydi... ..Araştırmamı yoğunlaştırdığım yer, sırf içinde büyüdüğüm Hristiyanlığın değişik kiliseleri idi... Nitekim Hristiyanlık bana olabildiğine dolambaçlı bir yol gibi geldi. ... Bir gün, kitapçada dolaşıyordum. Dinle ilgili kitaplar bölümüne göz gezdirdim. ...aklıma, İslâm hakkında bir şeyler var mı diye bir göz atma düşüncesi geldi. İslâm hakkında gerçekte hiçbir şey bilmiyordum. Ve ilk kitabı elime aldığımda, merakım tamamen izale oldu. Okuyor olduğum şey, beni müthiş derecede heyecanlandırmıştı. Beni çarpan ilk şey, “Lâ ilâhe illallah,” yani “O’nun hiçbir eşi ve ortağı yoktur ve bütün dualar ve ibadetler yalnızca O’na yöneltilir” inancı idi. Bu, bana öylesine basit, öylesine güçlü öylesine direkt ve öylesine anlamlı geldi ki... Böylece, bu noktadan hareketle, İslâm’la ilgili bulabildiğim her şeyi okumaya başladım... Sanki birdenbire bu yap-boz’un bütün parçaları mükemmel biçimde yerine oturuyor ve karşıma net bir resim çıkıyor*

gibiydi. Öylesine heyecana kapılmıştım ki, ne zaman İslâm’la ilgili bir şey okumaya başlasam, kalbim de küt küt atmaya başladı.

Sonra, Kur’ân’ı okudum. Onu okuduğumda, Kur’ân okumaya muktedir olmakla gerçekten rahmete mazhar kılındığımı hissettim. Onun, Allah Resulünün elçiliğiyle, doğrudan Allah tarafından gelmiş olduğunu anladım. Bu, o idi işte; hakikatin ta kendisiydi. Hayatım boyunca sanki Müslümanmışım da, ama şimdiye kadar bunu hiç bilmediğim gibi bir his içimi kapladı. Şimdi, bir Müslüman olarak yeni hayatıma başlayalı beri, öğreniyor olduğum şeyin saf hakikat olduğunu ve beni Allah’a daha yakın kılacağını bilmenin getirdiği bir huzur ve emniyet hissini taşıyorum üzerimde. Dilerim ki, rabbim bana olan kılavuzluğunu daim etsin.”²⁰⁹

Bir papaz iken Kur’ân-ı Kerîm’in etkileme gücünün çekim alanına kapılıp ihtida ederek Musa adını alan Belfort, ihtida tecrübesini şöyle dile getirmektedir: “Papazdım, Kur’ân’ı okumaya başladıktan sonra bütün görüşlerim alt üst olmuştu. İncil’deki İsa Aleyhisselam’la, Pavlos’un öğrettiği İsa arasında fark vardı. Bunu anladıktan sonra gün be gün daha çok Müslümanlığa yaklaştığımı, Hristiyanlıktan uzaklaştığımı hissettim... Bir Müslüman derneğe gittim. Oradakilere tüm hikâyemi anlattım. Sonra abdest aldım, şahadet getirdim ve ismimi seçtim. Dernekteki yirmiye yakın Müslüman beni gözyaşları içinde tebrik ettiler. Bir kardeş ‘Allah birisini sevince onun kalbini İslâm’a açar’ dedi. Çok sevindim. Yeniden dünyaya gelmiş gibi oldum.”²¹⁰

Kur’ân’ın muhtevasını inceleyip orada verilen bilgilerden zihinsel planda tatmin olarak 1995’te ihtida eden ABD’li heavy metalci Y. Adam Gadhahn yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır: “Kur’ân’ın İngilizce meallerini okumaya başladıkça, bu 114 sûrede bize sunulan öğretilerinin hepsinin hak ve hakikat olduğu ve hepsinin doğrudan doğruya Allah’tan geldiği kanaati bende daha da pekişti... Kendi kişisel araştırmamı başka bir kişinin yapacağından daha ileri bir noktaya kadar götürmeye, belki de bu bilgi sevk etti beni.”²¹¹

²⁰⁹ Karabaşoğlu, Metin, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, Karakalem Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2001, s.178-180

²¹⁰ <http://yukarikayalar.wordpress.com/2008.04.06/bir-ihida-hikâyesi/>

²¹¹ Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, s. 121

1991’de ihtida eden ABD’li Kerîme Razi ise şöyle diyor: “İslâm ile tanışmadan önce, hayatımda daha fazla ruhani doyum istediğimi biliyordum. Hz. Muhammed (sav)’in hayatı ile ilgili kitaplar okumaya başladım ve Kur’ân’ı da okudum. Yavaş yavaş Kur’ân-ı Kerîm’de daha derinlere inmeye başlamış ve şu soruyu sormuştum: "Bir insan böyle zekâ dolu ve etki alanı bu kadar geniş olan bir kitap yazabilir mi?" Dahası Kutsal kitap içerisinde Peygamber’in kendisini ortaya çıkarmaya yönelik hatta onu kınayan bölümler de bulunuyordu. Peygamber’in kendisini kınayıp kınamadığını merak ettim. Hz. Muhammed (sav)’in yaşamında ve Kur’ân-ı Kerîm içerisinde mevcut olan delillerin inkâr edilmesinin çok zor olduğunu anladım. O noktada kalbim İslâm’a hazırlanmıştı.”²¹²

Bir tatil gezisinde Malezya-Endonezya’ya giden Ömer(Michael) Sonneman, tanıştığı bir Müslümanın verdiği Kur’ân tercümesini okuyarak ihtida edişini, “Hemen okumaya başladım. Tamamına yakını okudum. Kur’ân beni çok etkiledi. Düşündüm... Bunca gerçeği öğrendikten sonra yapılması gerekeni yapmalıydım. Müslüman olmaya karar verdim. Kur’ân’ı okuyunca bende çok derin vicdani duygular uyandı. Kur’ân’da her şey mantıklı idi. Rasyonel bir düşünme vardı. Aklın kabul edemeyeceği şeyleri anlatmıyordu. Mantığım ve inancım birleşmişti. Bana derin bir tefekkür dünyası kazandırdı.”²¹³ ifadeleriyle dile getirmektedir.

Black metal rock’ın efsanevi grubu Ancient’in bayan solisti olarak ün salan Deadly Kristin ihtida tecrübesini şöyle açıklamaktadır: “Dünya, kâinatın esrarları, ölümden sonraki hayat, insan etkileşimleri vb. konular hakkında bir kitap hazırlığı içindeydim... Bu esnada iki Müslüman entelektüelle tanıştım ve fikir alışverişinde bulunmaya başladık. Arkadaşlarım benim teorilerimi anlamakla kalmayıp, Kur’ân’ın benzer şeyleri daha büyük bir detayla açıkladığını bana gösterdiklerinde şoke oldum ve aniden bakışım değişti ve İslâm’a karşı giderek büyüyen bir ilgi beslemeye başladım. Daha yakından tanımak istedim, daha fazla öğrenme ihtiyacı duydum. Arkadaşım bana İtalyanca bir Kur’ân verdi. Okumaya başladım. Her gece en az bir saat yatağımda oturup bir sûre, ardından diğer bir sûreyi okuyor ve ertesi gün okuduklarımı onunla konuşuyordum. Kur’ân-ı Kerîm’le tanıştım ve hayatımın

²¹² Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 179-186

²¹³ Kavaklı, A. Erkan, *Avrupa’da İslâm’a Gönül Verenler*, Nesil Yay., Üçüncü Baskı, İstanbul, 2005, s. 213-214 ; benzer bir ihtida hikayesi 169. sayfada da var.

dönüm noktasını oluşturan bir karar aldım... O yaz Kur'ân okumaya başladım. 2005 Ramazan'ı benim ilk Ramazan'ımdı, oruç tutmaya başladım. Bütün ay boyunca oruç tuttum. Kur'ân'ı okumak, gerçeği ilk kez görmek gibi. Sanki biri dünyayı görmek üzere kullandığım filtreyi gözlerimden kaldırmış gibi oldu. İslâm'ı bulmuş olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum.”²¹⁴

İslâm dinindeki tevhit ve tenzihe dayalı Tanrı inancı, Kur'ân'ın Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olmadığını belirtmesi, asli günah diye bir şeyi kabul etmemesi, ruhban sınıfının olmaması; insanların İslâm'ı incelemeye-araştırmaya başlamalarına neden olmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in içinde hiçbir tenakuzun olmaması, Allah inancının fıtrata uygun, net ve anlaşılır olması, Allah ile kul arasında herhangi bir aracının olmaması da onu inceleyenleri etkilemektedir. Kitapçılardan aldıkları Kur'ân meallerinde hata ve eksik bulmak amacıyla incelemeye başlayanlar, neticede hatalı olanın kendi dinleri olduğu sonucuna ulaşmaktadırlar. Kur'ân ve İslâm hakkındaki ön yargıların oluşmasında medyanın yanlış bilgilendirmesi, kadın konusundaki yalan-yanlış bilgiler ile zihinlerdeki yanlış İslâm imajı da etkili olmaktadır. Kur'ân'ı inceleyenler onun üslubu ve içeriği karşısında, ruhlarının derinliklerinden gelen hıçkırıklarla ağlamaktadırlar. Kur'ân'daki bilimsel bilgiler onları hayret ve dehşete düşürmektedir. Kur'ân'ın bilimle çelişmemesi, Allah'ın varlığı konusundaki ikna edici delileri de insanları etkilemektedir. Mühtediler, İslâm ve Kur'ân hakkında daha derinlemesine araştırmalar yaptıkça, onlarda bu dinin hak olduğu şeklinde zihinsel bir tatmin-kanaat oluşmakta, gündün güne İslâm'a yaklaşmaktadırlar. İslâmi akideler ta ruhun derinliklerine kadar işlemektedir. Çoğu kişi Müslüman bir çevrede doğup büyümediği halde kendi araştırma, çalışma ve gayretleriyle Müslüman olmaktadır. Bu açıdan bu tür mühtediler için “*Kur'ân Müslümanları*” ifadesini kullanmak daha doğru ve yerindedir.²¹⁵

Doğruyu bulma arayışı içinde olanlar, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, din, tarih ve felsefe dâhil olmak üzere yüzlerce kitap okumaktadırlar. Özellikle feminizme, C. Gustav Jung'un psikolojisine ve Yeni Çağ metafiziğine ilgi

²¹⁴ <http://genclik.zaman.com.tr/?bl=7&hn=1556> (15.06.08)

²¹⁵ Daha geniş bilgi için bkz. Rasul, *Almanya'da İslâm'ı Seçenler*, s. 34, 65; Köse, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar*, s. 51, 85; Bawany, *Tercihimiz Niçin İslâm*, s. 75

duymakla beraber Yahudilik, Tibet ve Zen Budizmi, Yoga ve Hinduizm, Upaniṣadlar ve Bhagavadgita'ya, yeni dini hareketlere yönelmeler yaşanmaktadır. Bu ruhani sistemlerin her birinde bazı sorulara cevaplar bulunabilir; fakat her biri bunun karşılığında cevaplanmamış daha fazla soru ortaya çıkarmaktadır. Bir şeylerin eksik olduğunu fark edenler, bunun ne olduğunu ancak Kur'ân-ı Kerîm okuyunca ve İslâm'ı kabul edince anlamaktadırlar.²¹⁶

Sonuç olarak bazı mühtediler, ihtida öncesi dönemde hayatlarını bütünüyle kuşatıp kucaklayacak, dolduracak ve ona yön verecek; kendilerine hayatı ve olayları anlamlandırma konusunda geniş bir anlam çerçevesi sunacak bir inanç sistemine ihtiyaç duyduklarını belirtmekte; Kur'ân'ı inceledikten sonra aradıkları bu dinin İslâm olduğunu anladıkları için Müslüman olduklarını ifade etmektedirler.

3.1.2. Kur'ân'ın Edebî Yönünden Etkilenme

Sözel iletişimde sözün güzelliği muhatabı etkiler. İnsan her türlü güzellikten etkilendiği gibi güzel söz söyleme sanatından da etkilenir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm insanın aklına, kalbine ve ruhuna hitap şekli, tefekküre davet edişi, sözlerinin yerli yerinde oluşu, tekrarlarının usandırmayışı, ayet sonları, parlak üslubu, lafızlarının inceliği, manalarının güzelliği, mesellerinin latifliği, güzel hitapları, müstesna ikna sistemi, delillerinin kuvveti, mantığının üstünlüğü, gönülleri meftun eden eşsiz üslubu vb. özellikleriyle insanları etkilemektedir.²¹⁷ Kur'ân-ı Kerîm'in insanı etkileyen edebî üslubunun başlıca özellikleri; mevcut edebî türlerden ayrı olması, ses nizamından ve lügavi güzelliğinden kaynaklanan eşsiz ahengi, mana ve lafız dengesi, edebî türlerin hepsinden mükemmel oluşu, aynı anda farklı seviyelere hitap etmesi, edebî türlerin iç içe olması, tekrarların bulunması ve usandırmayışı, beyan tarzının çeşitliliği, akla ve duyguya dengeli hitap etmesidir.²¹⁸

Seyyid Kutub, Kur'ân'ın üslûbunun büyüleyiciliğini, onun hem şiirin hem de nesrin meziyetlerini bir araya toplayan nazmında olduğunu ifade etmektedir.²¹⁹ Kur'ân'ın ses nizamından ve lügavî güzelliklerinden hâsıl olan eşsiz bir ahengi

²¹⁶ Krş. Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 20, 52, 60, 70,78,

²¹⁷ Krş. Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, s.163; Benzer ihtida hikâyeleri için bkz. Kavaklı, *Avrupa'da İslâm'a Gönül Verenler*, s. 109, 120, 170, 199, 206,213; Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 106, 150, 197, 219, 227

²¹⁸ Krş. Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, s.125-160

²¹⁹ Kutub, *Kur'ân'da Edebî Tasvir*, s.127

vardır. Kur’ân nazmındaki kelimelerin, harflerin, sükûn ve harekelerin, uzun veya kısa hecelerin nizamında tecelli eden, kulağa ve ruha hoş gelen bir musıkisi vardır. Arapça bilmeyen biri bile, onu tertil üzere okuyan bir okuyucuya kulak verdiğinde, diğer musiki ve şiir nağmelerinin ötesinde, etkili bir ahenk hissetmektedir.²²⁰

Gerçekten Kur’ân’ın insanlığa indirildiği dönemde Arap toplumunda edebiyat, söz söyleme sanatı en parlak devrini yaşıyordu. O günlerde şiire, fasih söze son derece önem veriliyordu. Sosyal hayatta en yüksek mevkii her şeyden önce şairler almaktaydı. Şiire verdikleri değer ve kutsallık sebebiyle yapılan yarışmalarda birinci gelenlere mükâfatlar verilir, şiirleri de Kâbe duvarlarına asılırdı. Kâbe duvarına asılan bu şiirlere “Muallâka” deniliyordu.²²¹ İşte böyle bir ortamda nazil olan Kur’ân-ı Kerîm, Arapları şaşkına çevirmiş, dehşete kapılmalarına sebep olmuştu. Bir kısmı Kur’ân’ın bu şaşırtıcı ve büyüleyici özelliği, lafız ve manalarındaki mucizeliği karşısında iman ederken; bir kısmı da ‘sihir’ diyerek çeşitli sebeplerle ilahi vahiy Kur’ân’ı kabule yanaşmamışlar, ondan kaçmışlardır.²²² Fakat her iki grubun ittifak ettiği nokta, Kur’ân’ın muhteşem icazından etkilenmeleri ve onu kabul etmeleridir.

Kur’ân’ın mucizeliği ile ilgili bir başka önemli nokta da Kur’ân’ın lafız ve ibareleri arkasında etkileyici bir ruh ve kuvvetin varlığının hissedilmesidir. Kur’ân’ın lafızları arkasında hissedilen bu ruhun mahiyeti ile insanın fıtratı arasında tam bir uyum vardır. Nasıl ki, gözle ışık, sesle kulak, hava ile teneffüs cihazları vb. nesneler arasında bir uyum söz konusuysa; Kur’ân’la insan fıtratı ve özü arasında da bir uygunluk söz konusudur. Kur’ân-ı Kerim’le insan ruhu, O’nun üslubu ile insanın yaratılışı arasındaki uygunluk sırrı sebebiyledir ki, Kur’ân, insanın ruhunda derin tesir bırakmakta; kalp, akıl ve vicdanları etkilemektedir. Çünkü Kur’ân, insanı yaratan Allah’ın kelimidir. Kur’ân lafızları arasında hissedilen bu ruha ve bu ruhun kuvvetine Kur’ân-ı Kerîm’de işaret edilmektedir.²²³ Bu ruh ve tesir sebebiyledir ki, Kur’ân’ı dinleyen veya okuyan Müslüman veya gayr-i Müslim fertlerin her birisi

²²⁰ Keskiöğlu, *Kur’ân-ı Kerîm Bilgileri*, s.199

²²¹ Cerrahoğlu, “*Kur’ân-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?*”, s. 34-36

²²² Krş. Kutub, *Kur’ân’da Edebî Tasvir*, s. 11-25

²²³ Krş. Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerîm ve Kur’ân İlimlerine Giriş*, s.167 vd.; en-Nahl, 16/2; el-Mümin, 40/15; eş-Şura, 42/52

ondan etkilenmiş, inansa da inanmasa da hayranlıklarını ifade etmekten kendilerini alamamışlardır.²²⁴

Genç yaşlarda arayışlara başlayan Christine ihtida hikâyesini şöyle anlatmaktadır: “Kütüphaneye giderek İslâm’la ilgili kitap bularak okumayı düşünmüştüm. Kitapların arasından Kur’ân meali buldum. Rastgele sayfalarını karıştırmaya başladım. Okuduğumda öncelikle kullanılan dil beni çok derinden etkiledi. Yüce bir otoritenin benimle konuştuğunu hissettim. Okudukça gözlerimden yaşlar akmaya başladı. Kütüphanenin ortasında bir yandan okuyor bir yandan da ağlıyordum. Çünkü uzun bir süredir aradığımı bulmuştum. Kur’ân’ın eşi-benzeri olmayan bir kitap olduğunu fark ediyordum. Şimdiye kadar okuduğum hiçbir dini metin onun gibi yalın, net değildi ve bana böyle yüce duygular yaşatmamıştı. Kur’ân’ı okudukça gerçekte yüz yüze olduğumu anlıyordum.”²²⁵

Arjantinli bir mühtedi olan Seyfettin Dark “Niçin Müslüman oldun?” diye kendisine soran bir kişiyle arasında geçen hikâyeyi şöyle anlatmaktadır: “Allah beni Kur’ân okumaya sevk etmekle ruhumu aydınlatmak istemiştir. Evet, Kur’ân’ı ilk defa okuduğumda onun bütün zekâmı kapsayacak şekilde ruhumda yer ettiğini gördüm ve kendimi olağanüstü bir gerçek karşısında buldum. Tevrat ve İncili de okumuştum. Fakat Kur’ân ile onlar arasındaki fark, o kadar büyüktü ki, hem lafız hem de mana bakımından Kur’ân insan eseri değildir. Zira hiç kimse onun bir benzerini getiremez. Bu insanın gücünün üstündedir. Kur’ân edebî ve eşsiz bir mucizedir.”²²⁶

Bir İngiliz mühtedi olan Muhammed John Webster, bir kütüphaneye giderek oradaki görevliden bir Kur’ân-ı Kerîm ister ve okumaya başlar, “İlk sûrenin, yani Fatiha’nın yedi âyetinin bende birden bire meydana getirdiği tesirin kelimelerle ifadesi mümkün değildir.”²²⁷ şeklinde hayranlığını ifade etmektedir. Benzer şekilde New York’lu Michelle de ihtidasını şöyle anlatmaktadır: “Fatiha sûresini

²²⁴ Krş. Cerrahoğlu, “Kur’ân-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?”, s.34-38

²²⁵ Yedigâr, *İslâm’a Koşan Hanımlar*, s. 64

²²⁶ Ateş, Süleyman, *İslâm’a İtirazlar ve Kur’ân-ı Kerîm’den Cevaplar*, Kılıç Kitabevi, Üçüncü Baskı, Ankara, 1972, s. 317-323

²²⁷ Bawany, *Tercihimiz Niçin İslâm*, s. 97, 117, 150, 155

okuduktan sonra artık yuvamı bulduğuma inandım. İşte olmak istediğim yer burasıydı. Yani Müslüman oldum.”²²⁸

İslâmiyet'in cazibesine kapılıp Müslüman olan insanların ihtida hikâyelerine baktığımızda, bazılarının daha genç yaşlarda arayışa girdiklerini görüyoruz. İnançlarındaki tenakuz, mantıklarını zorladığı için, bu çelişkiden kurtulmak adına arayışa koyulmuşlar, çeşitli dinlere başvurmuşlar ve çareyi önyargıyla yaklaştıkları İslâmiyet'te bulmuşlardır. Bu hususta ABD'li Erin (Sümeyye) Fennun ihtida tecrübesini şöyle anlatmaktadır: “Üniversite öncesinde, iyi bir lisede okuduğum sınırlarda, Kur’ân’ın bir Yahudi kitabı, Müslümanların ise; puta tapan paganlar olduğuna inanarak işin içinden çıkmayı başarmıştım. Yani dine dair şeyler öğrenmekle hiç de ilgilenmiyordum. ABD dünyanın bir numaralı ülkesi olduğundan, 'Din dâhil her şeyin en iyisi bizde var.' gibi etnosantrik bir bakış açısı edinmiştim. Hristiyanlığın mükemmel olmadığını biliyordum; fakat var olan dinlerin en iyisi olduğuna inanırdım. Ancak, Kitab-ı Mukaddes'te apaçık tenakuzların bulunması özellikle, İsa'nın mahiyetine dair çelişkilerin bulunması, teslis inancı, ilk günah gibi konular canımı sıkıyordu. Üniversitede bir arkadaşım bana kitapçıdan bulduğu İngilizce bir Kur’ân meali verdi. Hataları aramak, bulmak ve sorgulamak için onu okudum. Okudukça, bu kitabın ancak tek bir kaynağa ait olabileceğine ikna olmuştum. “Allah kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse, şüphesiz büyük bir günahla iftira etmiş olur.”²²⁹ âyetini okuyordum ki, ağlamaya başladım. Ruhumun derinliklerinden gelen hıçkırıklarla ağlamaya başladım. En sonunda hakikati bulmuş olduğum için ağladım. Kur’ân'daki bilimsel bilgiler karşısında hayrete kapıldım. Bilhassa embriyolojik sürecin Kur’ân'daki tarifinden ve buna benzer verdiği bilimsel birçok şeyden derinden derine etkilendim. Artık, İslâm'ı din olarak kabul etmem gerektiğini anladım.”²³⁰

Yine ABD'li bir mühtedi olan Carol hikâyesini şöyle anlatıyor: “Haftalık kadınlar sohbetine katılmaya başladım. Okunan bir Kur’ân âyeti beni derinden etkiledi. Bakara sûresindeki bu âyet, Yahudiler ve onların bir inek kurban etmeleri

²²⁸ Yedigâr, *İslâm'a Koşan Hanımlar*, s. 37, 64, 74

²²⁹ en-Nisa, 4/48

²³⁰ Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, s. 89-95

yönündeki ilahi emri sorgulamaları hakkındaydı. Bu âyet bir anda beni öylesine sarstı ki, dersin ortasında ağlamaya başladım. Daha sonra arkadaşlar beni rahatlattı. Akşam yatmadan önce Kur'ân'dan rastgele bir sayfa açtım. Sayfayı açınca şu âyetler karşıma çıktı: "Peygambere indirilen Kur'ân'ı işittiklerinde, gerçeği öğrenmelerinden gözlerinin yaşla dolarak, "Rabbimiz! İnadık, bizi de şahitlerden yaz. Rabbimizin bizi iyi milletle birlikte bulundurmasını umarken niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?" dediklerini görürsün. Allah onlara, dediklerine karşılık, temelli kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler verdi. Bu, iyi davrananların mükâfatıdır."²³¹ Adeta Nutkum tutulmuştu. Allah Kur'ân-ı Kerîm ile bana hakikati göstermişti."²³²

Kanadalı mühtedi Shawn Smith, "Kur'ân'dan ve onun üslubundan çok ama çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Kur'ân'ı muntazaman okuyordum ve kısa süre zarfında, dışarıdan herhangi birinin teşviki olmaksızın, Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğundan emin hâle geldim."²³³ diyerek yaşadığı değişimi ifade etmektedir.

Dünyaca tanınmış Macar Oryantalist Abdulkerîm Germanus rüyasında Peygamber Efendimizin kendisine şöyle hitap ettiğini anlatmaktadır: "Ciddi bir şekilde bana baktı ve sade, temiz ve açık bir Arapçayla seslendi. Her bir kelime gümüş bir zil sesi gibi kulaklarımda çınıyordu. Peygamberin hitabı göğsüme yüklenmiş adeta beni eziyordu: "Biz yeryüzünü bir beşik, dağları da onun için birer direk kılmadık mı? Sizi çift çift yarattık; Uykunuzu dinlenme vakti kıldık."²³⁴ Uyuyamıyordum, acı ve ızdırap içinde inliyordum. Perdelerle örtülü esrarlı âlemi çözemiyordum. Daha sonra birden uyandım ve vücudum kan ter içinde kalmıştı."²³⁵

Antalya'nın Manavgat ilçesi Side beldesinde yaşayan Gabriele Schieke (43), Manavgat Müftülüğü'nde yapılan ihtida (din değiştirme) töreninde, "Müslüman olduğum için kendimi bir tüy gibi hafif hiss ediyorum. Yeni dinimi araştırdım ve bütün benliğimle kabul ettim. Müslüman olmamda İsra Sûresi'nin 23. âyeti çok etkili oldu. Rabbimin âyette buyurduğu: "Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara 'öf' bile deme; onları azarlama;

²³¹ el-Maide, 5/83-85

²³² Karabaşoğlu, Yollarda İhtida Öyküleri-1, s. 103-106

²³³ Karabaşoğlu, Yollarda İhtida Öyküleri-1, s. 208

²³⁴ en-Nebe, 78/6-9

²³⁵ Bawany, Tercihimiz Niçin İslâm, s. 56-57

onlara tatlı ve güzel söz söyle" âyetini okuyunca ayaklarımın bağı çözüldü. İçimi tarifi imkânsız bir mutluluk kapladı. Eşime Müslüman olacağımı söyledim. Ramazanın beşinci günü de Müslüman oldum."²³⁶ diyerek yaşamış olduğu duygu yoğunluğunu yukarıdaki samimi ifadeleriyle dile getirmiştir.

Sonuç olarak, din değiştirme tecrübesi birçok mühtedi için bir 'anlam' arayışının neticesidir. Mühtediler kültürlerinin kendilerine empoze ettiği değerleri sorgulamışlar ve onları yeniden gözden geçirme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bilerek veya bilmeyerek inançlarını yeniden değerlendirmeye yönelmektedirler. Zihinlerine takılan çeşitli sorulara tatmin edici cevaplar ararlar. Tecrübeleri sonucunda manevi bir ihtiyaç içinde olduklarını ve bu ihtiyaçlarını İslâm ile giderebileceklerini tecrübe ederler. Okunan veya dinlenen bir Kur'ân âyeti, onların inanma ihtiyacına şifa, derman ve kurtuluş yolu olabilmektedir.

3.1.3. Kur'ân-ı Kerîm'in Şiirsel Üslubundan, Ahenginden ve Musikisinden Etkilenme

Güzelliklerden ve estetikten zevk almak insana ait bir özelliktir. Allah insanın ruhunda, güzelliğe karşı bir duyarlılık hissi yaratmıştır. Nitekim İnsan estetik keyfiyetlere duyarlı olarak yaratılmıştır. Yani insan, güzele ve güzelliğe meyillidir. Onda güzel olan şeye karşı bir eğilim vardır ve güzel olan her şey onu cezp eder. Bu güzelliklerden birisi de işitme duyusuna hitap eden sestir. Güzel sesle terennüm edilen şey bir de yüce manalar ifade eden kutsal bir söz ise etki daha büyük olur. Şiir de bir güzelliştir. Şiirsel anlatımın ruhlara hitap etme, duyuları etkileme ve harekete geçirme gibi özellikleri vardır.²³⁷

Güzel sanatların en eskisi, en yaygını ve en etkilisi olan Musıki; insan ruhunu etkileyen, insan kalbine nüfuz eden, his ve heyecan uyandıran, bazen de teskin edip yatıştıran bir güce sahiptir.²³⁸ Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerîm üstün bir ahenk ve üslup özelliğine sahiptir. Dikkat edilirse, Kur'ân'ın kendisinde, yani

²³⁶ <http://www.Kur'animiz.net/detay.asp?haber=49>

²³⁷ Krş. Certel, *Kur'ân'da İnsan*, s. 43-47

²³⁸ Musikinin tanımı ve önemi, onun en önemli unsurlarından olan sesin mahiyeti, Kur'ân kıraatinde musikiye verilen ehemmiyet ile onunla olan yakın ilgisi ve İslâm açısından musiki konusunda daha geniş bilgi ve kaynak için bkz. Süleyman Uludağ, *İslâm Açısından Musiki ve Sema*, İstanbul 1976, s.14; İsmail Karaçam, *Kur'ân Tilavetinde Musikinin Önemi*, Nesil, 1997, C.1, S. 5, s.9; Uygun, M. Nuri, "Kur'ân ve Musiki", Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-II içinde Bedrettin Çetiner (Ed.), İSAV-Ensar Neşriyat, İstanbul, 2001

lafızlarında eşsiz bir ahenk ve musiki vardır. Kur'ân'ın hangi sûresi okunursa okunsun, her yerinde bu üstün ahengi görmek mümkündür.²³⁹ Bazı müellifler, Kur'ân-ı Kerîm'i bu açıdan da incelemişler ve onun, en azından geniş anlamda musiki ile irtibatının bulunduğu görüşüne varmışlardır.²⁴⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de bunun en çarpıcı örneğini de, âyet sonlarındaki fasılalar, duraklar oluşturmaktadır. Bir örnek olarak Rahman sûresini (bu sûredeki âyetlerin bitiş tarzı ve duyulan ahengi) hatırlatmak yerinde olacaktır.

Güzellik ve ahenk duygusu güçlü ve gelişmiş olan bazı kimseler, İslâm'ın sanatsal ve kültürel ürünleri karşısında hayranlık duyguları hissederler ve bu duygu onların din değiştirmelerine bile sebep olmaktadır. Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm'in şiirsel yapısı, okunuşundaki musikisi ve ahengi de insanları cezpt etmektedir.²⁴¹ Bu etkilenme, insanların din değiştirmelerinde etkili olan önemli motivlerden bir tanesidir.

H. Nurbaki bu konuda şöyle demektedir: “Hiç lisan bilmeyen onu dinlediğinde kalp yoluyla ilahi hikmetleri sezer, iştir ve iç dünyasında bunları yaşayabilir. Arapçayı hiç bilmeyen nice insanlar okunan Kur'ân'ı saatlerce bıkmadan, usanmadan büyük bir zevkle, iştiaqla ve derin bir huşu içerisinde dinlemektedirler.”²⁴²

Bir mühtedi olan Jagualine Cosens'in ihtida hikâyesi, Kur'ân'ın şiirsel yapısı, ahengi ve söz güzelliğinden etkilenecek din değiştirmenin güzel bir örneğidir: “*Postadan kitabımı aldığımda, iki gün içinde kitabı baştan sona okudum. Şiiriyeti, zerâfeti ve derinliği ile büyüledi beni. İşte o vakit, İslâm'ı benimsedim. İslâm da beni benimsedi... Evime kapandım, kapıları kilitledim, perdeleri indirdim ve telefonun fişini de çektim. Hiç kimseyle konuşmadan günlerce bu kitabı okudum. Okuduğum her şey bana uygun geldi... Kur'ân'ın bir başka nüshasını satın aldım. Bu kalın, yeşil renkli, yaldızlı ve ciltli bir Kur'ân-ı Kerîm mealiydi. İçinde, güzellik*

²³⁹ Kur'ân-ı Kerîm'de Musikinin yeri ve önemi konusunda daha geniş bilgi için bkz. Çetin, Abdurrahman, *Kur'ân Kıraatinde Musikinin Yeri*, U.Ü.İ.F.D., Bursa, 1998, S.7, C. 7, s. 129 vd.; İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri Mufassal Tecvid*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1980, s. 25

²⁴⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Tayyib Okıç, *Kur'ân-ı Kerîm'in Üslub ve Kıraati*, Ankara, 1963, s.13; Muhammed Hamidullah, *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi*, (Çev. Salih Tuğ), İstanbul, 1993, s. 92

²⁴¹ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 298

²⁴² Nurbaki, *Kur'ân Mucizeleri*, s. 5; Benzer ihtida hikâyeleri için bkz. Rasul, *Almanya'da İslâm'ı Seçenler*, s. 48

yüklü sözlerin hem Arapçası, hem de İngilizce tercümesi vardı. Onu baştan sona okurken, camileri ve yabancı ülkeleri düşlemeye başladım ki, bunlar daha önce hiç görmediğim şeylerdi. Âyetler, berrak ve özel idiler. Manalarını hiçbir zaman bütün veçheleriyle kavrayamadım, ama dünyama huzur getirdiler. Bir kaos ortamında yaşarken, gördüğüm rüyalar, Allah (cc)'ın beni hidayete ulaştırdığının teyidi hükmündeydi. Her gece Kur'ân'dan pasajlar okuyorum...”²⁴³

Kur'ân-ı Kerîm kendi lisanı ve özel ahengi içinde okununca; insanın temel vasfı olan duyma özelliğini yitirmemiş olan her insan, onun benzersizliğini hemen sezebilir. Onun bilinen sözlerden hiçbirine benzemediğini hemen fark edebilir. İnsanın kalbi, gönlü Kur'ân'ın ses dalgalarına göre ayarlanmış hassas bir alıcı gibidir. Onu işitince derhal canlı bir ekran ve anlaşılması güç bir görüntü verir. Kur'ân ahengi öylesine esrarlıdır ki, konular adeta bu ritim içinde canlı gibi yaşanır.²⁴⁴

Kur'ân-ı Kerîm'deki musikinin nasıl bu işi bilenleri heyecanla İslâm'a getirdiğinin bir başka şahidi olan M. Hamidullah, Kur'ân'ı inceleyen Avrupalı bir müzik hocasının ihtida hikâyesini şu şekilde anlatmaktadır: “Kur'ân'ı tetkik ediyorum. Kur'ân şiir değildir. Ama onda öyle bir musiki vardır ki, insanı hayrete düşürüyor. Şiirde bir kelimenin yerini değiştirsen vezin değişir, musiki ve ahengin derhal kaybolduğu anlaşılır. Ama nesirden bir harf veya birkaç kelime kaldırsan dahi ahenk bozulmaz. Çünkü ölçü yoktur. Kur'ân şiir olmamakla beraber ondan bir harf kaldırsan derhal kendine has musikisinin aksadığı görülür. Bu, insan sözü olamaz. İnsan sözünde böyle bir ahenk olamaz. Bunun için Müslüman oldum. Yoksa ben Arapça bilmem. Kur'ân'ın manasını da anlamam. Nihayet Kur'ân'daki musikinin, Kur'ân'ın bir mucizesi olduğuna delalet ettiği için Müslüman oldum.”²⁴⁵

Nitekim Kur'ân'ın tesiri altında kalmış ve kısa zaman sonra da İslâm ile müşerref olmuştur. Benzer şekilde Kur'ân-ı Kerîm'in ta kalplerin derinliğine kadar etkileyen

²⁴³ Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, s. 188

²⁴⁴ Nurbaki, *Kur'ân Mucizeleri*, s. 7; Benzer ihtidalar için bkz. Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, s. 137; Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 219

²⁴⁵ Ateş, *İslâm'a İtirazlar ve Kur'ân-ı Kerîm'den Cevaplar*, s. 234-235

ahenginden, musıkisinden ve ritminden etkilenecek ihtida edip Müslüman olanlar bulunmaktadır.²⁴⁶

Arayış içindeki bir başka mühtedi ise hikâyesini şöyle anlatmaktadır: “Gece gündüz içimde daima bir mutluluk arzu ediyordum. Derinden derine içimdeki huzursuzluğu yenmenin çaresini arıyordum. Yüreğim o kadar inceldi ki, kendimi zor tutuyordum. Bu melodi sesi nereden geliyordu ve onu kim okuyordu. Komşu olan Müslüman bir kız okuyormuş. Onun okuduğu da Kur’ân imiş. Kulağıma yankılar yapan bu sesin Kur’ân olduğunu öğrenince Kur’ân’a karşı bende derin bir saygı ve sevgi oluştu. Kur’ân’ı mutlaka görmeliydim. Onu çok merak ettim. Daha sonra Müslüman kızla tanıştım...”²⁴⁷ İlk defa Kur’ân dinleyen ve daha önce inanmadıkları için peşinen ondan etkilenmeye ruhen hazır da olmayan insanlar tarafından bizzat yaşanmış olan bu tecrübeler; Kur’ân-ı Kerîm’in sahip olduğu ahenk, ritim ve musıkisiyle de insanı etkileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Geçen yıl İslam dinini kabul eden Amerikalı film oyuncusu Allison Woolford, gazetecilere İslam’a girişini şöyle anlatmıştır: “Bir kaza sonucu bir haftalığına hastanede yattım. Yanımda bir bayan hasta vardı ve acısını dindirmek için daha sonra benim de hoşuma giden ve yabancı olduğum farklı bir tarz müzik çalmaya başladı. Ben de bu çalan müziği sevdim; onunla her gün bu müziği dinlemeye devam ettim. Bu müzik çok farklıydı. Çünkü içimi okşuyordu ve gerçekten de dinlerken huzur buluyordum. O kadın hastaneden ayrılırken bu şarkıları söyleyen artistin ismini sorduğumda aldığım cevap beni ifade edemeyeceğim derecede şaşırttı.” Woolford, sözlerine şöyle devam etmektedir: “Kadın sorumu gülerek cevapladı ve ‘Bu dinlediklerimiz şarkı değil, Kur’ân tilaveti idi, yani onlar Allah’ın sözleriydi.’ dedi. Bu beni gerçekten çok şaşırttı; çünkü içinde insanın ruhuna işleyen bir şeyler vardı ve içimi harekete geçiriyordu. Böylelikle bu huzur dolu ilahi kitabın peşine düştüm. Kuveyt’e gelerek

²⁴⁶ Benzer ihtida öyküleri için bkz. Vakkasoğlu, Vehbi, *İslâm Dünya Gündeminde*, Cihan Yayınları, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1990, s.206, 207

²⁴⁷ Peker, *Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkiler*, s. 96

*Müslümanlarla buluştum. Müslüman olmam gerektiğini anladım. Çünkü huzur buradaydı...”*²⁴⁸

H. Nurbaki bu konuda şöyle demektedir: “Kur’ân’ın ahengi, ritmi başlı başına ilahi bir mucizedir. Özellikle gönlü ve ruhu ahenk zevki taşıyanlar, onun ahengi ile mest olurlar. Her sûre kendi konusu içinde ayrı bir ahenk hikmeti taşır. Âyet sonlarındaki kafiye ritimleri, âyetlerdeki akıcılık, bir parça nasibi olanları mest eder. Âyetlerin manalarını bilmeseler bile, bu ahengin güzelliğini ve zevkini ruhlarının en derin köşelerinde yaşayabilirler.”²⁴⁹

ABD’li bir mühtedi olan Emîre, kendi web sayfasında duygu ve düşüncelerini, “*Arkadaşlarımla okudukları Kur’ân’ı dinlemek, öylesine güzeldi ki... Hâlâ, birisinin bana Kur’ân okumasını veya teypten Kur’ân dinlemeyi çok seviyorum. Çoğu zaman anlamasam da, okunan âyetler ruhumu okşuyor.*”²⁵⁰ şeklinde ifade etmektedir.

Kur’ân’daki bu ahengi fark eden Batılı ünlü müzisyen Cat Stevens (Yusuf İslâm) Kur’ân’ı dinledikten sonra, “*Ben böyle nağme-ritim ve ahenk dinlemedim. Bu ilahi bir kelimedir.*”²⁵¹ diyerek Müslüman olmuştur. Yine dünyanın en ünlü kariograf ve dans ustası Mourice Bejard, Kur’ân’ın ahengindeki bu mucizeye hayran kalarak Müslüman olmuştur.²⁵² Yani Kur’ân-ı Kerîm’in ahengi, ritim özelliği, şiirsel yapısı ve okunuşundaki musıkisi insanları cezp etmektedir.

Sahip olduğu ahenk ve ritme, güzel ses ve makamla okunmakla katılan duyguların da eşlik etmesiyle okunan Kur’ân, anlamını bilmeseler bile, sadece ona inananları değil, inançsız ya da başka dinden olanları da etkileyebilmekte ve sırf bu etkilenme sonucu İslâm’a ilgi duyan ve onu kabul edenler olabilmektedir. Ancak bu etkilenme Kur’ân’la da sınırlı kalmamaktadır. Muhtevası Allah’ın birlik ve yüceliğinin ikrarı, O’nun ilahlığının ve Hz. Muhammed’in O’nun elçisi olduğuna şahadet ve ibadete çağrı olan ezan da aynı etkiyi göstermekte ve ezandan etkilenerek İslâm’ı seçenler de olabilmektedir. Nitekim ABD’de yaşayan Polonyalı

²⁴⁸ Doğan, Samet, www.habertaraf.com/abdli-yildizin-musluman-olus-hikayesi-haber=(29.03.2010)

²⁴⁹ Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 13

²⁵⁰ Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri*-1, s. 156

²⁵¹ Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 191

²⁵² Nurbaki, *Kur’ân Mucizeleri*, s. 14

tarih ve siyaset profesörü Boğdan Kopanski, “1974'te Türkiye'ye gitmiştim. Orada duyduğum, insanlığın en güzel sesi beni sarstı. Ezandı bu! Ezan karşısında içim ürperdi, tüylerim diken diken oldu. Bilinmedik büyük bir güç beni İstanbul'un eski camilerinden birine sürükledi. Caminin avlusunda yaşlı, mütebessim bir Türk abdest alıyordu; bana da abdest almayı öğretti. Gözyaşları içinde Allah'ın birliğine ve Muhammed Aleyhisselâm'ın peygamberliğine şahadetimi ikrar ettim, ilk namazımı (akşam namazı) orada kıldım. Kof ideolojileri silip attım dünyamdan. İlk defa, zihnim huzura kavuşmuş, rahatlamıştı. Kalbimde Muhabbetullah'ın hazzını hissettim. Artık bir Müslümandım.”²⁵³ diyerek ihtida hikayesini anlatmaktadır.

Çok iyi bir mevlithan ve Kur'ân-ı Kerîm okuyucusu olarak bilinen Meşhur Hafız Sami, farklı hayat tarzıyla da dikkatleri üzerine çekmiştir. Meşrutiyet yıllarında Esad Efendi Tekkesi'nde Hafız Sami'nin Mülk Sûresini okuyuşu sırasında tekkedeki bütün dervişan dizlerini yerlere vurmaya başlamış, sonra ayağa kalkıp zikretmeye başlamışlar, daha sonra bir feveran başlayınca önü alınamayacak bir noktaya gelmeden şeyh efendi “el-Fatiha” diyerek üstadının kıraatine son vermek zorunda kalmıştır.²⁵⁴ Bu örnek Kur'ân-ı Kerîm'in tesirli okunuşunun insanlar üzerinde uyandırdığı etkiyi ve halet-i ruhiyeyi açıklaması bakımından oldukça manidardır.

Son olarak, ediplerimizden N. S. Banarlı (1974)'nın, konumuza ışık tutan fikirlerinden bir bölüm naklediyoruz: “Kur'ân-ı Kerîm, imana yalnız ifade ve mana değil, aynı zamanda sada vermiş, hem de derin bir ses, yüce bir musiki vermiş, lahuti bir lisanla terennüm edilmiştir. Onun her bir âyeti, herhangi bir lisan cümlesinin üstünde, bir telkin mucizesi içinde ve bir musiki cümlesi halinde nazil olmuştur. Bu söyleyişi sağlayan din, iman ve vicdan unsurlarının yüceliği yanında birtakım ses unsurları; Arapçanın büyük duyurucu kudretini en çok Kur'ân-ı Kerîm'de gösteren, birtakım terennüm sırları vardır. Bu musiki, nesirde cümle ve cümlecik sonu kafiyeleleri demek olan seci'lerle; diğer iç kafiyelelele; Arapçanın karakteristik uzun heceleriyle ve zengin ses tekrarlarıyla sağlanmıştır. O kadar ki,

²⁵³ Karabaşoğlu, *Yollarda İhtida Öyküleri-1*, s.87; benzer ihtidalar için bkz. Bawany, E.A, *Tercihimiz Niçin İslâm*, s. 142; Yedigâr, *İslâm'a Koşan Hanımlar*, s. 31; Kavaklı, *Avrupa'da İslâm'a Gönül Verenler*, s. 47, 84; Arı ve Karabulut, *Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)*, s. 224

²⁵⁴ Uygun, M. Nuri, “Kur'ân ve Musiki” içinde Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları-II, Bedrettin Çetiner (Ed.), İSAV-Ensar Neşriyat, İstanbul, 2001, s. 60

*Kur'ân-ı Kerîm, Arap nazmının, Arapça şiirin bile kolay ulaşamadığı bir musikiye sahiptir. Aynı musiki, bir bakıma dünyanın en zengin aruzunu yaratmış bir milletin, dilde musiki anlayışına uygundur. Mesela Kur'ân-ı Kerîm'de bir Fetih sûresi vardır... Yine bir Rahman sûresi vardır ki, "Rabbimizin nimetlerinden hangisini yalan sayabilirsiniz?" mealindeki bir âyeti 70 âyet içinde 30 defa tekrarlanır. Bu, musıkideki ses tekrarı anlayışının lisanda şahlanmasıdır ve Kur'ân-ı Kerîm, böyle, burada sayılamayacak kadar çok ve çeşitli dil ve musiki zaferleri halinde söylenmiştir. O kadar ki bize bir şey anlatmak için kelimesi olmayan musiki gibi, Kur'ân-ı Kerîm de bize kelimelerle anlatmaya lüzum kalmayacak kadarengin duygular veren bir lisana sahiptir."*²⁵⁵

Netice olarak, mühtedilerin İslâm'la ilk temasları genelde yazılı-basılı yayınlar vasıtasıyla olmaktadır. Mühtedilerin de ifade ettikleri gibi, Kur'ân-ı Kerîm gerek başlangıçta, gerekse İslâm'a giriş sürecinde pek çok ihtida hadisesinde önemli rol oynamaktadır. Mühtedilerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenmesi; onun muhtevastaki bilgi-mesajlardan zihinsel planda tatmin olma, edebî-mucizevî yönünden ve şiirsel üslubundan, ahenginden ve musikisinden etkilenme şeklinde olmaktadır.

Geçmişten günümüze farklı coğrafyalarda farklı inanç, kültür ve etnik kökenden insanlar tarafından yaşanan ve Kur'ân'dan etkilenme sonucu meydana gelen ihtida olayları, Kur'ân'ın, içerdiği bilgi ve düzenlemelerin zihinsel bir tatmin sağlaması; icazı, üslubu, belagat ve fesahati vb. edebî üstünlüğü; ritim, ahengi ve kulağa hoş gelip gönüllere işleyen musikisi ile insanları etkileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü pek çok mühtedinin hiçbir Müslümanın aracılığı olmadan, dini bir tebliğle de karşılaşmadan, sadece Kur'ân veya Kur'ân meali okuyarak ya da onu dinleyerek ihtida edip İslâm'ı seçenlerin olması buna işaret etmektedir. Bu noktada, Batı'da İslâm'a dönüş olgusunun belli bir yaş, sosyal sınıf, meslek veya eğitim düzeyine münhasır kalmayıp, her türden insanı içerir hale gelmesi dikkate değer bir husustur.

²⁵⁵ Banarlı, N. Sami, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe*, İslâm Medeniyeti Mecmuası (Aralık, 1967) , C.1, S. 5, s. 42 naklen alınmıştır (Çetin, Abdurrahman, *Kur'ân Kıraatinde Musikinin Yeri*, s.130-131)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLARI

İNANANLARDA KUR'ÂN'DAN ETKİLENME

4.1. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLARI

4.1.1. Deneklerle İlgili Kişisel Bilgiler

4.1.1.1. Cinsiyet Durumları

Tablo 1. Deneklerin, Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU	N	%
Kadın	230	39,7
Erkek	350	60,3
Toplam	580	100,0

Araştırmamızın örneklem grubu, 230'u 'kadın', 350'si 'erkek' olmak üzere toplam 580 kişiden oluşmaktadır. Buna göre yapılan araştırmaya katılan deneklerin % 60,3'ünü erkekler, % 39,7'sini kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırmamızda, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla olmasının nedeni, camilerde erkek cemaatin ağırlıkta olması ve vakit namazlarını sadece erkeklerin kılıyor olmasındandır. Bayanlar ise vakit namazlarını evlerinde kılmaktadırlar.²⁵⁶ Bu yüzden bayan denekleri, Kız Kur'ân Kurslarında sabahdan öğleye kadar eğitim gören/okuyan yetişkin bayan kursiyerlerden seçtik.

4.1.1.2. Yaş Durumları

Tablo 2. Deneklerin, Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

GELİŞİM DÖNEMİ	N	%
17-20 Yaşlar Arası	34	5,9
21-30 Yaşlar Arası	114	19,7
31-40 Yaşlar Arası	126	21,7

²⁵⁶ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Certel, Hüseyin, "Kadınlar Camiden Niçin Dışlandı?", Oş Devlet Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, Oş-Kırgızistan, 2007, S. 11, s. 45 vd.

41-50 Yaşlar Arası	120	20,7
51-60 Yaşlar Arası	132	22,8
61 ve Yukarısı	54	9,3
Toplam	580	100,0

Tablo-2’de deneklerin gelişim dönemlerine göre dağılımı görülmektedir. Tabloya göre, deneklerin %5,9’u 17-20 yaş, % 19,7’si 21-30 yaş, % 21,7’si 31-40 yaş, % 20,7’si 41-50 yaş, % 22,8’i 51-60 yaş grubunda ve % 9,3’ü 61 yaş ve üzerinde bulunmaktadır. Buna göre deneklerin çoğunluğu yetişkinler ve yaşlılardan oluşmaktadır. Genelde camilerdeki cemaatin çoğunluğu yetişkinlerden, orta yaşlılardan ve yaşlılardan oluşmaktadır. Örneklemin iyi bir temsil niteliğine sahip olabilmesi için, her yaştan kişinin olabildiğince ankete katılımı sağlanmaya çalışılmıştır.

4.1.1.3. Medeni Durumları

Tablo 3. Deneklerin, Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

MEDENİ DURUM	N	%
Evli	454	78,3
Bekâr	81	14,0
Boşanmış	8	1,4
Dul	37	6,4
Toplam	580	100,0

Tablo-3’de deneklerin medeni durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Tabloya baktığımızda, deneklerin % 78,3’ünün evli, % 14’ünün bekâr, % 1,4’ünün boşanmış, % 6,4’ünün dul olduğunu görmekteyiz. Bu verilere göre örneklemimizin büyük çoğunluğunun evli deneklerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.1.1.4. Eğitim Durumları

Tablo 4. Deneklerin, Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ	N	%
Hiç Okula Gitmemiş	27	4,7
İlkokul Mezunu	241	41,6
Ortaokul Mezunu	71	12,2
Lise ve Dengi Okul Mezunu	145	25,0
Ön Lisans Mezunu	41	7,1
Lisans Mezunu (Fakülte, Yüksek Okul)	55	9,5
Toplam	580	100,0

Tablo-4’de deneklerin eğitim düzeylerine göre dağılımı görülmektedir. Yukarıdaki verilere göre, deneklerin % 4,7’si hiç okula gitmemiş, % 41,6’sı ilkokul mezunu, % 12,2’si ortaokul mezunu, % 25’i lise ve dengi okul mezunu, % 7,1’i ön lisans mezunu, % 9,5’i lisans mezunudur. Yukarıdaki bilgilere göre cami cemaatinin yarısının (% 53,8) temel eğitime rastlamakta olan ilk ve ortaokul mezunu; % 16,6’sının da yüksek öğretim mezunu olduğunu göstermektedir. Tabloya baktığımızda eğitim seviyesinin dalgalı bir dağılım gösterdiği görülmekle birlikte, üniversite mezunu olanların oranının yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum camilerdeki cemaatin ve Kur’ân Kursuna gidenlerin eğitim seviyesi ve kalitesi açısından olumlu bir gelişmedir diyebiliriz.

4.1.1.5. Ekonomik Durumları

Tablo 5. Deneklerin, Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı

EKONOMİK DURUM	N	%
Çok İyi	20	3,4
İyi	168	29,0
Orta	322	55,5

Düşük	49	8,4
Çok Düşük	21	3,6
Toplam	580	100,0

Deneklerin ekonomik durumlarına göre dağılımı Tablo-5’de görülmektedir. Tabloya göre deneklerin % 3,4’ünün ekonomik durumlarının çok iyi, % 29’unun iyi, % 55,5’inin orta, % 8,4’ünün düşük ve % 3,6’sının ise çok düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında cami cemaatinin çoğunluğunun ev hanımı, esnaf, zanaatkâr ve emeklilerden oluştuğunu göz önüne aldığımızda, yarısından fazlasının orta-düşük gelir gruplarına mensup olduklarını göstermektedir. Tablodaki verilerin camilerdeki cemaatin ekonomik gelişmişlik düzeyini yansıttığını söyleyebiliriz.

4.1.1.6. Mesleki Durumları

Tablo 6. Deneklerin, Mesleki Durumlarına Göre Dağılımı

MESLEKİ DURUM	N	%
İşçi	38	6,6
Esnaf-Zanaatkâr	124	21,4
Memur	60	10,3
Emekli	133	22,9
Öğrenci	43	7,4
Ev Hanımı	157	27,1
Diğer Meslekler	25	4,3
Toplam	580	100,0

Tablo-6’da deneklerin mesleki durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Yukarıdaki bilgilere göre deneklerin % 6,6’sının işçi, % 21,4’ünün esnaf-zanaatkâr, % 10,3’ünün memur, % 22,9’unun emekli, % 7,4’ünün öğrenci, % 27,1’inin ev hanımı ve % 4,3’ünün diğer mesleklerden (işsizler, eczacı, avukat, şoför, doktor, mühendis vb. serbest meslek sahibi) olduğu görülmektedir. Camilerdeki cemaatin

çoğunluğunun esnaf-zanaatkâr, emekli, ev hanımı gibi meslek gruplarından ve çoğunun da yetişkinlerden ve yaşlılardan oluştuğunu göz önüne aldığımızda, bu bilgilerin deneklerin yaş ve ekonomik durumlarıyla kıyaslandığında paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz.

4.1.2. Deneklerin Kendi Dini Hayatlarına Yönelik Değerlendirmeleri

4.1.2.1. Dindarlık Düzeyleri

Tablo 7. Deneklerin, Dindarlık Düzeylerine Göre Dağılımı

DİNDARLIK DÜZEYİ	N	%
Çok Dindarım	56	9,7
Dindarım	449	77,4
Biraz Dindarım	75	12,9
Toplam	580	100,0

Tablo-7’de deneklerin dindarlık düzeylerine göre dağılımı görülmektedir. Tabloya göre deneklerin % 9,7’sinin kendilerini dindarlık bakımından çok dindar, % 77,4’ünün dindar, % 12,9’unun ise biraz dindar olarak belirttikleri görülmektedir. Bu durumda ülkemiz nüfusu göz önüne alındığında verilerin bu şekilde çıkmasının özellikle cami cemaatinin çoğunluğunun kendilerini dindar olarak değerlendirmelerinin normal olduğunu söyleyebiliriz. Bu beklenen bir sonuçtur. Anket uygulamasında deneklerin kendilerini özellikle ‘çok dindarım’ ifadesini kullanmaktan kaçındıklarını da gözlemledik. Gerekçe olarak da kendilerini buna layık görmediklerini, bunun ağır bir yük ve sorumluluk olduğu vb. gerekçeler belirtmişlerdir.

4.1.2.2. Dine Atfettikleri Önem

Tablo 8. Deneklerin, Dine Atfettikleri Öneme Göre Dağılımı

DİNİN YERİ ve ÖNEMİ	N	%
Çok Önemli	463	79,8
Önemli	110	19,0

Biraz Önemli	7	1,2
Toplam	580	100,0

Tablo-8’de denekler açısından dinin hayattaki yeri ve önem durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Tablo incelendiğinde deneklerin % 79,8’i kendileri açısından dinin hayatta çok önemli bir yerinin olduğunu, % 19’u önemli olduğunu ve % 1,2’si biraz önemli olduğunu belirtmektedir. Bu verilerin bir önceki tablodaki deneklerin dindarlık durumlarıyla paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz. Çoğunluğun kendisini dindar olarak nitelediği bir grupta, toplulukta doğal olarak da onların hayatında dinin yeri ve önemi vardır.

4.1.2.3. İbadetlere Devam Durumu

Tablo 9. Deneklerin, İbadetlere Devam Durumlarına Göre Dağılımı

İBADETLERE DEVAM DURUMU	N	%
İbadetlerimi Eksiksiz Yaparım	428	73,8
İbadetlerimi Ara Sıra Yaparım	152	26,2
Hiç İbadet Etmem	-	-
Toplam	580	100,0

Tablo-9’da deneklerin ibadetlere devam durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Buna göre deneklerden % 73,8’i ibadetlerini eksiksiz yerine getirmekte, % 26,2’si ise ibadetlerini ara sıra yerine getirmekte oldukları görülmektedir. Anketin özellikle beş vakit namazlarını kılan cami cemaatine uygulandığını göz önüne alırsak, hiç ibadet etmeyenlerin olmaması beklenen bir durumdur. Cemaatten bazıları zaman zaman ibadetlerini-namazlarını aksattıklarını, ancak cuma-bayram namazlarını ise sürekli kıldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmalar ve gözlemlerimiz toplumumuz genelinin oruç ibadetine karşı büyük bir ilgisinin olduğunu göstermektedir.²⁵⁷ Aynı şekilde toplumumuzun

²⁵⁷ Uysal, Veysel, *Psiko-Sosyal Açından Oruç*, T.D.V. Yay., Ankara, 1995, s. 59; Köktaş, M. Emin, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yay., İstanbul, 1993, s.113; Bayyigit, Mehmet, *Üniversite*

genelinin cuma ve bayram namazlarına katıldıkları da görülmektedir. Fakat vakit namazları söz konusu olunca bu oranın oldukça düştüğü görülmektedir.

Ülkemiz genelinde günlük vakit namazlarını yerine getirme oranlarının düşük olduğu yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır.²⁵⁸ Buna mukabil cuma, teravih ve özellikle bayram namazlarında günlük namazlara nazaran daha fazla bir canlılık gözlemlenir. Ülkemizde dini yapı içinde sürekli beş vakit farz namazlarını kılanların genel toplamı % 30’dur.²⁵⁹ Diğer taraftan cuma ve bayram namazlarına iştirak etme oranları ise çok yüksektir. Türkiye ortalaması cuma namazlarında % 67, bayram namazlarında % 77’dir. Cuma ve bayram namazları, Türk toplumunda en ehemmiyetli iki ibadet olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu namazlara daha fazla bir önem verilmektedir. Bu vesileyle toplum dini hafızasını haftada bir sefer, yılda iki sefer yenilemektedir.²⁶⁰ Cuma ve bayram namazlarına iştirakin yüksek oranda olmasının bir diğer sebebi, bu namazların dinen kutsal sayılan günlerde kılınması ve yalnız cemaatle kılınabilen yani toplumsal (sosyal) boyutu olan namazlar olmasıdır.

Toplumumuzun ibadetlere katılım oranları ise % 30’la namaz, % 79’le hac, % 63’le oruç; en az katılım gösterilen ibadet ise % 15’le Kur’ân okumadır.²⁶¹ ANAR tarafından yapılan bir araştırmaya göre ibadetlere devam oranları şu şekildedir: Oruç % 89, hac % 85,3, zekât % 80, vakit namazları % 75,9, cuma namazı % 88,3, bayram namazı % 90,6, teravih namazı % 60,8, fitre % 93’tür.²⁶²

Gençliğinin Dini İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1989, s. 100

²⁵⁸ Türkiye’de yaşanan mevcut dini yapı, dini hayatla ilgili sekiz ayrı bölgede yapılmış deneysel din sosyolojisi araştırmasının bulguları bu tebliğde toplu olarak tasvir edilmeye çalışılmıştır. Bkz. Aydınalp, Halil, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, Dindarlık Olgusu (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri-25-26 Aralık 2004) içinde, Hayati Hökelekli (Ed.), KURAV Yay., Bursa, 2006, s. 301

²⁵⁹ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 304

²⁶⁰ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 305

²⁶¹ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 306

²⁶² Zinde Sosyal Gelişim Derneği tarafından ANAR Şirketine “Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi” yaptırılmıştır. Araştırma 9-22 Ekim 2007 tarihleri arasında Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Malatya, Samsun ve Trabzon il merkezlerinde yaşayan kişilerle yüz yüze görüşmelerde anket uygulanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem büyüklüğü 2.224’tür. Anket yedi bölümden oluşmaktadır. Anketin tezimizle ilgili olan bölümü VI. bölüm olan Kur’ân-ı Kerîm’le İlgili bilgiler bölümüdür. Anketin bu bölümü bireylerin Kur’ân-ı Kerîm’e sahip olma durumu, Kur’ân okuma oranı, Kur’ân’a yüklenen anlam gibi konuları kapsamakta ve bu konularda istatistiksel bilgiler içermektedir. Halkımızın Kur’ân-ı Kerîm’le nasıl buluştuğu, okumasını nasıl öğrendiği, ne zamanları Kur’ân okuduğu, Kur’ân-ı Kerîm mealî okuma oranı, mealini yeterince okumama

Türkiye’deki dini yapıda ciddi bir inanç problemi olmadığı yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Bu sebepten inançsızlık oranı da düşüktür.²⁶³ Neticede, Türkiye’nin dini yapısı içinde ifa etme derecesi ve yerine getirme sıklıkları farklılaşmakla birlikte, insanların % 90’nının hayatında ibadetlerin yeri ve önemi vardır.²⁶⁴

4.1.2.4. Dini Bilgi Düzeyleri

Tablo 10. Deneklerin, Dini Bilgi Düzeylerine Göre Dağılımı

DİNİ BİLGİ DÜZEYİ	N	%
Çok İyi	46	7,9
İyi	243	41,9
Orta	224	38,6
Zayıf	59	10,2
Çok Zayıf	8	1,4
Toplam	580	100,0

Tablo-10’da deneklerin dini bilgi düzeylerine göre dağılımı incelenmiştir. Tabloya göre deneklerin % 7,9’u kendilerini dini bilgi düzeyi bakımından çok iyi, % 41,9’u iyi, % 38,6’sı orta, % 10,2’si zayıf, % 1,4’ü çok zayıf olarak görmektedirler. Bu verileri incelediğimizde deneklerin kendilerini dini bilgi düzeyi bakımından yeterli görmediklerini söyleyebiliriz. Deneklerin dini bilgi düzeyleri ile eğitim düzeyleri karşılaştırıldığında, aralarında bir paralellik olduğu görülmektedir. Çünkü deneklerin çoğunluğu ilköğretim mezunudur. Doğal olarak dini bilgi seviyeleri de düşük çıkmaktadır.

nedenleri, meale sahip olma oranı gibi konularla ilgili alanında ilk defa geniş kapsamlı yapılan bir kamuoyu anketidir. Bkz. ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 53-93 arası

²⁶³ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 303

²⁶⁴ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 307

4.1.3. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le Olan İlişkileri ve Kur'ân-ı Kerîm'e Yönelik Tutum ve Telakkileri

4.1.3.1. Evde Kur'ân-ı Kerîm Bulundurma

Tablo 11. Deneklerin, Evlerinde Kur'ân-ı Kerîm Bulundurma Durumlarına Göre Dağılımı

EVDE KUR'ÂN-I KERÎM BULUNDURMA DURUMU	N	%
Evet	580	100,0
Hayır	-	-
Toplam	580	100,0

Tablo-11'de deneklerin evlerinde Kur'ân-ı Kerîm bulundurma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde araştırmamıza katılan deneklerin tamamının evinde Kur'ân-ı Kerîm bulundurdıkları görülmektedir. Kültürümüzde yerleşmiş bir örf-adet olarak Müslümanım diyen hemen hemen herkesin evinde okunsun veya okunmasın en az bir adet Kur'ân bulundurulmaktadır. Bundan başka her evde Kur'ân-ı Kerîm bulundurulması, deneklerin kendileri okumasını bilmeseler bile evdeki eş veya çocukların Kur'ân okuduğu gibi bir anlama da gelebilir. ANAR'ın araştırmasında evlerinde Kur'ân-ı Kerîm bulunduranların oranı % 94, bulundurmayanların oranı % 5,9 ve cevap yok/fikrim yok diyenlerin oranı ise % 0,1 olarak çıkmıştır.²⁶⁵

4.1.3.2. Evde Kur'ân Meali-Tefsiri Bulundurma

Tablo 12. Deneklerin, Evlerinde Kur'ân-ı Kerîm Meali-Tefsiri Bulundurma Durumlarına Göre Dağılımı

EVDE KUR'ÂN MEALİ-TEFSİRİ BULUNDURMA DURUMU	N	%
Evet	440	75,9
Hayır	140	24,1
Toplam	580	100,0

²⁶⁵ ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak - Kamuoyu Anketi*, Tablo 104/188

Tablo-12’de deneklerin evlerinde Kur’ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Yukarıdaki verilere baktığımızda anketimize katılan deneklerin % 75,9’u evlerinde Kur’ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurduklarını, % 24,1’i ise bulundurmadıklarını belirtmektedirler. Bu da Türk halkının sanıldığığının aksine Kur’ân’ın anlamıyla da ilgisinin olduğunu gösteren, dindarlık adına olumlu bir durumdur.

ANAR’ın araştırmasındaki oranlar ise, % 78,3 evet, % 20,6 hayır ve % 1,1 cevap yok şeklindedir.²⁶⁶

4.1.3.3. Kur’ân-ı Kerîm Okumasını Bilme

Tablo 13. Deneklerin, Kur’ân Okumasını Bilme Durumlarına Göre Dağılımı

KUR’ÂN OKUMASINI BİLME DURUMU	N	%
Evet	401	69,1
Hayır	179	30,9
Toplam	580	100,0

Tablo-13’de deneklerin Kur’ân-ı Kerîm okumasını bilip bilmeme durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Tablodaki bilgilere göre deneklerin % 69,1’i Kur’ân-ı Kerîm okumasını bildiklerini, % 30,9’u ise Kur’ân okumasını bilmediklerini ifade etmişlerdir. Yukarıdaki verileri incelediğimizde Kur’ân okumasını bilenlerin oranının yüksek çıktığını söyleyebiliriz. Bu durumu, deneklerden bayanların kurs öğrencisi olmasına ve erkek deneklerin de dini hassasiyeti yüksek cami cemaatinden seçilmiş olmasına bağlayabiliriz.

Köktaş’ın araştırmasında Kur’ân okumasını (çok iyi, iyi, orta, zayıf) bilenlerin oranı % 41,9, bilmeyenlerin oranı ise % 58,1 olarak çıkmıştır.²⁶⁷ ANAR’ın araştırmasındaki oranlar ise % 37,6 evet, % 62,4 hayır olarak gerçekleşmiştir.²⁶⁸ Türk toplumunda en az katılım gösterilen ibadetin % 15’le

²⁶⁶ ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 107/188

²⁶⁷ Köktaş, M. Emin, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yay., Birinci Baskı, İstanbul, 1993, s. 133

²⁶⁸ ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 110/188

Kur’ân okuma olduğunu yapılan araştırmalar göstermektedir.²⁶⁹ Kur’ân okumaya gösterilen ilginin az olmasının sebebi fertlerin Kur’ân’a karşı olumsuz bir tavır takındıklarından değil; Kur’ân öğrenmenin okullardaki eğitim dışında ayrı bir eğitim almayı gerektirmesindendir. Bu oranlar ülkemizin dini yapısında mutad Kur’ân okuma alışkanlığının düşük olduğunu göstermektedir. Genelde Kur’ân mübarek gün ve gecelerde okunmakla birlikte; düğün, nişan, sünnet, cenaze gibi seremonik anlarda da okunmaktadır.²⁷⁰

Bizim anketimizde Kur’ân okumasını bilenlerin oranının oldukça yüksek çıktığını söyleyebiliriz. Bu durumu, yani verilerin yüksek çıkmasını, deneklerin önemli bir kısmının Kur’ân Kursuna devam eden bayanlardan oluşmasına ve anketin uygulama alanına bağlayabiliriz.

4.1.3.4. Cinsiyet Değişkeni İle Kur’ân-ı Kerîm Okumasını Bilme Arasındaki İlişki

Tablo 14. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur’ân Okumasını Bilme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU		KUR’ÂN OKUMASINI BİLME DURUMU		
		Evet	Hayır	Toplam
Kadın	N	208	22	230
	%	90,4	9,6	100,0
Erkek	N	193	157	350
	%	55,1	44,9	100,0
Toplam	N	401	179	580
	%	69,1	30,9	100,0
Chi-Square 0,000 < 0.05				

Tablo-14’de deneklerin, cinsiyet durumu ile Kur’ân okumasını bilme arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

²⁶⁹ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 305

²⁷⁰ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 306

Tablo incelendiğinde Kur'ân okumasını bilme oranı kadınlarda % 90,4, erkeklerde % 55,1 olarak çıkmıştır. Kur'ân okumasını bilmeyenlerin oranı ise kadınlarda % 9,6, erkeklerde % 44,9'dur.

Bu verilere göre kadınların çoğunluğunun, erkeklerin ise yarısının Kur'ân okumasını bildikleri görülmektedir. Bunun nedenlerinin anketin örneklem grubuyla ve deneklerin seçim durumlarıyla ilgili olduğunu bir önceki tabloda belirtmiştik. Bu tabloyu vermemizin amacı bir önceki tablonun daha net anlaşılması içindir. Yapılan araştırmalar neticesinde toplumumuzun genelinde Kur'ân okumasını bilmeyenlerin oranının oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Bizim elde ettiğimiz verilerin yüksek çıkmasının özellikle Kur'ân okuyan cami cemaatinden seçilmiş deneklerden olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Zaten bayan denekler yetişkin Kurs öğrencilerinden seçilmiştir.

Köktaş'ın araştırmasında erkeklerin kadınlara oranla Kur'ân okumasını daha fazla bildikleri görülmektedir. Elde edilen verilere göre Kur'ân okumasını bilme oranı erkeklerde % 44, kadınlarda, % 37,3; Kur'ân okumasını bilmeyenlerin oranı ise erkeklerde % 56, kadınlarda % 62,7 olarak çıkmıştır.²⁷¹ ANAR'ın araştırmasına göre kadınlarda evet % 44,9, hayır % 55,1; erkeklerde evet % 30,2, hayır % 69,8 olarak gerçekleşmiştir.²⁷² Bu oranlar ülkemiz genelindeki durumları yansıtmaktadır. Bizim çalışmamızın örneklemini, özellikle Kur'ân okuyan, dinleyen, günlük ibadetlerini yerine getiren, mazbut ve dindar kesimi oluşturan cami cemaatinden ve Kur'ân Kursuna devam eden bayanlardan oluşmaktadır.

4.1.3.5. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığı

Tablo 15. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığına Göre Dağılımı

KUR'ÂN OKUMA SIKLIK DURUMU	N	%
Düzenli Olarak Her Gün Bir Miktar Okurum	224	38,6
Haftada Bir İki Defa Okurum	44	7,6
Fırsat Buldukça Okurum	223	38,4

²⁷¹ Köktaş, *Türkiye'de Dini Hayat*, s. 133

²⁷² ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 111/188

Ramazanda ve Üç Aylarda Okurum	35	6,0
Hiç Okumam	54	9,3
Toplam	580	100,0

Farz ibadetlerin dışında ibadet yapmanın bir şekli de dini metinleri, özellikle Kur'ân-ı Kerîm'i ibadet amacıyla okumaktır. Özellikle Kur'ân okumanın kültürümüzde özel bir yerinin olduğu bilinmektedir. Halkımız farklı zaman diliminde değişik amaçlarla Kur'ân-ı Kerîm okumaktadır. Örneklemimizdeki deneklerin Kur'ân-ı Kerîm okuma sıklık durumlarına göre dağılımı ile ilgili tutum ve davranışları Tablo-15'de görülmektedir.

Tablo incelendiğinde deneklerin % 38,6'sı düzenli olarak her gün bir miktar Kur'ân-ı Kerîm okuduğunu ifade etmekte, % 38,4'ü fırsat buldukça Kur'ân okumakta, % 7,6'sı haftada bir iki defa okumakta, % 6'sı ramazanda ve üç aylarda Kur'ân okuduğunu belirtmektedir. Anketimize katılanların % 9,3'ü ise Kur'ân'ın Arapça olarak okumasını bilmedikleri için hiç Kur'ân okuyamadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu kişiler namaz sûre ve dualarını bildiklerini ve bunlarla ibadet ettiklerini; Kur'ân okumasını bilemedikleri için üzgün olduklarını ve bunun kendileri için önemli bir eksiklik olduğunu, aslında Kur'ân'ı Arapça olarak öğrenmeyi ve okumayı istediklerini ifade etmişlerdir.

Köktaş'ın araştırmasında ise deneklerin % 12,9'u düzenli olarak her gün bir miktar Kur'ân veya dini metinler okuduğunu ifade etmekte, % 7,1'i Cuma akşamları, % 42,9'u ara sıra okuduğunu, % 11,8'i mübarek gün ve gecelerde okuduğunu açıklarken, % 24,6'sı hiç okumadığını belirtmektedir.²⁷³

ANAR'ın araştırmasına göre deneklerin, % 47,3'ü fırsat buldukça Kur'ân okuduğunu, % 36,7'si mübarek gün ve gecelerde okuduğunu, % 26,9'u düzenli olarak her gün Kur'ân okuduğunu, % 10,5'i mezarlık ziyaretlerinde okuduğunu, % 5,7'si çok seyrek Kur'ân okuduğunu, % 2,5'i hiç Kur'ân okumadığını ve % 1,3'ü cevap yok/fikrim yok şeklinde belirtmektedir.²⁷⁴

²⁷³ Köktaş, *Türkiye'de Dini Hayat*, s. 127

²⁷⁴ ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 130/188

4.1.3.6. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Amaçları

Tablo 16. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Amaçlarına Göre Dağılımı

KUR'ÂN-I KERÎM OKUMA AMAÇLARI	N	%
İbadet ve Zikir Olduğu İçin	356	61,4
Ruhen Rahatlamak İçin	59	10,2
Sevap Kazanmak ve Sevabını Ölmüşlerime Bağışlamak İçin	116	20,0
Hastaya ve Hastalıklara Şifa Olması İçin	8	1,4
Kaza, Bela ve Musibetlerden Korunmak İçin	13	2,2
Nazardan Korunmak İçin	4	,7
Diğer Amaçlar İçin	24	4,1
Toplam	580	100,0

Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'i okuma amaçlarına göre dağılımı Tablo 16'da görülmektedir. Tablo 16'da görüldüğü üzere deneklerin % 61,4'ü Kur'ân-ı Kerîm'i ibadet ve zikir amacıyla, % 10,2'si ruhen rahatlamak için, % 20'si sevap kazanmak ve sevabını ölmüşlerine bağışlamak amacıyla, % 1,4'ü hastaya ve hastalıklara şifa niyetiyle, % 2,2'si kaza, bela ve musibetlerden korunmak amacıyla, % 4,8'i ise değişik amaçlar için Kur'ân okuduklarını belirtmektedir. Yaptığımız gözlem ve tespitler, günümüzde Kur'ân-ı Kerîm'in Müslümanlar tarafından farklı amaç ve niyetlerle okunduğunu göstermektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: İbadetlerde gerekli olduğu için, ölümlerin ruhunu şad etmek için, şifa niyetiyle hastaya okumak, sevap kazanmak amacıyla, okuyarak ya da dinleyerek zevk almak için, büyü ya da fal bakmak veya nazardan korunmak için ve az da olsa mesajını anlamak için okumak.

ANAR'ın araştırmasında ise deneklere, “*Kur'ân-ı Kerîm'i neden Arapça okursunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Deneklerin % 40,6'sı Arapçanın Kur'ân dili olduğu için, % 38,4'ü Arapça okumanın sevabı daha çok olduğu için, % 11,8'i

kendini daha iyi ve huzurlu hissettiği için, % 1,9 Arapça okuduğunda Kur’ân’ı daha iyi anladığı için, % 5,5’i diğer amaçlar için ve % 1,8’i fikrinin olmadığı şeklinde cevap vermişlerdir.²⁷⁵

4.1.3.7. Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Mealini Okuma

Tablo 17. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Mealini Okuma Durumlarına Göre Dağılımı

KUR’ÂN’IN TÜRKÇE MEALİNİ OKUMA DURUMU	N	%
Evet	170	29,3
Hayır	176	30,3
Bir Kısımını Okudum	234	40,3
Toplam	580	100,0

Tablo-17’de deneklerin Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Mealini okuma durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Tablo-17’den de anlaşılacağı gibi, deneklerin % 29,3’ü Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe mealinin tamamını okuduğunu, % 30,3’ü bu güne kadar Kur’ân’ın Türkçe mealini hiç okumadığını, % 40,3’ü ise Kur’ân’ın Türkçe mealinin bir kısmını okuduklarını belirtmektedir.

ANAR’ın araştırmasında ise deneklere iki farklı soru sorulmuştur. Bunlardan birincisinde, “*Bu güne kadar kısmen dahi olsa hiç Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe mealini okudunuz mu?*” şeklindeki soruya, deneklerin % 68,4’ü evet, % 31,6’sı hayır cevabını vermiş²⁷⁶; diğer soruda ise, “*Bu güne kadar Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe mealinin tamamını hiç okudunuz mu?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya da deneklerin, % 23,7’si evet, % 75,8’i hayır, % 0,5’i fikrinin olmadığı şeklinde cevap vermişlerdir.²⁷⁷

²⁷⁵ ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 135/188

²⁷⁶ ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 140/188

²⁷⁷ ANAR, *Kur’ân’ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 146/188

4.1.3.8. Kur'ân-ı Kerîm'i Anlama Çabaları

Tablo 18. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i Anlamak İçin Yaptıkları Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

KUR'ÂN'I ANLAMAK İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	N	%
Bir Meal / Tefsir Okudum	108	18,6
Birden Fazla Meal / Tefsir Okudum	55	9,5
Sadece İhtiyaç Oldukça Meal/Tefsire Bakarım	237	40,9
Hiç Okumadım	180	31,0
Toplam	580	100,0

Tablo-18'de deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak için yaptıkları çalışma durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Araştırmamıza katılan deneklerin, % 18,6'sı Kur'ân'ı anlamak maksadıyla en az bir meal/tefsir okuduğunu, % 9,5'i birden fazla meal/tefsir okuduğunu, % 40,9'u sadece ihtiyaç duydukça meal/tefsire baktığını, % 31'i ise böyle bir çalışma içinde olmadıklarını ifade etmişlerdir. Yukarıdaki verilerde % 31(180 kişi) gibi oldukça yüksek bir oranda kişinin bugüne kadar her hangi bir meal/tefsir okumamış olmaları dikkat çekicidir. Böyle bir ihtiyaç dahi hissetmemeleri ise çok düşündürücüdür. Zaten toplumumuzda kitap okuma oranının az olması başlı başına bir sorundur. Aslında burada ortaya çıkan sonucun önceki tablolarla paralellik arz ettiğini söylemek mümkündür. Deneklerin Kur'ân okuma oranları, Kur'ân okuma amaçları ve meal/tefsir okuma oranlarıyla karşılaştırdığımızda dikkat çekici bir sonuç çıkmaktadır.

ANAR'ın araştırmasında deneklere Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak için ne amaçla meal okudukları sorusu sorulmuş ve deneklerin, % 67'si Kur'ân'ı daha iyi anlamak/öğrenmek amacıyla meal okuduğunu, % 21,6'sı Arapça bilmediği için meal okuduğunu, % 16,8'i belirli bir konuyu anlamak/öğrenmek için, % 12'si Kur'ân'ı anlayarak okumanın daha sevap olduğunu düşündüğü için, % 2,2'si diğer amaçlar için ve % 4,1'i ise cevabının olmadığını ifade etmişlerdir.²⁷⁸

²⁷⁸ ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 156/188

4.1.3.9. Kur'ân-ı Kerîm'le İlgili İnançlar

Tablo 19. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'le İlgili İnanç Durumlarına Göre Dağılımı

KUR'ÂN'IN HÜKMÜ KIYAMETE KADAR DEVAM EDECEKTİR	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	540	93,1
Katılıyorum	34	5,9
Kararsızım	6	1,0
Katılmıyorum	-	-
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Toplam	580	100,0

Bilindiği gibi, İslâm dininin dayandığı temel, kutsal metin Kur'ân-ı Kerîm'dir. İslâm kültüründe hâkim düşünce, bu kutsal metnin bütünüyle gerçek olduğu, hiçbir şekilde değişmeden günümüze kadar geldiği ve kıyamete kadar da devam edeceği şeklindedir. Örneklemimizin bu konudaki tutumlarında farklılık olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorduğumuz “*Kur'ân-ı Kerîm, Allah tarafından gönderilen ilahi kaynaklı bir kitap olup onun bozulmadan günümüze kadar ulaştığına ve hükümlerinin kıyamete kadar geçerli olduğuna inanıyorum.*” yargı cümlesine denekler tarafından verilen cevapların dağılımı Tablo-19'da görülmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, deneklerimizin % 99'unun Kur'ân-ı Kerîm'in, Allah tarafından gönderilen ilahi kaynaklı bir kitap olup onun bozulmadan günümüze kadar ulaştığına ve hükümlerinin de kıyamete kadar geçerli olduğuna inandıkları anlaşılmaktadır. Deneklerden % 1'nin ise bu konuda şüphesinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda deneklerde kesin ve kararlı bir fikrin ve inancın olduğunu ve bu durumu da tutumlarına yansıttıklarını söyleyebiliriz.

4.1.3.10. Kur'ân'ın İtikadi, Ameli ve Ahlaki Düsturlarına Yönelik Tutum ve Telakkiler

Tablo 20. Deneklerin, Kur'ân'a Yönelik Tutum ve Telakkilerine Göre Dağılımı

KUR'ÂN-I KERÎM'İN İTİKADİ, AMELİ ve AHLAKİ DÜSTURLARINI ÖNEMSER, HAYATIMA UYGULARIM	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	465	80,2
Katılıyorum	104	17,9
Kararsızım	11	1,9
Katılmıyorum	-	-
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Toplam	580	100,0

Kur'ân'a inanma ile ilgili diğer bir mesele de onun itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemseme ve hayatını bunlara göre düzenleyip düzenleyememe durumudur. Çünkü günümüzde bu konuda zaman zaman farklı algılamalar, tutum ve davranışlar olabilmektedir.

Tablo-20'de deneklerin Kur'ân'a yönelik tutum ve telakkilerini öğrenmek amacıyla onlara “*Kur'ân-ı Kerîm'in itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemser, hayatımı bunlara göre düzenlemeye özen gösteririm.*” şeklindeki yargı cümlesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Tablo-20, araştırmamıza katılan deneklerin % 98,1' inin Kur'ân'ın itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemsedğini göstermektedir. Deneklerden % 1,9'unun ise bu konuda kararsız oldukları anlaşılmaktadır. Bu konuda da deneklerde kesin bir kanaatin, inancın ve tutumun var olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.3.11. Kur'ân'a Yönelik Tutum ve Telakkiler

Tablo 21. Deneklerin, Kur'ân'a Yönelik Tutum ve Telakkilerine Göre Dağılımı

KUR'ÂN'IN EMİR ve YASAKLARI GÜNÜMÜZDE SOSYAL HAYATIMIZA UYGULANABİLECEK BİR ÖZELLİKTE DEĞİLDİR	N	%
Kesinlikle Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	-	-
Kararsızım	28	4,8
Katılmıyorum	111	19,1
Kesinlikle Katılmıyorum	441	76,0
Toplam	580	100,0

Kur'ân'a inanmayla ilgili bir diğer problem de onun her çağda geçerli olup olmadığını kabul etme meselesidir. Bu konu ile ilgili olarak yapılan bazı yorumlarda bu kutsal metnin “*belli bir çağda geçerli olduğu, her devirde geçerli olmadığı, emir ve yasakları günümüzde sosyal hayatımıza uygulanabilecek bir özellikte olmadığı*” şeklinde görüşler ileri sürülmektedir.

Bu konuda deneklerimizin “*Kur'ân-ı Kerîm çok saygı duyulması gereken kutsal bir kitap olmakla birlikte emir ve yasakları günümüzde sosyal hayatımıza uygulanabilecek bir özellikte değildir.*” şeklindeki olumsuz bir yargılamaya katılıp katılmadıkları öğrenilmek istenmiştir. Bununla ilgili tutumların dağılımı Tablo-21'de görülmektedir. Deneklerin % 95,1'i bu tür bir olumsuz yargıya katılmadıklarını, % 4,8'i ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda da deneklerin kesin ve kararlı bir inanç ve tutum içinde olduklarını söyleyebiliriz.

ANAR'ın araştırmasında da deneklere bu tür bir yargılama cümlesi sorulmuştur. Deneklerin % 62'si katılmıyorum, % 21,9'u katılıyorum ve % 16,1'i fikrim yok şeklinde cevap vermiştir.²⁷⁹

²⁷⁹ ANAR, *Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi*, Tablo 168/188

4.1.4. Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenme Durumları

4.1.4.1. Kur'ân-ı Kerîm'in En Çok Etkilenilen Yönleri

Tablo 22. Deneklerin, Kur'ân'dan En Çok Etkilendikleri Yönleri Göre Dağılımı

KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER	N	%
Edebî ve Mucizevî Yönü	121	20,9
Âyetlerin İhtiva Ettiği Yüce Manalar	165	28,4
Güzel Sesle Makamlı Olarak Okunuşu	269	46,4
Kulağa Hoş Gelen Şiirsel Üslubu	17	2,9
Rakamsal Şifrelerinin Bulunması (19 Mucizesi vb.)	8	1,4
Toplam	580	100,0

Tablo-22'de deneklerin Kur'ân'dan en çok etkilendikleri yönleri göre dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, deneklerin % 46,4'ü Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 28,4'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 20,9'u edebî ve mucizevî yönünden, % 2,9'u kulağa hoş gelen şiirsel üslubundan etkilenirken, % 1,4'ü ise rakamsal şifrelerinin bulunmasından (19 mucizesi vb.) etkilendiklerini belirtmektedir. Bu veriler deneklerin çoğunun Kur'ân-ı Kerîm'in güzel bir sesle makamlı olarak okunmasından daha çok etkilendiklerini, yani duygusal bir etkilenmenin daha yoğun olduğunu göstermektedir.

4.1.4.2. Kur'ân-ı Kerîm'deki En Çok Etkilenilen Konular

Tablo 23. Deneklerin, Kur'ân'dan En Çok Etkilendikleri Konulara Göre Dağılımı

MANA OLARAK KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN KONULAR	N	%
İmanî Hakikatlere İlişkin Verilen Bilgiler	179	30,9
Ahlaki İlkeler	37	6,4

Peygamber Kıssaları	68	11,7
Ahiret ve Kıyamet Tasvirleri	149	25,7
Geleceğe İlişkin Verdiği Haberlerin Gerçekleşmesi	65	11,2
Yüzyıllar Önce Kur'ân Tarafından Ortaya Konan Bilgiler	82	14,1
Toplam	580	100,0

Tablo-23'den de anlaşılacağı üzere, anket uygulamamıza iştirak eden deneklerin % 30,9'u Kur'ân'da en çok imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilendikleri görülmektedir. Deneklerin % 25,7'si Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 14,1'i modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin, yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından, % 11,7'si Kur'ân'daki peygamber kıssalarından, % 11,2'si Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından etkilenirlerken, % 6,4'ü ise Kur'ân'daki ahlaki ilkelerden etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Bu verilere göre deneklerin Kur'ân'daki imani hakikatlerden en çok etkilendikleri; ahlaki ilkelerden ise en az etkilendikleri görülmektedir. Buna karşılık deneklerin modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin, yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olması ile yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin Kur'ân'ın verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından da oldukça yüksek oranda etkilendikleri görülmektedir.

İnanç sisteminin, bir dinin ve yaşanan dindarlığın en temel ögesi olduğu düşünülürse, dindarların o dinin kutsal kitabındaki imani konulardan en çok etkilenmesi beklenen bir durumdur. Ancak ahlaki düzenlemelerin en az etkilenilen unsur olması, dinin ahlaki boyutunun yeterince önemsenmemesi ya da göz ardı edilmesi gibi bir anlam da taşıyacağı için, bu üzerinde durulması gereken bir husustur. Zira Kur'ân'daki ahlaki düstur ve düzenlemeler oldukça önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Kanaatimizce bu durum, dindarların dindarlık kriteri olarak daha ziyade inanç ve ibadetleri esas almaları ile de ilişkili olsa gerektir. Bunun bir

sonucu olarak dindarların ahlaki bakımdan Kur’ân ve İslâm’la bağdaştırılamayan davranışlarının sık sık tenkide konu olduğu görülmektedir.

4.1.4.3. Kur’ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular

Tablo 24. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygu Durumlarına Göre Dağılımı

KUR’ÂN OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGU DURUMLARI	N	%
İçim Ferahlıyor ve Sevinç Duyuyorum	283	48,8
Kalbim Titriyor ve Gözlerim Yaşarıyor	186	32,1
İçim Sıkılıyor ve Korkuyorum	16	2,8
Derin Düşüncelere Dalıyorum	91	15,7
Hiçbir Değişiklik Olmuyor	2	,3
Diğer	2	,3
Toplam	580	100,0

Tablo-24’de deneklerin Kur’ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygu durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Deneklerin % 48,8’i Kur’ân-ı Kerîm okurken, dinlerken içlerinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 32,1’i kalbinin titrediğini ve gözlerinin yaşardığını, % 15,7’si bu esnada derin düşüncelere daldığını belirtirken, % 2,8’i ise korktuğunu ifade etmişlerdir.

Bu veriler ışığında, Kur’ân okuma ve dinlemenin dindarların dini duygularını (saygı, haşyet, sevinç, korku, ümit vb.) harekete geçirdiği söylenebilir. Manasını anlayarak okuyanlar için yaşanan bu duyguların, okunan ayetlerin ihtiva ettiği anlamlar çerçevesinde şekilleneceği açıktır. Yine bu verilerden hareketle Kur’ân okumanın (özellikle anlamını bilenlerde) dini düşünceleri de davet ettiği sonucu çıkarılabilir. Zaten duygular ve düşünceler çoğu zaman bir arada ve iç içe yaşanmakta, biri diğerini davet etmektedir.

4.1.4.4. Sorunlarla Başa Çıkmada Kur'ân'dan Yararlanma

Tablo 25. Deneklerin, Karşılaştıkları Sorunlarla Başa Çıkmada Kur'ân'dan Yararlanma Durumlarına Göre Dağılımı

SORUNLARLA BAŞA ÇIKMADA KUR'ÂN'DAN YARARLANMA DURUMU	N	%
Her Zaman	311	53,6
Bazen	240	41,4
Hiçbir Zaman	29	5,0
Toplam	580	100,0

Tablo-25'de deneklerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada Kur'ân'dan yararlanma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde, deneklerin % 53,6'sı karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada Kur'ân-ı Kerîm'den her zaman yararlandıklarını, % 41,4'ü bazen yaralandıklarını belirtirken, % 5'i ise hiçbir zaman yararlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden % 95'i karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada Kur'ân'dan yararlanmaktadır. Bu oldukça yüksek bir orandır. Araştırmamıza katılanların cami cemaati ve Kur'ân Kursuna devam eden kursiyerler olduğu ve bunların da oldukça dindar kimseler olduğu düşünüldüğünde, bunda yadırganacak bir durum yoktur. Zira bu gibi dindar insanların, günlük hayatın her anında olduğu gibi, sorunlarla başa çıkma hususunda da öncelikle kendi dinlerine ve onun kutsal kitabına müracaat etmeleri gayet tabiidir.

4.1.4.5. Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenme Sonucunda İnanç ve Düşüncelerde Meydana Gelen Değişim

Tablo 26. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'den Etkilenme Sonucunda İnanç ve Düşüncelerinde Meydana Gelen Değişim Durumlarına Göre Dağılımı

İNANÇ ve DÜŞÜNCELERDEKİ DEĞİŞİM DURUMU	N	%
Evet	393	67,8

Hayır	107	18,4
Fikrim Yok	80	13,8
Toplam	580	100,0

Tablo-26’da deneklerin Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucunda inanç ve düşüncelerinde meydana gelen değişim durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Tabloyu incelediğimizde, deneklerin % 67,8’i Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucunda inanç ve düşüncelerinde değişim olduğunu, % 18,4’ü her hangi bir değişim olmadığını belirlemektedir. Deneklerden % 13,8’i ise bu konuda her hangi bir fikrinin olmadığını ifade etmektedir.

4.1.4.6. Kur’ân-ı Kerîm’den Etkilenmenin Davranışlara Yansıması

Tablo 27. Deneklerin, Kur’ân-ı Kerîm’den Etkilenme Sonucunda Davranışlarında Meydana Gelen Değişim Durumlarına Göre Dağılımı

DAVRANIŞLARDAKİ DEĞİŞİM DURUMU	N	%
Evet	461	79,5
Hayır	50	8,6
Fikrim Yok	69	11,9
Toplam	580	100,0

Tablo-27’de deneklerin Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucunda davranışlarında meydana gelen değişim durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Tabloyu incelediğimizde, deneklerin % 79,5’i Kur’ân-ı Kerîm’den etkilenme sonucunda davranışlarında değişim olduğunu, % 8,6’sı davranışlarında her hangi bir değişim olmadığını belirlemektedir. Deneklerden % 11,9’u ise bu konuda her hangi bir fikrinin olmadığını ifade etmektedir.

Kur’ân, esas itibariyle Allah ile kulları arasında gerçekleşen ve insanda bilgilendirme yoluyla duygu, düşünce, tutum ve davranış değişikliği meydana getirmeyi amaçlayan sözel iletişimdeki mesajların toplandığı bir kitap olduğuna

göre, onu okumakla insanlarda iletişimle amaçlanan değişikliklerin görülmesi tabiidir.

4.1.4.7. Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme

Tablo 28. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumlarına Göre Dağılımı

KUR'ÂN'DAKİ AZAP ve CEZA ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMU	N	%
Çok Etkilenirim	298	51,4
Etkilenirim	251	43,3
Biraz Etkilenirim	29	5,0
Etkilenmem	2	,3
Hiç Etkilenmem	-	-
Toplam	580	100,0

Tablo-28'de deneklerin “*Tutum ve davranışlarınızı dinin emir ve yasakları çerçevesinde düzenleme konusunda, bunlara uyulmaması halinde karşılaşılabilecek olan azap ve cezaya ilişkin olarak Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan âyetlerden etkileniyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Anketimize katılan deneklerden % 51,4'ü bu soruya çok etkilenirim, % 43,3'ü etkilenirim, % 5'i ise biraz etkilenirim şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Deneklerin çoğunluğunun Kur'ân'daki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilendiklerini söyleyebiliriz.

4.1.4.8. Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Âyetlerinden Etkilenme

Tablo 29. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerinden Etkilenme Durumlarına Göre Dağılımı

KUR'ÂN'DAKİ NİMET ve MÜKÂFAT VAAD EDEN ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMU	N	%
Çok Etkilenirim	259	44,7
Etkilenirim	286	49,3

Biraz Etkilenirim	33	5,7
Etkilenmem	2	,3
Hiç Etkilenmem	-	-
Toplam	580	100,0

Tablo-29’da deneklerin “*Tutum ve davranışlarınızı dinin emir ve yasakları çerçevesinde düzenleme konusunda, bunlara uyulması halinde karşılaşılabilecek olan dünyevi ve uhrevi nimet ve mükâfatlara ilişkin olarak Kur’ân-ı Kerîm’de yer alan âyetlerden etkililiyor musunuz?*” sorusuna gösterdikleri tutumları yer almaktadır.

Anketimize katılan deneklerden % 44,7’si bu soruya çok etkilendirim, % 49,3’ü etkilendirim, % 5,7’si ise biraz etkilendirim şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Deneklerin çoğunluğunun Kur’ân’daki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilendiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 28 ve 29’u karşılaştırdığımızda, dindarların hem insanda korkuyu harekete geçiren azap ayetlerinden hem de mükâfat vaad ederek ümit veren ayetlerden aynı oranda etkilendiklerini görmekteyiz. Bunlardan yalnız birini dikkate alırsak onların yalnız korku ya da ümide dayalı bir dindarlık geliştirdiklerini zannedebiliriz. Ancak bu iki veriyi birlikte değerlendirdiğimizde, dindarların tam da İslâm’ın öngördüğü şekilde korku ve ümit dengesine sahip bir dini ruh haline sahip olduklarını söyleyebiliriz.

4.2. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN KUR'ÂN-I KERÎM'DEN EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER İLE İLİŞKİSİ

4.2.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişki

4.2.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 30. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Kadın	N	56	91	68	9	6	230
	%	24,3	39,6	29,6	3,9	2,6	100,0
Erkek	N	65	74	201	8	2	350
	%	18,6	21,1	57,4	2,3	,6	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,001 < 0.05							

Tablo-30'da cinsiyet değişkeni ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, cinsiyet değişkeni ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere, denekler en çok Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmektedir. Bunu sırasıyla âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme ve Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenme izlemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranı kadınlarda % 29,6 iken, erkeklerde ise % 57,4'tür. Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan kadınların % 39,6'sı, erkeklerin ise % 21,1'i etkilenmektedir. Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden kadınların % 24,3'ü, erkeklerin % 18,6'sı etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere göre, Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmede beklenenin aksine erkekler kadınlardan daha yüksek çıkmıştır. Bu dikkat çekici bir durumdur. Kadınların ise âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan ve Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönlerinden daha çok etkilendikleri görülmektedir. Kadınların duygusal yönden daha yoğun olmaları, duygusal bir etkilenmenin onlarda daha çok olacağı gibi bir sonuca götürmesi beklenirdi. Bu durumu, kadınların kurslarda eğitim görenlerden seçilmiş olmalarına bağlayabiliriz.

4.2.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 31. Deneklerin, Yaş Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

YAŞ DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
17-20	N	14	14	6	0	0	34
	%	41,2	41,2	17,6	,0	,0	100,0
21-30	N	34	42	33	3	2	114
	%	29,8	36,8	28,9	2,6	1,8	100,0
31-40	N	23	46	49	4	4	126
	%	18,3	36,5	38,9	3,2	3,2	100,0
41-50	N	29	36	49	4	2	120
	%	24,2	30,0	40,8	3,3	1,7	100,0
51-60	N	20	23	85	4	0	132
	%	15,2	17,4	64,4	3,0	,0	100,0
61 ve yukarısı	N	1	4	47	2	0	54
	%	1,9	1,9	87,0	3,7	,0	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 < 0.05							

Deneklerin içinde bulundukları gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkinin araştırıldığı Tablo-31'de, gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, 17-20 yaş grubunda bulunan deneklerin % 41,2'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönüyle âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan aynı oranda etkilenirlerken, % 17,6'sı ise Kur'ân'ı güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmektedir. 21-30 yaş grubunda bulunanların ise % 36,8'i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 29,8'i Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden, % 28,9'u güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmektedir. 31-40 yaş arası deneklerin % 38,9'u Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 36,5'i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 18,3'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenmektedir. 41-50 yaş arası deneklerin % 40,8'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 30'u âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 24,2'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenmektedir. 51-60 yaş grubundaki deneklerin % 64,4'ü Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 17,4'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 15,2'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenmektedir. 61 yaş üstü deneklerin ise % 87 gibi büyük bir çoğunluğunun Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere göre, Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranının 61 yaş üstü deneklerde belirgin bir şekilde yüksek olduğu, yaş düştükçe bu oranın da düştüğü dikkat çekmektedir. Buna karşılık Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar ile Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenme oranı 17-20 yaş grubunda yüksek çıktığı ve yaş ilerledikçe buna paralel olarak bu oranın düştüğü tespit edilmiştir.

4.2.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 32. Deneklerin, Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Hiç Okula	N	1	5	20	1	0	27

Gitmemiş	%	3,7	3,7	74,1	3,7	,0	100,0
İlkokul Mezunu	N	51	45	134	9	2	241
	%	21,2	18,7	55,6	3,7	,8	100,0
Ortaokul Mezunu	N	9	15	39	4	4	71
	%	12,7	21,1	54,9	5,6	5,6	100,0
Lise ve Dengi Okul Mezunu	N	33	56	52	3	1	145
	%	22,8	38,6	35,9	2,1	,7	100,0
Ön lisans Mezunu	N	12	19	9	0	1	41
	%	29,3	46,3	22,0	,0	2,4	100,0
Lisans Mezunu	N	15	25	15	0	0	55
	%	27,3	45,5	27,3	,0	,0	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4%	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Tablo-32’de deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur’ân-ı Kerîm’den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin öğrenim düzeyleriyle Kur’ân-ı Kerîm’den en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere, hiç okula gitmemiş olanların % 74,1’i gibi yüksek oranda Kur’ân’ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri görülmektedir. İlkokul mezunu olanların % 55,6’sı Kur’ân’ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 21,2’si Kur’ân’ın edebî ve mucizevî yönünden, % 18,7’si Kur’ân’daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenmektedir. Ortaokul mezunu olanların % 54,9’u Kur’ân’ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 21,1’i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 12,7’si Kur’ân’ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenmektedir. Lise ve dengi okul mezunu olanların ise % 38,6’sı Kur’ân’daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 35,9’u Kur’ân’ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 22,8’i Kur’ân’ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenmektedir. Ön lisans mezunu olanların %46,3’ü Kur’ân’daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 29,3’ü Kur’ân’ın edebî ve mucizevî yönünden, % 22’si Kur’ân’ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan

etkilendikleri görülmektedir. Lisans mezunu olanların % 45,5'i Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 27,3'ü ise Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönüyle onun güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere göre, Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranı hiç okula gitmemiş olanlarda belirgin bir şekilde yüksek olduğu, eğitim düzeyi arttıkça bu oranın düştüğü, ama lisans mezunlarında ise düşmemesi dikkat çekmektedir. Buna karşılık âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme oranının, eğitim düzeyinin yükselişine paralel olarak arttığı görülmektedir. Bu da insanların eğitilmiş oldukları nispette bilinçli bir dindarlığa yöneldiklerini göstermektedir.

4.2.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 33. Deneklerin, Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DINDARLIK DÜZEYİ		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Çok Dindarım	N	17	15	22	2	0	56
	%	30,4	26,8	39,3	3,6	,0	100,0
Dindarım	N	87	127	213	14	8	449
	%	19,4	28,3	47,4	3,1	1,8	100,0
Biraz Dindarım	N	17	23	34	1	0	75
	%	22,7	30,7	45,3	1,3	,0	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9%	1,4	100,0
Chi-Square 0,749 > 0.05							

Dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-33'deki verilere baktığımızda, deneklerin dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-34'deki verilere baktığımızda, deneklerin dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, ankete katılanlardan dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerin % 45,7'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden, % 28,3'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 23,9'u Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmektedir. Dini bilgi düzeyinin iyi olduğunu belirtenlerin % 37,4'ü Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 33,3'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 24,3'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Dini bilgi düzeyi orta olanların % 51,8'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 27,2'si âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 17'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Dini bilgi düzeyinin zayıf olduğunu belirtenlerin % 72,9'u Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 16,9'u âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 5,1'i Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerin ise tamamı (% 100'ü) Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere göre, Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranının dini bilgi düzeyi çok zayıf olanlarda belirgin bir şekilde yüksek olduğu, dini bilgi düzeyi yükseldikçe bu oranın eksildiği görülmektedir. Buna karşılık Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönü ile âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme oranında ise dini bilgi düzeyinin azalmasına paralel olarak eksildiği dikkat çekmektedir. Bu da beklenen bir sonuçtur. Zira Kur'ân'ın mana içeriklerinden etkilenme, ancak onun anlamını kavrayabilecek düzeyde bilgi sahibi olmakla mümkün olabilir.

4.2.2. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le Olan İlişkileri, Kur'ân-ı Kerîm'e Yönelik Tutum ve Telakkileri İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişki

4.2.2.1. Evde Kur'ân Meali-Tefsiri Bulundurma İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 35. Deneklerin, Evlerinde Kur'ân-ı Kerîm Meali-Tefsiri Bulundurma Durumları İle Kur'ân-ı Kerîm'den En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EVDE KUR'ÂN MEALİ-TEFSİRİ BULUNDURMA DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Evet	N	101	138	186	9	6	440
	%	23,0	31,4	42,3	2,0	1,4	100,0
Hayır	N	20	27	83	8	2	140
	%	14,3	19,3	59,3	5,7	1,4	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Tablo-35'de deneklerin evlerinde Kur'ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurma durumları ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki verilere göre, evlerinde Kur'ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulunduranların % 42,3'ü Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 31,4'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 23'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Evlerinde Kur'ân-ı Kerîm meali-tefsiri bulundurmayanların ise % 59,3'ü Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 19,3'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 14,3'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere dayanarak evinde Kur'ân-ı Kerîm meali veya tefsiri bulunduranların, sadece bulundurmakla kalmayıp bunları okuyup incelediklerini ve

böylece bu deneklerin Kur'ân'ın mana içeriklerinden diğerlerine oranla daha çok etkilendiklerini söyleyebiliriz.

4.2.2.2. Kur'ân-ı Kerîm Okumasını Bilme İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 36. Deneklerin, Kur'ân Okumasını Bilme Durumları İle Ondan En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

KUR'ÂN OKUMASI NI BİLME DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Evet	N	106	140	139	10	6	401
	%	26,4	34,9	34,7	2,5	1,5	100,0
Hayır	N	15	25	130	7	2	179
	%	8,4	14,0	72,6	3,9	1,1	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm okumasını bilme durumları ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişkinin araştırıldığı Tablo-36'da, Kur'ân-ı Kerîm okumasını bilme ile ondan en çok etkilenilen yönler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, deneklerden Kur'ân okumasını bilenlerin % 34,9'u Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 34,7'si Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenirken, % 26,4'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri anlaşılmaktadır. Anketimize katılanlardan Kur'ân-ı Kerîm okumasını bilmediğini ifade edenlerin % 72,6'sı Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 14'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 8,4'ü Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir.

Bu verilere göre, Kur'ân okumasını bilenlerde Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasıyla Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme oranları birbirine yakın çıkmıştır. Buna karşılık Kur'ân okumasını

bilmeyenlerde Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı olarak okunmasından etkilenme oranının oldukça yüksek çıktığı görülmektedir.

4.2.2.3. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığı İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 37. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Sıklığı İle Ondan En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

KUR'ÂN OKUMA SIKLIK DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Düzenli Olarak Her Gün Bir Miktar Okurum	N	64	70	82	5	3	224
	%	28,6	31,3	36,6	2,2	1,3	100,0
Haftada Bir İki Defa Okurum	N	15	18	9	1	1	44
	%	34,1	40,9	20,5	2,3	2,3	100,0
Fırsat Buldukça Okurum	N	36	66	112	7	2	223
	%	16,1	29,6	50,2	3,1	,9	100,0
Ramazanda ve Üç Aylarda Okurum	N	0	5	28	1	1	35
	%	,0	14,3	80,0	2,9	2,9	100,0
Hiç Okumam	N	6	6	38	3	1	54
	%	11,1	11,1	70,4	5,6	1,9	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Tablo-37'de deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'i okuma sıklığı ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılanların Kur'ân-ı Kerîm'i okuma sıklığıyla Kur'ân'dan en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmamıza katılanların düzenli olarak her gün bir miktar Kur'ân-ı Kerîm okuduğunu belirtenlerin % 36,6'sı Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 31,3'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 28,6'sı Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Her gün değil de haftada

bir iki defa Kur'ân okuduğunu belirtenlerin ise % 40,9'u Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 34,1'i Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden, % 20,5'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri anlaşılmaktadır. Deneklerden fırsat buldukça Kur'ân okuduğunu söyleyenlerin % 50,2'si Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 29,6'sı âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 16,1'i Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Anketimize katılanlardan Kur'ân'ı ramazan ve üç aylar gibi önemli gün ve gecelerde okuduğunu belirtenlerin % 80 gibi yüksek bir çoğunluğu Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenirken, % 14,3'ü ise âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilendikleri görülmektedir. Kur'ân okumasını bilmediğini ifade edenlerin büyük çoğunluğunun (% 70,4) Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan daha çok etkilendikleri anlaşılmaktadır.

Bu tabloda dikkat çeken verilerden biri, yalnız Ramazan'da ve üç aylarda Kur'ân okuyanların % 80 gibi yüksek bir kısmının Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle ve makamlı okunuşundan etkilenmekte oluşlarıdır ki, bu da Kur'ân'ın okunduğu zamana atfedilen kutsiyetle ilgili olsa gerektir. Zira insanlar kutsallığına inanıp özel önem verdikleri bu tür zamanlarda duygusal olarak daha çok etkilenmeye hazırdırlar. Dikkat çeken bir başka husus da hiç Kur'ân okumayanların % 70'nin Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı okunuşundan etkilendiklerini söylemeleridir. Biz bunu, bu gruba giren deneklerin Kur'ân'ı okumasalar da (bilmedikleri için) onu dinlemeleriyle açıklayabiliriz.

4.2.2.4. Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 38. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma Amaçları ile Ondan En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

KUR'ÂN-I KERİM OKUMA AMAÇLARI		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
İbadet ve Zikir	N	88	101	161	6	0	356

Olduğu İçin	%	24,7	28,4	45,2	1,7	,0	100,0
Ruhen Rahatlamak İçin	N	10	17	29	1	2	59
	%	16,9	28,8	49,2	1,7	3,4	100,0
Sevap Kazanmak ve Sevabını Ölmüşlerine Bağışlamak İçin	N	16	31	58	6	5	116
	%	13,8	26,7	50,0	5,2	4,3	100,0
Hastaya ve Hastalıklara Şifa Olması İçin	N	0	2	5	1	0	8
	%	,0	25,0	62,5	12,5	,0	100,0
Kaza, Bela ve Musibetlerden Korunmak İçin	N	1	4	7	1	0	13
	%	7,7	30,8	53,8	7,7	,0	100,0
Nazardan Korunmak İçin	N	0	1	3	0	0	4
	%	,0	25,0	75,0	,0	,0	100,0
Diğer Amaçlar İçin	N	6	9	6	2	1	24
	%	25,0	37,5	25,0	8,3	4,2	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,007 <0.05							

Kur'ân-ı Kerîm'i okuma ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilenilen yönler arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-38'deki verilere baktığımızda, deneklerin Kur'ân okuma amaçları ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, ibadet ve zikir amacıyla Kur'ân okuyanların % 45,2'si Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından, % 28,4'ü âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 24,7'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Deneklerden Kur'ân'ı ruhen rahatlamak amacıyla okuduğunu söyleyenlerin % 49,2'si Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, % 28,8'i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 16,9'u Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Anketimize katılanlardan Kur'ân'ı sevap kazanmak ve sevabını ölmüşlerine bağışlamak amacıyla da okuduğunu belirtenlerin % 50'si Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından, % 26,7'si âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 13,8'i Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Kur'ân'ı

hastaya ve hastalıklara şifa niyetiyle okuduğunu belirtenlerin % 62,5'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından, % 25'i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 12,5'i ise kulağa hoş gelen şiirsel üslubundan etkilendikleri görülmektedir. Deneklerden Kur'ân'ı kaza, bela ve musibetler gibi kötülüklerden korunmak amacıyla okuduğunu ifade edenlerin % 53,8'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından etkilenirken, % 30,8'i de âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenmektedir. Kur'ân'ı nazardan korunmak amacıyla okuduğunu belirtenlerin büyük bir çoğunluğu % 75'i Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından etkilenirken, % 25'i de âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilendikleri anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Kur'ân'ı farklı amaçlar için okuyanların da aynı yönlerden etkilendikleri görülmektedir.

4.2.2.5. Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini Okuma İle Ondan En Çok Etkilenilen Yönler Arasındaki İlişki

Tablo 39. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini Okumaları İle Ondan En Çok Etkilendikleri Yönler Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

KUR'ÂN'IN TÜRKÇE MEALİNİ OKUMA DURUMU		KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN YÖNLER					
		Edebî ve mucizevî yönü	Âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalar	Güzel sesle makamlı olarak okunuşu	Kulağa hoş gelen şiirsel üslubu	Rakamsal şifrelerinin bulunması (19 mucizesi vb.)	Toplam
Evet	N	61	56	51	1	1	170
	%	35,9	32,9	30,0	,6	,6	100,0
Hayır	N	21	30	116	6	3	176
	%	11,9	17,0	65,9	3,4	1,7	100,0
Bir Kısımını Okudum	N	39	79	102	10	4	234
	%	16,7	33,8	43,6	4,3	1,7	100,0
Toplam	N	121	165	269	17	8	580
	%	20,9	28,4	46,4	2,9	1,4	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Tablo-39'da deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini okumaları ile ondan en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, araştırmamıza katılanlardan Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealinin tamamını okuduğunu belirtenlerin % 35,9'u Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden, % 32,9'u âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 30'u Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından etkilendikleri görülmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealinin bir kısmını okuduğunu belirtenlerin ise, % 43,6'sı Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından, % 33,8'i âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 16,7'si Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri anlaşılmaktadır. Deneklerden Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealini okumadığını ifade edenlerin ise, % 65,9'u Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasından, % 17'si âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan, % 11,9'u Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilendikleri görülmektedir. Bu verilere göre, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Mealinin tamamını okuyanların etkilenme oranları yakın çıkarken, bir kısmını okuduğunu söyleyenlerde bu oranlar farklılık göstermektedir.

Kur'ân mealinin tamamını veya bir kısmını okumuş olanların Kur'ân ayetlerinin mana içeriklerinden etkilenme oranının meal okumamış olanlara göre yaklaşık iki kat fazla olması, beklenen ve sağlıklı bir durum olup, aynı zamanda katılanların sorularımıza samimi ve tutarlı cevaplar verdiklerini göstermektedir. Zira Kur'ân-ı Kerîm ayetlerinin ihtiva ettiği anlamlardan etkilenmek için, önce bunların okumuş olması gerekir.

4.3. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN, MANA OLARAK KUR'ÂN-I KERÎM'DE EN ÇOK ETKİLENDİKLERİ KONULAR İLE İLİŞKİSİ

4.3.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişki

4.3.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki

Tablo 40. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU		MANA OLARAK KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN KONULAR						
		İmani hakikatler e ilişkin verilen bilgiler	Ahlaki ilkeler	Peygamber kıssaları	Ahiret ve kıyamet tasvirleri	Geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmesi	Yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konan bilgiler	Toplam
Kadın	N	59	12	10	65	35	49	230
	%	25,7	5,2	4,3	28,3	15,2	21,3	100,0
Erkek	N	120	25	58	84	30	33	350
	%	34,3	7,1	16,6	24,0	8,6	9,4	100,0
Toplam	N	179	37	68	149	65	82	580
	%	30,9	6,4	11,7	25,7	11,2	14,1	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05								

Tablo-40'da deneklerin cinsiyet durumlarıyla mana olarak Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Anketimize katılanlara mana olarak Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konuların neler olduğu sorulmuştur. Deneklerin Kur'ân'daki imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden daha çok etkilendikleri, bunu sırasıyla ahiret ve kıyamet tasvirleri, modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olması, peygamber kıssaları, Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasının izlediği görülmektedir. Ahlaki ilkelerden etkilenme oranının az çıkması ise dikkat çekicidir.

Deneklerin yaş durumları ile mana olarak Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişkinin araştırıldığı Tablo-41'de, yaş değişkeni ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilenilen konular arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, 17-20 yaş grubunda bulunan deneklerin % 32,4'ü modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân' tarafından ortaya konmuş olmasından, % 26,5'i ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 14,7'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgiler ile Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından etkilendikleri görülmektedir. 21-30 yaş grubunda bulunanların ise, % 26,3'ü Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 24,6'sı ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 21,1'i modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olması konularından etkilendikleri görülmektedir. 31-40 yaş arası deneklerin % 32,5'i ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 26,2'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenirken % 14,3'ü modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olması ile Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olması gibi bilimsel ağırlıklı konulardan etkilendikleri görülmektedir. 41-50 yaş arası deneklerin % 31,7'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 25,8'i ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 20'si modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından etkilenmektedir. 51-60 yaş grubundaki deneklerin % 37,9'u Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 21,2'si ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 18,9'u peygamber kıssalarından etkilendikleri görülmektedir. 61 yaş üstü deneklerin ise % 42,6'sı Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 22,2'si peygamber kıssalarıyla ahiret ve kıyamet tasvirlerinden daha çok etkilendikleri anlaşılmaktadır.

Bu verilere baktığımızda Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenme oranının ilerleyen gelişim dönemlerine paralel olarak arttığı dikkat çekmektedir. Buna karşılık modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasıyla Kur'ân'ın yüzyıllar

öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olması gibi bilimsel ağırlıklı konulardan etkilenme oranının da ilerleyen gelişim dönemlerine paralel olarak azaldığı görülmektedir.

4.3.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki

Tablo 42. Deneklerin, Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ		MANA OLARAK KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN KONULAR						
		İmani hakikatlere ilişkin verilen bilgiler	Ahlaki ilkeler	Peygamber kıssaları	Ahret ve kıyamet tasvirleri	Geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmesi	Yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konan bilgiler	Toplam
Hiç Okula Gitmemiş	N	8	3	3	8	3	2	27
	%	29,6	11,1	11,1	29,6	11,1	7,4	100,0
İlkokul Mezunu	N	74	15	35	78	17	22	241
	%	30,7	6,2	14,5	32,4	7,1	9,1	100,0
Ortaokul Mezunu	N	17	2	15	18	12	7	71
	%	23,9	2,8	21,1	25,4	16,9	9,9	100,0
Lise ve Dengi Okul Mezunu	N	47	7	10	32	25	24	145
	%	32,4	4,8	6,9	22,1	17,2	16,6	100,0
Ön lisans Mezunu	N	14	4	2	5	3	13	41
	%	34,1	9,8	4,9	12,2	7,3	31,7	100,0
Lisans Mezunu	N	19	6	3	8	5	14	55
	%	34,5	10,9	5,5	14,5	9,1	25,5	100,0
Toplam	N	179	37	68	149	65	82	580
	%	30,9	6,4	11,7	25,7	11,2	14,1	100,0
Chi-Square 0,105 >0.05								

Tablo-42'de, deneklerin, eğitim düzeyleri ile mana olarak Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konular arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen veriler araştırmamıza katılanların eğitim düzeyleriyle mana olarak Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

Yukarıda görüldüğü üzere, hiç okula gitmemiş olanların % 29,6'sı Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgiler ile ahiret ve kıyamet tasvirlerinden etkilenme oranları aynı iken, % 11,1'i Kur'ân'daki ahlaki ilkelerden, peygamber kıssalarından ve Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından da aynı oranda etkilendikleri görülmektedir. İlkokul mezunu olanların % 32,4'ü Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 30,7'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 14,5'i peygamber kıssalarından etkilenmektedir. Ortaokul mezunu olanların % 25,4'ü ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 23,9'u imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 21,1'i peygamber kıssalarından etkilenmektedir. Lise ve dengi okul mezunu olanların ise % 32,4'ü Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 22,1'i Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 17,2'si Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından etkilenmektedir. Ön lisans mezunu olanların % 34,1'i Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 31,7'si modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından, % 12,2'si Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden etkilendikleri görülmektedir. Lisans mezunu olanların % 34,5'i Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 25,5'i modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından, % 14,5'i Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden etkilendikleri görülmektedir.

4.3.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki

Tablo 43. Deneklerin, Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNDARLIK DÜZEYİ	MANA OLARAK KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN KONULAR							
	İmani hakikatle re ilişkin verilen bilgiler	Ahlaki ilkeler	Peygam ber kıssaları	Ahiret ve kıyamet tasvirleri	Geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşm esi	Yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konan bilgiler	Toplam	

Çok Dindarım	N	19	3	7	17	3	7	56
	%	33,9	5,4	12,5	30,4	5,4	12,5	100,0
Dindarım	N	146	31	48	115	50	59	449
	%	32,5	6,9	10,7	25,6	11,1	13,1	100,0
Biraz Dindarım	N	14	3	13	17	12	16	75
	%	18,7	4,0	17,3	22,7	16,0	21,3	100,0
Toplam	N	179	37	68	149	65	82	580
	%	30,9	6,4	11,7	25,7	11,2	14,1	100,0
Chi-Square 0,012 <0.05								

Dindarlık durumu ile mana olarak Kur'ân'da en çok etkilenilen konular arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-43'deki verilere baktığımızda, deneklerin dindarlık düzeyi ile mana olarak Kur'ân'da en çok etkilendikleri konular arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, çok dindar olduğunu belirten deneklerin % 33,9'u Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenirken, % 30,4'ü Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden etkilendikleri ve % 12,5'i peygamber kıssalarından etkilendikleri görülmektedir. Sadece dindarım diyenlerin ise % 32,5'i Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 25,6'sı Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 13,1'i modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından etkilendikleri görülmektedir. Ankete katılan ve biraz dindar olduklarını belirtenlerin % 22,7'si Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden, % 21,3'ü modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından etkilenirken, % 18,7'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilendikleri görülmektedir.

4.3.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilenilen Konular Arasındaki İlişki

Tablo 44. Deneklerin, Dini Bilgi Düzeyleri İle Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri Konular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNİ BİLGİ DÜZEYİ		MANA OLARAK KUR'ÂN'DA EN ÇOK ETKİLENİLEN KONULAR						
		İmani hakikatlere ilişkin verilen bilgiler	Ahlaki ilkeler	Peygam ber kıssaları	Ahiret ve kıyamet tasvirleri	Geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmesi	Yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konan bilgiler	Toplam
Çok İyi	N	23	3	1	9	4	6	46
	%	50,0	6,5	2,2	19,6	8,7	13,0	100,0
İyi	N	71	11	24	67	32	38	243
	%	29,2	4,5	9,9	27,6	13,2	15,6	100,0
Orta	N	62	20	26	60	25	31	224
	%	27,7	8,9	11,6	26,8	11,2	13,8	100,0
Zayıf	N	23	3	12	12	3	6	59
	%	39,0	5,1	20,3	20,3	5,1	10,2	100,0
Çok Zayıf	N	0	0	5	1	1	1	8
	%	,0	,0	62,5	12,5	12,5	12,5	100,0
Toplam	N	179	37	68	149	65	82	580
	%	30,9	6,4	11,7	25,7	11,2	14,1	100,0
Chi-Square 0,852 >0.05								

Dini bilgi düzeyi ile mana olarak Kur'ân'da en çok etkilenilen konular arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-44'deki verilere baktığımızda, deneklerin dini bilgi düzeyleri ile mana olarak Kur'ân'da en çok etkilendikleri konular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tabloya göre, ankete katılanlardan dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerin % 50'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilendikleri görülmektedir. Dini bilgi düzeyinin iyi olduğunu belirtenlerin % 29,2'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 27,6'sı Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden etkilenirken, % 15,6'sı modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından etkilenmektedir. Dini bilgi düzeyi orta olanların % 27,7'si Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden, % 26,8'i Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet

tasvirlerinden, % 13,8'i modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olmasından etkilenmektedir. Dini bilgi düzeyinin zayıf olduğunu belirtenlerin % 39'u Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenirken, % 20,3'ü Kur'ân'daki ahiret ve kıyamet tasvirlerinden ve peygamber kıssalarından etkilenmektedir. Dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerin ise büyük çoğunluğu %62,5'i Kur'ân'daki peygamber kıssalarından etkilenirken diğer konulardan da etkilenme oranları bir birine yakındır.

Bu verilere göre, dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerde Kur'ân'daki peygamber kıssalarından etkilenme oranı, dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerde Kur'ân'daki imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenme oranının diğerlerinden belirgin bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu da dini bilgi düzeyi yüksek kimselerin dinin imani boyutuyla, dini bilgi düzeyi düşük olanların da dindeki kıssalarla daha çok ilgilendiğini göstermektedir. Nitekim geçmişten günümüze eğitim düzeyi düşük olan ve buna bağlı olarak dini bilgisi zayıf halk kesimleri daha çok dindeki kıssalarla ilgilenmişlerdir.

4.4. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSETTİKLERİ DUYGULAR İLE İLİŞKİSİ

4.4.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişki

4.4.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki

Tablo 45. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU	KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGULAR							
		İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum	Kalbim titriyor ve gözlerim yaşıyor	İçim sıkılıyor ve korkuyorum	Derin düşüncelere dalıyorum	Hiçbir değişiklik olmuyor	Diğer	Toplam
Kadın	N	122	79	4	21	2	2	230
	%	53,0	34,3	1,7	9,1	,9	,9	100,0
Erkek	N	161	107	12	70	0	0	350
	%	46,0	30,6	3,4	20,0	,0	,0	100,0
Toplam	N	283	186	16	91	2	2	580
	%	48,8	32,1	2,8	15,7	,3	,3	100,0
Chi-Square 0,009 <0.05								

Tablo-45'de cinsiyet değişkeni ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissedilen duygular arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet durumlarıyla Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anketimize katılanlara Kur'ân okurken, dinlerken ne gibi duygular hissettikleri sorulmuş ve çoğunun bu esnada olumlu duygular hissettikleri anlaşılmıştır. Katılımcılar yanık, davudi ve güzel sesle makamlı olarak okunan Kur'ân'ın kendilerini daha çok etkilediğini ifade etmişlerdir. Deneklerin çoğu Kur'ân okurken veya dinlerken içlerinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, zaman zaman kalplerinin titrediğini, için için ağladıklarını ve bazen de göz pınarlarının nemlenerek gözyaşlarına hâkim olamadıklarını veya derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte günümüzde bazı okuyucuların Kur'ân'ı güzel bir sesle veya makamla okumadıkları ve bu durumun da dinleyenler tarafından hoş karşılanmadığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tabloya göre, kadınların % 53'ü Kur'ân okurken veya dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 34,3'ü ise Kur'ân okurken, dinlerken

kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin ise, % 46'sı Kur'ân-ı Kerîm okurken veya dinlerken içinin ferahladığını, sevinç duyduklarını belirtirken, % 30,6'sı bu esnada kalbinin titrediğini, için için ağladıklarını ve zaman zaman da gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmişlerdir. % 20'si ise güzel sesle makamlı olarak okunan Kur'ân karşısında derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir.

4.4.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki

Tablo 46. Deneklerin, Yaş Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

YAŞ DURUMU	KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGULAR							
		İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum	Kalbim titriyor ve gözlerim yaşıyor	İçim sıkılıyor ve korkuyorum	Derin düşüncelere dalıyorum	Hiçbir değişiklik olmuyor	Diğer	Toplam
17-20	N	18	9	2	4	1	0	34
	%	52,9	26,5	5,9	11,8	2,9	,0	100,0
21-30	N	62	26	1	22	1	2	114
	%	54,4	22,8	,9	19,3	,9	1,8	100,0
31-40	N	62	42	3	19	0	0	126
	%	49,2	33,3	2,4	15,1	,0	,0	100,0
41-50	N	60	36	5	60	36	5	19
	%	50,0	30,0	4,2	15,8	,0	,0	100,0
51-60	N	58	46	3	25	0	0	132
	%	43,9	34,8	2,3	18,9	,0	,0	100,0
61 ve yukarısı	N	23	27	2	2	0	0	54
	%	42,6	50,0	3,7	3,7	,0	,0	100,0
Toplam	N	283	186	16	91	2	2	580
	%	48,8	32,1	2,8	15,7	,3	,3	100,0
Chi-Square 0,542 >0.05								

Deneklerin içinde bulundukları gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişkinin araştırıldığı Tablo-46'da, gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Tabloya göre, 17-20 yaş grubunda bulunan deneklerin % 52,9'u Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 26,5'i Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını belirtmektedir. 21-30 yaş grubunda bulunanların % 54,4'ü Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 22,8'i Kur'ân okurken,

dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını, % 19,3'ü ise derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. 31-40 yaş arası deneklerin % 49,2'si Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 33,3'ü Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve göz yaşlarına hakim olamadıklarını belirtmektedir. 41-50 yaş arası deneklerin % 50'si Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 30'u Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını, % 15,8'i derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. 51-60 yaş grubundaki deneklerin % 43,9'u Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 34,8'i Kur'ân okurken, dinlerken çok etkilediğini, kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını belirtmektedir. 61 yaş üstü deneklerin ise % 50'si güzel sesle makamlı olarak okunan Kur'ân'ın kendilerini çok etkilediğini, zaman zaman kalplerinin titrediğini, içlerinden sessizce ağladıklarını, gözlerinin nemlendiğini belirtirken, % 42,6'sı Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını ifade etmişlerdir.

4.4.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki

Tablo 47. Deneklerin, Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ	KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGULAR							
		İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum	Kalbim titriyor ve gözlerim yaşıyor	İçim sıkılıyor ve korkuyorum	Derin düşüncelere dalıyorum	Hiçbir değişiklik olmuyor	Diğer	Toplam
Hiç Okula Gitmemiş	N	13	11	2	1	0	0	27
	%	48,1	40,7	7,4	3,7	,0	,0	100,0
İlkokul Mezunu	N	115	97	3	25	1	0	241
	%	47,7	40,2	1,2	10,4	,4	,0	100,0
Ortaokul Mezunu	N	32	21	3	14	0	1	71
	%	45,1	29,6	4,2	19,7	,0	1,4	100,0
Lise ve Dengi Okul Mezunu	N	71	41	6	26	1	0	145
	%	49,0	28,3	4,1	17,9	,7	,0	100,0
Ön lisans Mezunu	N	16	10	2	13	0	0	41
	%	39,0	24,4	4,9	31,7	,0	,0	100,0
Lisans	N	36	6	0	12	0	1	55

Mezunu	%	65,5	10,9	,0	21,8	,0	1,8	100,0
Toplam	N	283	186	16	91	2	2	580
	%	48,8	32,1	2,8	15,7	,3	,3	100,0
Chi-Square 0,034 <0.05								

Tablo-47’de deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur’ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin öğrenim düzeyleriyle Kur’ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere, hiç okula gitmemiş olanların % 48,1’i Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 40,7’si Kur’ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmişlerdir. İlkokul mezunu olanların % 47,7’si Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 40,2’si Kur’ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını belirtmektedir. Ortaokul mezunu olanların % 45,1’i Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 29,6’sı Kur’ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmişlerdir. Lise ve dengi okul mezunu olanların ise % 49’u Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 28,3’ü Kur’ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmişlerdir. Ön lisans mezunu olanların % 39’u Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 31,7’si ise derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. Lisans mezunu olanların % 65,5’i Kur’ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 21,8’i derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir.

4.4.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki

Tablo 48. Deneklerin, Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNDARLIK DÜZEYİ	KUR'ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGULAR							
		İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum	Kalbim titriyor ve gözlerim yaşıyor	İçim sıkılıyor ve korkuyorum	Derin düşüncelere dalyorum	Hiçbir değişiklik olmuyor	Diğer	Toplam
Çok Dindarım	N	27	15	1	12	0	1	56
	%	48,2	26,8	1,8	21,4	,0	1,8	100,0
Dindarım	N	218	156	9	65	0	1	449
	%	48,6	34,7	2,0	14,5	,0	,2	100,0
Biraz Dindarım	N	38	15	6	14	2	0	75
	%	50,7	20,0	8,0	18,7	2,7	,0	100,0
Toplam	N	283	186	16	91	2	2	580
	%	48,8	32,1	2,8	15,7	,3	,3	100,0
Chi-Square 0,853 >0.05								

Dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissedilen duygular arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-48'daki verilere baktığımızda, deneklerin dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Araştırmamıza katılan, çok dindar olduğunu belirten deneklerin % 48,2'si Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığı ve sevinç duydukları, % 26,8'i Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediği ve gözyaşlarına hâkim olamadıkları, % 21,4'ü derin düşüncelere dalıp gittikleri anlaşılmaktadır. Sadece dindarım diyenlerin % 48,6'sı Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 34,7'si Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Ankete katılan ve biraz dindar olduklarını belirtenlerin % 50,7'si Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını belirtmektedir.

4.4.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissedilen Duygular Arasındaki İlişki

Tablo 49. Deneklerin, Dini Bilgi Düzeyleri İle Kur'ân-ı Kerîm Okurken, Dinlerken Hissettikleri Duygular Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNİ BİLGİ DÜZEYİ	KUR’ÂN-I KERÎM OKURKEN, DİNLERKEN HİSSEDİLEN DUYGULAR							
		İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum	Kalbim titriyor ve gözlerim yaşarıyor	İçim sıkılıyor ve korkuyorum	Derin düşüncelere dalıyorum	Hiçbir değişiklik olmuyor	Diğer	Toplam
Çok İyi	N	23	10	1	12	0	0	46
	%	50,0	21,7	2,2	26,1	,0	,0	100,0
İyi	N	131	79	3	28	0	2	243
	%	53,9	32,5	1,2	11,5	,0	,8	100,0
Orta	N	107	75	4	38	0	0	224
	%	47,8	33,5	1,8	17,0	,0	,0	100,0
Zayıf	N	20	20	7	11	1	0	59
	%	33,9	33,9	11,9	18,6	1,7	,0	100,0
Çok Zayıf	N	2	2	1	2	1	0	8
	%	25,0	25,0	12,5	25,0	12,5	,0	100,0
Toplam	N	283	186	16	91	2	2	580
	%	48,8	32,1	2,8	15,7	,3	,3	100,0
Chi-Square 0,018 <0.05								

Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissedilen duygular arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-49'daki verilere baktığımızda, deneklerin dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, ankete katılanlardan dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerin % 50'si Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 26,1'i derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade ederken, % 21,7'si Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını belirtmektedir. Dini bilgi düzeyinin iyi olduğunu belirtenlerin % 53,9'u Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 32,5'i Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmektedir. Dini bilgi düzeyinin orta olduğunu belirtenlerin % 47,8'i Kur'ân okurken, dinlerken içinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, % 33,5'i Kur'ân okurken, dinlerken kalbinin titrediğini ve gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Dini bilgi düzeyinin zayıf olduğunu belirtenlerin ise % 33,9'u Kur'ân okurken veya dinlerken içlerinin ferahladığını ve

sevinç duyduklarını, zaman zaman da kalplerinin titrediğini, için için ağladıklarını ifade etmişlerdir. Dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerin ise % 75'i Kur'ân okurken veya dinlerken içlerinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, zaman zaman kalplerinin titrediğini, için için ağladıklarını ve bazen de gözlerinin nemlenerek gözyaşlarına hâkim olamadıklarını veya derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir.

4.5. DENEKLERLE İLGİLİ BULGULARIN İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARI BELİRLEME KONUSUNDA EN ÇOK ETKİLENDİKLERİ ÂYET TÜRLERİYLE İLİŞKİSİ

4.5.1. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

4.5.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 50. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

CİNSİYET DURUMU		KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ AZAP ve CEZA ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
Kadın	N	133	90	5	2	-	230
	%	57,8	39,1	2,2	,9	-	100,0
Erkek	N	165	161	24	0	-	350
	%	47,1	46,0	6,9	,0	-	100,0
Toplam	N	298	251	29	2	-	580
	%	51,4	43,3	5,0	,3	-	100,0
Chi-Square 0,008 <0.05							

Tablo-50'de deneklerin cinsiyet değişkeni ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme arasındaki ilişki durumları araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet değişkeniyle Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden kadınların % 57,8'i çok etkilenmekte, % 39,1'i etkilenmekte, % 2,2'si

biraz etkilendikleri görülmektedir. Erkeklerin ise % 47,1'i çok etkilenmekte, % 46'sı etkilenmekte, % 6,9'u biraz etkilendikleri görülmektedir.

4.5.1.2. Yaş Değişkeni İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 51. Deneklerin, Yaş Durumu İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

YAŞ DURUMU		KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ AZAP ve CEZA ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
17-20	N	17	15	2	0	-	34
	%	50,0	44,1	5,9	,0	-	100,0
21-30	N	68	42	3	1	-	114
	%	59,6	36,8	2,6	,9	-	100,0
31-40	N	75	45	5	1	-	126
	%	59,5	35,7	4,0	,8	-	100,0
41-50	N	62	54	4	0	-	120
	%	51,7	45,0	3,3	,0	-	100,0
51-60	N	60	63	9	0	-	132
	%	45,5	47,7	6,8	,0	-	100,0
61 ve yukarısı	N	16	32	6	0	-	54
	%	29,6	59,3	11,1	,0	-	100,0
Toplam	N	298	251	29	2	-	580
	%	51,4	43,3	5,0	,3	-	100,0
Chi-Square 0,001 <0.05							

Deneklerin içinde bulundukları gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkinin araştırıldığı Tablo-51'de, gelişim dönemi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden 17-20 yaş grubunda bulunan deneklerin % 50'si çok etkilenmekte, % 44,1'i etkilenmekte; 21-30 yaş grubunda bulunanların ise % 59,6'sı çok etkilenmekte, % 36,8'i etkilendiklerini ifade etmektedir. 31-40 yaş arası deneklerin

% 59,5'i çok etkilenmekte, % 35,7'si etkilenmekte; 41-50 yaş arası deneklerin 51,7'si çok etkilenmekte, % 45'i etkilendiğini belirtmektedir. 51-60 yaş grubundaki deneklerin % 47,7'si etkilenmekte, % 45,5'i çok etkilenmekte; 61 yaş üstü deneklerin % 59,3'ü bu tür âyetlerin kendilerini etkilendiğini, % 29,6'sı çok etkilendiğini, % 11,1'i biraz etkilediğini belirtmektedir.

4.5.1.3. Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 52. Deneklerin, Eğitim Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ		KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ AZAP ve CEZA ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
Hiç Okula Gitmemiş	N	13	9	5	0	-	27
	%	48,1	33,3	18,5	,0	-	100,0
İlkokul Mezunu	N	129	101	9	2	-	241
	%	53,5	41,9	3,7	,8	-	100,0
Ortaokul Mezunu	N	38	27	6	0	-	71
	%	53,5	38,0	8,5	,0	-	100,0
Lise ve Dengi Okul Mezunu	N	70	68	7	0	-	145
	%	48,3	46,9	4,8	,0	-	100,0
Ön lisans Mezunu	N	22	17	2	0	-	41
	%	53,7	41,5	4,9	,0	-	100,0
Lisans Mezunu	N	26	29	0	0	-	55
	%	47,3	52,7	,0	,0	-	100,0
Toplam	N	298	251	29	2	-	580
	%	51,4	43,3	5,0	,3	-	100,0
Chi-Square 0,819 >0.05							

Tablo-52'de deneklerin, eğitim düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin öğrenim düzeyleriyle Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Yukarıda görüldüğü üzere, Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden hiç okula gitmemiş olanların % 48,1'i çok etkilenmekte, % 33,3'ü ise bu tür âyetlerden sadece etkilendikleri görülmektedir. İlkokul mezunu olanların % 53,5'i bu tür âyetlerden çok etkilenmekte, % 41,9'u etkilenmekte; Ortaokul mezunu olanların % 53,5'i çok etkilenmekte, % 38'i etkilenmektedir. Lise ve dengi okul mezunu olanların % 48,3'ü bu tür âyetlerin kendilerini çok etkilediğini, % 46,9'u etkilediğini belirtirken; Ön lisans mezunu olanların % 53,7'si çok etkilediğini, % 41,5'i etkilediğini ifade etmektedir. Lisans mezunu olanların % 52,7'si bu tür âyetlerden etkilendiklerini, % 47,3'ü çok etkilendiklerini belirtmektedir.

4.5.1.4. Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 53. Deneklerin, Dindarlık Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNDARLIK DÜZEYİ		KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ AZAP ve CEZA ÂYETLERİNDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
Çok Dindarım	N	43	12	0	1	-	56
	%	76,8	21,4	,0	1,8	-	100,0
Dindarım	N	227	204	18	0	-	449
	%	50,6	45,4	4,0	,0	-	100,0
Biraz Dindarım	N	28	35	11	1	-	75
	%	37,3	46,7	14,7	1,3	-	100,0
Toplam	N	298	251	29	2	-	580
	%	51,4	43,3	5,0	,3	-	100,0
Chi-Square 0,000 <0.05							

Dindarlık durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-53'deki verilere baktığımızda, deneklerin dindarlık durumu ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden çok dindar olduğunu belirten deneklerin % 76,8'i çok etkilenmekte, % 21,4'ü bu tür âyetlerden etkilendikleri görülmektedir. Sadece dindarım diyenlerin % 50,6'sı bu tür âyetlerden çok etkilenmekte, % 45,4'ü etkilenmektedir. Ankete katılan ve biraz dindar olduklarını belirtenlerin % 46,7'si bu tür âyetlerden etkilediklerini, % 37,3'ü ise çok etkilendiğini ifade etmektedir.

Dindarlar, dinlerinin kutsal kitaplarından etkilenirler. Bu beklenen bir sonuçtur. Dindarların Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerinden oldukça yüksek bir oranının etkilendiğini söyleyebiliriz. Bu tür âyetlerin kendilerini uyardığını düşünmektedirler. Bu tür âyetler dindarlarda ahirette azap ve cezanın olduğu düşüncesini beslemektedir. Neticede bu tür âyetler inananların duygu ve düşüncelerini etkilemekte ve onları yönlendirmektedir.

4.5.1.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 54. Deneklerin, Dini Bilgi Düzeyleri İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Azap ve Ceza Âyetlerinden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

Dini bilgi düzeyi ile Kur’ân-ı Kerîm’deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-54’deki verilere baktığımızda, deneklerin dini bilgi düzeyleri ile Kur’ân-ı Kerîm’deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, ankete katılanlardan dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerin % 84,8'i Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerin kendilerini çok etkilediğini, % 15,2'si etkilendiğini ifade etmektedir. Dini bilgi düzeyinin iyi olduğunu belirtenlerin % 60,1'i bu tür âyetlerin kendilerini çok etkilediğini, % 37,9'u etkilendiğini belirtmektedir. Dini bilgi düzeyi orta olanların % 53,1'i Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerin kendilerini etkilediğini, % 43,8'i ise çok etkilediğini; Dini bilgi düzeyinin zayıf olduğunu belirtenlerin % 50,8'i bu tür âyetlerin kendilerini etkilediğini belirtmektedir. Dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerin ise % 37,5'i bu tür âyetlerden biraz etkilendiklerini, % 12,5'i ise çok etkilendiklerini belirtmektedir.

4.5.2. Deneklerin Kişisel Özellikleri İle Kur'ân-ı Kerim'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki

4.5.2.1. Cinsiyet Değişkeni İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 55. Deneklerin, Cinsiyet Durumu İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet Ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

Tablo-55’de deneklerin cinsiyet değişkeni ile Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet durumlarıyla Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden kadınların % 52,2’si çok etkilenmekte, % 45,7’si etkilememekte, % 1,3’ü ise biraz etkilenmektedir. Kur’ân’daki bu tür âyetlerinden erkeklerin % 51,7’si etkilenmekte, % 39,7’si ise çok etkilenmekte, % 8,6’sı biraz etkilendikleri görülmektedir.

4.5.2.2. Yaş Değişkeni İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 56. Deneklerin, Yaş Durumu İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

YAŞ DURUMU		KUR’ÂN-I KERÎM’DEKİ NİMET ve MÜKÂFAT VAAD EDEN AYETLERDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
17-20	N	14	18	2	0	-	34
	%	41,2	52,9	5,9	,0	-	100,0
21-30	N	60	50	3	1	-	114
	%	52,6	43,9	2,6	,9	-	100,0
31-40	N	60	58	7	1	-	126
	%	47,6	46,0	5,6	,8	-	100,0
41-50	N	56	60	4	0	-	120
	%	46,7	50,0	3,3	,0	-	100,0
51-60	N	54	67	11	0	-	132
	%	40,9	50,8	8,3	,0	-	100,0
61 ve yukarısı	N	15	33	6	0	-	54
	%	27,8	61,1	11,1	,0	-	100,0
Toplam	N	259	286	33	2	-	580
	%	44,7	49,3	5,7	,3	-	100,0
Chi-Square 0,010 <0.05							

Deneklerin içinde bulundukları gelişim dönemi ile Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki

ilişkinin araştırıldığı Tablo-56’da, gelişim dönemi ile Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki verilere göre, Kur’ân-ı Kerîm’deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden 17-20 yaş grubunda bulunan deneklerin % 52,9’u etkilenmekte, % 41,2’si çok etkilenmekte; 21-30 yaş grubunda bulunanların ise % 52,6’sı çok etkilenmekte, % 43,9’u etkilendiklerini belirtmektedir. 31-40 yaş arası deneklerin % 47,6’sı çok etkilenmekte, % 46’sı etkilenmekte; 41-50 yaş arası deneklerin % 50’si etkilenmekte, % 46,7’si çok etkilendiklerini ifade etmişlerdir. 51-60 yaş grubundaki deneklerin % 50,8’i etkilenmekte, % 40,9’u çok etkilenmekte; 61 yaş üstü deneklerin % 61,1’i etkilenmekte, % 27,8’i çok etkilenmekte, % 11,1’i ise biraz etkilendiklerini belirtmektedir.

4.5.2.3. Eğitim Düzeyi İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 57. Deneklerin, Eğitim Düzeyi İle Kur’ân-ı Kerîm’deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

EĞİTİM DÜZEYİ		KUR’ÂN-I KERÎM’DEKİ NİMET ve MÜKÂFAT VAAD EDEN AYETLERDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
Hiç Okula Gitmemiş	N	10	11	6	0	-	27
	%	37,0	40,7	22,2	,0	-	100,0
İlkokul Mezunu	N	112	117	10	2	-	241
	%	46,5	48,5	4,1	,8	-	100,0
Ortaokul Mezunu	N	28	37	6	0	-	71
	%	39,4	52,1	8,5	,0	-	100,0
Lise ve Dengi Okul Mezunu	N	61	77	7	0	-	145
	%	42,1	53,1	4,8	,0	-	100,0
Ön lisans Mezunu	N	21	16	4	0	-	41
	%	51,2	39,0	9,8	,0	-	100,0
Lisans Mezunu	N	27	28	0	0	-	55
	%	49,1	50,9	,0	,0	-	100,0
Toplam	N	259	286	33	2	-	580

Dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-58'deki verilere baktığımızda, deneklerin dindarlık düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki verilere baktığımızda, Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden çok dindar olduğunu belirten deneklerin % 71,4'ü çok etkilenmekte, % 26,8'i etkilendikleri görülmektedir. Sadece dindarım diyenlerin % 51,7'si bu tür âyetlerden etkilenmekte, % 43,4'ü çok etkilenmekte; biraz dindar olduklarını belirtenlerin % 52,'si Kur'ân'daki bu tür âyetlerden etkilenmekte, % 32'si çok etkilenmekte, % 14,7'si ise biraz etkilendiklerini belirtmektedir.

4.5.2.5. Dini Bilgi Düzeyi İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Arasındaki İlişki

Tablo 59. Deneklerin, Dini Bilgi Düzeyleri İle Kur'ân-ı Kerîm'deki Nimet ve Mükâfat Vaad Eden Âyetlerden Etkilenme Durumları Arasındaki İlişkiye Göre Dağılımı

DİNİ BİLGİ DÜZEYİ		KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ NİMET ve MÜKÂFAT VAAD EDEN AYETLERDEN ETKİLENME DURUMLARI					
		Çok etkilenirim	Etkilenirim	Biraz etkilenirim	Etkilenmem	Hiç etkilenmem	Toplam
Çok İyi	N	36	8	2	0	-	46
	%	78,3	17,4	4,3	,0	-	100,0
İyi	N	122	119	1	1	-	243
	%	50,2	49,0	,4	,4	-	100,0
Orta	N	88	126	10	0	-	224
	%	39,3	56,3	4,5	,0	-	100,0
Zayıf	N	13	30	16	0	-	59
	%	22,0	50,8	27,1	,0	-	100,0
Çok Zayıf	N	0	3	4	1	-	8
	%	,0	37,5	50,0	12,5	-	100,0
Toplam	N	259	286	33	2	-	580
	%	44,7	49,3	5,7	,3	-	100,0

Chi-Square 0,000 <0.05

Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo-59'daki verilere baktığımızda, deneklerin dini bilgi düzeyleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme durumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre, ankete katılanlardan dini bilgi düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenlerin % 78,3'ü Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerin kendilerini çok etkilediğini, % 17,4'ü bu tür âyetlerin kendilerini etkilediğini belirtmektedir. Dini bilgi düzeyinin iyi olduğunu belirtenlerin % 50,2'si bu tür âyetlerin kendilerini çok etkilediğini, % 49'u etkilediğini belirtmektedir. Dini bilgi düzeyi orta olanların % 56,3'ü bu tür âyetlerin kendilerini etkilediğini, % 39,3'ü çok etkilediğini ifade etmektedir. Dini bilgi düzeyinin zayıf olduğunu belirtenlerin % 50,8'i etkilediğini, % 27,1'i biraz etkilediğini, % 22'si çok etkilediğini belirtmektedir. Dini bilgi düzeyinin çok zayıf olduğunu belirtenlerin ise % 50'si bu tür âyetlerin kendilerini çok etkilemediğini, biraz etkilediğini ifade etmektedir.

4.6. BELLİ ÂYET VEYA SÛRELERLE İLGİLİ OLARAK YAŞANAN ÖZEL ETKİLENME TECRÜBELERİ

4.6.1. En Çok Etkilenilen ve Hayata Yön Veren Âyet veya Sûreler

Tablo 60. Deneklerin, Kur'ân-ı Kerîm'de En Çok Etkilendikleri ve Hayatlarına Yön Veren Âyet veya Sûrelere Göre Dağılımı

EN ÇOK ETKİLENİLEN ve HAYATA YÖN VEREN ÂYET veya SÛRELER	N	%
Evet	263	45,3
Hayır	317	54,7
Toplam	580	100,0

Tablo-60'da deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'den mana olarak en çok etkilendikleri ve hayatlarına yön veren âyet veya sûrelere göre dağılımı görülmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in kendilerine her konuda yol göstermek üzere gönderilmiş ilahi bir kelim olduğu samimiyetle inanan insanların, içinde bulundukları olumlu olumsuz şartların da etkisiyle Kur'ân'ın bazı âyet ya da âyetleriyle ilgili birtakım tecrübeler yaşamış olmaları tabiidir. Ancak bu tür yaşantılar daha ziyade âyetlerin mana içerikleriyle ilgilidir. Dindarların, Kur'ân'dan özellikle etkilendikleri ve hayatlarına yön veren âyet ya da sûreler olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

Nitekim anketimize katılanlara, “Kur'ân-ı Kerîm'de sizi en çok etkileyen ve hayatınıza yön veren herhangi bir âyet veya sûre var mı? Varsa hangileridir?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların % 45,3'ü bu soruya evet, % 54,7'si ise hayır şeklinde cevap vermişlerdir. Bu konuda açıklayıcı bilgi verenler, daha ziyade Kur'ân'daki sûre veya âyetlerden etkilenecek dini değişim, dine dönüş tecrübesi yaşamış olanlardır. Herhangi bir etkilenme yaşamayanlar ise hayır cevabı vermekle yetinmişler veya bu sorunun cevabına hiçbir şey yazmayarak onu boş bırakmışlardır. Bizler burada özel olarak bir âyet ya da sûreden etkilenmeden bahsediyoruz. Deneklerdeki % 45,3'lük olumlu etkilenme oranının, bizim “Bazı dindarların hayatlarına yön verecek derecede Kur'ân-ı Kerîm'de mana olarak

etkilendikleri âyet ya da sûreler vardır.” şeklindeki temel hipotezimizi doğruladığını düşünmekteyiz.

Deneklerin % 45,3’ü, Kur’ân-ı Kerîm’de etkilendikleri hususi âyet ve sûrelerin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda verilen cevaplara baktığımızda deneklerden olumlu yönde değişim yaşayanların hepsi için ‘dine dönüş, dini değişim’ yaşamışlardır diyemeyiz. Elbette bunların içinde tevbe, dini değişim, dine dönüş yaşayanlar da vardır. Ancak biz bunların çoğunun ifadelerini dine dönüş, ihtida veya hidayetden çok, dine yönelme, dini yaşantılarına çeki düzen verme, inançlarda güçlenme, ibadette devamlılık sağlama, kötü alışkanlıklardan vazgeçme, dini duygularda coşkunluk yaşama, karşılaşılan sorunlarla başa çıkma veya olaylara anlam yükleme konusunda Kur’ân-ı Kerîm’e (âyet veya sûrelere) başvurma olarak değerlendirmekteyiz. Bu da, onların Kur’ân’dan etkilenme derecelerinin veya boyutlarının farklı olduğu anlamına gelmektedir.

Deneklerin Kur’ân’daki âyet ya da sûrelerden etkilenmelerini zihinsel, duygusal ve davranışsal boyutları arasında değiştiğini söyleyebiliriz. Kur’ân’daki herhangi bir âyet ya da sûreden etkilenerek kişinin dini duygularında ve düşüncelerinde herhangi bir uyanma veya değişme olabilir. Dinin haram ve günah saydığı davranışları terk ederek emir ve teşvik ettiği davranışlara yönelme olabilir. Kur’ân’ın istediği istikamette tutumlar takınması veya edinilmiş tutumlarını Kur’ân’ın emir ve yasakları doğrultusunda değiştirmesi veya bir bütün olarak hayat felsefesini veya hayatının gidişatını değiştirmesi gibi benzer pek çok değişimler de Kur’ân’dan etkilenmeyle ilişkili olabilir.

Deneklerden Kur’ân’daki âyet ya da sûrelerden etkilenme konusunda olumlu yönde her hangi bir değişim yaşayıp yaşamadığını ifade etmeyenler olduğu gibi, bu konuda: *‘Kur’ân’ın tamamından etkileniyorum.’*, *‘Kur’ân’dan etkilenmemek mümkün değil.’*, *‘Kur’ân’dan etkilenme konusunda hayatımda yaşadığım çok özel bir durum olmadı.’*, *‘Kur’ân’ın bütün âyet -sûrelerinden etkilenirim.’*, *‘Etkilenmeyi şu anda sözlerle anlatmam mümkün değil; o çok özel bir durumdur, o Rabbimle benim aramdadır.’* şeklinde ifadeler kullananlar da olmuştur.

Deneklerden Kur’ân’dan etkilenme konusunda özel olarak hikâyelerini anlatanlar olduğu gibi, sadece Kur’ân’daki etkilendikleri âyetleri veya sûre

isimlerini yazanlar da bulunmaktadır. Kur'ân'dan etkilenme konusunda deneklerin çoğunluğu: *'İhlâs, Fatiha, Yasin, Felak, Nas, Asr, Fil, Maun, Kafirun, Zilzal, Kadir, İnşirah, Kıyame, Yusuf, Mülk, Rahman, Vakıa, Nur, Nisa, Ahzap, Hucurat, Meryem, Nebe, Alak vb.'* gibi sûrelerin isimlerini yazarken, bazıları da *'Bakara sûresinin son âyetleri, Haşr sûresinin son âyetleri, Âyet-el Kürsi, Ahzap-Nur sûrelerindeki tesettür âyetleri...'* gibi âyetleri yazmışlardır. Yine deneklerden bazıları *'tefekkür âyetleri, ilimle ilgili âyetler, gıybetle ilgili ayet, bilimsel konulardaki âyetler, peygamber kıssalarına dair ayetler, ahiret, cennet, cehennemle ilgili âyetler, kıyametle ilgili âyetlerin...'* kendilerini daha çok etkilediğini beyan edenler de olmuştur. Yine deneklerden bazıları *'Sûrelerin başında bulunan huruf-u mukattaalardan', 'Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan, musikisinden', 'Rahman, Vakıa, Yasin sûrelerinin okunuşundan'* etkilendiklerini ifade edenler de vardır.

Kişinin okuduğu Kur'ân âyetlerinin manalarından etkilenmesi, onun anlamını bilmesi ve bu mana üzerinde yoğunlaşmasıyla mümkündür. Bu tarz okuma ya da dinlemede dindar insan, Kur'ân-ı Kerîm'in kendisine hitap ettiğinin bilincindedir. O, adeta ilahî mesaj Kur'ân vasıtasıyla Rabbi ile iletişim halindedir. Kur'ân'ı böyle okuyan bir mümin, her âyetten farklı mesajların ruhunu sarıp sarmaladığını hissedebilir. Nitekim Kur'ân âyetlerinin pek çoğu, muhatabı olan insanı derinden etkileyecek anlam derinliklerine sahiptir.

Dindarların Kur'ân'daki hangi âyet ya da âyetlerin manasından etkileneceği, onun ilgileri, istekleri, beklentileri, kaygıları, o an içinde bulunduğu ruh hali, cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, dindarlık düzeyi, dini bilgi düzeyi vb. pek çok faktöre bağlı olabilir. Sözgelimi giyim kuşam olarak dini ölçülere uymadığı için içten içe suçluluk ve günahkârlık duygusunun etkisinde kalan bir bayan, tesettür âyetinden özel olarak etkilenirken; çok gıybet eden ama vicdanen rahat olmayan biri de gıybetle ilgili ayetten özellikle etkilenebilir.

Deneklerin Kur'ân'daki âyet veya sûrelerle ilgili olarak yaşadıkları özel etkilenmenin onların yaşantılarında meydana getirdiği değişimleri şu başlıklar altında değerlendirebiliriz:

4.6.2. İnançlarda Güçlenme

Kur'ânî mesajın ilk ve en önemli amacı, imanî hakikatleri bildirmek ve hak dinin inanç esaslarını kalplere yerleştirmektir. Binaenaleyh onu okuyanlarda inanç olarak bir değişimin yaşanması tabii ve gereklidir.

İnanç ve kanaatler, davranışların iç dünyamızdaki kökleridir. İnançlar ve tutumlar, bireyin birçok önemli fonksiyonlarına hizmet eder. Bu sebeple inanç, kanaat ve tutumların davranışlarla olan münasebeti önemlidir.²⁸⁰ Bireylerin tutum ve davranış olarak değişimleri için, önce bilgi, inanç ve kanaatlerinin değişmesi gerekir.²⁸¹

Kur'ân, bireyin inanma ihtiyacını doğru olarak karşılamak, ahlâkını güzelleştirmek, onu Yüce Yaratıcının nezdinde değerli kılan ibadetlerini usulüne uygun ve bilinçli olarak nasıl yerine getireceğini açıklamak ve sosyal ilişkilerini sağlıklı olarak yürütebilmesinin kurallarını öğretmek üzere indirilmiş bir kitaptır.²⁸²

Kur'ân-ı Kerîm incelendiğinde; inanma ihtiyacımızı doğru olarak karşılamanın kurallarını öğreten tevhit esasları, ilim öğrenmenin ve akli kullanarak araştırma yapmanın önemi, ibadetler, ahlâk kuralları, aileden başlayarak sosyal hayatın her kesitinde karşılaştığımız, insanlara karşı gösterilecek sevgi, saygı ve diyalogun boyutları, yer, gök ve ikisi arasındaki varlıkların yaratılışı ile ilgili bilimsel açıklamalar, geçmiş milletlerin ibret dolu hayat hikâyeleri, ölüm ve ölüm sonrası hayat ve daha pek çok konuda bizleri aydınlatıcı bilgilerin yer aldığı görülecektir.²⁸³

Özellikle her Müslümanın Kur'ân-ı Kerîm'in niçin indirildiği, günümüzde hangi amaçlarla okunduğu²⁸⁴ ve kendisinin de nasıl okuması gerektiği üzerinde

²⁸⁰ Şentürk, Habil, *İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği*, İz Yay., İstanbul, 2000, s. 33

²⁸¹ Certel, Hüseyin, *Suçlularda Dine Dönüş*, Nobel Yay., Ankara, 2009, s. 107

²⁸² Krş. Yılmaz, Hüseyin, “Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okumalıyız?”, Diyanet Avrupa Aylık Dergi-Haziran 2005, Ankara, 2005, S.74; Akpınar, Ali, *Kur'ân Niçin ve Nasıl Okunmalı?*, 2. Baskı, Uysal Kitabevi, Konya, 2000

²⁸³ Yılmaz, “Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okumalıyız”,

²⁸⁴ Günümüzde Kur'ân-ı Kerîm'in Müslümanlar tarafından genellikle hangi amaç ve niyetlerle okunduğuna dair geniş bilgi için bkz. Yılmaz, Hüseyin, “Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okumalıyız?”, Diyanet Avrupa Aylık Dergi-Haziran 2005, Ankara, 2005, S.74; Akpınar, Ali, *Kur'ân Niçin ve Nasıl Okunmalı?*, 2. Baskı, Uysal Kitabevi, Konya, 2000; Duman, M. Zeki, “Asr-ı Saadette ve Günümüzde Kur'ân'a Bakış Açısı, Kur'ân'ı Nasıl Anlamalıyız?” (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri), Abdülhamit Birişik (Ed.), KURAV Yayınları, Bursa, 1994; Duman, M. Zeki, *Nüzulünden Günümüze Kur'ân ve Müslümanlar Nasıl Okudular, Nasıl Okumalıyız?*, Fecr Yay.,

düşünmelidir. “(Bu Kur’ân), âyetlerini düşünsünler, tam akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz hayır ve bereketi bol bir kitaptır.”²⁸⁵ “Gerçekten bu Kur’ân, kendisine sıkıca tutunanları doğru yola iletir ve salih amellerde bulunan müminlere kendileri için muhakkak büyük bir mükâfat olduğunu da müjdeler.”²⁸⁶

Anketimize katılanlara Kur’ân hakkındaki inanç ve tutumlarını ölçmek amacıyla, “Kur’ân-ı Kerîm, Allah tarafından gönderilen ilahi kaynaklı bir kitap olup onun bozulmadan günümüze kadar ulaştığına ve hükümlerinin kıyamete kadar geçerli olduğuna inanıyorum.” yargı cümlesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Denekler tarafından verilen cevaplara baktığımızda bu konuda kesin ve kararlı bir fikrin oluştuğunu ve bu durumu da tutumlarına yansıttıkları görülmektedir. Yani deneklerin Kur’ân’ın hükmü konusunda kesin bir inanca ve kanaate sahip olduklarını söyleyebiliriz. Aynı şekilde deneklerin Kur’ân’a yönelik tutum ve telakkilerini öğrenmek amacıyla onlara, “Kur’ân-ı Kerîm’in itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemser, hayatımı bunlara göre düzenlemeye özen gösteririm.” şeklindeki yargı cümlesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu konuda da deneklerde kesin bir kanaatin ve tutumun oluştuğunu söyleyebiliriz. Yine benzer bir başka konuda deneklere, “Kur’ân-ı Kerîm çok saygı duyulması gereken kutsal bir kitap olmakla birlikte, emir ve yasakları günümüzde sosyal hayatımıza uygulanabilecek bir özellikte değildir.” şeklindeki olumsuz bir yargılamaya katılıp katılmadıkları sorulmuş ve bu konuda da deneklerin kesin ve kararlı bir tutum içinde oldukları görülmüştür.

Sonuç olarak, deneklerin inançlarında, düşüncelerinde ve kanaatlerinde Kur’ân konusunda bir kararlılık bulunduğunu söyleyebiliriz. Deneklerin Kur’ân’dan etkilenme sonucunda inanç, düşünce ve davranışlarında meydana gelen değişim durumlarının yüksek çıkmasında, değişik etkenlerin yanında Kur’ân’dan etkilenmenin de önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Deneklerin inanç, düşünce, tutum ve davranışlarını belirlemede Kur’ân’daki azap-ceza, nimet-mükâfat âyetlerinin birbirine yakın ölçüde etkili oldukları görülmektedir.

3. Baskı, Ankara, 2006; es-Savvaf, M. Mahmud, *Kur’ân’ı Anlamak ve Yaşamak* (Çev. Davud Ayduz), Işık Yay., İzmir, 2006; Bülbül, H., “Türkiye’de Kurana Yaklaşımlar”, 1. Kuran Haftası Kuran Sempozyumunda Sunulan Bildiri, (II. Oturum-4. Panelist), 03-05 Şubat, Fecr Yayınevi, Ankara, 1995

²⁸⁵ es-Sâd, 38/29

²⁸⁶ el- İsrâ, 17/ 9

Deneklerin Kur’ân hakkında olumlu inanç, düşünce, kanaat, dini tutum ve davranış içinde oldukları anlaşılmaktadır.

4.6.3. İbadetlere Başlama veya İbadette Devamlılık

Gerek toplumumuzda gerekse İslâm dininde dindar olmanın önemli bir göstergesi veya dindarlık kriteri, ibadetlere devam etmektir. Dini hayatın imandan sonra gelen önemli öğelerinden birisinin de ibadet olduğuna göre, böyle bir anlayış yanlış da değildir.²⁸⁷ Günümüzde dindarlığın ne olduğu konusunda zihinlerde canlanan çok çeşitli çağrışımlar içerisinde ibadetlere devam etmenin yeri ve değeri tartışılmaz bir önem ve önceliğe sahiptir.²⁸⁸ Çünkü dindarın inanç, duygu, düşünce ve ibadetleri bir bütünlük arz eder. Eğer kişide objektif olarak tezahür eden dini davranışlar, ibadetler bulunmazsa, onun dini hayatı, sübjektif duygu ve düşüncelerden, hülyalardan ibaret kalır.²⁸⁹

“İbadet, kişinin dini duygu, düşünce ve inancının davranış halindeki bir göstergesidir.”²⁹⁰ İbadetler dini inanın dış ifadesi olup, kişiyi yaratıcısına yöneltmektedir.²⁹¹ “İbadetler aynı zamanda kul ile Allah arasında kurulan bir haberleşme, iletişim, vuslat ya da diyalogdur.”²⁹² Allah’a yönelen dindar bir kişi için ibadet kavramının kapsamı çok geniştir. Allah’a kulluk ve O’na yaklaşma niyetiyle yapılan veya terk edilen her davranış ibadet kapsamına girmektedir. Bu çerçevede, İslâm’a göre ibadet ve kulluk sadece namaz, oruç, hac, zekât, kurban, sadaka veya çeşitli dualardan ibaret olmayıp, bir mümin için Yüce Allah’ın rızasını kazanmak amacıyla dünyevi her türlü güzel ve yararlı iş ve davranış içinde olması bir nevi ibadet olarak kabul edilmiştir. “En geniş manasıyla ele alındığında İslâm’da ibadet, hayatın her yönünü kuşattığı gibi, insanın maddi ve manevi tüm varlığına şamildir.”²⁹³

Kur’ân-ı Kerîm canlı ve cansız her varlığın Allah ile kulluk ilişkisi içerisinde olduğunu, fitri bir bağ ile Allah’a yöneldiğini bizlere haber vermekte;

²⁸⁷ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s.122

²⁸⁸ Yapıcı, Asım, *Ruh Sağlığı ve Din*, Karahan Kitabevi, Adana, 2007, s.33

²⁸⁹ Certel, Hüseyin, “*Dini Hayatta İbadetin Yeri ve Önemi*”, Dini Araştırmalar, Mayıs-Ağustos 1999, C. 2, S. 4, s. 210

²⁹⁰ Şentürk, *İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği*, s. 30

²⁹¹ Şentürk, *İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği*, s. 31

²⁹² Certel, “*Dini Hayatta İbadetin Yeri ve Önemi*”, s. 215

²⁹³ Certel, “*Dini Hayatta İbadetin Yeri ve Önemi*”, s. 212

göklerde ve yerde bulunan her şeyin kendi varlık ve ifade şekline uygun bir biçimde Allah'ı anmakta, ona boyun eğerek secde etmekte, dua ve ibadetle ona yaklaşmaya çalışmakta olduğunu haber vermektedir.²⁹⁴ Yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar, gökte uçan kuşlar vb. varlıklar, Allah'ın istediği şekilde ona ibadet ederler.²⁹⁵ Nitekim insanlar ve cinler de Allah'a ibadet etsinler diye yaratılmışlardır.²⁹⁶

Deneklerin Kur'ân'da etkilendikleri ve hayatlarına yön veren herhangi bir âyet veya sûrenin olup olmadığı sorusuna; Kur'ân'daki âyet veya sûrelerden mana olarak etkilenecek ibadete başlayanlar olduğu gibi ibadetlerinde devamlılık sağlayanlar da bulunmaktadır. Ankete katılan deneklerden bazılarının Kur'ân'daki âyet veya sûrelerden etkilenecek namaz, oruç, zekât, hac ve dua gibi ibadetlere yöneldikleri görülmektedir.

Ortaokul mezunu olan ve esnafılık yapan erkek bir denek samimi duygularını itirafla ibadetlerine önem vermesinde ve özen göstermesinde: *“Kur'ân'ın Ankebut Sûresindeki ‘...Namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alı kor; Allah'ı anmak en büyük şeydir! Allah yaptıklarınızı bilir.’”*²⁹⁷ âyetinin etkili olduğunu ifade etmektedir. Namazlarını kılarak Allah'ın kendisini kötülüklerden koruduğuna inanmaktadır.

“Türkiye’de inanç normlarına yüksek oranda bir katılım olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir.”²⁹⁸ Özellikle hac, oruç ile cuma ve bayram namazları Türk toplumunda ehemmiyet verilen ibadetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizdeki dini yapı içinde iman halinde yüksek oranda kabul edilen inanç esaslarının pratik olarak namaz ibadetiyle desteklenmesinde ve pekiştirilmesinde bir ihmal söz konusudur. Burada bir istikrarsızlık vardır. Aynı şekilde Kur'ân okumaya gösterilen ilginin de az olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir.

Ramazan orucu, İslâm'ın temel ibadetlerinden olup, dindarlar arasında kurban kesme ve cuma namazını kılma gibi beş vakit namaza nispetle yerine getirilmesine daha fazla önem verilen bir ibadettir. “İbadetlere devam etme,

²⁹⁴ er-Rad, 13/15; en-Nahl, 16/48, 49; el-İsra, 17/44; er-Rahman, 55/5,6

²⁹⁵ el-Hac, 22/18; en-Nur, 24/41

²⁹⁶ ez-Zariyat, 51/56

²⁹⁷ el-Ankebut, 29/45

²⁹⁸ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 302

dindarlığın ve dolayısıyla dine yönelişin bir göstergesi olmakta veya öyle algılanmaktadır.”²⁹⁹ Nitekim deneklerden bazıları Kur’ân’daki oruçla ilgili âyetlerden etkilenecek Ramazan orucu başta olmak üzere üç aylarda, kandil gecelerinde ve şevval ayında oruç tuttuklarını ifade edenler olmuştur. Onlar önceleri sadece Ramazan orucu tutarken, etkilenme sebebiyle bazı nafîle oruçları da tutmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda deneklerin manidar bulduğumuz bazı ifadelerini burada aynen naklediyoruz:

“...’Cinleri ve insanları ancak bana kulluk etmeleri için yaratmışımdır.’³⁰⁰ âyetinden etkilendim ve ibadetlerime özen göstermeye başladım...”

“...Kur’ân’daki namaz, zekât ve oruçla ilgili âyetlerden etkilenecek bu ibadetlerime daha fazla bir ehemmiyet vermeye başladım...”

“...Kur’ân’daki namaz, zekât, oruç vb. ibadetlerle ilgili âyetler ibadetlerimi yapmamda etkilidir...”

“...Kur’ân’daki namaz, zekât, oruç ile ilgili âyetlerden çok etkilenirim...”

Netice olarak, ibadetlerin yerine getirilmesi, inanan insanın ruhunu huzur ve sükûna erdirdiği gibi, ibadetlerin yerine getirilmeyişi ya da düzenli ve devamlı olarak yapılmayışı da, müminde iç huzursuzluğa sebep olmaktadır. İbadetlerini yerine getirmeyen kişi, inançlarıyla davranışları arasında uyum olmadığı için her şeyden önce kendi içinde bir uyumsuzluğu yaşar. Yani inançlarıyla davranışları arasında bir tutarsızlık meydana gelir. Bu durum ise, dindarda zamanla dini suçluluk ve günahkârlık duygusunun oluşmasını sağlar.³⁰¹

4.6.4. Kötü Alışkanlıklardan Vazgeçmek

Anketimize katılanlar arasında içki, kumar ve uyuşturucu gibi Kur’ân’ın yasakladığı kötü alışkanlıkların olmadığı görülmektedir. Ancak anketimize katılanlardan gıybet, alay etmek, iftira, dedi kodu, öfkelenme, kibirlenme, yalan söylemek gibi kötü davranışlardan uzak durmada Kur’ân’daki âyet veya sûrelerden etkilenecek bu tür davranışları terk edenler bulunmaktadır. Deneklerden bazıları

²⁹⁹ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s.124

³⁰⁰ ez-Zariyat, 51/56

³⁰¹ Certel, Hüseyin, *Neden Tasavvuf? (Tasavvufa Yönelişte Etkili Olan Psiko-Sosyal Faktörler)*, Akademik Araştırmalar, Erzurum, 1998, s. 38

Kur'ân'daki âyetlerden etkilenerak bu tür davranışları terk ettiklerini belirtmişlerdir.

Bu konuda lisans mezunu genç bir bayan denek, “Kur'ân-ı Kerîm'deki Hucurat Sûresi beni çok etkilemiştir. Bu sûredeki ilkeler benim hayatıma, düşüncelerime, duygularıma, davranışlarıma ve ikili ilişkilerime daima yön vermektedir. Bu sûreyi eskiden çok okumuştum ama bu son okuduğum gibi beni hiç düşündürmemişti ve etkilememişti. O an benim için yeni bir değişim başlamıştır desem abartmış olmam. Bu sayede kendimde pek çok kötü alışkanlığın var olduğunu fark ettim. Artık kendime bir çeki düzen vermeliydim ve kötü alışkanlıklarımı da terk etmeliydim...” şeklinde duygu ve düşüncelerini dile getirmektedir.

Lise mezunu sıkı dindar bir bayan denek Kur'ân-ı Kerîm'in kendi duygu ve düşünceleri üzerindeki etkisini şu ifadelerle dile getirmektedir: “Kursa gittiğimde Asr Sûresini öğrenmiştim. Bu sûrenin manalarını dinlemiştim. Bu sûrede bizlerin ders alması gereken konuların olduğunu öğrendim. Sabırlı olmak, insanlara faydalı olmak, Allah'a, peygambere inanmak gibi bizim için çok faydalı bilgiler vardı. İnsanlara hep iyilik yapmamız tavsiye ediliyordu. Kötülüklerden uzak durmam gerektiğine karar verdim...”

İlkokul mezunu ve ev hanımı olan bir bayan denek, “Düşüncelerimin ve davranışlarımda değişmesinde Kur'ân'daki iyiliğe sevk eden âyetler etkili olmuştur.’ Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.”³⁰² Dinimizin bu emri gereği, elimden geldiğince insanlara iyilik yapmaya çalışırım. Kimseye kötülük gelsin istemem. Kitabımız da zaten bize bunu emrediyor.” şeklinde duygu ve düşüncelerini ifade ediyor. Deneklerin özellikle etkilendikleri Kur'ân âyetleri konusunda yazdıkları ve manidar bulduğumuz bazı ifadelerini burada aynen aktarmak istiyoruz:

“...İnsanların birbiri hakkında kötü düşünmemesini öğütleyen âyetleri nefsimde bir uyarı olsun diye hep hatırımda tutmaya çalışırım. Yine kibir ve büyülenme hakkındaki âyetler adeta damarlarımı silkeler...”

³⁰² Zilzal, 99/7-8

“...Kur’ân okumasını yeni öğrendim. Bazı kötü davranışlarım var. Bunlardan kurtulmak istiyorum. Öğrendiğim kadarıyla da dinimiz bunları iyi görmüyor. Davranışlarıma çeki düzen vermek istiyorum...”

“...Biz kadınlar genelde dedikoduyu çok yaparız. Kursumuzdaki Hocamızdan gıybet etmenin çok büyük günah olduğunu öğrendik. Ben de Kur’ân’daki bu emre uymaya çalışıyorum...”

“...Üniversite mezunuyum. Şu anda görev yapmaktayım. Kur’ân’da beni en çok etkileyen Fecr Sûresindeki ‘Ey gönül huzuruna ermiş ruh (nefs)! Sen Rabbinden razı, O senden razı olarak dön Rabbine.’³⁰³ âyetleridir. İlk okuduğumda çok etkilenmiştim. Bütün hayatım bir sinema filmi gibi gözümün önünde akıp gitti. O an bu âyeti iliklerime kadar hissettim, düşündüm, düşündüm...”

“... Hucurat Sûresindeki gıybet ile ilgili âyetten etkilenirim...”

“...Duygu ve düşüncelerimde mümkün olduğunca Kur’ân’ın emirlerine yasaklarına uymaya özen gösteriyorum ve yasakladığı kötü şeylerden uzak dururum...”

4.6.5. Tutum ve Davranışlarda Değişim

Tutum konusu ile ilgili bilgi, inanç ve kanaatler değiştiğinde, tutumlar da değişmektedir. Tutumlar insan davranışlarını belirleyen en önemli iç faktörlerdir. İnsanların davranışlarını önceden kestirebilmek için, onların tutumlarını bilmek gerekir. İnsanların davranışlarını belli bir istikamette yönlendirebilmek için de, önce onların tutumlarını değiştirmek gerekir.³⁰⁴

Bir tutumun zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç temel ögesi vardır. Tutumların temel öğelerinden biri olan zihinsel unsur, bilgi, kanaat ve inançlardan oluşmaktadır. Tutumun duygusal unsuru ise, kişinin tutum konusunu arzu edilen veya arzulanmayan sonuçlarla ilişkilendirmesi sonucu geliştirdiği duygulardır. Duygusal unsuru ağır basan bir tutumun değişmesi oldukça zordur ve davranışı yönlendirme gücü de fazladır. Tutumun davranışsal unsuru ise, tutumla ilgili olumlu veya olumsuz her türlü davranışa hazır olma durumudur.³⁰⁵

³⁰³ el-Fecr, 89/27,28

³⁰⁴ Certel, *Din Psikolojisi*, s. 84

³⁰⁵ Certel, *Din Psikolojisi*, s. 144

Mesela Kur'ân-ı Kerîm'in insana huzur ve mutluluk verdiğiğine inanan bir dindar Kur'ân hakkında olumlu bir tutuma sahiptir. Kur'ân'la ilgili olumlu tutuma sahip olan bir dindar Kur'ân'daki emir ve yasakların ona bu dünyada ve ahirette huzur ve mutluluk verdiğiğine inanması; buna yönelik olumlu duygular beslemesi; davranış olarak da Kur'ân'ın emrettiklerini yapması yasakladıklarından da kaçınması onun tutumlarında bir tutarlılık olduğunu gösterir.

“Kur'ân-ı Kerîm'in itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemser, hayatımı bunlara göre düzenlerim” diyen emekli ve yaşlı, sıkı dindar olduğunu beyan eden bir erkek denek, Kur'ân'dan etkilenme konusundaki samimi duygularını ve düşüncelerini, *“Kur'ân bizim kutsal kitabımızdır. O, bizim rehberimizdir. Bu dünyada ve öbür dünyada kurtuluş sadece ve sadece ona uymakla olacaktır. Kur'ân benim her türlü duygu, düşünce ve davranışımı etkilemektedir ve yön vermektedir. Hayatımda aldığım tüm kararlarımda Kur'ân merkezdedir. Siyasi, iktisadi, sosyal, dünyevi olsun uhrevi olsun her şeyimi onun emirleri doğrultusunda yapmaya gayret ederim. Ben Kur'ân'ın her bir âyetini ve sûresini önemsiyorum. Bu konuda bir ayırım yapamıyorum...”* şeklindeki ifadelerle dile getirmektedir.

Esnaflık yapan sıkı dindar bir başka erkek denek samimi duygularını şu şekilde ifade etmektedir: *“Kur'ân'ı yaşayan kişi haksız kazanç sağlamaz. Özellikle de toplumlar için en büyük felaket sebeplerinden biri olan ve insanın insanı sömürmesi esasına dayanan faize-ribaya kesinlikle bulaşmamalıdır. Ben Kur'ân'daki faizi yasaklayan, 'Ey İnananlar! Kat kat katlayarak faiz yemeyin...’³⁰⁶ anlamındaki âyetinden dolayı ondan uzak durmaktayım. Faizin haram olduğuna inanmaktayım. Bu illete bu güne kadar bulaşmadım...”*

Mesela 30'lu yaşlarda, memur olan ve fırsat buldukça Kur'ân okuduğunu belirten bayan bir denek ise yaşadığı duyguları şu şekilde ifade etmektedir: *“Kur'ân'ın biz kadınlardan bahsetmesi beni çok etkilemektedir. Örneğin Nisa, Meryem Sûreleri gibi. Demek ki Rabbim bizlere gerçekten de çok değer vermektedir. Bu benim için çok büyük bir mutluluk ve sevinç kaynağıdır. Kadın olarak benden bahsetmesi, benim ona daha fazla yakın olmama sebep olmuştur. Benim düşüncelerimin değişmesine neden olmuştur.”*

³⁰⁶ Al-i İmran, 3/130

Bireyin hayatını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu, etkisinde kaldığı, gelişmesini olumlu veya olumsuz yönde etkileyen çevre faktörü;³⁰⁷ dini duygu, düşünce ve tutumların doğup gelişmesinde de en önemli faktördür.³⁰⁸ Bunlar resmi olan ve olmayan eğitim kurumları, aile, arkadaş çevresi, komşular, akrabalar, kitap, gazete ve iletişim araçları birer çevre faktörüdür. Aynı zamanda bu çevre faktörleri birer bilgi edinme kaynağıdır.³⁰⁹ Yapılan araştırmalar din eğitimi veren en işlevsel kurumların aile ve cami olduğunu göstermektedir. Türkiye’de din eğitimi konusunda aile ve caminin merkezi bir role sahip olduğu söylenebilir. Geleneksel yapının hâkim olduğu yörelerde cami, aile kurumunun önünde yer alırken anakentlere doğru bu yapı aile lehine değişmektedir.³¹⁰ Bu bağlamda camiler ile Kur’ân Kurslarını birer çevre faktörü olarak değerlendirebiliriz. Aynı zamanda kişilerin bu kaynaklardan edindikleri bilgiler onların tutumlarını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda Kur’ân da bir bilgi kaynağıdır. Öyleyse Kur’ân, bireyin inanç, düşünce, tutum ve davranışlarını etkilemektedir.

“Zira bireylerin tutum ve davranış olarak değişimleri için, önce bilgi, inanç ve kanaatlerinin değişmesi gerekir. İnsanda davranış değişikliği çok büyük bir oranda öğrenme sonucunda meydana gelmektedir. Doğal olarak bireyin dini ve ahlaki yaşantısında olumlu istikamette bir değişimin olabilmesi de kendisine sunulan dini eğitim ve öğretim hizmetine ve bundan istifade etme isteğine bağlıdır.”³¹¹

Deneklerin Kur’ân-ı Kerîm’le olan ilişkileri ve ona yönelik tutum ve telakkileri konusunda anketimize katılan deneklerin evlerinde Kur’ân-ı Kerîm bulundurmaları, Kur’ân okuma oranlarının yüksek çıkması, yine evlerinde Kur’ân meal-tefsir bulundurma oranının yüksek çıkması, onların bu konuda olumlu bir tutum içinde olduklarını gösterir.

Tüm bunların yanında şu durumu da göz ardı etmediğimizi ifade edelim: İnançlar, kanaatler, düşünceler, bilgiler, tutum ve değerler her zaman davranışlarla tam bir uyum içinde olmayabilir. Çünkü kişiyi inançlarıyla çelişen bir davranışa

³⁰⁷ Şentürk, Habil, *Eğitim Psikolojisi*, Tuğra Ofset, Isparta, 2003, s.17

³⁰⁸ Certel, *Din Psikolojisi*, s. 150

³⁰⁹ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, s. 44

³¹⁰ Aydınalp, “Türkiye’de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir”, s. 309

³¹¹ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s. 107

sevk eden motivler oldukça karmaşık veya önüne geçilemez derecede güçlü olabilir. Belki de kişinin inancı her zaman eyleme dönüşecek kadar da güçlü olmayabilir. Davranışı belirleyen pek çok iç ve dış etkenlerin olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Zira bireylerin tutum ve davranışlarının değişmesi için, öncelikle bilgi, inanç ve kanaatlerinin değişmesi gerektiğini unutmamak gerekir.³¹²

4.6.6. Kur'ân Okuma İsteği ve Amaçları

Kur'ân-ı Kerîm'e ilgi duyup onu öğrenmek, hem dindarlaşmanın, hem dine yönelişin, hem de din konusundaki bilgileri, onun ana kaynağından öğrenme arzusunun bir neticesidir.³¹³ Deneklerin dini bilgilerini artırma ve ibadetlere yönelme kapsamında değerlendirebileceğimiz davranışlarından biri, bilmeyenlerin Kur'ân okumasını öğrenmeleri, bilenlerin ise onu sık sık okumaları, hatim yapmalarıdır.

Bir dinin kutsal kitabına ilgi duyma, onu öğrenme, inceleme ve anlama çabası; kişinin o dine yönelmesinin ve dini bilinçlenme gayreti içinde olmasının tabii bir sonucudur. Kur'ân-ı Kerîm, ilahi bir mesaj ve dini bilgi kaynağı olmasının yanında, okunması ibadet olan bir kitaptır. Müslümanlar onu daha çok bu amaçla okumakta ve öğrenmektedirler.³¹⁴ Deneklerin Kur'ân okumasını bu çerçevede değerlendirebiliriz.

Gerek araştırmalar ve gerekse gözlemlerimiz gösteriyor ki, günümüzde Kur'ân-ı Kerîm halkımızın en çok okuduğu, ama en az anladığı bir kitap durumundadır. Müslüman Türk toplumunda neredeyse evinde Kur'ân bulunmayan kimse olmamasına rağmen, Kur'ân'ı anlayarak okuyanların oranı oldukça düşük düzeydedir.

Kur'ân'ın gönderiliş amacı ve insanlara ulaştırmak istediği mesaj ile toplumumuzun şu an içerisinde bulunduğu durum arasında bir mukayese yapıldığında; Kur'ân'ın daha ziyade anlaşılmadan okunduğunu ve onun sunduğu

³¹² Tutumun tanımı, özellikleri, oluşumu ve gelişimi, değişimi konularında daha geniş bilgi için bkz. Certel, *Din Psikolojisi*, s. 142-159; Krş. Uysal, *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*, s.28 vd.

³¹³ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s.121

³¹⁴ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s.121

bireysel ve sosyal hayatla ilgili mesajlarından yeterince faydalanılmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Anketimize katılanlardan bazıları Kur’ân okumasını önceden az çok bildiklerini ve zaman zaman da onu okuduklarını belirtirken; bazıları da Kur’ân okumasını belli bir yaştan sonra öğrendiklerini söylemişlerdir. Bayan deneklerin çoğunluğu, mahallelerindeki Kız Kur’ân Kurslarına gittiklerini ve orada öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

Yetişkin bir ev hanımı denek, *“Yasin Sûresinden çok etkilenirim. Her zaman onu okumaya özen gösteririm. İşimin kolay olması, rızkımın bol olması, kaza ve belalardan korunmak, ölmüşlerimin ruhlarına bağışlamak gibi değişik amaçlar için okurum. Aynı zamanda şifa niyetiyle de okurum...”* demektedir.

Evli ön lisan mezunu olan ve memurluk yapan bir bayan denek ise yaşadıklarını ve duygularını şöyle belirtmektedir: *“Ben bir kaza geçirmiştım. Ağlama nöbetlerine tutuldum. Psikologlara gittim. Neticede hayatımda bazı şeyleri ertelemekten kaynaklanan ölüm korkusu olduğunu öğrendim. Mahallemizdeki Kursu başladım. Burada Asr sûresini ve anlamını öğrendim. Bu benim için çok etkili oldu. Bu sûreyi her daim okudum ve Allah’a şükür şifa buldum. Bu sûreyi okuya okuya kendimi ve korkumu tedavi ettim...”*

Nitekim şifa niyetiyle de Kur’ân okuduğunu söyleyen evli sıkı bir dindar olan bayan denek duygularını, *“O gün biricik yavrum çok hastalanmıştı. Hastaneye götürecek imkânımız da yoktu. Yavrumun başında Kur’ân’dan Yasin Sûresini okudum, dualar ettim. Allahıma şükürler olsun yavrumun ateşli hali geçti ve şifa buldu. O zaman Kur’ân’ın bir şifa olduğunu anlamıştım...”* samimi bir şekilde böyle anlatmaktadır.

Benzer bir amaçla Kur’ân okuduğunu ifade eden lise mezunu orta yaşlardaki erkek bir denek duygularını anlatırken, *“Bir zaman vücudumda birtakım rahatsızlıklar, hastalıklar oluştu. Kur’ân’dan bildiğim şifa âyetlerini okudum. O zamanları hafızlığımı bitirmek üzereydım ve bitirdim. Bir müddet sonra hastalığım da şifa buldu. Şifa âyetleri ve Kur’ân’ın tamamını ezberlemiş olmam bana şifa oldu diye düşünüyorum...”* demektedir.

Ortaokul mezunu emekli yetişkin erkek bir denek hissettiklerini ve yaşadıklarını, “*Kur’ân’daki Yasin, Vakıa ve Kehf Sûrelerinden çok etkilenirim. Bu sûreleri okuduğum zaman evime bereket, huzur ve mutluluk geldiğine inanırım. Aynı zamanda bu sûrelerin faziletlerine de inanırım. Âcizane bunları defalarca yaşadım, tecrübe ettim...*” şeklinde ifade ederken, Kur’ân okumayı dini yaşantılarında meydana gelen olumlu bir dini değişim olarak değerlendirmektedirler.

Deneklerden bazıları ise Kur’ân okumasını bilmediklerini ve bugüne kadar da öğrenemediklerini; ancak Kur’ân’ın Türkçe Mealini en az bir iki defa okuduklarını ve bundan da çok etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Bu kişiler namazlarını kılabilen kadar namaz sûre ve dualarını küçüklüklerinde hocalardan kulaktan duyma yoluyla öğrendiklerini ve namazlarını da hala bu surelerle kıldıklarını söylemişlerdir. Deneklerden bazıları ise Kur’ân’ı anlamak amacıyla birden fazla meal-tefsir okuduklarını ifade etmişlerdir.

4.6.7. Dine İlginin Artması, Dine Yaklaşma ve Dini Bilgileri Artırma

Kişinin dine olan ilgisinin artması ve dine yaklaşması, öncelikle kendisindeki dini bilgi eksikliğinin farkına varmasıyla ilgilidir. Bu durum kişinin dini yaşantısında olumlu yönde bir değişim olarak da görülebilir. Ankete katılan deneklerin birçoğu kendilerini dini bilgi bakımından orta, zayıf ve yetersiz olarak görmektedir. Kur’ân okumasını bilmeyenler bunu bir eksiklik olarak görmektedirler. Denekler dini bilgi eksikliklerini genellikle camilerde verilen vaaz ve nasihatler ile TV’lerdeki dini programlar aracılığıyla telafi etmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Dinimizin ilk emri, ‘*Oku!*’ olmasına rağmen, toplumumuzda okuma alışkanlığının az olduğu görülmektedir. Anketimize katılanlar bunu özellikle vurgulamışlardır. Zaten bu durum Kur’ân meal-tefsirinin ne kadar az okunduğuyla da anlaşılmaktadır.

Dine duyulan ilginin artmasında, dindarlaşmanın kalitesinin artırılmasında, yetersiz ve zayıf olan dini bilgilerin geliştirilmesinde camilerin ve camilerde verilen vaazların önemli bir fonksiyonu vardır. Sağlıklı bir dindarlaşmanın yolu sağlam dini bilgiyle mümkündür. Sağlam dini bilgi de ancak doğru-güvenilir kaynaklardan elde edilebilir. Bu sebepten camilerimizin önemi çok büyüktür.

Camilerimizin zamanla sadece erkeklerin ibadet edebilecekleri mabetler haline dönüştürülmesi; kadınların camilerden ve cemaatten uzak kalmalarına, cemaatle kılınan namazın sevabından, sağlıklı, yeterli ve doğru dini bilgilerden mahrum kalma, sağlıklı ve bilinçli bir dindarlaşma gibi pek çok şeyden onları mahrum bırakmaktadır.³¹⁵ Bugün toplumumuzda çok az sayıda kadın cemaatin, Ramazan ayında teravih namazı kılmak ve eğer herhangi bir camide kadınlar için mukabele okunuyorsa, mukabele dinlemek için, bir de zaman zaman Diyanet görevlilerince verilen vaaz ve irşat hizmetlerinden yararlanmak üzere camilere gittikleri gözlenmektedir. Bunun dışında camiler, erkeklere hizmet veren ve fakat onların da cuma ve bayram namazları dışında pek uğramadıkları mabetler haline gelmiştir.³¹⁶

İlimle meşgul olan üniversite öğrencisi bir genç samimi duygularını şu şekilde dile getirmektedir: *“Kur’ân’daki ilim ile ilgili âyetler hep ilgimi çekmektedir. Özellikle de ilk emrin: ‘Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı pıhtılaşmış kandan (alak’tan) yarattı. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir.’³¹⁷ şeklindeki okumayla ilgili olması beni ilimle meşgul olmaya sevk etmektedir...”*

Emekli bir öğretmen olan 55 yaşlarındaki erkek bir denek ise, *“Cuma günleri hutbenin sonunda okunan ‘Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir.’³¹⁸ bu âyetin mealini hiç bilmiyordum ve anlamadan da dinliyordum. Ta ki mealini, anlamının açıklanmasıyla öğrendim. Bu âyetin mealini ilk defa o gün cuma namazında dinlediğimde çok etkilenmiştim. Ve hala o anı hatırlıyorum ve unutamıyorum. Aynı zamanda camilerimizde böyle bir uygulamanın yapılmış olmasından da ayrıca mutluluk duymaktayım.”* şeklinde düşüncelerini anlatmakta ve konuya farklı açıdan yaklaşmaktadır. Namaz öncesi veya sonrası Kur’ân’dan okunan âyetlerin meal-tefsirinin yapılması, cemaatin bilinçlenmesi açısından önemli faydalarının olacağı diğer bazı denekler tarafından da ifade edilmektedir.

³¹⁵ Certel, “Kadınlar Camiden Niçin Dışlandı?”, s. 46

³¹⁶ Certel, “Kadınlar Camiden Niçin Dışlandı?”, s.47

³¹⁷ el-Alak, 96/1-5

³¹⁸ en-Nahl, 16/90

Kız Kur'ân Kursuna devam eden maddi durumunun iyi olduğunu belirten genç bir bayan duygularını şu ifadelerle dile getirmektedir: *“Tebbet Sûresinde anlatılan hikâyeyi kursta hocamızdan dinlemiştim ve çok etkilendim. Ne kadar malın mülkün de olsa yalanmış. Hiç kimse öbür tarafa götüremiyor...”*

Deneklerin kendilerindeki dini bilgi eksikliğinin farkına varmış olmaları önemli bir gelişmedir. Bu durum onları dinlerini öğrenmeye, eksikliklerini tamamlamaya ve dinlerini yaşamaya yönlendiren önemli bir motiv olarak değerlendirilebilir. İnsanın kendisinde bir şeyin eksikliğini hissetmesi, onun bir ihtiyaç olduğunu gösterir ve bu ihtiyaç da önemli bir motividir.³¹⁹ Deneklerin özellikle etkilendikleri Kur'ân âyetleri konusunda yazdıkları ve manidar bulduğumuz bazı ifadelerini burada aynen aktarmak istiyoruz:

“...Kur'ân-ı Kerîm'de insanın psikolojik veya bize göre nefis yapısını açıklayan birçok âyet-i kerîme vardır ama özellikle Enfal Sûresi'nin 24. âyeti bendenizi çok etkiledi: "Ey inananlar! Allah ve Peygamber, sizi, hayat verecek şeye çağırdığı zaman icabet edin. Allah'ın kişi ile kalbi arasına girdiğini ve sonunda O'nun katında toplanacağınızı bilin.”

“...Hem müjde hem ikaz içeren âyet-i kerimeler beni çok etkiliyor. Bana en etkileyici gelen Hadid Sûresi'nin 4. âyetidir. ‘Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa hükmeden, yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilen O'dur. Nerede olursanız olun, O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.’ Bu âyette son derece kısa bir cümle vardır. Ancak bu cümle hayatı şekillendirecek derecede derin manalarla yüklüdür. Bu âyetteki, "Nerede bulunursanız bulunun, Allah hep sizinledir" beyanı, hem bir müjdeyi ve teselli, hem de ikazı barındırmaktadır...”

“...Tekvir Sûresindeki şu âyetler: ‘Kız çocuğun hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman...’ve ‘ Nereye gidiyorsunuz?’...”³²⁰

“...Kâfirun Sûresindeki ‘Sizin dininiz size, benim dinim banadır.’³²¹ âyeti ilgimi çekmektedir...”

³¹⁹ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s.115

³²⁰ et-Tekvir, 81/8-9,26

³²¹ el-Kafirun, 109/6

“... Özellikle *Saf Sûresindeki*: ‘Ey inananlar! Yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz? Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. *İnkârcılar ne kadar istemeseler de, Allah nurunu, dinini tamamlayacaktır.*’³²² bu âyetler ilk anda aklıma takılanlar...”

“...*Lokman Sûresindeki Lokman peygamberin oğluna verdiği öğütler beni bir genç olarak etkilemiştir...*”

“...*Kur’ân’daki peygamber hikâyelerini dinlediğim zaman etkilenirim ve düşünürüm...*”

“...*Ölümlle ilgili âyetten etkilenmiştim...*”

“...*Kur’ân’da bahsedilen kıyamet sahnelerinden, kıyamet anından, o dehşetli anlardan etkilenirim. Hatta bu olağanüstü sahneleri günümüzdeki bazı bilim kurgu sahneleriyle de karşılaştırmaktan da kendimi alamam...*”

“...*İbrahim peygamberin hikâyesinden...*”

“...*Yusuf peygamberin hikâyesini dinlemiştim ve çok etkilenmiştim...*”

“...*Cennette verilecek olan nimetleri anlatan âyetlerden...*”

“...*Rahman sûresindeki ‘Acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmamak üzere salıvermiştir.*’³²³ âyeti ilgimi çekmiştir...”

“...*Kur’ân’da uzayla, yıldızlarla ilgili yer alan âyetler her zaman ilgimi çeker...*”, “...*Bilimle, ilimle ilgili âyetler ilgimi çekmektedir...*”

4.6.8. Karşılaşılan Sorunlarla Başa Çıkma

Bir Psikoloji kavramı olarak başa çıkma,³²⁴ güdüsel çatışmaların çözümlenmemesinden kaynaklanan kaygıyı azaltmaya yönelik bir davranış, bireyin, stres yaratan durum ve olayların üstesinden gelmek amacıyla başvurduğu çareleri, yöntemleri ve davranışları içine alan bir süreç olarak³²⁵ tanımlanmaktadır. Din psikologlarına göre felaketleri algılama, açıklama, kabullenme ve başa çıkma davranışlarında özellikle dini inanç, tutum ve davranışların önemli bir etkisi

³²² es-Saf, 61/2, 8

³²³ er-Rahman, 55/19

³²⁴ Küçükcan, Talip ve Köse, Ali, *Doğal Afetler ve Deprem (Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme)*, İSAM Yay., Ankara, 2006, s. 15, 17

³²⁵ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s. 33

vardır.³²⁶ Pargament ve arkadaşları hayatın kritik ve trajik olaylarıyla yüz yüze gelen insanların karşılaştıkları sorunları çözmede, dindarlığın uzun vadede olumlu etkileri olacağını savunmaktadır. Onlara göre dini inançlar, olumsuzluklarla karşılaşan insanlara manevi ve duygusal destek sağlamaktadır.³²⁷ İnsanlar başlarına gelen olayları farklı şekillerde yorumlayıp anlamlandırabilirler. Bunda insanların dini algılayış biçimleri, dindarlık motivleri, dindarlık biçimleri veya beklentileri etkili olmaktadır.³²⁸ Allport'a göre, hayatın kritik dönemlerinde arzu çok yoğun olduğu zaman dini bilinç de çok yoğun olmaktadır. Birçok insan kriz dönemlerinde dini duyguları daha yoğun hissettikleri için daha çok dindardır.³²⁹

Din, önemli bir başa çıkma vasıta ve imkânı olarak insanın hizmetinde³³⁰ olduğuna göre; gayet tabii olarak da o dinin kutsal metinleri (âyet ve sûreler) de doğum, ölüm, hastalık, kaza, bela, felaket, tabii afetler gibi dini anlam yüklenebilecek olaylarla karşılaşan bireyler için, bir başa çıkma vasıtasıdır diyebiliriz. "Kişinin karşılaştığı bu zor durumlarla başa çıkmasına din, pozitif bir katkı sağlamakta ve yapıcı bir işlev görmektedir. Din, zor zamanlarda bireye sunduğu çok özel metotlarla onun o durumla başa çıkmasına imkân sağlamaktadır."³³¹

Dindar kişiler herhangi bir sorunla karşılaştıklarında, dinlerinin kutsal metinlerine müracaat etmekte ve doğal olarak da bunlardan yararlanmaktadırlar. Üniversite mezunu emekli ve orta yaşlardaki erkek bir denek duygularını şu şekilde ifade etmektedir: "Bir âyet-i kerîme, hayatım boyunca ümitsizliğime, sıkıntılarıma, dertlerime ve strese karşı dermanım ve ilacım oldu: 'De ki: Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir.'³³² Allah'ın nefislerini israf edenlere, biz günahkârlara "kullarım" diye sesleniyor olması vicdanımın ta derinliklerini etkiledi. Âyetin belagati, anlamı beni çok etkiledi diyebilirim: 'Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O,

³²⁶ Küçükcan ve Köse, *Doğal Afetler ve Deprem*, s. 17

³²⁷ Küçükcan ve Köse, *Doğal Afetler ve Deprem*, s. 77

³²⁸ Küçükcan ve Köse, *Doğal Afetler ve Deprem*, s. 75, 76

³²⁹ Allport, *Birey ve Dini*, s. 30

³³⁰ Certel, *Suçlularda Dine Dönüş*, s. 34

³³¹ Sambur, *İslâm'ın Aktüel Değeri*, s. 43

³³² ez-Zümer, 39/53

bağışlayandır, merhametlidir.’ Defalarca tekrar ettim. Bu sanki benim için nazil olmuş gibi. Kendime bir kurtuluş ve çıkış yolu bulmuştum. Bu âyet-i kerime, hayatım boyunca ümitsizliğime, umutsuzluğuma ve strese karşı ilacım oldu.”

İlkokul mezunu ve emekli olan yetişkin erkek bir denek, “İnsani ilişkilerimde ‘Hakk’ı ve sabrı tavsiye edici olmamızı’ öğütleyen Asr Sûresi’ni kendime rehber edinmeye çalışırım. Neticede her defasında da bu davranışımın ve sabrın mükâfatını görür ve şükrederim. Bu konudaki hayret ve hayranlığım daha da artar.” demektedir.

Üniversite mezunu olan genç erkek bir denek, “Yalnızlık, umutsuzluk anlarımda hemen duaya sarılırım ve Bakara Sûresi’ndeki ‘Kullarım sana beni sorarlarsa, bilsinler ki ben, şüphesiz onlara yakınam. Benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim. Artık onlar da davetimi kabul edip Bana inansınlar ki doğru yolda yürüyenlerden olsunlar.’³³³ âyetiyle çıkarım.” diyerek duygularını ifade etmektedir.

İyi seviyede dini bilgisinin olduğunu söyleyen ve üniversite öğrencisi olan genç bir bayan denek duygularını şu şekilde anlatmaktadır: “Kur’ân-ı Kerîm’de beni etkileyen ve hayatıma yön veren İnşirah sûresindeki ‘Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.’³³⁴ meâlindeki âyetlerdir. Bu âyetler benim hayatta karşılaştığım zorluklara, sıkıntılara, dertlere, kederlere, üzüntülere sabretmemi sağladı. Bu âyetler uzun hayat yolculuğunda bana ümit oldu ve bana güven verdi. Karşılaştığım sorunların çözümlenmesinde bana destek oldu.”

Yine lise mezunu genç bir bayan denek de benzer duyguları şu şekilde ifade etmektedir: “Sıkıntılı anlarımda daima İnşirah sûresini okurum. Bu sûrenin bana ferahlık ve huzur verdiğini hissetmişimdir. Üzerimde daima olumlu etkileri olmuştur. Asr Sûresinin de sabrı tavsiye etmesi ve benim de sabırlı olmam üzerinde müspet etkisi olmaktadır. Bu iki sûreyi dilimden düşürmem ve daima okurum.”

Lise mezunu olan ve esnafılık yapan erkek bir denek ise hislerini şu şekilde dile getirmektedir: “Ben, bazen içim sıkıldığında Kur’ân okurum. Kur’ân okurken

³³³ el-Bakara, 2/186

³³⁴ el-İnşirah, 94/5-6

sıkıntılarımın gittiğini, içimin ferahladığını hissedirim. Özellikle Yasin Sûresini okurum. Mübarek gün ve gecelerde Kur’ân’dan değişik âyet ve sûreler okurum...”

Din eğitimi alan insanlar, acılarıyla baş edebilmek, yaşadıkları olayları anlamlandırmak, sevgi, sabır, hoş görü, affetme gibi evrensel değerleri hayatlarında uygulamak, hayatlarının anlamını keşfetmek vb. birçok alanda Kur’ân-ı Kerîm’den yararlanmaktadır.³³⁵ Yani kişi stresli bir olay ya da durumla karşılaştığında, inançlarından, dini pratiklerinden (dua, tevbe), kutsal metinlerden (âyet ve sûreler) yararlanmaktadır. Kur’ân’daki âyet ve sûreler, bireylerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada başvurdukları bir vasıta ve yöntem olabilir. Çünkü dini metinler (âyet-sûreler) bireylerin karşılaştıkları bu stresli durumdan, kaygı ortamından kurtulmalarında onlara fayda sağlayabilir, yardımcı olabilir veya çözümler üretebilir. Bu, bireylerin karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmelerinde, onların ruh sağlıklarını korumalarında önemli bir fonksiyon icra edeceği ve onlara tatmin edici izahlar sunacağı kanaatindeyiz. Konuyla ilgili deneklerin yazdığı ve bu konuda manidar bulduğum bazı ifadelerle aşağıda yer vermek istiyorum:

“...Ben bir umutsuzluk içine girdiğimde veya darda kaldığımda; Allah’tan her zaman bir ümit ışığı, çıkış yolu beklerim. ‘Allah’ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin.’³³⁶ âyeti benim imdadıma yetişir...”

“...‘Allah insanlara hiç zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler.’³³⁷ âyetini okuduğumda çok etkilenmiştim. Derin düşüncelere daldım. Hayatta herhangi bir zorlukla, sıkıntıyla karşılaştığımda bu âyetin meali hemen aklıma gelir. Hemen kendi iç dünyama yönelirim...”

“...Ev hanımıyım ve ibadetlerimi yapmaya gayret ediyorum. Hastalandığımda, sıkıntılı olduğum anlarda, Kur’ân’dan bildiğim duaları okuyorum. Zikir çekiyorum. Allah’tan sabır diliyorum. Eyüp Peygamberin sabrını bana da vermesini diliyorum...”

“...Orta yaşlı bir ev hanımıyım. Tahsilim de çok yok. Böyle dini yerlere gidiyorum. Sohbetler dinliyorum. Sıkıntılı, borçlu, dertli zamanlarımda bildiğim

³³⁵ Özdoğan, “İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi”, s. 307

³³⁶ ez-Zümer, 39/53

³³⁷ Yunus, 10/44

duaları okuyorum. Âyet-el Kürsi'yi çok okurum. Bu şekilde yapınca rahatlarım, ferahlık gelir bana..."

"...sıkıntılı anlarımda bildiğim duaları okurum ve bana çok ferahlık verir..."

"...sıkıntılı anlarımda Âyet-el Kürsi, Felak, Nas Sûrelerini okurum..."

"...‘Günahlarımızın ve gafletimizin cezası olarak kendimi boğuluyor gibi hissettiğimde hemen ardından "Şüphesiz, O çok güçlü ve merhamet sahibidir." mealindeki âyetlerin kuşatıcılığına sığınırım. Ferahlarım ve içimi bir huzur kaplar gider..."

"...Sıkıntılı, dertli anlarımda İnşirah sûresini okuyuveririm. Bu bana ferahlık, rahatlık ve iç huzuru verir..."

4.6.9. Dini Duygularda Coşkunculuk Yaşama

Dini yaşayışın bir fikri boyutu olduğu gibi, bir de duygu boyutu vardır. Dini duygular, fert ruhunun derinliklerine kadar kök salıp, onun tutum ve davranışlarına yön vermektedir. Dini duygu kavramı, çeşitli dini obje, olay ve varlıklar karşısında beliren çok sayıda duygunun ortak adıdır. Dini duyguları inceleyen psikologlar, dini korku, minnettarlık, sevgi, hayranlık, bağlılık, güven, sığınma, teslimiyet, sonsuzluğu arama, tazim, gibi duygulardan hangisi ağır basıyorsa, dinin ana kaynağını o duygunun oluşturduğunu söylemişlerdir.³³⁸

Din duygusu, tek bir duygu şekli olmayıp, fert ruhunda ortaya çıkan dini nitelikli duyguların genel adıdır. Yani, din duygusu, dini tecrübe anında hissedilen duygu ve algıların genel adıdır.³³⁹ Herhangi bir etki karşısında duyarlılık ve duygulanma, insanda yaratılıştan gelen fitri ve tabii bir özelliktir.³⁴⁰

Kur’ân-ı Kerîm kalpleri okşayan, ruha manevi lezzetler katan, gönüllere en güzel hazları veren bir özelliğe sahiptir. Kur’ân-ı Kerîm’in gönüllerde iz bırakması daha inmeye başladığı ilk devirlerde başlamıştır. Kur’ân-ı Kerîm, okuyana şifa veren, gönüllere huzur sağlayan bir kitaptır. O manasını hiç bilmeyen insanları dahi

³³⁸ Krş. Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, s. 34; Certel, *Din Psikolojisi*, s. 111

³³⁹ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 137

³⁴⁰ Pazarlı, *Din Psikolojisi*, s. 94

eşsiz üslubu ile etkileyebilmektedir. Bu sebeple okunduğu zaman okuyana ve dinleyene teskin edici ve huzur verici bir özelliği vardır.

Lise mezunu yetişkin bayan bir denek Kur'ân okurken hissettiği duygularını samimi bir itirafla şöyle anlatmaktadır: *“Kur'ân'ı her okuduğumda, içimde sevgi, hoşgörü, merhamet duygularım kabarıyor. Kendimi çok mutlu ve huzurlu hissediyorum.”*

İlkokul mezunu bir başka bayan denek ise samimi duygularını, *“Kur'ân okuduktan sonra evime huzur ve bereket geldiğine inanmaktayım. Bunu gözlemlerime dayanarak söylüyorum.”* şeklinde belirtmektedir.

Kur'ân, diğer kitaplardan farklı olarak, anlaşılmasa bile okuyana ve dinleyene manevi bir zevk ve mutluluk vermekte, kişinin çok yüce duygular yaşamasını sağlamaktadır. Bir anlamda gündelik hayatın sıkıntıları karşısında insanı rahatlatan psikolojik bir terapi etkisi göstermektedir. Zaman zaman sesli olarak Kur'ân-ı Kerîm okumak ya da dinlemek hem bir ibadet, hem de Müslümana iç huzuru sağlayan bir mutluluk vesilesidir.³⁴¹

Anketimize katılanlara Kur'ân okurken, dinlerken ne gibi duygular hissettikleri sorulmuş ve verilen cevaplarda çoğunun bu esnada olumlu duygular hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Anketimize katılan denekler Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan çok etkilendiklerini, bu esnada zaman zaman gözyaşlarına hâkim olamadıklarını ifade etmişlerdir. Deneklerin çoğu Kur'ân okurken veya dinlerken içlerinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, huzur bulduklarını, zaman zaman kalplerinin titrediğini, için için ağladıklarını ve bazen de göz pınarlarının nemlenerek gözyaşlarına hâkim olamadıklarını veya derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. Bu bir anlamda hem 'Kur'ân Terapisi'³⁴², hem de duygusal bir boşalma ve rahatlama olarak görülebilir.

Mesela Kız Kur'ân Kursuna devan eden yetişkin bir bayan denek Kur'ân okurken hissettiklerini, *“Kur'ân'ın bir hikmeti olarak defalarca okuduğunuz bir âyeti ya da sûreyi her seferinde farklı şekilde hissediyor olmanızdır.”* şeklinde ifade etmektedir.

³⁴¹ Yılmaz, “Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okumalıyız?”, s. 35 vd.

³⁴² Aktaş, Kubilay, *Gizli Telkinle Kur'ân Terapisi (Bilinçaltını Yeniden İnşa Etmek)*, Elest Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2009

Yetişkin ve ev hanımı olan bayan bir denek ise duygularını, *"Duha Sûresindeki: "Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır."*³⁴³ Bu sûredeki "Rabbin seni hiç terk etmedi" vurgusundaki muhteşem ima, dizleri çökertip önünde asırlarca seyrettirebilir kendisini. Bu sûreyi okumak bana öylesine bir diriliş gücü bahşediyor ki; umut doluyor içim dışım..." şeklinde dile getirmektedir.

Lisans mezunu olan genç erkek bir denek, *"Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan çok etkileniyorum. Özellikle de Rahman sûresinin okunuşuna mest oluyorum. O anda sanki kendimi farklı bir duygu dünyasında hissediyorum. O anda iç dünyamda bir yolculuğa çıkıyorum..."* demektedir.

Emekli olan ve esnafılık yapan yaşlı erkek bir denek, *"Ben Kur'ân okumasını bilmiyorum. Ancak, Kur'ân'dan elbette etkilenmekteyim. Beni en çok makamlı okunuşu etkiliyor. Hele bir de yanık, güzel sesli ve makamlı okunuşu var ya. İşte o zaman mest olurum. Duygularım adeta kabarır ve coşar. Namazlarımı camilerde cemaatle kılmaya gayret ederim. Dini sohbetleri, vaazları can kulağıyla dinlerim..."* hislerini bu şekilde açık yüreklilikle ifade etmektedir.

Yine yaşlı, emekli erkek bir denek duygularını, *"Kur'ân okumasını bilmiyorum. Dinlemesini çok severim ve de çok etkilenirim. Gözlerim nemlenir ve gözyaşı dökerim. Çok duygulanırım..."* ifadeleriyle anlatmaktadır.

Sonuç olarak, Kur'ân'ın mucizevî yönlerinden olan edebî yönü, şiirsel üslubu ve musıkisi ile insanları etkileme gücüne sahiptir. Deneklerin Kur'ân'ın etkisinde kalarak korku, minnettarlık, sevgi, hayranlık, bağlılık, güven, sığınma, teslimiyet, sonsuzluğu arama, tazim vb. farklı dini duyguları, farklı yoğunluklarda yaşadıklarını söyleyebiliriz.

4.6.10. Tevbe, Hidayet Tecrübesi veya Dine Dönüş

Anketimize katılanlar arasında daha önce dine ilgisiz kalmış, dini vecibelerini umursamamış, dini yaşantısına, giyimine kuşamına özen göstermemiş veya ibadetlere önem vermemiş olanlar da bulunmaktadır. Ancak, bir müddet sonra Kur'ân'dan okuduğu veya dinlediği bir âyet veya sûreden etkilenecek dine dönüş

³⁴³ ed-Duha, 93/3,4

veya hidayete erme de diyebileceğimiz nitelikte bir dini değişim, dönüşüm yaşayanlar da bulunmaktadır. Bunlar genellikle gençlik dönemlerinde ve ilk yetişkinlik yıllarında dine ve dini vecibelerine karşı ilgisiz kalmış ve duyarsız davranan kişilerdir. Genelde bu tür insanlar orta yetişkinlik dönemi de diyebileceğimiz veya emeklilik dönemlerinde arkadaş veya çevrenin de etkisiyle camiye giden, cemaate başlayan ve dini vaaz ve öğütler dinleyerek ibadetlere yönelen, zamanla da Kur’ân okumayı öğrenen kişilerdir. Bu kişiler dine yönelişin etkisiyle namazlarını aksatmamaya özen gösterirler ve bir müddet sonra hacca da gitmişlerdir. Anketimize katılanlardan bazıları geçmişi telafi etmek amacıyla her gün en az bir cüz Kur’ân okuduklarını, namazlarını camide cemaatle kılmaya özen gösterdiklerini ve eski kötü alışkanlıklarını terk ettiklerini ifade etmişlerdir.

Kur’ân okumasını yeni yeni öğrenen lise mezunu yetişkin ev hanımı bir bayan duygularını şu şekilde ifade etmektedir: *“Nur Sûresinin ‘...Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler...’ mealindeki 31. âyetinden etkilenererek başımı örttüm. Benim hayatım bu âyetle değişmiştir. Hayatımı bu âyetten önce ve sonra olmak üzere ikiye ayırabilirim. Bu âyeti ilk olarak kursa gittiğimde hocamdan dinledim ve çok etkilendim. Hemen örtünmeye karar verdim. İbadetlerime başladım. Kur’ân okumayı da öğrendim.”*

40’lı yaşlardaki lise mezunu sıkı bir dindar olan ev hanımı bir bayan denek ise duygularını ve yaşadıklarını, *“O zamana kadar örtünme nedir ne değildir bilmiyordum. Hatta bazen bu olayı küçümsüyor, alaya alıyordum. Kur’ân’da böyle bir emrin olduğunu da bilmiyordum. Benimki cahillikmiş, bilgisizlikmiş, bunu sonra anladım. Ta ki arkadaşımın teşvikiyle gittiğim Kız Kur’ân Kursunda öğrenmiştim. Yani Kur’ân’daki Nur Sûresinin ‘...Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler...’³⁴⁴ mealindeki âyetinden etkilenererek örtünmeye karar verdim. O gün bugündür örtünüyorum ve çok da huzurluyum...”* şeklindeki ifadelerle anlatmaktadır.

Yine 20’li yaşlardaki genç bir bayan yaşadıklarını ve hissettiklerini şu ifadelerle dile getirmektedir: *“Kur’ân’daki tesettürle ilgili Nur ve Ahzap*

³⁴⁴ en-Nur, 24/31

Sûrelerindeki ‘...Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler...’³⁴⁵ ‘Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına hep söyle de cilbablarından (dış elbiselerinden) üzerlerini sımsıkı örtünler...’³⁴⁶ âyetlerinin meallerini duyunca; olay dışarıda gördüğüm gibi değilmiş. Tam manasıyla nasıl olacağı, neye, kimlere karşı dikkatli olacağımı; üstün körü bir örtünme yerine daha dikkatli olunması gerektiğini anlamıştım. Ben de âyetlerin emrine uyarak giyim kuşamıma daha fazla özen göstermeye başladım.”

Emekli bir bayan da hayatında yaşadığı değişimi şu şekilde ifade etmektedir: “Ben emekli bir öğretmenim. Çalışma hayatım boyunca başımı hiç örtmedim. Modern bir bayan olarak başım açık olarak gezmiştim. Aynı zamanda da dindar bir aile geleneğimiz vardı. Ramazan ayında oruçlarımızı tutar, mübarek gün ve gecelere de önem veririz. Fakat emekli olduktan sonra mahallemizdeki Kursa gitmeye ve Kur’ân öğrenmeye karar verdim. İlk başlarda biraz tedirgin de olmuştum. Zamanla ortama alıştım ve kaynaştım. Burada hocamızdan dini konulardaki eksikliklerimizi öğrenmeye çalıştım. Hocamızdan Kur’ân’daki örtünmeyle ilgili âyetlerin olduğunu duydum. Konunun önemini kavramaya çalıştım. Neticede ani bir kararla örtünmeye karar verdim. Ben de bu şekilde bir değişim yaşadım diyebilirim.” Yine lise mezunu olan bayan denek Kur’ân’daki tesettür âyetlerinin (Ahzab-Nur Sûrelerindeki âyetlerin) etkisiyle örtündüğünü ifade etmektedir.

Kadınların Kur’ân okuma ve dinlemeleri ile baş örtmeleri arasında bir ilişki vardır. Kur’ân okurken veya dinlerken başlarını örtmesiyle ilgili inanç ve kural; Kur’ân okumak ya da dinlemek deyince her kadının aklına başını örtmek geliyor. Pek çok kadın belki de ilk defa Kur’ân dinlemek için başını örtüyor. Başörtüsü dindarlıkla adeta özdeşleştiriliyor. Neticede dine dönmek, yönelmek isteyen bir bayan da başörtüsüyle işe başlıyor.

İlkokul mezunu işçi olan yetişkin erkek bir denek hayatındaki değişimi aşağıdaki ifadeleriyle anlatmaktadır: “Çok eskilerde başımdan şöyle bir olay geçmişti. Kazayla bir kişinin ölümüne sebep oldum. Neticede ceza aldım ve cezaevine düştüm. Orada uzun bir süre kaldım. Tabi ki gençlik yıllarımda dinime

³⁴⁵ en-Nur, 24/31

³⁴⁶ el-Ahzab, 33/59

diyanetime pek önem vermez, ibadetlerime de özen göstermezdim. Cezaevine düşünce, orada namaz, abdest, oruç, Kur’ân okuma gibi şeyleri öğrenmeye başladım. Cezaevine vaaz vermeye gelen hoca efendiden dini konularda değerli ve faydalı bilgiler öğreniyorduk. Ben de merak ederek bazı sorular soruyordum. Velhasıl orada bazı şeylerimizin yanlış, eksik olduğunu öğrendik. Kendimize bir çeki düzen vermeliydik. Hocamızın da anlattıklarından istifade ederek yanlışlarımızı düzeltmeye başladık. Tevbe ederek eski hatalarımızı Rabbimizden affetmesini istedik. Zaman içinde Kur’ân okumasını öğrendim. İbadetlerime başladım. Diyebilirim ki tevbe ile ilgili âyetler bana yeni bir ümit ve hayat verdi ve benim için bir çıkış yolu olmuştur. Oğün bu gündür dilimden tevbe istiğfarı hiç düşürmem...” Bu konuda deneklerin manidar bulduğumuz bazı ifadelerini burada aynen naklediyoruz:

“...Lisans mezunuyum. Kur’ân’daki tevbe ile ilgili âyetler beni etkiledi. Ümitsiz bir haldeyken ümidim oldu. Işığım oldu...”

“... Kur’ân’daki tevbe ile ilgili âyetler benim hep ilgimi çekmiştir. İnsan olarak hatalar, yanlışlar yapabiliyoruz. Bunun da Rabbimiz tarafından affedileceğini Kur’ân’daki âyetlerden öğreniyoruz...”

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerîm, hem okuyanların, hem de dinleyenlerin hayran kaldığı, derin bir etkileme gücüne sahip ilahi bir mesajdır. Onun bu etkisi her zaman zihinlere ve gönüllere nakşedilmiştir. Bu sebeple onu okuyan ve dinleyenlerin ondan farklı derecelerde etkilendikleri görülmektedir.

Kur'ân'ın insanı etkilemesi onun nazil olduğu günden bu yana devamlı olarak görülen bir vakiadır. Kur'ân'ın insanın yaşantısını değişik şekillerde etkilediği ve yönlendirdiği bir gerçektir. Nitekim Kur'ân'ın insanı çeşitli şekillerde etkilediği görülmektedir. Mucizevî yönü, şiirsel üslubu, musikisi, içindeki yüce manaları, olağanüstü tasvirleri, geçmiş ve geleceğe dair verdiği haberleri bunlardan bazılarıdır.

Kur'ân-insan ilişkisi bağlamında yaşanmış tecrübeler ışığında insanın Kur'ân'dan etkilenmesini konu alan bu araştırmamız, Kur'ân-ı Kerîm'le daha sıkı ilişki içerisinde bulundukları düşünülen bir örneklem grubuna uygulanan anket verileri üzerine temellendirilmektedir.

İslâmiyet'te Kutsal kitap Kur'ân, dini anlayış ve uygulamaların en önemli ve temel kaynağıdır. Kur'ân, gerek inanç esaslarında, gerekse ibadetlerde önemli bir yer tutmakta ve ana kaynak olarak kabul edilmektedir. Kur'ân, doğumdan ölüme, günlük hayattan ibadetlere, eğitimden ticarete, evlenmeden dini bayramlara, törenlere ve kandil gecelerine kadar Müslümanların hayatlarının her alanında önemli bir rol oynamakta ve hayatlarının her anını etkilemektedir. İbadetlerde olduğu gibi günlük hayatta da Kur'ân-ı Kerîm, önemli bir rol oynamaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîm, Müslümanın günlük hayatının şekillenmesinde temel unsurdur. Nitekim Kur'ân, inananların her türlü problemleri karşısında çözüm için müracaat ettikleri bir kaynak konumundadır. Aynı zamanda Müslüman, günlük hayatında hastalık, kaza-bela, nazar ve buna benzer kötü şeylerden korunmak amacıyla Kur'ân'dan değişik dua âyetleri okumakta veya bunları yanlarında taşımaktadır.

Çünkü Kur'ân'da inananların hayatlarının her alanına yönelik düzenlemeler ve bilgiler bulunmaktadır. O, insanın aklına, kalbine kısacası tüm varlığına hitap etmektedir. Kur'ân, birey ve toplum olarak insanın ve hayatın her yönünü kuşatıp kucaklamaktadır.

Dindarlar, dinlerinin Kutsal kitabı Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenmektedirler. Bu etkilenmede aşağıdaki faktörler etkili olmaktadır: Kur'ân'la olan ilişkilerinin sıklığı, Kur'ân hakkındaki bilgileri, manasını anlayıp anlamamaları, gelişim düzeyleri, dindarlık düzeyleri, eğitim düzeyleri, cinsiyetleri vb.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm, geçmişte meydana gelmiş olaylarla ilgili verdiği haberlerin doğruluğuyla, gelecekte olacağını haber verdiği olayların aynen gerçekleşmesiyle, sûre ve âyetlerindeki eşsiz ahenkle, haber verdiği bilimsel mucizeleriyle, dil ve nazım yönünden taklit edilemez oluşuyla, kelimelerindeki pek çok esrarla ve yaratılışla ilgili ifadeleriyle insanları etkileyen eşsiz bir kitaptır.

Kur'ân, insan hayatının her yönünü kuşatıp kucaklamış ve onun ruhunu sarıp sarmalamıştır. Kur'ân'ın insanı çok iyi tanıması ve onun hayatına ve ruhuna her açıdan hitap etmesi, aynı zamanda bütün bunları çok özenle seçilmiş kelime ve edebî üslupla yapmasının insan ruhunda çok kuvvetli etkileri mevcuttur. Bu hiç inanmayanı inanmaya sevk etmek şeklinde ortaya çıktığı gibi, inanan insanın daha iyi bir mümin olabilmesi şeklinde de kendisini gösterebilmektedir. Kur'ân insanın ruhuna çeşitli yönlerden hitap etmesi ile muhataplarına çok uygun bir inanma zemini oluşturmaktadır. İslâm tarihi içerisinde Kur'ân'ın insan ruhuna her açıdan yaklaşmasının bir yansıması olarak birçok ihtida olayı kayıtlara geçmiştir.

Günümüzde yaşanan dine dönüş ve din değiştirme olaylarındaki belirleyici faktörlerden birisi, hidayet adayının Kur'ân-ı Kerîm ile karşılaşması ve onun üzerinde birtakım incelemeler yapması ve ondan etkilenmesidir. Bazı ihtida/hidayet olaylarında herhangi bir Müslüman ile karşılaşp temas kurmadığı halde, sadece Kur'ân üzerinde yaptıkları inceleme-araştırma sonucunda İslâm'a yönelenler de olmaktadır. Bunların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme; muhtevastaki bilgi içerikli mesajlardan zihinsel planda tatmin olma, onun edebî-mucizevî üslubundan ve şiirsel üslubundan-musikisinden etkilenme şeklinde kendini göstermektedir.

Araştırmamızda incelediğimiz veriler, yaşanmış olduğu varsayılan çeşitli yerli veya çevirisi yapılan kaynaklardan tespit ettiğimiz yüzlerce din değiştirme/ihtida hikâyelerinden alınmıştır. Yani din değiştirme/ihtida tecrübesini geçirmiş olanların kaleme aldıkları (biyografik, otobiyografik) kitap, makale vb.

eserlerden temin edilmiştir. Aynı zamanda basına aksetmiş olan (internet, gazete, dergi, röportaj vb.) haberler de toplanarak dokümanlarımız arasında değerlendirilmiştir. Bunların tümündeki ortak nokta, Kur'ân'ın insanlar üzerindeki muazzam etkisidir. Fakat Kur'ân'ın insan ruhunda meydana getirdiği bu etki, çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Gönlünde, kalbinde ve ruhunda hakka uyma kabiliyeti bulunan ve imandan nasibi olanlar, parlayan bu nura koşmuşlar, ona sarılmışlar ve hidayete ermişlerdir.

Özetle Kur'ân-ı Kerîm, davetin ilk yıllarından itibaren günümüze kadar gerçekleşen pek çok ihtida hadisesinde önemli rol oynamaktadır. Mühtedilerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenmesi; onun içerdiği bilgi ve düzenlemelerin zihinsel bir tatmin sağlaması; icazı, üslubu, belagat ve fesahati vb. edebî üstünlüğü; ritmi, ahengi ve kulağa hoş gelip gönüllere işleyen musıkisi ile insanları etkileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Aynı zamanda örneklem grubuna uygulanan anket verileri değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Deneklerin, Kur'ân'da en çok etkilendikleri yönler ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve dini bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; dindarlık düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim dindarların en çok Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilendikleri görülmektedir. Bunu sırasıyla âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme ve Kur'ân'ın edebî ve mucizevî yönünden etkilenme izlemektedir. Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranının 61 yaş üstü deneklerde belirgin bir şekilde yüksek olduğu, yaş seviyesi düştükçe bu oranın da düştüğü görülmektedir. Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranı hiç okula gitmemiş olanlarda belirgin bir şekilde yüksek olduğu, eğitim düzeyi arttıkça bu oranın düştüğü tespit edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in güzel sesle ve makamlı olarak okunuşundan etkilenme oranının dini bilgi düzeyi çok zayıf olanlarda belirgin bir şekilde yüksek olduğu, dini bilgi düzeyi yükseldikçe bu oranın eksildiği görülmektedir. Kur'ân okumasını bilenlerde Kur'ân'ın güzel sesle makamlı olarak okunmasıyla Kur'ân'daki âyetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan etkilenme oranları birbirine yakın çıkmıştır. Buna karşılık Kur'ân okumasını bilmeyenlerde Kur'ân'ın güzel sesle ve makamlı olarak okunmasından etkilenme oranının oldukça yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le olan ilişkileri, Kur'ân-ı Kerîm'e yönelik tutum ve telakkileri ile Kur'ân-ı Kerîm'den en çok etkilendikleri yönler arasındaki ilişki durumları da araştırılmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Deneklerin, Kur'ân'daki en çok etkilendikleri konular ile cinsiyet, yaş ve dindarlık düzeyi arasındaki ilişki durumları araştırılmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu; eğitim ve dini bilgi düzeyleri ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Deneklerin Kur'ân'daki imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden daha çok etkilendikleri, bunu sırasıyla ahiret ve kıyamet tasvirleri, modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin yüzyıllar önce Kur'ân tarafından ortaya konmuş olması, peygamber kıssaları, Kur'ân'ın yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasının izlediği görülmektedir. Yani deneklerin en çok Kur'ân'daki imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilendikleri; ahlaki ilkelerden ise en az etkilendikleri anlaşılmaktadır. Anket verilerine baktığımızda, Kur'ân'da imani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden etkilenme oranının ilerleyen gelişim dönemlerine paralel olarak arttığı görülmektedir.

Anketimize katılanlara Kur'ân okurken, dinlerken ne gibi duygular hissettikleri sorulmuş ve çoğunun bu esnada olumlu duygular hissettikleri anlaşılmıştır. Katılımcılar güzel sesle makamlı olarak okunan Kur'ân'ın kendilerini daha çok etkilediğini ifade etmişlerdir. Deneklerin çoğu Kur'ân okurken veya dinlerken içlerinin ferahladığını ve sevinç duyduklarını, zaman zaman kalplerinin titrediğini, bazen de göz pınarlarının nemlendiğini hatta gözyaşlarına hâkim olamadıklarını veya derin düşüncelere dalıp gittiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte günümüzde bazı okuyucuların Kur'ân'ı güzel bir sesle veya makamla okumadıkları ve bu durumun da dinleyenler tarafından hoş karşılanmadığı katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Kur'ân okuma ve dinlemenin dindarların dini duygularını (saygı, haşyet, sevinç, korku, ümit vb.) harekete geçirdiği söylenebilir. Manasını anlayarak okuyanlar için yaşanan bu duyguların, okunan ayetlerin ihtiva ettiği anlamlar çerçevesinde şekilleneceği açıktır.

Deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasındaki ilişki de araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet, eğitim düzeyi ve dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm okurken, dinlerken hissettikleri duygular arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; yaş ve dindarlık düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dindarların, Kur'ân-ı Kerîm'deki hem korkuyu harekete geçiren azap ayetlerinden, hem de mükâfat vaad ederek ümit veren ayetlerden aynı oranda etkilendikleri görülmektedir. Dindarların Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin âyetlerden oldukça yüksek bir oranda etkilendiğini söyleyebiliriz. Nitekim Kur'ân âyetlerinin insanın duygularını, duygularını ve düşüncelerini çeşitli şekillerde etkilediği bir vakiadır. Âyetler insanların gönlünü ve ruhunu, düşünce ve fikirlerini derinden etkilemekte ve onlara nüfuz etmektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de iman edip yararlı işler yaparak iyilikte bulunanlar mükâfatlarla müjdelenirken; iman etmeyip zararlı işler yapanlar da cezalarla korkutulmaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîm insana korkutma ve müjdeleme âyetleriyle hitap ederek onun duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemekte ve onları yönlendirmektedir. Bu bağlamda bazen kıyamette veya ahirette uğrayacakları azabı, bazen de cennette karşılaştıkları iyi bir yaşamı hikâye etmektedir.

Bu bağlamda deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet, yaş, dindarlık düzeyi ve dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'deki azap ve cezaya ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme arasında anlamlı bir ilişki olduğu; eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde deneklerin kişisel özellikleri ile Kur'ân-ı Kerîm'deki nimet ve mükâfatlara ilişkin yer alan âyetlerden etkilenme arasındaki ilişki de araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin cinsiyet, yaş, dindarlık ve dini bilgi düzeyi ile aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu; eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kur'ân insanın isteklerini dikkate almış, onun bir başka âleme yönelik istek ve beklentilerini onu etkilemek ve dinin istediği yönde yönlendirmek için

kullanmıştır. Aynı zamanda Kur’ân, korkular vasıtası ile insanı her yönden etkilemekle onun ilgi, istek, duygu, düşünce ve tasavvurlarını harekete geçirmektedir. Böylelikle Kur’ân insanın gerçekleri görmesini hedeflemekte ve kendi istediği noktaya doğru insanları yönlendirmektedir. Yani Kur’ân-ı Kerîm insana korkutma ve müjdeleme âyetleriyle hitap ederek onun duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemekte ve onları yönlendirmektedir.

Nitekim anketimize katılanlara, *“Kur’ân-ı Kerîm’de sizi en çok etkileyen ve hayatınıza yön veren herhangi bir âyet veya sûre var mı? Varsa hangileridir?”* şeklinde açık uçlu bir soru yöneltmiştir. Katılımcıların % 45,3’ü bu soruya evet şeklinde cevap vermişlerdir. Bu konuda açıklayıcı bilgi verenler, daha ziyade Kur’ân’daki sûre veya âyetlerden etkilenecek dini değişim, dine dönüş tecrübesi yaşamış olanlardır. Deneklerdeki % 45,3’lük olumlu etkilenme oranının, bizim *“Bazı dindarların hayatlarına yön verecek derecede Kur’ân-ı Kerîm’de mana olarak etkilendikleri âyet ya da sûreler vardır.”* şeklindeki temel hipotezimizi doğruladığı kanaatindeyiz.

Deneklerin % 45,3’ü, Kur’ân-ı Kerîm’de etkilendikleri ve kendileri açısından özel âyet ve sûrelerin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda verilen cevaplara baktığımızda deneklerden olumlu yönde değişim yaşayanların hepsi için ‘dine dönüş, dini değişim’ yaşamışlardır diyemeyiz. Elbette bunların içinde tevbe, dini değişim, dine dönüş yaşayanlar da vardır. Ancak biz bunların çoğunun ifadelerini dine dönüş, ihtida veya hidayetden çok, dine yönelme, dini yaşantılarına çeki düzen verme, inançlarda güçlenme, ibadette devamlılık sağlama, kötü alışkanlıklardan vazgeçme, dine yaklaşma, dini duygularda coşkunluk yaşama, karşılaşılan sorunlarla başa çıkma veya olaylara anlam yükleme konusunda Kur’ân-ı Kerîm’e (âyet veya sûrelere) başvurma olarak değerlendirmekteyiz. Bu da, onların Kur’ân’dan etkilenme derecelerinin veya boyutlarının farklı olduğu anlamına gelmektedir.

Deneklerin Kur’ân’daki âyet ya da sûrelerden etkilenmelerini zihinsel, duygusal ve davranışsal boyutları arasında değiştiğini söyleyebiliriz. Kur’ân’daki herhangi bir âyet ya da sûreden etkilenecek kişinin dini duygularında ve düşüncelerinde herhangi bir uyanma veya değişme olabilir. Dinin haram ve günah

saydığı davranışları terk ederek emir ve teşvik ettiği davranışlara yönelme olabilir. Kur'ân'ın istediği istikamette tutumlar takınması, edinilmiş tutumlarını Kur'ân'ın emir ve yasakları doğrultusunda değiştirmesi, bir bütün olarak hayat felsefesini veya hayatının gidişatını değiştirmesi gibi benzer pek çok değişimler de Kur'ân'dan etkilenmeyle ilişkili olabilir. Dindarların Kur'ân'daki hangi âyet ya da âyetlerin manasından etkilendiği; onun ilgileri, istekleri, beklentileri, kaygıları, o an içinde bulunduğu ruh hali, cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, dindarlık düzeyi, dini bilgi düzeyi vb. pek çok faktöre bağlı olarak değişmektedir.

Deneklerin Kur'ân'daki âyet veya sûrelerle ilgili olarak yaşadıkları özel etkilenmenin onların yaşantılarında meydana getirdiği değişimleri şu başlıklar altında değerlendirebiliriz: inançlarda güçlenme, ibadetlerde devamlılık sağlama, kötü alışkanlıkları terk etme, tutum ve davranışlarda değişim, çeşitli amaçlarla Kur'ân okuma, dine ilginin artması ve dine yaklaşma, karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada yararlanma, duygularda coşkunluk yaşama, tevbe, hidayet veya dine dönüş yaşama gibi.

Özetle, dindarların çoğunun evinde Kur'ân-ı Kerîm bulunmaktadır. Deneklerin Kur'ân-ı Kerîm'le olan ilişkileri daha çok O'nun anlamını bilmeden okumak ya da dinlemekten ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Deneklerin cinsiyet durumu ile Kur'ân okumasını bilme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneklerin, mana olarak Kur'ân'daki imani konulardan daha çok etkilendikleri anlaşılmaktadır. Dindarlar, Kur'ân-ı Kerîm'in daha çok güzel sesle makamlı olarak okunuşundan etkilenmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme ile O'nu okuma ve dinleme sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dini bilgi düzeyi ile Kur'ân-ı Kerîm'de en çok etkilenilen konular arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür. Bireylerin Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenecek değiştirdikleri kanaat, düşünce, tutum veya davranışları da bulunmaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme kalıcı tutum ve davranış değişikliğine yol açmaktadır. Bu değişimde etkili olan, kişiler açısından özel sûre veya âyetler bulunmaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîm'den etkilenme dine dönüş, dini değişim veya hidayet ile sonuçlanabilmektedir.

Deneklerden % 95'i karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada Kur'ân'dan yararlanmaktadır. Bu oldukça yüksek bir orandır. Araştırmamıza katılanların cami cemaati ve Kur'ân Kursuna devam eden kursiyerler olduğu ve bunların da oldukça dindar kimseler olduğu düşünüldüğünde, bunda yadırganacak bir durum yoktur. Zira dindar insanların, günlük hayatın her anında olduğu gibi, sorunlarla başa çıkma hususunda da öncelikle kendi dinlerine ve onun kutsal kitabına müracaat etmeleri gayet tabiidir.

Özetle, indirilişi, yazılması, korunması, tertip ve tanzimi, okunması, dinlenmesi, ezberlenmesi ve olaylara yaklaşımıyla kendine özgü bir kitap olan Kur'ân-ı Kerîm, üslup yönüyle de hiçbir kitaba benzemeyen, sahip olduğu mana zenginliği, okurken ve dinlerken duyulan lahuti güzelliğiyle de insanları kendine hayran bırakan ve tüm bu özellikleriyle inanan-inanmayan herkesi etkileyen edebî ve mucizevî bir kitaptır.

Sonuç olarak, gerek araştırmalar ve gerekse gözlemlerimiz gösteriyor ki, günümüzde Kur'ân-ı Kerîm halkımızın en çok okuduğu, ama en az anladığı bir kitap durumundadır. Günümüz Müslüman Türk toplumunda neredeyse evinde Kur'ân bulunmayan kimse olmamasına rağmen, Kur'ân'ı anlayarak okuyanların oranı ise oldukça düşük düzeydedir. Hâlbuki Allah Teâlâ onlara değer verip, Kur'ân vasıtasıyla hitap etmektedir. Bu inanç ve düşünce ile Kur'ân'ı okuyan ya da dinleyen insanın ondan etkilenmesi gayet tabiidir. Öte yandan çok yüce bir varlıktan kendisine yönelen bu mesajlardan etkilenen insan; duygusal, zihinsel ve davranışsal (saygı, haşyet, korku, ümit, tefekkür, inanç, inkâr, şüphe, emredileni yapma, yasaklarından kaçma vb.) geri bildirimlerde bulunmaktadır. Burada üslûbu, söz dizimi, belagati, verdiği bilgilerin akla uygun ve hayranlık uyandırıcı olması vb. özellikleriyle Kur'ân'ın sahip olduğu etkileme gücü kadar; içtenlikle inanıp teslim olan dindarların, O'ndan ruhen etkilenmeye hazır olmaları da gözden kaçırılmaması gereken bir husustur.

KAYNAKÇA

A. Kitaplar

- ABDULBAKİ, M. F., **el-Mu'cemu'l-Müfehres li el-Fazi'l-Kur'an-il Kerîm**, El-Mektebetül İslâmiyye, İstanbul, 1982
- AKGÜL, M., **Kur'an İklimine Seyahat**, Işık Yay., İstanbul, 2008
- AKPINAR, A., **Kur'an Niçin ve Nasıl Okunmalı**, Uysal Kitabevi, 2. Baskı, Konya, 2000
- AKTAŞ, K., **Gizli Telkinle Kur'an Terapisi (Bilinçaltını Yeniden İnşa Etmek)**, Elest Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2009
- ALLPORT, G. W., **Birey ve Dini**, (Çev. Bilal Sambur), Elis Yay., Ankara, 2004
- ALTIKULAÇ, T., **Yüce Kitabımız Hz. Kur'an**, T.D.V. Yay., Ankara, 1994
- ALTINTAŞ, R., **Kur'an'da Hidayet ve Dalalet**, Pınar Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2003
- ARI, A. ve KARABULUT, Y., **Neden Müslüman Oldum (İhtida Öyküleri)**, D.İ.B. Yay., Ankara, 2006
- ARSLANTÜRK, Z., **Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri**, Çamlıca Yay., Beşinci Baskı, İstanbul, 2001
- ATEŞ, S., **İslâm'a İtirazlar ve Kur'an-ı Kerîm'den Cevaplar**, Kılıç Kitabevi, Üçüncü Baskı, Ankara, 1972
- AYDIN, H., **Kur'an'da Psikolojik İkna**, Timaş Yay., İstanbul, 2006
- BAWANY, E.A., **Tercihimiz Niçin İslâm**, (Çev. İ. Ruhi Bolay), T.D.V. Yay., Ankara, 2001
- BÖKEN, A. ve ERYİĞİT, A., **Yeni Hayatlar-1-2**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003
- CEHRUMİ, A. K., **Kur'an'la Yaşamak: Kur'an'ın Etkileyiciliğine Dair Tarihten Örnekler**, (Çev. Nuri Sevim), İnsan Yay., İstanbul, 2004
- CERRAHOĞLU, İ., **Tefsir Usulü**, T.D.V. Yay., Ankara, 1997
- CERTEL, H., **Suçlularda Dine Dönüş**, Nobel Yay., Ankara, 2009
- _____, **Din Psikolojisi**, Andaç Yay., Ankara, 2003
- _____, **Kur'an'da İnsan**, Tuğra Matbaası, Isparta, 2000
- _____, **Neden Tasavvuf? (Tasavvufa Yönelişte Etkili Olan Psiko-Sosyal Faktörler)**, Aşşyan Kitabevi, Erzurum, 1998
- _____, **İman ve Ahlakta Kemalin Yolu**, Hamle Yay., İstanbul, 1995
- CEYLAN, M. C., **Sahnedeki Mabele**, Timaş Yay., İstanbul, 1983
- CTEVENS, C., **Yusuf'un Teslim Oluşu**, (Çev. M. Erdemay), Beyan Yay., İstanbul, 1984

- DANIŞMEND, İ.H., **İslâm'ın Üstünlüğü-Niçin Müslüman Oldum?**, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul, 1959
- DRAZ, M. A., **En Mühim Mesaj Kur'an**, (Çev. Suat Yıldırım), Işık Yay., İzmir, 1994
- _____, **Kur'an Ahlakı**, (Çev. Emrullah Yüksel ve Ünver Günay), İz Yay., İstanbul, 1993
- DUMAN, M. Z., **Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Müslümanlar Nasıl Okudular, Nasıl Okumalıyız?**, Fecr Yay., 3. Baskı, Ankara, 2006
- DURMUŞ, E., **İslâm'ı Seçenler**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1983
- DÜZGÜN, Ş. A., **Din Birey ve Toplum**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997
- EDİP, E., **Kur'an'ın Azamet ve İhtişamı Hakkında Dünya Mütefekkirlerinin Şahadetleri**, Sebilürreşad Neşriyatı, İkinci Baskı, İstanbul, 1957
- ESED, M., **Mekke'ye Giden Yol**, (Çev. C. Koytak), İnsan Yay., İstanbul, 1988
- ES-SAVVAF, M. M., **Kur'an'ı Anlamak ve Yaşamak**, (Çev. Davud Aydıöz), Işık Yay., İzmir, 2006
- FAZLUR RAHMAN, **Ana Konularıyla Kur'an**, (Çev. Alparslan Açıkgenç), Ankara Okulu Yay., Ankara, 2005
- HAMİDULLAH, M., **Kur'an-ı Kerîm Tarihi**, (Çev. Salih Tuğ), İFAV Yay., İstanbul, 1993
- HÖKELEKLİ, H., **Din Psikolojisi**, T.D.V. Yay., Ankara, 1993
- KARABAŞOĞLU, M., **Yollarda İhtida Öyküleri-1**, Karakalem Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2001
- KARAÇAM, İ., **Kur'an-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri Mufasssal Tecvid**, İFAV Yay., İstanbul, 1980
- _____, **Sonsuz Mucize Kur'an**, Çağ Yay., İstanbul, 1987
- KAVAKLI, A. E., **Avrupa'da İslâm'a Gönül Verenler**, Nesil Yay., Üçüncü Baskı, İstanbul, 2005
- KESKİOĞLU, O., **Nüzulünden Günümüze Kur'an-ı Kerîm Bilgileri**, T.D.V. Yay., Ankara, 2008
- KIRCA, C., **Kur'an-ı Kerîm'de Fen Bilimleri**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1982
- _____, **Kur'an-ı Kerîm ve Modern İlimler**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1982
- KORAY, C., **Kur'an İslâmiyet ve 19 Mucizesi**, Altın Kitaplar Yay., 6. Baskı, İstanbul, 1994
- KÖKTAŞ, M. E., **Türkiye'de Dini Hayat**, İşaret Yay., 1. Baskı, İstanbul, 1993
- KÖSE, A., **Neden İslâm'ı Seçiyorlar: Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme**, İSAM Yay., İstanbul, 1997
- KUTUB, M., **Kur'an'ı Nasıl Okuyalım**, (Çev. Bekir Karlığa), İşaret Yay., 9. Baskı, İstanbul, 2006

- KUTUB, S., **Kur'ân'da Edebî Tasvir**, (Çev. İsmail Arslan), Ravza Yay., İstanbul, 1999
- _____, **Fîzılâl-il Kur'ân (Kur'ân'ın Gölgesinde)**, (Çev. Bekir Karlığa ve diğerleri), Hikmet Yayınları, İstanbul, t.y.
- KÜÇÜK, M. A., **Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm Örneği)**, Berikan Yay., Ankara, 2009
- KÜÇÜKCAN, T. ve KÖSE, A., **Doğal Afetler ve Deprem (Marmara Depremi Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir İnceleme)**, İSAM Yay., Ankara, 2006
- MEHMEDOĞLU, A. U., **Kişilik ve Din**, DEM Yay., 1. Basım, İstanbul, 2004
- MEVDUDİ, E. A., **Kur'ân'ı Nasıl Anlayalım** (Çev. Bakir Karlığa), İşaret Yay., 11. Baskı, İstanbul, 2009
- NECATİ, M. O., **Kur'ân ve Psikoloji**, (Çev. Hayati Aydın), Fecr Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2004
- NURBAKİ, H., **Kur'ân Mucizeleri**, Damla Yay., Onuncu Baskı, İstanbul, 1997
- OKİÇ, M. T., **Kur'ân-ı Kerîm'in Üslup ve Kıraati**, Ankara, 1963
- ÖMER, A., **Neden Müslüman Oldum?**, (Çev. Mizyal Civelek), Çeltüt Matbaası, İstanbul, 1956
- ÖRGEN, İ., **Yollarda-İslâm'ı Seçenlerin Öyküsü**, Karakalem, İstanbul, 2004
- PAZARLI, O., **Din Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1993
- PEKER, H., **Din Psikolojisi**, Çamlıca Yay., İstanbul, 2003
- RASUL, M., **Almanya'da İslâm'ı Seçenler** (Çev. Sami Becerikli), Beyan Yayınları, İstanbul, 1984
- SABUNİ, M. A., **Safvetü't-Tefâsîr**, (Çev. Sadreddin Gümüş ve Nedim Yılmaz), Ensar Neşriyat, İstanbul, 2003
- _____, **Kur'ân ilimleri**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996
- SAMBUR, B., **İslâm'ın Aktüel Değeri**, Katkı Yay., 2.Baskı, Ankara, 2007
- ŞANDIRA, K., **Yeşilçam'dan Kabe'ye**, Timaş Yay., İstanbul, 1986
- ŞENTÜRK, H., **İslâmi Hayatın Psikolojik Temelleri**, Tuğra Ofset, Isparta, 2005
- _____, **Eğitim Psikolojisi**, Tuğra Ofset, Isparta, 2003
- _____, **İbadet Psikolojisi Hz. Peygamber Örneği**, İz Yay., İstanbul, 2000
- TOPTAŞ, M., **Kur'ân-ı Kerîm ve 19 Efsanesi**, İnkılap Yay., İstanbul, 1988
- TÜRKİYE GAZETESİ, **Niçin Müslüman Oldular**, Türkiye Gazetesi, İstanbul, t.y.
- ULUDAĞ, S., **İslâm Açısından Musiki ve Sema'**, İstanbul, 1976
- UYSAL, V., **Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri**, İFAV Yay., İstanbul, 1996
- _____, **Psiko-Sosyal Açından Oruç**, T.D.V. Yay., Ankara, 1995

- VAKKASOĞLU, V., **İslâm Dünya Gündeminde**, Cihan Yayınları, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1990
- YADİGAR, A., **İslâm'a Koşan Hanımlar**, Zafer Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2004
- YAPICI, A., **Ruh Sağlığı ve Din**, Karahan Kitabevi, Adana, 2007
- YAVUZ, K., **Çocuğun Dünyası ve Gelişme**, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul, 1992
- _____, **Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)**, D.İ.B. Yay., Ankara, 1983
- YILDIRIM, S., **Anahatlarıyla Kur'an-ı Kerîm ve Kur'an İlimlerine Giriş**, Ensar Neşriyat, 5. Baskı, İstanbul, 2005
- YÜCEL, T., **İslâm Hakkında Ne Dediler**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993

B. Makaleler

- BANARLI, N. S., "Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe", **İslâm Medeniyeti Mecmuası**, Cilt No 1, Sayı 5, (Aralık), 1967
- CERRAHOĞLU, İ., "Kur'an-ı Kerîm Nasıl Bir Kitaptır, Nasıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız?", **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt No 43, Sayı 2, (Nisan-Mayıs-Haziran), s. 7-22, 2007
- CERTEL, H., "Kadınlar Camiden Niçin Dışlandı?", **Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 11, s. 45-53, 2007
- _____, "Dini Hayatta İbadetin Yeri ve Önemi", **Dini Araştırmalar**, Cilt No 2, Sayı 4, (Mayıs-Ağustos), s. 209-222, 1999
- ÇETİN, A., "Kur'an Kıraatinde Musikin Yeri", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt No 7, Sayı 7, s.115-134, 1998
- KARAÇAM, İ., "Kur'an Tilavetinde Musikin Önemi", **Nesil**, Cilt No 1, Sayı 5, s. 7-15, 1997
- KARAGÖZ, İ., "Kur'an'ın Şifresi Adlı Eser Üzerine", **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt No 39, Sayı 2, (Nisan Mayıs Haziran), s.7-29, 2003
- KÖSE, A., "Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri" içinde, **Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri**, Ömer Faruk Harman (Ed.), İSAV-Ensar Neşriyat, İstanbul, s. 407-427, 2004
- ÖZDOĞAN, Ö., "İnsan-Kutsal Kitap İlişkisi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt No XLI, s. 293-308, 2000
- TÜRKMEN, S., "Kur'an'ın Mucizeliği Meselesi", **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt No 43, Sayı 2, (Nisan-Mayıs-Haziran), s. 55-74, 2007
- UYGUN, M. N., "Kur'an ve Müzik", içinde **Kur'an ve Tefsir Araştırmaları-II**, Bedrettin Çetiner (Ed.), İSAV-Ensar Neşriyat, s. 49-62, 2001
- YAPICI, A., "Müslümanlıktan Hristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme", **İslâmi Araştırmalar Dergisi**, Cilt No 20, Sayı 2, s. 221-238, 2007

- YAVUZ, K., "Din Psikolojisinin Araştırma Alanları", **Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi**, Cilt No 5, s. 87-108, 1982
- YILDIRIM, S., "Kur'ân-ı Kerîm'in Üslûbu" **Yeni Ümit**, Ocak - Şubat - Mart, Sayı: 63 Yıl: 16 s. 20-30, 2004
- YILMAZ, H., "Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okumalıyız?", **Diyanet Avrupa Aylık Dergi**, Sayı 74, (Haziran), s. 35-48, 2005
- ZEYVELİ, H., "19 Mucizesi (mi) ?", **Kitap Dergisi**, Ağustos, Yıl 1, Sayı 6, 1986

C. Diğer

- ANAR-ZİNDE SOSYAL GELİŞİM DERNEĞİ, "**Kur'ân'ın Anlamı İle Buluşmak – Kamuoyu Anketi**", ANAR-Zinde Sosyal Gelişim Derneği, 9-22 Ekim, Ankara, 2007
- AYDINALP, H., "Türkiye'de Dini Yapı: Örnek Alanlar Üzerinden Bir Tasvir", **Dindarlık Olgusu Sempozyumunda Sunulan Bildiri, (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)**, 25-26 Aralık 2004, KURAV Yay., Bursa, 2006
- BAYYİĞİT, M., **Üniversite Gençliğinin Dini İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma** Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1989
- BÜLBÜL, H., "Türkiye'de Kur'ân'a Yaklaşımlar", **1. Kur'ân Haftası Kur'ân Sempozyumunda Sunulan Bildiri**, (II. Oturum-4. Panelist), 03-05 Şubat, Fecr Yayınevi, Ankara, 1995
- CİLACI, O., "Dua", **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, 9. Cilt, T.D.V. Yay., İstanbul, s. 529-530, 1994
- ÇELEBİ, Z., **Röportaj, "Kur'ân Kulağımdaki Filtreyi Kaldırdı"**, Gençlik-Zaman, Sayı 81, 2008, <<http://genclik.zaman.com.tr/?bl=7&hn=1556>>, (15.06.08)
- DOĞAN, S., **ABD'li Yıldızın Müslüman Oluş Hikayesi**, 2010, <<http://www.habertaraf.com/abd-li-yildizin-musluman-olus-hikayesi-haber>>, (29.03.2010)
- DUMAN, M. Z., "Asr-ı Saadette ve Günümüzde Kur'ân'a Bakış Açısı", **Kur'ân'ı Nasıl Anlamalıyız? Sempozyumunda Sunulan Bildiri**, (I.Oturum-Konuşmacı), 7-8 Haziran 1994, KURAV Yayınları, Bursa, 2005
- DUMAN, Ş., "Türkiye'de Kur'ân'a Yaklaşımlar", **1. Kur'ân Haftası Kur'ân Sempozyumunda Sunulan Bildiri**, (II. Oturum-3. Panelist), 03-05 Şubat, Fecr Yayınevi, Ankara, 1995
- GÖRGÜN, T., "Kur'ân'ın Mahiyeti", **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, 26. Cilt, T.D.V. Yay., Ankara, s. 388-389, 2002
- KAZAN, C., **Kur'ân'ın Korku Olayı İle İnsana Yaklaşımı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2002

- KURÂNİMİZ.NET, **İhtida Hikâyesi (Ateist'in Dizinin Bağını Çözen Ayet)**, Kur'ân'ın Anlamıyla Buluşmak Platformu, 2009, <[http:// www.Kur'ânımız.net/detay. asp? haber=49](http://www.Kur'animiz.net/detay.asp?haber=49)>, (27.09.2009)
- ODABAŞI, H., **İhtida Efsaneleri**, Aksiyon Dergisi, Sayı 509,2004, <[http:// www.aksiyon. com.tr/ detay. php? id=15125](http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=15125)>, (06.09.2004)
- PARLADIR, S., “İslâm'da Dua”, **Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, 9. Cilt, T.D.V. Yay., İstanbul, s. 530-535, 1994
- PEKER, H., **Din Değiştirmede Psiko-Sosyolojik Etkenler**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1979
- SİTE YÖNETİCİSİ, **Bir İhtida Hikâyesi**, Göymen-Beyşehir, 2008, <[http:// yukarikayalar.wordpress.com/bir-ihida-hikayesi](http://yukarikayalar.wordpress.com/bir-ihida-hikayesi)>, (06.04.2008)
- TAHRALI, M., “Batıdaki İhtida Hadiselerinde Tasavvufun Rolü”, **Uluslar arası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumunda Sunulan Bildiri**, 16-18 Eylül 1985, D.E.Ü. Yay., İzmir, 1985

EKLER

EK-I ANKET FORMU

ANKET FORMU

Bu anket, Kutsal kitabımız Kur'anı Kerim'in insan psikolojisi üzerinde özel bir etkileme gücünün olup olmadığı, varsa onun bu etkisinin dayandığı psikolojik temelleri hakkında bilgiler toplamak amacıyla düzenlenmiştir.

Anket formunda yer alan sorulara ne derece içtenlik ve ciddiyetle cevap verirsiniz, toplanacak bilgilerin de o oranda bilimsel açıdan doğru ve geçerli olacağını unutmayalım. Bundan dolayı bütün soruları dikkatle okuyarak, seçeneklerden sizin durumunuza, düşünce ve görüşlerinize en uygun bulduğunuz şıkkın önüne bir (x) işareti koyunuz. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, tamamen bilimsel bir amaç için kullanılacaktır. Lütfen anket formuna isminizi yazmayınız ve hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

Anketin doldurulmasında gösterdiğiniz ilgi ve yardımdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Ergün TUNÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi

S.D.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü

- 1) Cinsiyetiniz: 1. () Kadın 2. () Erkek
- 2) Yaşınız: 1. () 17-20 2. () 21-30 3. () 31-40
4. () 41-50 5. () 51-60 6. () 61 ve yukarısı
- 3) Medeni Durumunuz: 1. () Evli 2. () Bekâr 3. () Boşanmış 4. () Dul
- 4) Eğitim Durumunuz: 1. () Hiç Okula gitmemiş
2. () İlkokul Mezunu
3. () Ortaokul Mezunu
4. () Lise ve Dengi Okul Mezunu
5. () Ön lisans Mezunu
6. () Lisans Mezunu (Fakülte, Yüksek Okul)
- 5) Gelir Düzeyiniz: 1. () Çok İyi 2. () İyi 3. () Orta 4. () Düşük 5. () Çok düşük
- 6) Mesleğiniz : 1. () İşçi
2. () Esnaf-Zanaatkâr
3. () Memur
4. () Emekli
5. () Öğrenci
6. () Ev Hanımı
7. () Diğer...
- 7) Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendirirsiniz.
1. () Çok dindarım
2. () Dindarım
3. () Biraz dindarım
- 8) Dinin hayatınızdaki önemi nedir? Lütfen belirtiniz.
1. () Çok önemli
2. () Önemli
3. () Biraz önemli
- 9) İbadetlere devam etme durumunuz aşağıdakilerden hangisine uygundur.
1. () İbadetlerimi eksiksiz yaparım
2. () İbadetlerimi ara sıra yaparım
3. () Hiç ibadet etmem
- 10) Sahip olduğunuz dini bilgi düzeyi olarak kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
1. () Çok iyi
2. () İyi
3. () Orta
4. () Zayıf
5. () Çok zayıf

- 11) Evinizde Kuranı Kerim var mı? 1.() Evet 2.() Hayır
- 12) Evinizde Kuranı Kerim Meali veya Tefsiri var mı? 1.() Evet 2.() Hayır
- 13) Kuranı Kerim okumasını biliyor musunuz? 1.() Evet 2.() Hayır
- 14) Kuranı Kerimi ne sıklıkla okursunuz.
 1.() Düzenli olarak her gün bir miktar okurum
 2.() Haftada bir iki defa okurum
 3.() Fırsat buldukça okurum
 4.() Ramazanda ve üç aylarda okurum
 5.() Hiç okumam
- 15) Kuranı Kerimi **daha çok** ne amaçla okuyorsunuz?
 1.() İbadet ve zikir olduğu için
 2.() Ruhen rahatlamak için
 3.() Sevap kazanmak ve sevabını ölmüşlerime bağışlamak için
 4.() Hastaya ve hastalıklara şifa olması için
 5.() Kaza, bela ve musibetlerden korunmak için
 6.() Nazardan korunmak için
 7.() Diğer...
- 16) Bugüne kadar, Kuranı Kerimin Türkçe Mealini hiç okudunuz mu?
 1.() Evet 2.() Hayır 3.() Bir kısmını okudum
- 17) Kuranı anlama konusunda kendinizi geliştirmek için ne gibi çalışmalar yaptınız?
 1.() Bir meal / tefsir okudum
 2.() Birden fazla meal / tefsir okudum
 3.() Sadece ihtiyaç oldukça meal/tefsire bakarım
 4.() Hiç okumadım
- 18) “Kuranı Kerim, Allah tarafından gönderilen ilahi kaynaklı bir kitap olup onun bozulmadan günümüze kadar ulaştığına ve hükümlerinin kıyamete kadar geçerli olduğuna inanıyorum.”
 1.() Kesinlikle katılıyorum
 2.() Katılıyorum
 3.() Kararsızım
 4.() Katılmıyorum
 5.() Kesinlikle katılmıyorum
- 19) “Kuranı Kerimin itikadi, ameli ve ahlaki düsturlarını önemser, hayatımı bunlara göre düzenlemeye özen gösteririm.”
 1.() Kesinlikle katılıyorum
 2.() Katılıyorum
 3.() Kararsızım
 4.() Katılmıyorum
 5.() Kesinlikle katılmıyorum
- 20) “Kuranı Kerim çok saygı duyulması gereken kutsal bir kitap olmakla birlikte emir ve yasakları günümüzde sosyal hayatımıza uygulanabilecek bir özellikte **değildir.**”
 1.() Kesinlikle katılıyorum
 2.() Katılıyorum
 3.() Kararsızım
 4.() Katılmıyorum
 5.() Kesinlikle katılmıyorum
- 21) Kuranı Kerimin hangi yönünden **en çok** etkileniyorsunuz?
 1.() Edebî ve mucizevî yönünden
 2.() Ayetlerin ihtiva ettiği yüce manalardan
 3.() Güzel sesle makamlı olarak okunuşundan
 4.() Kulağa hoş gelen şiirsel üslubundan
 5.() Rakamsal şifrelerinin bulunmasından (19 mucizesi vb.)

- 22) Mana olarak Kuranı Kerim'deki hangi konulardan **en çok** etkileniyorsunuz?
- 1.() İmani hakikatlere ilişkin verilen bilgilerden
 - 2.() Ahlaki ilkelerden
 - 3.() Peygamber kıssalarından
 - 4.() Ahiret ve kıyamet tasvirlerinden
 - 5.() Yüzyıllar öncesinden geleceğe ilişkin verdiği haberlerin gerçekleşmiş olmasından
 - 6.() Modern bilimin henüz keşfettiği bilgilerin, yüzyıllar önce Kuran tarafından ortaya konmuş olmasından
- 23) Kuranı Kerim okurken veya dinlerken sizde ne gibi **duygular** uyanıyor?
- 1.() İçim ferahlıyor ve sevinç duyuyorum
 - 2.() Kalbim titriyor ve gözlerim yaşıyor
 - 3.() İçim sıkılıyor ve korkuyorum
 - 4.() Derin düşüncelere dalyorum
 - 5.() Hiçbir değişiklik olmuyor
 - 6.() Diğer...
- 24) Karşılaştığınız sorunlarla başa çıkmada Kuranı Kerim'den **ne kadar** yararlanıyorsunuz?
- 1.() Her zaman
 - 2.() Bazen
 - 3.() Hiçbir zaman
- 25) Kuranı Kerim'den etkilenecek değıştirdiğiniz herhangi bir **inanç ya da düşünce** oldu mu?
- 1.() Evet
 - 2.() Hayır
 - 3.() Fikrim yok
- 26) Kuranı Kerim'den etkilenecek değıştirdiğiniz herhangi bir **davranışınız** oldu mu?
- 1.() Evet
 - 2.() Hayır
 - 3.() Fikrim yok
- 27) Tutum ve davranışlarınızı dinin emir ve yasakları çerçevesinde düzenleme konusunda, bunlara **uyulmaması** halinde karşılaşılabilecek olan **azap ve cezaya** ilişkin olarak Kuranı Kerim'de yer alan ayetlerden **etkileniyor musunuz?**
- 1.() Çok etkilenirim
 - 2.() Etkilenirim
 - 3.() Biraz etkilenirim
 - 4.() Etkilenmem
 - 5.() Hiç etkilenmem
- 28) Tutum ve davranışlarınızı dinin emir ve yasakları çerçevesinde düzenleme konusunda, bunlara **uyulması** halinde karşılaşılabilecek olan **dünyevi ve uhrevi nimet ve mükafatlara** ilişkin olarak Kuranı Kerim'de yer alan ayetlerden **etkileniyor musunuz?**
- 1.() Çok etkilenirim
 - 2.() Etkilenirim
 - 3.() Biraz etkilenirim
 - 4.() Etkilenmem
 - 5.() Hiç etkilenmem
- 29) İnanç, tutum ve davranışlarınızı belirleme konusunda sizi **en çok** hangi tür ayetler etkiliyor?
- 1.() Dünya ve ahirette mükafat vadeden ayetler
 - 2.() Dünya ve ahirette mahrumiyet ve ceza vadeden ayetler
 - 3.() Her iki türden ayetlerden de aynı ölçüde etkilenirim
- 30) Kuranı Kerim'de sizi en çok etkileyen ve hayatınıza yön veren herhangi bir ayet veya sure var mı? Varsa hangileridir. Lütfen yazınız.

EK-II ANKET İZİN BELGESİ

T.C.
İSPARTA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : B.02.1.DİB.4.32.00.02/903-650
Konu : Ergün TUNÇ

12/03/2009

CAMİ:

Kuran Kursu

İSPARTA

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ergün TUNÇ'un "Kur'an-ı Kerim'in İnsanı Etkileme Gücü" hakkında caminizde yapacağı anket hususunda yardımcı olmanızı rica ederim.

→ Kuran Kursunuzda

İsmail ÖNCEL
İl Müftüsü

Adres : İl Müftülüğü 32040
Telefon No: 0 (246) 218 14 12 -232 62 92
e-posta : ispartamuf@ttnet.net.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat :M.AKKAYA Pr.Ks.Şefi
Faks No: 0 246 223 21 58

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Ergün TUNÇ
Doğum Yeri	Fethiye/Muğla
Doğum Yılı	1974
Medeni Hali	Evli
e-posta	erguntunc74@mynet.com

EĞİTİM DURUMU

1992-1995	Lise, Ödemiş İmam-Hatip Lisesi, Ödemiş/İzmir
1995-2000	Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Isparta
2007-2010	Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Psikolojisi, Isparta
Yabancı Dil	Arapça, İngilizce

İş Deneyimi

2003-2004	İmam-Hatip, Karabucak Mah. Sura Cami, Demre/Antalya
2004...	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Yakaören İlköğretim Okulu, Merkez/Isparta